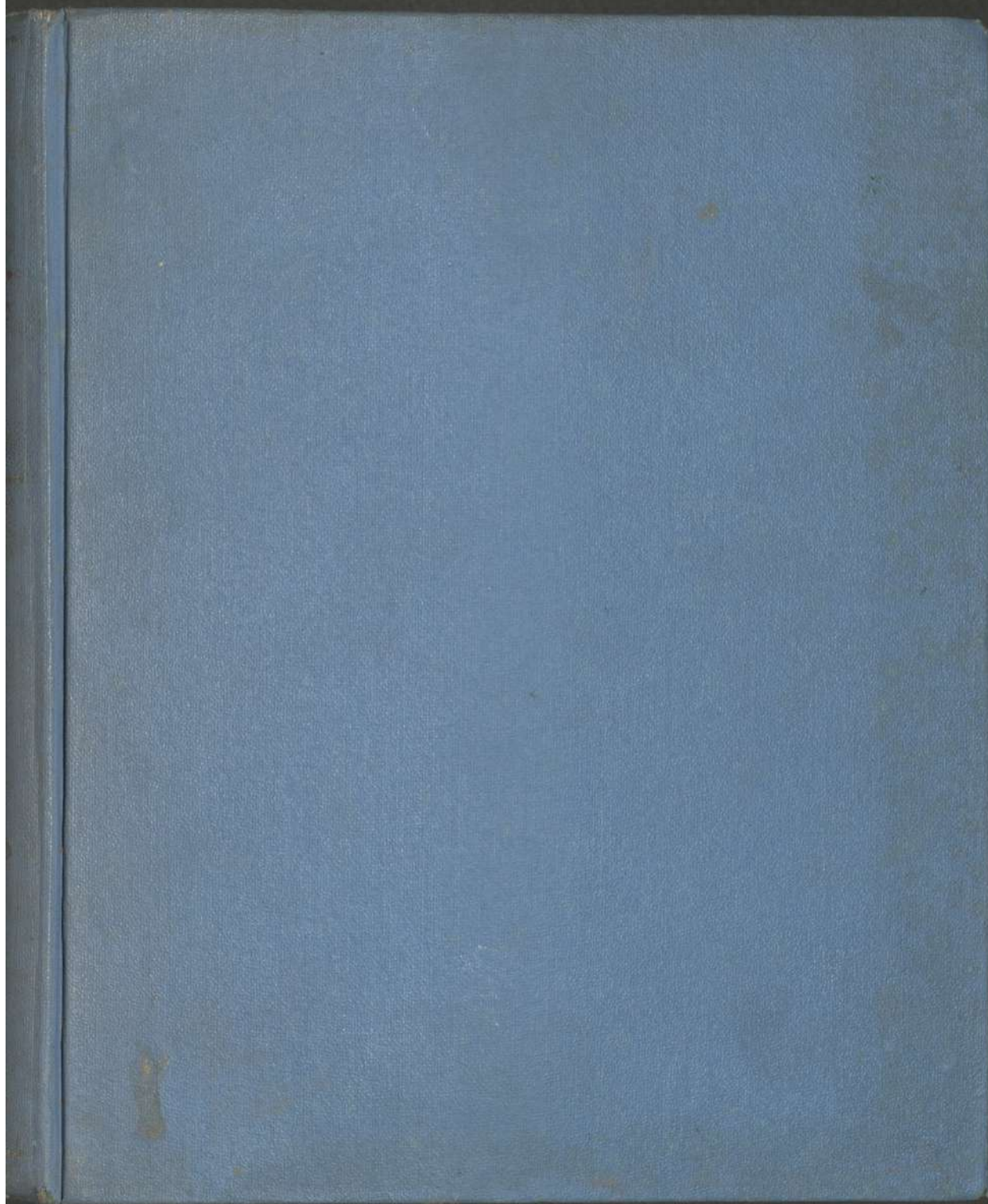

Ο ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΟΥ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Δ. ΓΑΛΛΟΣ

40 ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΤΟΜΟΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΔΥΟ ΣΕΙΡΑΣ

ΕΚΑΣΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 40.—

ΣΕΙΡΑ Α' (διά παιδιά 7-12 ἐτῶν)

1. Μυθολογία γιά παιδιά I. (Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου).
2. Μυθολογία γιά παιδιά II. (Οἱ ἥρωες).
3. Μῦθοι τοῦ Αἰσώπου. Μετ. Απ. Μελαχρινού.
4. Ὁ μπεμπης ἀρχιληστής. — Θηριοτροφεῖο Τοτοῦ καὶ Σίας ὑπὸ Γρ. Σενοπούλου.
5. Ἡρώεις παιδικὲς ἱστορίες Grimm.
6. Τὰ ωραιότερα Παραμῦθια τοῦ Andersen.
7. Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια τοῦ Ὁμήρου.
8. Ροβινσὼν Κροῦσσος Defoe.
9. Δὸν Κιχῶτος Cervantes.
10. Οἱ περιπέτειες τοῦ βαρῶνου Μυν-χάουζεν. Bürger.
11. Ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ Swift.
12. Ἱστορίες γιά παιδιά ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο.
13. 20 παραμῦθια ἐκλεκτὰ διαφόρων λαῶν (ἐκλογαί).
14. Οἱ ἐπτὰ μικρὲς ἀδερφές Andrews Jane ἢτοι: Ἀγκωνὰν ἢ Ἑσκιμῶα, Τζεμιλά ἢ κόρη τῆς Ἑρήμων, ἢ Πέν-Σά ἢ Κινέζα, Λουίζα ἢ κόρη τῶν βουνῶν κλπ.
15. 10 παιδιά ποὺ ἔζησαν κατὰ ἐποχὰς ἀπὸ τὸν παλιὸ καιρὸ ὡς τώρα ὑπὸ Andrews Jane.
16. Ὁ προϊστορικὸς ἄνθρωπος, ὑπὸ Wells.
17. Ἐνας μικρόκοσμος διηγεῖται τὴ ζωὴ του. (Ἐντομα καὶ Ψάρια).
18. Ὁ Σέρλοκ Χόλμς τῶν τετραπύλων — Οἱ περιπέτειες τοῦ κλοιάρχου Κουγγουρντάν.
19. Ἡ πεντάμορφη νεράιδα (διηγήματα υγιείας).
20. Ἐνας μικρόκοσμος διηγεῖται τὴ ζωὴ του. (Ἱστορίες ζώων καὶ πτηνῶν).

ΣΕΙΡΑ Β' (διά παιδιά 10-16 ἐτῶν)

1. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες τοῦ παρελθόντος, ὑπὸ Εἰδ. Πανέτσου.
2. Ἐξιδασμένοι λαοί, ὑπὸ Wells.
3. Τὰ μεγαλύτερα γεγονότα τῆς ἀνθρωπότητος.
4. Αἱ μεγαλύτεραι πράξεις.
5. Οἱ μεγάλοι θαλασσοπόροι (Κολόμβος, Βάσκο δὲ Γάμα, Μαγγελάνος, Κούκ κλπ.).
6. Οἱ μεγάλοι ἐφευρέται καὶ αἱ ἐφευρέσεις τῶν, Bachman.
7. Μεγάλοι εὐεργεταὶ τῆς Ἑλλάδος.
8. Στὰ βάθη τῶν χρόνων, ἱστορίαι πολιτισμοῦ, ἐμπορίου καὶ ἐξερευνησέων ἀπὸ τῶν περιφημοτέρων καὶ τοῦ παρελθόντος. Louthier.
9. Θαλασσινὲς Ἱστορίαι.
10. Ὑγιεινὲς συνήθειαι Λαμπαδαρίου Ε.
11. Βυζαντινὲς ἱστορίαι Ντζί - Σιουμπερζί.
12. Τί τρώγει ὁ κόσμος, νέα σειρὰ Carpenter.
13. Πῶς ἐνδύεται ὁ κόσμος, νέα σειρὰ Carpenter.
14. Πῶς στεγάζεται ὁ κόσμος, νέα σειρὰ Carpenter.
15. Οἱ πειρατὲς τοῦ Αἰγαίου, Ἰουλίον Βίγν.
16. Περιπέτειαι Κινέζου ὑπὸ I. Βίγν.
17. Ἄνω κάτω, I. Βίγν.
18. Ἡ χώρα τῶν ἀδαμάντων I. Βίγν.
19. Ὁ γύρος τοῦ κόσμου εἰς 80 μέρες. Ἰουλίον Βίγν.
20. Ἡ μικρὴ νεράιδα τοῦ δάσους. W. Bonsels. — Ὁ νάνος Ρουμπίνης ἢ ὁ τελευταῖος νάνος τοῦ δάσους, ὑπὸ Κλώντ Ροέν.

M. WELLS

Ο

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΕΥ. ΠΑΝΕΤΣΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.—ΑΘΗΝΑΙ

4 — ΣΤΑΔΙΟΥ — 4

1932

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.

Ἐξέτυπώθη τὸν Αὐγούστου τοῦ 1932
εἰς τὸ Ἑργαστήριον Γραφικῶν Τεχνῶν
τοῦ Ἑκδοτικοῦ Οἴκου Δημητράκου Α.Ε.

PRINTED IN GREECE - 1932

ΜΕΡΟΣ Α΄.

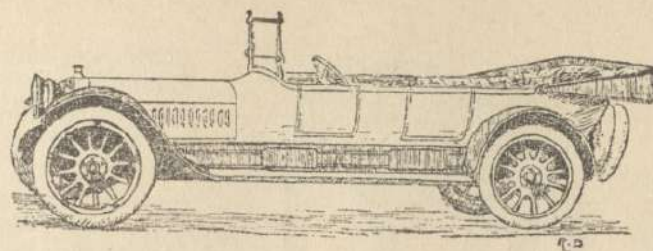
(ΙΣΤΟΡΙΑ)

Τὴν προτομή αὐτὴ τὴν ἔκαμε ἓνας καθηγητὴς τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολομβίας. Πῆρε ἓνα κρανίον ποὺ βρέθηκε σὲ μιὰ σπηλιά στὴ Γαλλία κι ἔκαμε πρῶτα ἓνα πιστὸ ἀντίτυπο μέσα στὸ γύψο. Μελέτησε πολὺ προσεχτικὰ τὸ σχῆμα του καὶ ὕστερα σχεδίασε σύμφωνα μ' αὐτὸ ἀπάνω στὸν πηλὸ, τί λογιῆς μέτωπο, μάγουλα καὶ πηγούνι καὶ τί εἶδους μάτια, μύτη καὶ στόμα πρέπει νὰ εἶχε ἓνα τέτιο κρανίον.

Τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὀνομάζουν «Ἀναπαράσταση». Ὑποθέτουνε πῶς δείχνει ὅσο μπορεῖ πιστότερα, πῶς θὰ εἶταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζοῦσε μέσα στὶς σπηλιές ἔδῳ καὶ 50.000 χρόνια περίπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

ἈΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Ἐδῶ θὰ ποῦμε μιὰν ἱστορία σὰν τὰ παραμῦθια, ποὺ ἀρχίζουνε μὲ τὸ «μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρὸ». Θὰ μιλήσουμε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζήσανε καὶ δουλέψανε καὶ παίξανε ἀπάνω στὴ γῆ μας ἔδῳ καὶ πολλὰ πολλὰ χρόνια. Πότε ἀκριβῶς, κανένας ἀπ' ὅσους ζοῦνε σήμερα δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ πεῖ. Οὔτε ὁ παπoύς σου, οὔτε ὁ παποῦ τοῦ παποῦ τοῦ παποῦ σου ἀκόμα δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ πεῖ. Κι ἀλήθεια, ὅταν ἀκούς τοὺς ἡλικιωμένους νὰ μιλοῦνε γιὰ «τὰ βουνὰ ποὺ δὲ γεράζουνε», πρέπει νὰ ξαίρεις πῶς κανένας ἄνθρωπος δὲν ἐζήσε ποτὲ ποὺ νὰ ἤξαιρε πότε γινήκανε.

Ἄν μπορούσες νὰ καλοπιᾶσεις τὸ γεραλιό, ζαρωμένο, ψαρομάλλη ἐλέφαντα τοῦ Ζωολογικοῦ κήπου, ποὺ βλέπεις τὴν εἰκόνα του ἔδῳ (εἰκ. 1), καὶ νὰ σοῦ διηγηθεῖ ὅλες τὶς ἱστορίες ποὺ τοῦ εἶπε ἴσως ὁ προσπᾶπος του, θὰ σχημάτιζες κάποια ἰδέα γιὰ τὴν ἡλικία τῆς γῆς. Τὰ παράξενα, παμπάλαια, λίθινα σκεπάρνια, (εἰκ. 2), ποὺ μπορεῖ νὰ εἶδες καμιά φορὰ στὸ μουσεῖο, τὰ ἔχουνε ξεχώσει ἀπὸ τὴ γῆ, ὅπου μείνανε θαμένα χιλιάδες χιλιάδων χρόνια. Ἄν εἶτανε τρόπος νὰ κάμεις κανένα ἀπ' αὐτὰ νὰ σοῦ μιλήσει γιὰ τὴν ἐποχὴ καὶ τοὺς τόπους ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσαν, θὰ μπορούσες κάπως νὰ μαντέψεις τὴν ἡλικία τῆς γῆς.

Ἀνθρώποι ὅμως ἀκούραστοι καὶ μὲ ὑπομονὴ μαθαίνουνε κάθε μέρα καὶ περισσότερα γιὰ τὰ περασμένα. Ἐσὺ ὁ ἴδιος ἴσως μιὰ μέρα θὰ μάθεις περισσότερα ἀπ' ὅσα ἤξαιρε ὁ παποῦς σου. Τοῦτο τὸ βιβλιαράκι θὰ σὲ διδάξει κάμποσα παράξενα πρά-

Εικ. 1. *Αφρικανικός ελέφαντας.

*Υποθέτουμε πώς οι παλιότεροι ελέφαντες μοιάζανε περισσότερο με τουτόν *και όχι με τον *Ασιατικό.

χουνε πεθάνει χρόνια και χρόνια τώρα και πού ή ζωή τους έκαμε τη γη καλύτερη κατοικία για σένα και για μένα; Πώς συμβαίνει να ζεις μέσα σε σπίτι; Πώς συμβαίνει να τρώς την τροφή σου μαγειρεμένη και όχι ωμή; Πώς συμβαίνει να φορείς ρούχα, για να μην κρυώνεις;

Υστερα, για ιδές πελέκια, πριόνια και σκεπάρινα μηχανικά αλέτρια, θεριστικές κι αλωνιστικές μηχανές* ζουράφια και καρφίτσες* μηχανές που κλώθουν και *υφαίνουν, ραφτομηχανές* πιεστήρια και γραφομηχανές* τηλέφωνα και *τηλεγράφους* ατμομηχανές κι ηλεκτρικές μηχανές* σιδηρόδρομους και ατμόπλοια; ποδήλατα κι αυτοκίνητα* αεροπλάνα και υποβρύχια. *Από πού όλα αυτά; Είτανε ποτέ εποχή, στα παλιά χρόνια, που ο άνθρωπος ζούσε χωρίς τα χρήσιμα και πολύτιμα αυτά πράγματα; Και αν ναι, τότε πώς τα κατάφερνε να ζει χωρίς αυτά;

Σε μερικές απ' αυτές τις απορίες μπορεί ν' απαντήσει κανένας, αν επισκεφτεί τίποτα άγριες φυλές. Οι *Εσκιμώοι, οι Τασμανοί, i Βουσμάνοι της *Αφρικής και οι ντόπιοι της Αυστραλίας ζούνε σήμερα όπως ζούσαν οι παλιοί τους πρόγονοι. *Ωςπουν να πιάς να τους δείς ο ίδιος,

ματα για τους ανθρώπους που ζούσαν εδώ στον κόσμο πολλά πολλά χρόνια πριν από τα δικά μας. Σαν πώς φαντάζεσαι πώς ζούσανε;

Σου ήρθε ποτέ στο νου πώς έφτασε ούτος ο κόσμος να γίνει για τον άνθρωπο αυτός που είναι σήμερα; Συλλογίστηκες ποτέ αυτούς που έ-

Εικ. 2. Σκεπάρινο του χεριού.

μιά ματιά σ'ένα από τα βιβλία που γράφουνε για την κατοικία και τις συνήθειες αυτών των λαών θα σου δώσει κάποιαν ιδέα για το πώς ζούσαν όλοι οι άνθρωποι τον καιρό που το αν-

Εικ. 3. Σχέδια πάνω σε τρυπάνια *Εσκιμώων.

θρώπινο γένος είτανε στην παιδική του ηλικία. Οι εικόνες 3-9 θα σου δείξουνε κάτι για τον τρόπο της ζωής τους. *Ομως κι αυτές ακόμα οι απολίτιστες φυλές της σημερινής εποχής έχουνε

Εικ. 4α. Σχεδια των Τασμανών από φλούδες δέντρων.

Μήκος ως 3 μέτρα* φάρδος 10 πόδια* ύψος ως 40 πόδια. Το βάθος από μέσα ίσια με 25 πόντοι. Για να τη φτιάσουνε τυλίγουνε τις φλούδες σε σχήμα πούρου με μυτερές άκρες. Τρεις τέτοιοι ρόλοι χρειάζονται, ένας μακρύς για τον πάτο και δυό κοντότεροι για τα πλευρά. Τους δένουνε μαζί στερεά με χοντρά χόρτα.

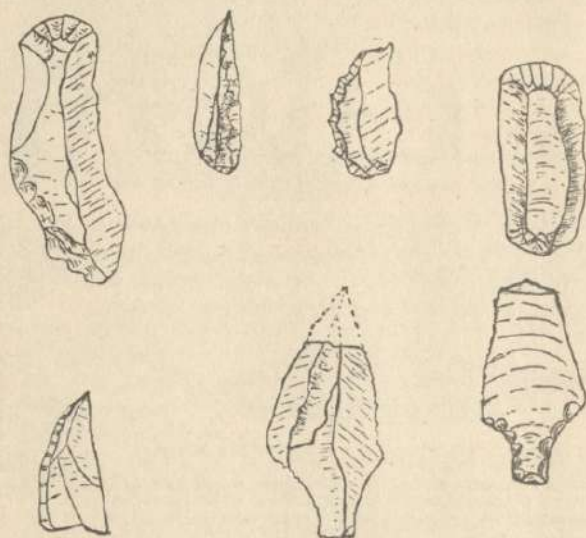
Εικ. 4β. Νά πώς βγάζουμε μονοκόμματη τη φλούδα.

μάθει πολλά πράγματα που οι άνθρωποι εκείνων των καιρών δεν τα ξαίρανε.

*Ίσως λείε κανένας από σās πώς αυτές τις έφευρέσεις μάς τις έχει δώσει ο πολιτισμός. Αυτό είναι σωστό και ο πολιτισμός έχει περάσει ένα μακρύ, τραχύ και κουραστικό δρόμο, ώσπου να το κατορθώσει. Μά πού γεννήθηκε ο πολιτισμός; Και από πού ξεκίνησε; *Αν μπορούσαμε ν' απαντήσουμε πλήρεια σ' αυτά τα ρωτήματα, όλο το αίνιγμα του «μια φορά κι

έναν καιρό» θά είχε λυθεί. "Ως τόσο μπορούμε νά δείξουμε μερικούς τόπους, πού ἀπὸ αὐτοὺς πέρασε ὁ πολιτισμὸς στὸ μακρὺ

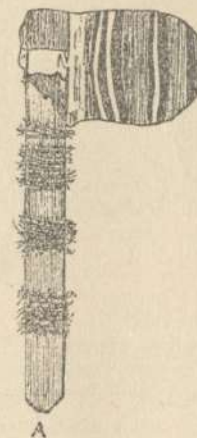
Εἰκ. 5. Λίθινα ἐργαλεῖα τῶν Βουσμάνων.

ταξίδι του, καθὼς καὶ κάμποσες χῶρες, ὅπου δυνάμωσε κι ἔγινε πλουσιότερος. Λίγα ὅμως ξαίρουμε γιὰ τὸ πόσο βάσταξε αὐτὸ τὸ ταξίδι του.

Ἀπὸ τοὺς παλιούς ἐκείνους ἀνθρώπους δὲν μπορούμε νά περιμένουμε νά μᾶς ποῦνε πολλὰ γιὰ τὸν καιρὸ, γιατί αὐτοὶ δὲ σημειώνανε τίς χῶρες καὶ τίς ἡμέρες πού περνοῦσαν, ὅπως κάνουν οἱ σημερινοὶ ἀνθρώποι. Φαντάζεσαι γιατί; "Ακουσες ποτὲ νά λένε πῶς τὸ καλύτερο ρολόγι εἶναι τὸ στομάχι μας; "Ὅσο ξαίρουμε, οἱ πρῶτοι ἀνθρώποι ἄλλο ρολόγι δὲν εἶχαν ἀπὸ τὸ στομάχι τους. "Ετσι, μιὰ ἄλλη ἀπορία, πού σ'αὐτὴ μπορεῖ νά ἀπαντήσει ἡ ἱστορία τοῦ «μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρὸ» εἶναι τούτη:

Εἰκ. 6. Ἐπιστολὴ πού ἔστειλε ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς Αὐστραλιανῆς φυλῆς

Εἰκ. 7. Λίθινα ἐργαλεῖα πού ἔχουν οἱ φυλὲς τῆς Αὐστραλίας

Α. Πέλαι με γραμμοτὰ στολίδια.
Β. Μαχαίρι με ξύλινη χρωματισμένη λαβή.

Ρολόγι.

Τηλεσκόπιο.

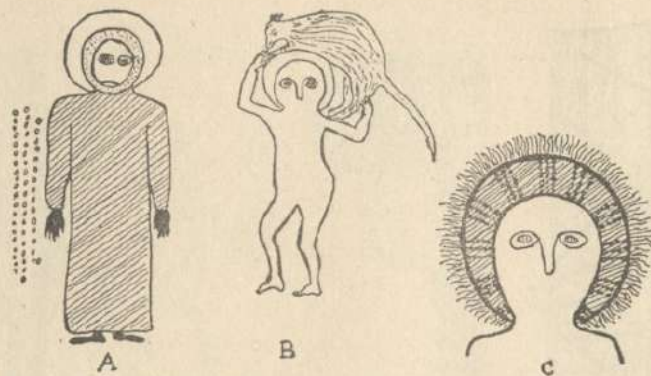
«Δὲν εἶχαν οἱ πρῶτοι ἀνθρώποι ἀνάγκη νά ξαίρουνε τὴν ὥρα;» "Αν ὄχι, πῶς βγήκαν τὰ ρολόγια; πῶς ἔφερε ὁ πολιτισμὸς τὰ χρονόμετρα γιὰ τὸν ἀνθρώπο;

Καὶ τώρα φόρεσε τὰ μαγικὰ ὑποδήματα σου καὶ τράβα πίσω κι ἀκόμα πιὸ πίσω,

Εἰκ. 8. Βέλος τῶν Βουσμάνων.

Εἶναι ἑχωρισμένη ἡ αἰχμὴ ἀπὸ τὸ στέλεχος γιὰ νά φαίνεται πῶς ἐφαρμόζει μέσα.

Εικ. 9. Ζωγραφιές με πολλά χρώματα από σπηλιές της Αυστραλίας.

Το μαύρο της εικόνας είναι βαθύ κόκκινο. Οι λοξές γραμμές κόκκινο ανοιχτό. Οι κάθετες μπλέ. Τα στίγματα κίτρινο. Όλες οι γραμμές στο Β, εκτός από τα μάτια είναι κόκκινες.

στά περασμένα. Τράβα μακριά να συναντήσεις τους πρώτους πρώτους από τους ανθρώπους, που ξαίρουμε γι' αυτούς κάτι, τους ανθρώπους, που κάμανε το πρώτο βήμα για να καλυτερέψουνε τις συνθήκες της ανθρώπινης ζωής. Δοκίμασε να πās αρκετά κοντά τους, για ν' ακούσεις τις ιστορίες τους και να μάθεις κάμποσα από τα μυστικά τους. Θα σου φανεί ίσως παράξενο ν' ανακαλύψεις πώς σε πολλά πράγματα ήταν όμοιοι μ' έσένα, αν και η εποχή όπου ζούσαν αυτοί ήταν πολύ διαφορετική από το δικό μας είκοστόν αιώνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΙ ΠΩΣ ΜΑΘΑΜΕ ΤΗ ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΥΤΗ

Θά'χεις, πιστεύω, ακούσει να λένε πώς, όταν άρχισε ο άνθρωπος να ζει σε τούτη τη γή, έμοιαζε πολύ με τ' άγρια ζώα, που ζούσαν όπως κι αυτός στα δάση. Είταν ίδιος με τον πονηρότατο πίθηκο (είκ. 10). Το ξαίρουμε αυτό, γιατί έχουνε βρεθεί απ' αυτούς τους πρώτους ανθρώπους κόκκαλα, που είχανε μείνει θαμένα χιλιάδες χρόνια μέσα στη γή. Τα κόκκαλα αυτά μοιάζουνε πιο πολύ με τα κόκκαλα των πιθήκων παρά με τα δικά μας. Τα ανθρωπόμορφα ή «ανθρωποειδή» ζώα με άλλα μαζί πολύ μεγαλύτερα και άγριότερα (είκ. 11 και 12) γυρίζανε μέσα στα δάση πριν φανεί ανάμεσα τους ο άνθρωπος. Κανένας δεν ξαίρει πότε ήρθε, πώς βρέθηκε εκεί ή από που ήρθε κείνος ο πρώτος άνθρωπος. Ίσως έσύ ο ίδιος καμιά μέρα μπορέσεις να το λύσεις αυτό το μυστήριο.

Είναι όμως γνωστό πώς, όταν παρουσιάστηκε ο άνθρωπος, τ' άλλα ζώα δεν τότε καλοδεχτήκανε σά φίλοι, όχι, ούτε καν εκείνα που του μοιάζανε πολύ. Καί, αλήθεια, βρέθηκε στην ανάγκη να πολεμάει για να μπορεί να ζει ανάμεσα σ' εκείνα. Ίσως, όπως τ' αδέρφιαντου οι πίθηκοι, να μεταχειριζότανε και αυτός χέρια και πόδια για να σκαρφλώνει στα δέντρα και να

ξεφεύγει από τους άγριότερους απ'αυτόν έχθρους του. Ίσως μεταχειριζότανε και τὰ δόντια του για νὰ υπερασπίζεται τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τους.

Μπορεῖς νὰ φανταστῇς αὐτὸ τὸν πρῶτο δασόβιον ἄνθρωπο; Κοίταξε τὸνε πῶς παλεύει μὲ τ' ἄγρια ζῶα. Ζεῖ ἀπάνω στὰ δέντρα,

Εἰκ. 10. Χιμπαντζής.

για νὰ γλυτώνει ἀπ'αὐτά (εἰκ. 13). Τρώει ἀπὸ τοὺς καρπούς, τὶς ρίζες καὶ τὰ φύλλα πού βρίσκει στὸ δρόμο του. Δουλεύει μόνο για νὰ μὴν πεθάνει. Ροῦχα δὲ φορεῖ, εἶναι ὅμως πιθανὸ πῶς ἔχει τριχωτὸ δέρμα.

Πόσον καιρὸ ζοῦσε ἔτσι, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ξαίρει. Μὰ ἤρθε ἐποχὴ πού ὁ ἄνθρωπος ἀνακάλυψε, πῶς ἡ σὰρκα τῶν ζῶων πού σκότωνε εἴτανε καλὴ γιὰ τροφή. Κι ἔτσι γίνηκε κυνη-

γὸς στὰ δάση καὶ σκότωνε τοὺς ἐχθρούς του, για νὰ τοὺς τρώει καὶ για νὰ μὴ τότε φᾶν ἐκεῖνοι. Στὴν τροφή του, τοὺς καρπούς καὶ τὶς ρίζες, πρόσθεσε καὶ τὸ κρέας. Ἀκόμα ὅμως τὸ μόνο πού ἐπιθυμοῦσε καὶ ὁ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς ἐργασίας του εἴταν ἡ τροφή για τὸν ἑαυτό του, τὸ ταῖρι του καὶ τὰ μικρά του. Οὔτε

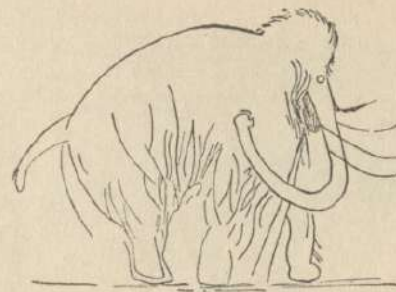
σπίτι ἀκόμα δὲν ἤξαιρε νὰ χτίσει, για νὰ τὰ βάλει μέσα.

Λίγο λίγο ὅμως ἀναγκάστηκε νὰ συλλογιστεῖ καὶ κάτι ἄλλο ἐξὸν ἀπὸ τὴν τροφή. Γιατὶ πολλὰ μέρη τῆς γῆς πού εἴτανε στὴν ἀρχὴ ζεστὰ κι εὐχάριστα ἀρχίσανε σιγὰ σιγὰ νὰ γίνονται κρύα καὶ παγωμένα. Κι ἔτσι ἄνθρωποι καὶ θηρία ἤρθανε στὴν ἀνάγκη νὰ κάμουν ἓνα ἀπὸ τὰ τρία: πολλὰ ψοφήσανε, ἄλλα φύγανε καὶ πήγανε σὲ πιὸ θερμὲς χώρες, κι ἄλλα μεταχειριστήκανε τὸ μυαλὸ καὶ τὰ χέρια τους για νὰ νικήσουνε τὸ κρύο.

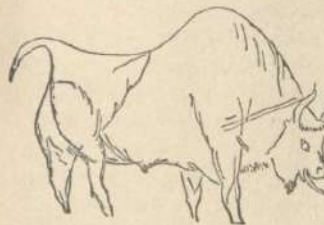
Ὁ ἄνθρωπος τῶρα ἀντίκριζε μιὰν ἄλλη ἀπὸ τὶς ἀνάγκες πού νοιώθουμε ἐγὼ καὶ σύ, μὰ πού κάποιος ἄλλος μᾶς ἔχει δεῖξει πῶς νὰ τὶς θεραπεύουμε. «Πεινῶ· πῶς νὰ βρῶ κάτι τι νὰ φάω;» εἴταν μιὰ ἀπορία πού τὴν εἶχε λύσει πιὰ. Τῶρα εἴταν τὸ αἶσθημα:

«κρυώνω· πῶς θὰ ζεσταθῶ;»

Ἄν καὶ ὁ πρῶτος αὐτὸς ἄνθρωπος σκαρφάλωνε σὰν τὸν πίθηκο στὰ δέντρα καὶ μεταχειριζότανε τὰ πιθηκήσια του χέρια για νὰ μαζεύει καρπούς καὶ τὰ δόντια του για νὰ σκοτώνει ζῶα, εἶχε κάτι τι μέσα του πού τοῦ εἶπε τί νὰ κάμει για νὰ φυλαχτεῖ ἀπὸ τὸ κρύο. Τὸ «κάτι» αὐτὸ μέσα στὸν ἄν-

Εἰκ. 11. Μαμούθ σκαλισμένο σὲ μιὰ σπηλιά.

Εἰκ. 12. Βόνασος σκαλισμένος σὲ μιὰ σπηλιά.

Εικ. 13. Σύγχρονη κατοικία πάνω σὲ δέντρο στὶς Νότιες Ἰνδίες.

θρώπος βρήκε ἐργαλεία ἢ τὰ ἐφτιάσε ὁ ἴδιος (εἰκ. 14). Αὐτὰ τότε βοηθήσαν ὄχι μόνο νὰ βρίσκει τροφή, παρὰ καὶ νὰ φτιάχνει φορέματα καὶ νὰ χτίζει καταφύγια γιὰ νὰ στεγάζεται.

Κανένας δὲν ξαίρει σήμερα πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶπε γιὰ πρώτη φορά στ' ἀδέρφια του τοῦ δάσους, σ' ἐκείνους τοὺς μακρινοὺς καιροὺς: «πεινῶ», «κρυώνω», «θέλω βοήθεια», «ἔλα νὰ φᾶμε μαζί τὴν τροφή πού βρήκα». Μπορεῖ ὁμως νὰ εἶναι κανένας βέλαιος πῶς, μόλις ἀρχισε νὰ σκέπτεται, βρήκε κάποιον τρόπο νὰ φανερῶσι τὴ σκέψη του. Ξαίρεις πῶς τὰ μαῶρά, προτοῦ ἀρχίσουν νὰ μιλοῦνε, δίνουνε στὴ μητέρα τους νὰ καταλάβει τί θέλουνε μὲ τὸ κλάμα ἢ μὲ κουνήματα. Ὁ πρωτόγονος λοιπὸν ἄνθρωπος, ἂν τότε συγκρίνει κανεῖς μὲ τὸ σημερινό, εἶτανε πραγ-

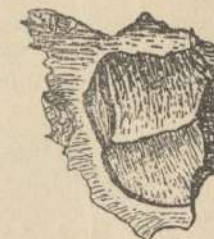
θρώπο τ' ὀνομάζουμε «ἀνθρώπινη σοφία» ἢ κάποτε «ὀρθὸ νού». αὐτὸ τὸν ἔκαμε στὸ τέλος βασιλιά τῶν δασῶν. Τοῦ ἔδειξε πῶς νὰ μεταχειρίζεται τὰ πράματα, πού εἶχε στὴ διάθεση του, γιὰ νὰ κρατιέται στὴ ζωὴ. Γιατὶ δὲν εἶχανε τότε μαγισιά, ὅπου νὰ ψωνίσει τὴν τροφή. Δὲν εἶχαν ἐργοστάσια, νὰ τοῦ προμηθεύουν φανέλες καὶ κουβέρτες. Οὔτε εἶτανε τότε ἀρχιτέκτονες νὰ τοῦ σχεδιάσουν καὶ νὰ τοῦ χτίσουν ἕνα κόμοδο καὶ ὠραῖο σπίτι. Ὁ ἴδιος ἔπρεπε νὰ εἶναι χασάπης καὶ ψωμάς καὶ μάγεραι. Ὁ ἴδιος ράφτης κι ἀρχιτέκτονας καὶ χτίστης.

Ἔτσι λοιπὸν, μέσα στὸ κρὺο δάσος ὁ πολιτισμὸς ἔκαμε ἀκόμα ἕνα βῆμα· ὁ ἄν-

ματικὰ βρέφος. Ὑποθέτουν πῶς ἔκανε χειρωνακίες, ἔβγαζε κραυγὲς ἢ ἴσως ἔκανε σημάδια μὲ διάφορα μέσα καὶ μὲ κρότους σὰν τὸ χτύπημα τοῦ τύμπανου, πρὶν μπορέσει νὰ βγάλει σωστὴ μιλιὰ.

Οἱ ἀλλόκοτες ζωγραφιὲς τῶν ταραντῶν (εἰκ. 15) καὶ τὸ περίγραμμα ἄλλων ζώων πού βρεθῆκανε σκαλισμένα σὲ κάτι παμπάλαιες σπηλιές (εἰκ. 11 καὶ 12) εἶναι ἕνας ἄλλος τρόπος γιὰ νὰ φανερῶναι ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος τὴ σκέψη του. Ἡ γραφή αὐτὴ μὲ τίς εἰκόνες ἀρχισε πολὺ νωρὶς νὰ μετατρέπεται σὲ σημάδια, ὅπως φαίνεται στὶς εἰκ. 16 καὶ 17. Ὁ ἄνθρωπος ὁμως χρειάζοταν ὅλο καὶ πιο πολλὰ πράματα, καὶ συναντοῦσε ὅλο καὶ πιο πολλοὺς ἄνθρώπους ἴδιους μὲ τὸν ἑαυτό του. Ὅλοι προσπαθοῦσαν νὰ κάμουνε γνωστὲς ὁ ἕνας στὸν ἄλλονε τίς ἀνάγκες τους. Κι ἔτσι οἱ κραυγὲς ἢ οἱ ἀπλοὶ θόρυβοι σιγὰ σιγὰ γίνανε λόγια καὶ ὁ ἄνθρωπος γίνηκε ζῶο μὲ μιλιὰ.

Ἰσως θέλεις νὰ ξαίρεις πῶς μπορέσαν αὐτοὶ πού γράφουν τὴν ἱστορία νὰ μάθουνε γιὰ τοὺς πρώτους ἄνθρώπους. Οἱ πρώτες γραπτὲς πληροφορίες πού ἔχουμε δὲν εἶναι ἀρχαιότερες ἀπὸ 4000 χρόνια πρὶν γεννηθεῖ ὁ Χριστός. Οἱ ἄνθρωποι ὁμως ζοῦσαν

Εἰκ. 14. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἐργαλεῖα τῶν πρωτόγονων ἀνθρώπων.

Ἡ εἰκόνα εἶναι σὲ φυσικὸ μέγεθος.

χιλιάδες χιλιάδων χρόνια, πρὶν μάθουνε πῶς νὰ ἐκφράζονε τίς σκέψεις τους μὲ τὴ γραφή. Οἱ χιλιάδες αὐτὲς τὰ χρόνια ὀνομάζονται «προϊστορικὰ χρόνια», πού θὰ πεῖ πρὶν τῆς ἱστορίας, πρὶν ἀρχίσουνε δηλαδὴ νὰ γράφουν. Κόκκαλα προϊστορικῶν ἀνθρώπων βρεθῆκανε μέσα σὲ σωρούς ἀπὸ σκουπίδια κατο-

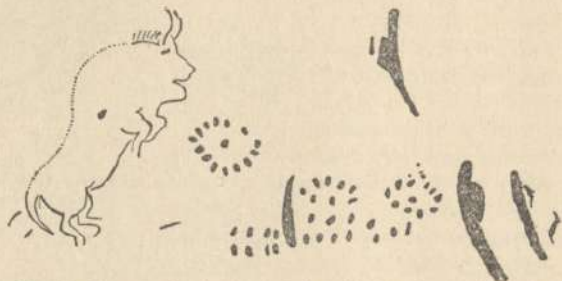

Εἰκ. 15. Δυὸ τάραντοι ἀντιμέτωποι.

Ζωγραφιὰ ἀπὸ μιὰ σπηλιά.

Ὁ προϊστορικὸς ἄνθρωπος καὶ ἡ ζωὴ του

πινδών χρόνων. Συχνά βρίσκουμε τούς σωρούς αὐτούς τῶν σκουπιδιῶν μέσα σέ βράχους. Αὐτοί οἱ βράχοι δέν εἴτανε τίποτα ἄλλο παρά λάσπη τότε πού πεθάναν ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι· καί

Εἰκ. 16. Ζωγραφιά σέ μιᾶ σπηλιά πού λέει κάποια ἱστορία.

Ἡ στικτή γραμμή δείχνει πῶς ἡ ράχη τοῦ βόνασου εἶναι ἐξοχή κάποιου βράχου. Τί σημαίνουν τ' ἄλλα στίγματα ἀπό ἑμπρός, δέν ξαίρουμε. Ἴσως ὁ ζωγράφος ἐξηγεῖ τί λέει ἡ εἰκόνα. Τόν πληγωμένο βόνασο ἴσως τότε χτύπησε κανένα ἀπό τὰ μπουμεράγκ, πού ἐρχόνται.

Ὑστερ' ἀπό χιλιάδες χρόνια ξεράθηκε καί σκλήρυνε κι ἔγινε σωστός βράχος.

Ἄν τώρα σ' αὐτά τὰ σκουπίδια πού ἔχουμε μέσα τὰ κόκκαλα τῶν ἀνθρώπων, βρεθοῦνε μαζί καί κόκκαλα ἀπό τίποτ' ἄλλα

Εἰκ. 17. Ζωγραφιεῖς ἀπάνω σέ βράχους.

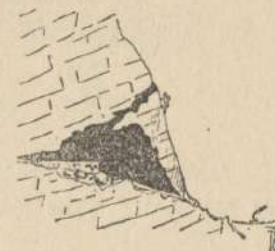
Κανένας δέν ξαίρει τί ἐννοοῦν τὰ ἀλλόκοτα αὐτά σχήματα.

ζῶα, μπορούμε νά εἴμαστε βέβαιοι πῶς ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι καί αὐτά τὰ ζῶα ζούσανε τήν ἴδιαν ἐποχή. Καί ἂν κοντὰ στά κόκκαλα βρεθοῦνε καί τίποτα ἐργαλεῖα ἢ ἀπομεινάρια ἀπό

κανένα τζάκι, ἓνα μέρος ἀπό τή ζωή αὐτῆς τῆς ἐποχῆς γίνεται γνωστό (εἰκ. 18). Ἔτσι οἱ βράχοι ἔχουνε γίνεи σάν ἓνα βιβλίο, πού μέσα του διαβάζουμε τήν ἱστορία τῶν περασμένων καιρῶν.

Αὐτοί πού μελετοῦν αὐτό τὸ εἶδος τὰ βιβλία, πού εἶναι μέσα στοὺς βράχους, ὅ,τι μαθαίνουν ἀπό αὐτά τὸ κάνουνε λέξη καί εἰκόνα, ἔτσι πού μπορείς κι ἐσύ νά τὸ καταλάβεις. Στὸ τέλος τοῦ κεφάλαιου τούτου βλέπεις ζωγραφισμένο ἓνα ροδόδεντρο, πού μπορεί νά τὸ δεῖ κανένας σήμερ' ἀνθίζει σέ τίποτα βουνά τῆς Εὐρώπης. Πλάϊ του εἶναι μιὰ «λέξη», νά ποῦμε ἀπὸ τὸ βιβλίο τῶν βράχων. Αὐτὴ ἡ λέξη μᾶς λέει πῶς κάποια ἀδερφή τοῦ ἰδίου φυτοῦ ζοῦσε στήν Ἑλβετία ἐδῶ καί πολλὰς χιλιάδες χρόνια.

Τὸ ἀκόλουθο κεφάλαιο θά σοῦ πεῖ μερικά πράγματα, πού τὰ ἔχουνε μάθει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σχετικὰ μὲ τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου στά μεγάλα κρῦα τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

Εἰκ. 18. Κάθετη τομὴ μιᾶς σπηλιάς.

Πρόσεξε τὰ ἐργαλεῖα καί τὰ κόκκαλα στὸ ἔδαφος τῆς σπηλιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΑΘΑΙΝΕΙ ΝΑ ΦΤΙΑΝΕΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΣΠΗΛΙΕΣ

Εικ. 19.

Σπηλιές τῶν Βουσμάνων.

Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο ἄφησε τὸν ἄνθρωπο τοῦ δάσους μέσα σὲ φοβερὸ κρύο. Πρέπει ἢ νὰ τὸ νικήσει ἢ νὰ παγώσει καὶ νὰ πεθάνει. Οἱ ἀδύνατοι πεθαίνουν· οἱ γεροὶ κατορθώνουν νὰ ζήσουν καὶ νὰ γίνουν πιὸ γεροί. Ἄς δοῦμε πῶς. Τί μπορεῖ νὰ κάμει γιὰ νὰ ζεσταθεῖ; Μπορεῖ νὰ χωθεῖ σὲ τίποτα τρύπες ἀνάμεσα στοὺς βράχους ἢ νὰ σκάψει ὁ ἴδιος λάκκους γιὰ νὰ μπεῖ μέσα. Σὲ τέτιους κρυμῶνες τὸ χιόνι καὶ ὁ ἄνεμος δὲν μποροῦν νὰ τὸνε φτάσουν (εἰκ. 19).

Πῶς νὰ σκάψει ὁμως; Στὴν ἀρχὴ μεταχειρίζεται ἓνα ραβδί γιὰ νὰ ξεσηκώνει τὸ ἔδαφος. Τὸ ἴδιο ραβδί πού μεταχειρίζοτανε πρὶν γιὰ νὰ σκοτώνει ζῶα. Τὸ ραβδί λοιπὸν εἶτανε τὸ πρῶτο ἐργαλεῖο τοῦ ἀνθρώπου. Σὲ λίγο ὁμος ὁ ἄνθρωπος βλέπει πῶς αὐτὸ τὸ ἐργαλεῖο δὲν εἶναι ἀρκετὰ σκληρὸ καὶ κοφτερὸ καὶ πῶς σπάζει πολὺ εὐκολα, ὅταν θέλει κανένας ν' ἀνοίξει ἓναν καλὸ λάκκο. Τί νὰ κάμει λοιπὸν;

«Νὰ μιὰ πέτρα! Δές, πόσο μυτερὴ εἶναι στὴ μιὰ της ἄκρῃ!» φωνάζει. «Αὐτὸ θὰ σκάβει καλύτερα ἀπὸ κάθε ξύλινο ἐργαλεῖο καὶ θὰ βαστήξει πιὸ πολὺ. Ἐλᾶτε, ἀδέρφια τοῦ δάσους, δέτε τί βρήκα!» Δὲν ὑπάρχουν ὁμως πέτρες μὲ τέτιο σχῆμα ἀρκετὲς γιὰ νὰ ἔχουν ὅλοι. Ἐδῶ ἔρχεται νὰ βοηθήσει ὁ νοὺς τοῦ ἀνθρώ-

Εικ. 20. Ἄνθρωποι τῆς σπηλιᾶς δουλεύουν ἐξω ἀπὸ τὸ σπῆτι τους.

Εικ. 21. Ἐργαλεῖα τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

που και λέει: «Γιατί να μην πάρουμε κι άλλες πέτρες και να τους δώσουμε αυτό το σχήμα;» Κι έτσι οι άνθρωποι του δάσους μπήκανε σε δουλιά, για να φτιάσουν ένα εργαλείο όμοιο σαν κι αυτό που βρήκανε τυχαία (είκ. 20).

Αυτό δείχνει πώς ο άνθρωπος είναι βασιλιάς γιατί τ'άλλα ζώα δεν μπορούν να κάμουν τέτιο πράμα. Ο πίθηκος, αλήθεια, διαλέγει το λίθο που του έρχεται πιο βολικός για να σπάσει καρύδια, μα ποτέ δε δίνει την ίδια μορφή και σ'άλλους λίθους.

Ύστερα ο άνθρωπος παρατηρεί πώς, αν σπάσει ένα λιθάρι με ορισμένον τρόπο, μπορεί με το ίδιο να κόβει και να σκάβει. Κάνει λοιπόν εργαλεία με διάφορα σχήματα. Με άλλα εργαλεία θα σκάβει να βγάξει ρίζες, με άλλα θα κόβει το κρέας του, και με άλλα θα κατασκευάζει τα λίγα πράματα που χρειάζεται για το νοικοκυριό του μέσα στη σπηλιά του (είκ. 21). Καρπούς και ρίζες πάντα βρίσκει, μα δεν είναι και τόσο εύκολο να πιάνει ζώα. Χρειάζεται ειδικό εργαλείο γι'αυτό. Χρειάζεται ακόμα εργαλείο να τα γδέρνει. Μά γιατί να τα γδέρνει;

Θυμάσαι τί κρύο έκανε. Για να ζεσταίνεται, τί εύκολότερο γι'αυτόνε παρά να τυλίγεται μέσα στο δέρμα του ζώου, που σκότωσε για να το φάει; Ή σάρκα όμως που είναι κολλημένη

Α

Είκ. 22. Α. Πέτρινο ξυστήρι. Β. Το ίδιο δείχνει πώς το κρατούσαν στο χέρι.

Β

Είκ. 23. Βελόνη από κόκκαλο ή από ελεφαντόδοντο.

από μέσα δεν κρατεί ζέστη και κάνει το δέρμα σκληρό και σιχαμερό. Είναι λοιπόν ανάγκη να βγάλει τη σάρκα, κι έτσι φτιάχνει ένα πέτρινο ξυστήρι, ίσως από πυρίτη (είκ. 22).

Υπόθεσε όμως πώς το δέρμα δε φτάνει να τόνε σκεπάζει. Ο κοινός νους του λέει να ενώσει δυο δέρματα μαζί. Αυτό το κάνει κόβοντας στενές λουρίδες από δέρμα και δένοντας τες σε καμιά σχίζα από κόκκαλο ή ίσως από κανένα ελεφαντόδοντο (είκ. 23). Τί καλύτερη βελόνα και κλωστή μπορούσε να βρεί γι'αυτή τη δουλιά;

Όταν οι νεότεροι βρήκανε για πρώτη φορά παλιά πέτρινα εργαλεία, νομίσανε πώς είτανε κομμάτια που έτυχε να έχουν τέτια παράξενα σχήματα. Όμως βρήκανε πολλές όμοιες πέτρες.

Είκ. 24. Φράχτης για τον άνεμο των κατοίκων της Τασμανίας.

Έπειτα κοιτάζοντας τα προσεχτικά είδανε σημάδια, που δείχνανε πώς κάποιος είχε κόψει από πάνω τους μερικά μικρά κομματάκια. Έτσι αναγκαστήκαν να πιστέψουν πώς αυτές οι πέτρες είτανε καμωμένες σ'αυτό το σχήμα από ανθρώπινο χέρι και όχι από τη φύση. Είναι παράξενο, μα είναι αλήθεια πώς το ανθρώπινο χέρι είναι πλάσμένο ειδικά για να κατασκευάζει και να μεταχειρίζεται εργαλεία. Και τούτο ακόμα δείχνει πώς ο άνθρωπος είναι βασιλιάς των κατώτερων ζώων.

Αν θέλεις να μάθεις τί είναι κείνο που κάνει το ανθρώπινο χέρι κατάλληλο για εργαλεία, κοίταξε το χέρι του πίθηκου και ύ-

Εικ. 25. Καμάκια δοντωτά στολισμένα με απλά σκαλίσματα.

τρόπο να ζεσταίνεται (εικ. 24). Θά είδε πολλά δέντρα ή και όλακερα δάση να παίρνουν φωτιά από τον κεραυνό. Θά ενιω-
σε τη ζέστη που έρχόταν από τις πυρωμένες μάζες που ξε-
νούσανε τα ήφαιστεια. Από τη μιά ή την άλλη φυσική πηγή
της φωτιάς ίσως άναψε κι αυτός την πρώτη δική του. Το πέτρινο
πελέκι της εικόνας 21 μπορεί να το μεταχειριζότανε για να

Άργά όμως ή γρήγορα βρήκε τρόπο ν' ανάβει μόνος του φω-

στερα παρατήρησε το δικό σου. Μπορείς να πείς ποιά διαφορά πα-
ρουσιάζουν;

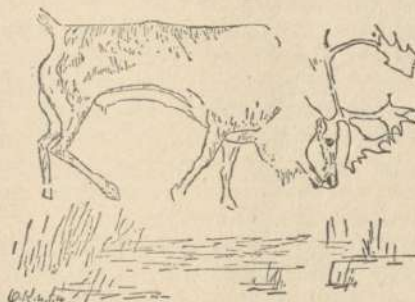
Τα πρώτα εργαλεία είταν πολύ απλά στο σχήμα, γιατί γινήκανε στην παιδική ηλικία του ανθρώπινου γένους. Ζαί-
ρεις δα πώς οι πρώτες ει-
κόνες που ζωγραφίζουνε τα παιδιά ή το πρώτο άμαξάκι που φτιάχνουνε για να παίξουν είναι πολύ απλά κατασκευά-
σματα.

Πολλά άπ' αυτά τα πρώτα εργαλεία των αν-
θρώπων έχουνε κάπως το σχήμα του άχλαδιού. Σίγουρα, εκείνοι που τα μεταχειριζόντανε θά εί-
τανε πολύ χεροδύναμοι. Κοίταξε πάλι τις εικόνες 20 και 21.

Άμα έμαθε ο άνθρω-
πος να ντύνεται με δέρ-
ματα, βρήκε και άλλον

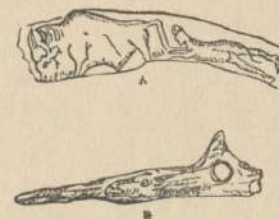
τιά, χωρίς να ψάχνει για να βρεί άλλην άναμένη. Ζαίρεις πώς άμα χτυπήσουμε δυο πέτρες τη μιά με την άλλη, συχνά πετιούνται σπί-
θες. Αυτό θά το παρατήρησε νω-
ρίς ο άνθρωπος, όταν έφτιανε τα πρώτα του εργαλεία από στουρ-
ναρόπετρα. Η σπίθα αυτή μπο-
ρούσε βέβαια να χαθεί σβήνοντας στον άέρα. Άν όμως έπεφτε σε κα-
μιάν άλαφριά ξερή ουσία, έπιανε φωτιά. Κι έτσι βρέθηκε ή «μαγεμένη σπίθα», που όχι μόνο ζέσταινε τους ανθρώπους παρά και τους φωτίζε τις σπηλιές, όπου κατοικούσανε, και τους έψαινε τα φαγητά. Άλλοι άνθρωποι βρήκαν άλλους τρόπους να παράγουν αυτή τη σπίθα. Κοίταξε άν μπορείς να βρείς ποιό είταν αυτοί.

Λίγο λίγο βρίσκουμε τον κυνηγό μας να σκαλίζει τα εργαλεία

Εικ. 27. Ένα άριστούργημα της πρωτόγονης τέχνης.

Τάραντος που βόσκει, σκαλισμένος σ' ένα εργαλείο που βρέθηκε στην Έλβετία μέσα σε μιά σπηλιά. Κοίτ. εικ. 46.

Εικ. 26. Τέχνη της παλαιολι-
θικής εποχής.

Α. Κομμάτι άπό κόκκαλο τάραν-
του με σκαλιστή εικόνα άπάνω. Ό
ξοπλωμένος άνθρωπος ίσως έτοιμά-
ζεται ν' άκοντίσει τον ταύρο. Κοί-
ταξε το τριχωτό σώμα του.

Β. Έργαλείο άπό κόκκαλο ή έλε-
φαντόδοντο με σκαλίσματα. Το είχαν
ίσως να ισιάζουν βέλη.

του, πρώτα άτεχνα, ύστερα πιο τεχνικά (εικ. 25). Ίσως το έκανε, γιατί φαντά-
στηκε πώς θά είτανε πιο τυχερός στο κυνήγι του, άν το ζώο που ήθελε να σκοτώσει είτανε σκα-
λισμένο στο όπλο του (εικ. 27 και 28). Ίσως το έκανε γιατί είχε καιρό τώρα, άμα τέλειωνε τη δουλιά του, να κάνει τα πράματα ώραία μαζί

Εικ. 28. Αίχμες από ναν-
τάρια και από βέλη.

και χρήσιμα (εικ. 28). Τι άλλο λόγο θα είχε να σκαλίζει ένα κοπάδι τάραντους άπάνω σε άγίτησιο κόκκαλο, όπως φαίνεται στην εικόνα στην άρχή τούτου του κεφάλαιου; Κοίταξε άκόμα τά ώραϊα σκαλίσματα στο τέλος του κεφάλαιου.

Παράξενες μορφές ανθρώπων και ζώων βρήκανε σκαλισμένες άπάνω σ'εργαλεία, σε χαλίκια ή σε κομμάτια από κέρατο, κόκκαλο ή έλεφαντόδοντο (εικ. 29). Παντού τά παιδιά σήμερα ζωγραφίζουνε ζώα, όπως κάνουν εκείνοι οί πρώτοι πρώτοι καλλιτέχνες, που είτανε, να πούμε, τά παιδιά του ανθρώπινου γένους. Στα μέσα της Παλαιολιθικής έποχής ο άνθρωπος έμαθε να φτιάνει τά εργαλεία του με ώραϊα σχήματα. Μερικά μοιάζουν με άπίδια (εικ. 30), άλλα με χαριτωμένα φύλλα ίτιδας (εικ. 31). Αυτό λοιπόν είτανε τό έργο της Παλαιολιθικής έποχής ή του 'Ακατέργαστου Λίθου.

Πρέπει να φανταστούμε τόν άνθρωπο της έποχής αυτής πώς φορεί ρούχα και πώς φτιάνει κατοικία για τόν έαυτό του και για την οικογένεια του. Φτιάνει τζάκι στην κατοικία του και μαθαίνει να κατασκευάζει και να στολίζει τά εργαλεία που μεταχειρίζεται. Δεν είναι πιά τό άστεγο πιθηκόμορφο ζώο, που γυρίζει στις κορφές τών δέντρων, παρά είναι ο άφέντης της ζεστής κατοικίας του, της σπηλιάς. Έδω μαζεύει την οικογένεια του γύρο στο τζάκι του. Οί τοίχοι κι ή όροφή από πολλές σπηλιές, που ανακαλύψανε στη Γαλλία και την 'Ισπανία, παρουσιάζουνε παράξενα σκαλίσματα και ζωγραφίες (εικ. 32 και 33).

Οί άρχαιοί αυτοί καλλιτέχνες σχεδιάζανε ζωγραφίες, πολλές φορές άκόμα και στο δάπεδο, καθώς φαίνεται στην εικ. 34. Οί κύριοι του σπιτιού ίσως φανταζόντανε πώς οί εικόνες αυτές διώχνανε τά κακά δαιμόνια· γι' άλλες εικόνες πάλι πιστεύανε πώς τραβούσανε μέσα τ'άγαθά πνεύματα. Τά σημάδια που είκονίζονται στην εικόνα 35 κάτι τέτιο σκοπό θα είχαν. 'Η εί-

Εικ. 29. Α. Χίνα σκαλισμένη σε κέρατο τάραντου. —Β. 'Αρκούδα άπάνω σ'ένα χαλίκι. —Γ. 'Αυτιλόπη άπάνω σε πέτρα. —Δ. Πουλαράκι σε κόκκαλο. —Ε. 'Αγριόγιδο σε κόκκαλο. —F. Κεφαλή πυκνόμελλου ρινόκερου πάνω σε σταλαγμίτη. —G. Κύκνος σ'ένα χαλίκι. —Η. Φώκια σε κόκκαλο. —I. Λύκος σε κόκκαλο.

Εικ. 30. Αίχμη κονταριού σέ σχήμα αμύγδαλου.

κόνια 36 δείχνει, πώς ένας σημερινός καλλιτέχνης φαντάζεται κείνους τούς παλιούς σκαλιστές και ζωγράφους την ώρα που δουλεύανε.

Για να τ'αναπαραστήσει όσο μπορεί όληθινά, μέτρησε προσεχτικά τὰ κρανία και τ'άλλα κόκκαλα που βρεθήκανε μέσα στις σπηλιές. Αυτό βοήθησε τόν καλλιτέχνη να βρεί τί μορφή να δώσει στην κεφαλή τών ανθρώπων αυτών και πόσο ψηλούς να τούς κάμει.

Η εικόνα 37 δείχνει ένα σωληνάρι για χρώματα κι ένα κοντύλι, που βρεθήκανε σέ κάτι σπηλιές της Γαλλίας. Ή μογιάει εΐτανε καμωμένη από ούσιες που βρεθήκανε μέσα στους βράχους. Για να τις μεταχειριστούνε, τις άλέθανε και τις κάνανε φιλή σκόνη. Οί περισσότερες εΐκονες είναι ζωγραφισμένες είτε με μαύρο και κόκκινο χρώμα είτε με μαύρο κι άσπρο· ύπάρχει όμως και τó γκρίζο και πολλές ακόμα άποχρώσεις του κίτρινου. Πολλές ανθρώπινες μορφές έχουνε κεφάλια ζώων. Άλλες παρασταίνουν προσωπιδιοφόρους χορευτές (εΐκ. 38 και 39).

Η διακόσμηση σ'αυτές τις σπηλιές φαίνεται πως είχε σχέση με τίποτα έπίσημες θρησκευτικές λειτουργίες· καΐτότε μπορούμε να τις φανταστούμε αΐτές τις σπηλιές πως εΐτανε μεγάλες υπόγειες εκκλησίες. Εκεί μέσα έχουνε βρεθεί πολλές στρογγυλόμακρες πλάκες, κάπου πέντε πόντους πλατιές, με κόκκινες και μαύρες γραμμές και ταινίες προς διάφορες διευθύνσεις, καθώς φαίνονται στην εΐκ. 40. Τά σημάδια σέ μερικές απ'αΐτές τις πλακίτσες μάς θυμίζουνε κεφαλαΐα γράμματα από τó αλφάβητο. Πιθανό φαίνεται πως κι αΐτές σχετιζόντανε κάπως με τή θρησκευτική λατρεία· μά ίσως χρησιμεύανε στό εμπόριο. Διάφορα σημάδια όμοια μ'αΐτά που φαίνονται στην εΐκ. 41, είναι, όπως υποθέτουν οί ειδικοί, ένα είδος πρωτόγονη γραφή.

Κανένας όμως δέν ξαΐρει τήν αλήθεια γι'αΐτά

Εικ. 31. Αίχμη κονταριού σαν φύλλο ιτιάς.

Εικ. 32. Μορφές ζώων ζωγραφισμένες στην όροφή μΐας σπηλιΐς στην Ίσπανία.

τά λιθάρια με τὰ παράξενα σημάδια. Ίσως, όταν μεγαλώσεις, θά τó λύσεις έσύ τó αΐνιγμα.

Η ζωή τών πρώτων ανθρώπων που ζούσανε στις σπηλιές δέν εΐτανε καθόλου εύκολη και άναπαυτική. Ήπρεπε να δουλεύουνε βαριά, για να έχουν ό,τι χρειαζόντανε. Εΐχαν άνάγκες κάθε λογής. Σπουδαιότερη απ'όλες εΐταν ή πείνα, που τήν κάνανε να σωπαίνει ψαρεύοντας και κυνηγώντας αδιάκοπα. Ύστερα εΐχανε τούς έχθρους τους, τὰ πελώρια θηρία, που συχνά μπαΐνανε στις σπηλιές τους. Ήπρεπε να έχουν όλοένα τὰ μάτια τους τέσσερα, για να μήν τύχει και πάνε μέσα στό σπίτι άρκούδες, ύαινες, λιοντάρια, τίγρηδες, έλέφαντες (εΐκ. 42 και 43). Μπορεί να πηγαΐνανε τίποτα άγρια ζώα για να ζεσταθούνε μόνο στή φωτιά του· ίσως για να φάνε τούς ανθρώπους που καθόντανε μέσα. Μερικά από τὰ θηρία τής έποχής εκείνης εΐτανε πολύ μεγαλύτερα από τó μεγαλύτερο έλέφαντα που ύπάρχει σήμερα. Ώστε σΐγουρα δέ θά ζηλεύεις τήν

Εικ. 33. *Ελάφι. *Ένα από τὰ ζώα τής εΐκόνας 32. Μπορείς να τó βρείς και ;

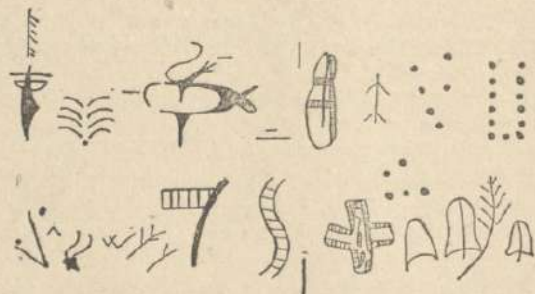

Εικ. 34. Τὸ περίγραμμα ἀπὸ δύο πιάστρες χαραγμένο στὸν ψιλὸν ἄμμο τοῦ πατώματος μιᾶς σπηλιάς. Κοντὰ σὲ τοῦτο εἶναι τὸ πᾶτημα γυμνοῦ ποδιοῦ. Ἴσως νὰ εἶναι τοῦ καλλιτέχνη, ποὺ ἱερογράφησε τὰ ψάρια. Τὰ σχέδια αὐτὰ διατηρηθῆκαν τόσες χιλιάδες χρόνια, γιατί ὁ ἄμμος εἶναι ὑγρὸς κι ἀνεμῶς δὲν τὸνε πιάνει. Στὴ σπηλιά αὐτὴ ἡ μυρουδιά τοῦ τσιγάρου μπορεῖ νὰ κρατήσῃ μέρες δλόκιρες.

μπορεῖ κανένας νὰ δεῖ στοὺς ζωολογικοὺς κήπους καὶ στὰ ἵπποδρόμια.

Ὅταν ἦρθαν τὰ κρύα χρόνια, μερικὰ ἀπὸ τὰ ζῶα, ὅσα εἶχανε τότε γυμνὸ δέρμα, ψοφήσανε· ἄλλα κατεβήκανε περισσότερο πρὸς τὸ Νότο γιὰ νὰ γλυτώσουνε. Τὰ λοιπὰ μείνανε, μὰ ὅσο τὸ κρύο δυνάμωνε, τόσο καὶ ἡ τρίχινη γούνα τους γινόταν ὄλο καὶ βαρύτερη (εἰκ. 44).

Ὁ τάραντος, ποὺ σήμερα ζεῖ μόνο σὲ ψυχρὲς χῶρες (εἰκ. 45), τότε ζοῦσε στὰ νότια μέρη τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας.

Εικ. 35. Ἀκατανόητα σημάδια ἀπὸ μιὰ σπηλιά.

τύχη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ζοῦσε στὶς σπηλιές καὶ ποὺ μπορούσε νὰ δεχτεῖ ὅποιαν ὥρα καὶ στιγμή, μέρα ἢ νύχτα, ἕναν τέτιο μουσαφίρη. Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ μάθεις πῶς οἱ ἐλέφαντες καὶ οἱ ρινόκεροι κείνου τοῦ καιροῦ εἶχανε πολὺ διαφορετικὴ φορεσιὰ ἀπ'αὐτοὺς ποὺ

Εικ. 36. Ἐνας ἀνθρώπος τῆς σπηλιάς σκαλίζει στὸν τοῖχο τῆς κατοικίας του.

Α

Εικ. 37. Α. Σωληνάρι με χρώματα από κόκκαλο ταράντου, στολισμένου με γραμμές.—Β. Καντύλι από κόκκινη άχρα. Στα πλάγια του γραμμές χαραγμένες, που ίσως ήταν η μάρκα του τεχνίτη ή του νοικοκύρη.

σπιτιοῦ τὸν καιρὸ πού οἱ ἄντρες βγαίνανε στό κυνήγι καί στό ψάρεμα.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ μέσα στίς σπηλιές φαίνεται πὼς βόστηξε πολλές χιλιάδες χρόνια. Ὅλη αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ὁ ἄνθρωπος ὅλο καὶ μάθαινε νὰ κάνει καινούργια πράγματα κι ἐβρῖσκε νέους τρόπους νὰ φτιάχνει τὰ παλιά.

Στὴν ἀρχὴ ἔτρωγε τὴ σάρκα τῶν ζώων πού σκότωνε καὶ μεταχειριζότανε τὸ δέρμα τους γιὰ φόρεμα· κατόπιν ἔμαθε νὰ κάνει ἐργαλεῖα ἀπὸ τὰ κόκκαλα τους καὶ τὰ δόντια τους. Πολλὰ ἀπὸ

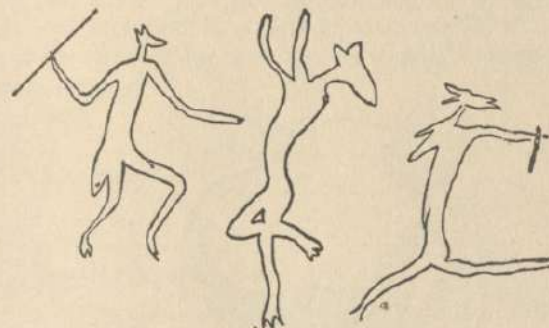

Β

Εικ. 38. Ἀλλόμοτα σκαλισμένα ἀπὸ σπηλιές στὴ Γαλλία.

Αὐτὸ δείχνει πὼς οἱ χῶρες αὐτές εἴτανε πολὺ ψυχρές σ' ἓνα διάστημα τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

Θὰ εἶσαι περιέργος ἴσως νὰ μάθεις σὲ τί βοηθοῦσαν οἱ γυναῖκες τοὺς ἄντρες ἐκείνη τὴν πολὺ παλιὰ ἐποχὴ. Ὑποθέτουμε πὼς ῥάβανε τὰ δέρματα, φροντίζανε τὰ παιδιὰ καὶ κάνανε τίς δουλιές τοῦ

Εικ. 39. Ἀνθρωποὶ με κεφάλια ζώων χορεύουν. Σχέδια καμωμένα ἀπὸ θουσιάνους τῆς Ἀφρικῆς.

Εικ. 40. Ζωγραφισμένα λιθάρια.

Εικ. 41. Σημάδια πάνω σὲ ὅπλα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ἀπὸ κόκκαλο. Ἰσως εἶναι πρωτόγονη γραφὴ.

αὐτὰ εἴταν ὡραιότερα ἀπὸ τὰ λίθινα (εἰκ. 46). Κοίταξε καὶ τίς εἰκόνες 25, 26 καὶ 27.

Ἀκόμα ὅμως οἱ ἄνθρωποι δὲν εἴχανε μάθει νὰ γράφουνε, γιὰτί δὲν ξαίραν ἄλλο σχολεῖο παρὰ τὸ δάσος. Γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν ἀφήσει

Ὁ προϊστορικός ἄνθρωπος καὶ ἡ ζωὴ του

Εικ. 42. Τίγρης με σπαθὰτα δόντια.

κανένα γραπτό μνημείο, πού νά λέει τί κάνανε καί τί σκεφτόντανε. Τό βιβλίο όμως τῶν βράχων διηγίεται ἕνα κομμάτι ἀπό τήν ἱστορία τους, ὅταν μᾶς δίνει κανένα ἀπό τά ἐργαλεῖα

Εἰκ. 43. Α.—Πυκνόμαλλο μαμούθ, ἀρχαῖος ἐλέφαντας. Β. Θηλυκὸν λιοντάρι. Γ. Ἀρκούδα τῆς σπηλιᾶς. Ὅλα αὐτά σκαλισμένα στὸν τοῖχο σὲ σπηλιὲς τῆς Εὐρώπης.

τους. Τίποτα καρβουνιασμένα ξύλα τῆς φωτιᾶς, τίποτ' ἀπομεινάρια ἀπὸ τὴ μαγερεμένη τροφή τους μᾶς βοηθοῦνε κι αὐτὰ νὰ ἰδοῦμε πῶς ζοῦσαν τότε.

Ἐπειδὴ τέτια ἀπομεινάρια ἔχουνε βρεθεῖ σὲ πολλές μεριές, συμπεραίνουμε πῶς οἱ ἄνθρωποι τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς εἴτανε σκορπισμένοι σὲ μεγάλη ἔκταση ἀπάνω στὴ μεγάλη τοῦτη γῆ. Ἰχνη τους βρίσκονται σὲ διάφορα σημεῖα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ὡς τίς Ἰνδίες καὶ ἀκόμα ὡς τὴν Κίνα καὶ τὴ Γιαπωνία, κι ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Γερμανία ὡς τὴν Ἀφρική.

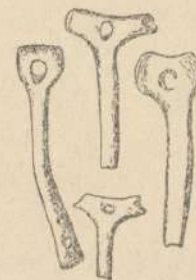

Εἰκ. 44. Ὁ παχύμαλλος ρινόκερος.

Ἐκεῖνη τὴν ἐ-

Εἰκ. 45. Τάραλος.

Εἰκ. 46. Ἐργαλεῖα γιὰ νὰ ἰσιάζουν ξύλα.

ποχή ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀφρική εἴταν οἱ δυὸ κολλημένες μετὰ τὴν ἡπειρὸ τῆς Εὐρώπης. Κάποιο ὅμως βούλιαγμα στὴν στεριά αὐτὴ ἀργότερα ἄφησε τὰ νερά τῆς θάλασσας νὰ ὀρμήσουν μέσα, κι ἐκεῖ πού μιὰ φορὰ εἴτανε στεριά γίνηκε θάλασσα.

Ἀπάνω κάτω ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ὁ ἄνθρωπος εἴταν ἑτοιμος νὰ κάμει ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπρός. Καὶ τόσο μεγάλο εἴτανε τὸ βῆμα αὐτό, πού τὰ πιὸ παλιά του ἀδέρφια, τὰ ἀστεγα καὶ πλανόδια, μὲ δυσκολία θὰ τὸν ἀναγνωρίζαν. Ἀρχισε νὰ καλυτερεύει τὴν κατοικία του. Τῆς πρόσθεσε καινούργιες εὐκολίες. Ἐφτιασε καὶ ἄλλω λογιῶν ἐργαλεῖα. Πῶς τὰ κατάφερε ὅλα αὐτὰ θὰ τὸ μάθουμε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς.

Τὸ ἕνα, ἀριστερά, εἶναι ἐργαλεῖο τῶν Ἑσκιμώων. Τὰ ἄλλα τὰ βρήκεν μέσα σὲ σπηλιές στὴ Γαλλία.

Τὰ προϊστορικά αὐτὰ κοινά ἐργαλεῖα τὰ κάβανε πρῶτα μὲ κοφτερὰ λιθάρια πυρίτι. Ὑστερὰ τὰ τροχίζονε σὲ λιθάρια καὶ τὰ κάνουν δυαλά.

Μπορεῖ νὰ καταλάβεις, πῶς μπορούσαν μ' ἕνα τέτοιο νὰ ἰσιάζουν βέλγ;

*Αναπαράσταση του ανθρώπου της Νεολιθικής εποχής καιωμένη στο Βέλγιο. Διάβασε πάλι τον παράγραφο κάτω από την εικόνα που είναι στην άρχή του βιβλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

ΠΩΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΕ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΕ ΜΟΝΙΜΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Κανέννας δέν ξαίρει καλά καλά πώς έφτασε ο πολιτισμός στο σημείο να κάμει ένα τέτιο πήδημα έμπρός στη Νεολιθική έποχή. Μερικοί φρονούνε πώς, μόλις το κλίμα γίνηκε θερμότερο, άνθρωποι από άλλους τόπους ήρθανε στην Εύρώπη. Οι νεοφερμένοι αυτοί ανακατωθήκανε με τους ανθρώπους της Παλαιολιθικής έποχής και ο καθένας δίδαξε τόν άλλονε καινούργιους και καλύτερους τρόπους να φτιάνει πράματα.

«Από ποϋ ήρθες;» Έτσι μπορεί κανέννας να φανταστεί πώς θα λέγαν οι πρώτοι άνθρωποι στους νεοφερμένους. Και ή Ιστορία τών ταξιδιών που θ' άκούγανε θα βάζανε στο νου τών ανήσυχων την ιδέα να ζητήσουνε καινούργια πατρίδα. Έτσι, υποθέτουμε, γίνηκε μιá γενική κίνηση τών ανθρώπων εκείνο τόν καιρό, και ο καθένας έπαιρνε μαζί του εκείνα που είχε μάθει στην παλιά του πατρίδα.

Ή ζωγραφιά που φαίνεται στην εικόνα 47, αντιγραφμένη από τους τοίχους κάποιας σπηλιάς στην Ίσπανία, διηγείται μιá αληθινή Ιστορία, και είναι τόσο διαφορετική από τις παλαιότερες ζωγραφιές, ώστε πολλοί πιστεύουνε πώς είναι έργο ανθρώπων από

κάποια νοτιότερη χώρα. Μοιάζει πάρα πολύ με την τέχνη τών Έσκιμώων (εικ. 3).

Ο άνθρωπος τών πιό παλιών καιρών φαίνεται πώς δε στοχαζότανε καθόλου να κρατεί λίγο από το κυνήγι τής μιás ήμέρας, για να το φάει την άλλη «χαιρου σήμερα!» αυτό φαίνεται να ήταν ο κανόνας του. Ίσως να έλεγε μέσα του: «γιατί να φυλάξεις ένα ζώο, μιá που μπορείς να το φάς; Γιατί να το σκοτώσεις, όταν δέν πεινάς;» Αυτό όμως μπορούσε πολλές φορές να φέρει δυσκολίες. Αν το κυνήγι ήταν άκαρπο για κάμποσον καιρό, ο κυνηγός μπορούσε να πεθάνει τής πείνας.

Οι νεοφερμένοι όμως νομίζανε πώς έπρεπε να σκοτώνουν αρκετά, όταν βρίσκανε για να περάσουνε μ'αυτά τουλάχιστο και την ακόλουθη μέρα. Κάποτε μάλιστα τά πιό ήμερα ζώα τά κρατούσανε ζωντανά, για να έχουνε φρέσκο κρέας όποτε θέλανε. Κι ενώ τά θρέφανε και τά περιποιούνταν αυτά τά ζώα, είδανε πώς κάμποσα απ'αυτά τους ήταν χρήσιμα και γι'άλλα πράματα, όχι μόνο για τη σάρκα τους. Μερικά, να ποϋμε, μπορούσαν να δώσουνε γάλα (εικ. 48), άλλα μπορούσαν να βοηθήσουν τόν άνθρωπο στη δουλιά του.

Έτσι ο άνθρωπος αρχίζει να μερώνει τά ζώα και να τά κάνει κατοικίδια. Ή κατοικία του τώρα προστατεύει όχι μόνο την οικογένεια του παρά και τά ζώα του, που έχει στην κατοχή του. Σιγά σιγά παρατηρεί πώς τά ζώα αυτά δέν είναι έχθροί του, παρά πιστοί του φίλοι, κι έτσι αρχίζει να τ'άγαπά. Είναι αξιοπερίεργο

Εικ. 47. Κυνήγι ξαγκαδιών.

Ζωγραφισμένο με βαθύ κόκκινο χρώμα σε κάποια σπηλιά στην Ίσπανία. Πρόσεξε το τόσο και το βέλος.

Εικ. 48. Γελάδα, σκαλισμένη σε σπηλιά στη Γαλλία.

Είταν κι άλλα άγρια ζώα μαζί σκαλισμένα. Κάθε μορφή είχε μάκρος κάπου πέντηντα πόγγους.

πώς ο σκύλος, ο πιστότερος φίλος του ανθρώπου, ήταν από τα πρώτα ζώα που έμαθε να τα έχει μαζί του στο σπιτικό του και να τ' αγαπά. Πολύ νωρίς επίσης μέρωσε και το αλόγο. "Αν ζούσες τότε, θα έβλεπες όλουθε τα έξυπνα μικρά αλογάκια, που συναντά κανέναν και σήμερα, όταν ταξιδεύει σε μερικούς κάμπους στα βάθη της 'Ασίας. Ίσως να έχεις δει καμιά φορά τα Σκυριανά αλογάκια ή κάτι άλλα όμοια σε κανένα ιπποδρόμιο. Τα κοπάδια των αλόγων, που βλέπεις την εικόνα τους στο τέλος τούτου του κεφάλαιου, είναι σκαλισμένα σε μια μικρή πέτρινη πλάκα, που βρήκανε σε μια σπηλιά της Γαλλίας.

Ο παλαιολιθικός άνθρωπος, διμα σκότανε κι έτρωγε όλα σχεδόν τ' άγρια ζώα που ζούσανε σ' ένα μέρος, έπρεπε να φύγει και να πάει σ' άλλο μέρος όπου να βρίσκει κυνήγι. Κι έτσι δέ ζούσε στον ίδιο τον τόπο πολύν καιρό. Οι άνθρωποι όμως της Νεολιθικής εποχής, που μάθανε ν' ανατρέφουνε ζώα για τροφή τους αρχίζουνε να έχουνε πιο μόνιμη κατοικία. Είναι αλήθεια πως είναι ακόμα πολλοί πλανόδιοι άνθρωποι και άλλοι που είναι ευχαριστημένοι να ζούνε στις σπηλιές τους. Μά έδω κι εκεί βρίσκεται κάποιος που δεν του άρεσει να ζει μ' αυτό τον τρόπο. Ίσως η σπηλιά του έρχεται πολύ μικρή για να χωρέσει την οικογένεια του και τα ζώα του. Ίσως δεν του άρεσει ο βρώμικος αέρας μέσα στη σπηλιά όπου κατοικεί και, μια που τώρα κάνει περισσότερη ζέστη, θαρρεύεται να βγει στην επιφάνεια της γης, όπου και αρχίζει να χτίζει την κατοικία του. Έξακολουθεί όμως

Εικ. 49. "Αλόγο σκαλιστό.—Κοίταξε το υπόσαγμα.

συχνά να μεταχειρίζεται σπηλιά για αποθήκη, για να φυλάγεται από τις μπόρες και ίσως για να κοιμάται μέσα. Ο άνθρωπος αρχίζει να φτιάχνει το σπίτι του. Η πρώτη του δουλιά είναι, όπως κάνουμε και σήμερα, να σκάψει τη γή. Μά αυτό που σκάβει δεν είν' αλήθεια υπόγειο, γιατί έχει βάθος μισό

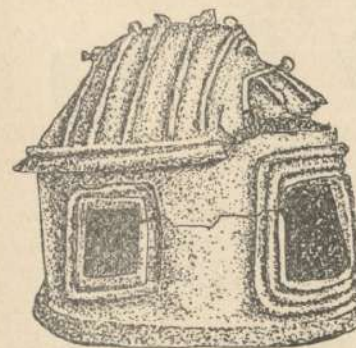
ως ένα μέτρο και δεν έχει πάτωμα από πάνω. Γιατί το έκαμε αυτό, δεν το ξαίρουμε, μά είναι πιθανό πως την ιδέα τήνε πήρε από τη σπηλιά του.

Εικ. 50. "Η καλύβη ενός Βουσμάνου

πάνω από την κυκλική σχεδόν αυτή τρύπα στεριώνει ένα θόλο πλεγμένο με βέργες όπως το καλάθι. Αυτόν το θόλο τότε σκεπάζει με δέρματα, για να μην περνά η βροχή, όπως κάνουνε πάνω κάτω σήμερα οι Βουσμάνοι της 'Αφρικής με καλαμένιες ψάθες, καλοραμένες τη μια με την άλλη (εικ. 50). Στην 'Ιταλία μερικές από τις κατοικίες αυτής της περιόδου έχουνε στέγη πλεγμένη από κλώνους ίτιδας.

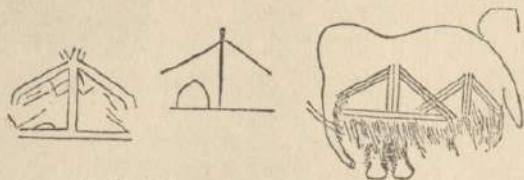
Λίγο λίγο βρίσκει πως οι κορμοί από δέντρα, βαλμένοι ο ένας απάνω στο άλλο, κάνουνε στερεότερους τοίχους από τις καλαμωτές. Τα διαστήματα ανάμεσα στα δέντρα τα γεμίζει με πηλό ή με άργιλο. Οι Έσκιμωοι σήμερα χτίζουνε τα σπίτια τους στο ίδιο σχέδιο με τα μόνα υλικά που μπορούν να έχουνε, δηλ. κομμάτια από χιόνι ή πάγο. Μπορείς να πεις τί βάζουνε αντί λάσπη ή άργιλο σ' αυτά τα παγόχτιστα σπίτια; Αυτή λοιπόν ή στρογγυλή καλύβα με τους κορμούς των δέντρων είναι ο παλαιότερος πρόγονος των ωραίων μας σπιτιών. Υποθέτουμε πως οι κατοικίες αυτές μοιάζουνε με τις ρωμαϊκές κάλπες της 'Ιταλίας, σαν και αυτή που βλέπεις στην εικ. 51.

Εικ. 51. Κάλπη με σχήμα καλύβας από την 'Ιταλία.

Το βήμα που κάμανε κατόπι και κάπως γρήγορα είτανε να φτιάσουνε σπίτια με ίσιες γραμμές και με γωνιές. Σχέδια σαν αυτά της εικ. 52, που βλέπουμε και απάνω στο αλγο της εικ. 49, βρίσκονται ζωγραφι-

σμένα σε πολλές σπηλιές. Κατά την γνώμη τῶν ειδικῶν αὐτῶν οἱ εἰκόνες ἀποδείχνουν πὼς κάμποσα σπιτῖα, ποὺ χτιστήκαν

Εἰκ. 52. Σχήματα ποὺ μοιάζουνε μὲ τέντες.
Βρεθῆκανε ζωγραφισμένες μέσα στὶς σπηλιές.

ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μοιάζανε στὸ σχῆμα μὲ τέντες ἢ μὲ τσαντήρια.
"Ὅταν ὁ ἄνθρωπος καταστάλαξε γιὰ νὰ ζήσει σ' ἓνα μέρος, σκέ-

Εἰκ. 53. Ἀγγεία τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὴν Ἰταλία
καὶ ἄλλα γειτονικά κράτη.

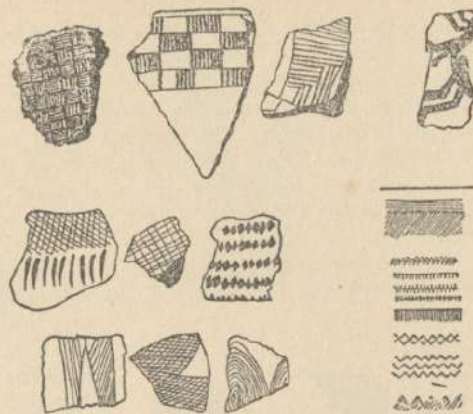
Κοίταξε τὴν ποικιλία τῶν σχημάτων. Τὰ περισσότερα ἔχουνε γίνει μὲ τὸν κεραμικὸ τροχό. Τὸ σχέδιο φύλλου σ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ κομμάτια τὸ ἔχουνε κάμει πιέζοντας ἀπάνω ἀληθινὰ φύλλα, τὴν ὥρα ποὺ ὁ πηλὸς εἶταν ἀκόμη μαλακός. Δύο εἶδη πηλοῦς μεταχειρίζονταν. Ὁ ἓνας εἶταν πολὺ ψιλός. Ὁ ἄλλος πολὺ τραχὺς καὶ εἶχε μέσα μικρά κομματάκια ἀπὸ μάρμαρο ἢ ἄλλη πέτρα, γιὰ νὰ μὴ ραγίζει στὸ ψήσιμο.

φτῆκε πὼς πρέπει κάτι νὰ κάμει γιὰ νὰ βγάλει περισσότερη φυτική τροφή, ἀπ' αὐτὴ ποὺ τοῦ ἔδινε ἡ φύση. Αὐτὸ εἶταν ἀναγκαῖο

γιὰ τὴν ὑγεία τῆ δικῆ του καὶ τῆς οἰκογένειας του. Μερικοὶ νομίζουνε πὼς ἄρχισε νὰ καλλιεργεῖ μερικά φυτὰ ποὺ φυτρώναν ἐκεῖ ἄγρια. "Ἄλλοι λένε πὼς ἄνθρωποι ἀπὸ ἄλλους τόπους φέρανε σπόρους καὶ ἄλλα φαγώσιμα χορταρικά στὴν Εὐρώπῃ τῇ Νεολιθικῇ ἀκόμα ἐποχῇ.

Σκέψου τί μεταβολὴ ἔφερε αὐτὸ τὸ πράγμα στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων! Γιὰ νὰ μποροῦνε νὰ ἔχουνε καὶ στὴ νέα τους πατρίδα αὐτὰ τὰ χρήσιμα φυτὰ, ἔπρεπε νὰ μάθουν νὰ τὰ περιποιούνται καὶ νὰ καλλιεργοῦνε τὴ γῆ ὅπου τὰ φυτεύανε. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος, ποὺ εἶτανε κυνηγός, γίνεται τώρα γεωργός.

Μὰ πὼς θὰ τὴνε κάμει τὴν ἀναγκαῖα αὐτὴ ἐργασία τοῦ χωραφιοῦ, τὸ ὄργωμα καὶ τὸ σβάρνισμα; Ἐδῶ πάλι δουλεύει τὸ μυαλό. Ἐνα γυριστὸ ραβδί τοῦ χρησιμεύει γιὰ ν' ἀνοίγει τὸ χῶμα, προτοῦ ρίξει τὸ σπόρο. Κι ἓνας μεγάλος, βαρὺς, στρογγυλὸς κορμὸς ἀπὸ κάποιο δέντρο εἶναι ἐξοχος κύλινδρος, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τόνε μεταχειριστεῖ γιὰ νὰ σκεπάζει τοὺς σπόρους μὲ τὸ χῶμα. Ἐτσι ἀρχίζει καὶ βρίσκει τὰ γεωργικὰ του ἐργαλεῖα. Θὰ μεταχειρίζονταν τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου γι' αὐτὸ τὸ σκο-

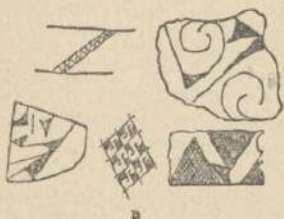
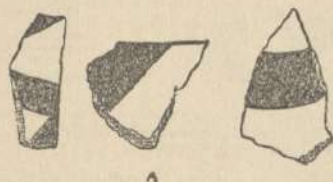
Εἰκ. 54. Σχέδια ζωγραφιστὰ καὶ σκαλιστὰ ποὺ κάνουν οἱ ἀγγειοπλάστες τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς
στὰ νησιά τῆς Μεσόγειας.

Τὰ περισσότερα εἶναι καρωμένα ἀπὸ πολὺ ψιλὸ πηλὸ καὶ τεμάχια ψημένα. Πολλὰ εἶναι καλοβερνικωμένα, συνήθως μόνο ἀπὸ μέσα. Τὸ σχέδιο τὸ χαράζουν ἀπάνω στὸν ὑγρὸ πηλὸ μὲ κάποιο ὄργανο μὲ χοντρή μύτη. Κάποτε χαράζανε τὸ ἀγγεῖο μὲ πυρίτη, ἀφοῦ τὸ ψήνανε πρῶτα. Τὰ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶχανε λογγῆς λογγῆς χρώματα, μαῦρο, σκούρο, γκρίζο ἢ κόκκινο.

πό ποιός ξαίρει πόσον καιρό πριν να συλλογιστεί «τί γρήγορα πού κυλάει στη γή!» Γιατί να μην τότε μεταχειριστεί για να πηγαίνει γρηγορότερα παρά περπατώντας; «Ευκολότερα και γρηγορότερα θα κυλάει, αν είναι ελαφρότερο!» σκέφτηκε. Έσκαψε μέσα τόν κορμό για να τόν ελαφρώσει και νά, ό τροχός γεννήθηκε. Τ'άλογα του τώρα και τὰ βόδια του είτανε γι'αυτόν ακόμα πιό χρήσιμα, αφού μπορούσαν να τραβήξουνε κι ένα κάρο, πού να τότε πηγαίνει κι αυτόνε και τὰ πράματα του.

Τὰ πιό παλιά άπομεινάρια από τροχούς έχουνε βρεθεί μέσα στα έρείπια τών λιμναίων κατοικιών (κοίταξ. κεφ. 5). Κάμποσες

Εικ. 55. Ζωγραφισμένα άγγεία.

Α. Ό πηλός τών άγγείων αυτών είταν πολύ ψιλός, κιτρινοκάκινος. Οι πλατιές ταινίες είχανε χρώμα μαυροκάκينو ή βαθύ καστανό. —Β. Τὰ σχέδια αυτά είναι ζωγραφισμένα με καστανό χρώμα πάνω σε άνοιχτό κιτρινο φόντο. Πρόσεξε τὰ έλικωτά και τὰ τριγωνικά στολίσια.

όμως σκαλιστές εικόνες πού έχουνε βρεθεί στα χαλάσματα της Βαβυλώνας δείχνουνε πώς τὰ τροχοφόρα κάρα πρέπει να είτανε γνωστά εκεί πολύ νωρίτερα.

Βάλε με τὸ νου σου πώς κοιτάξεις μέσα στο σπίτι της Νεολιθικής εποχής. Βλέπεις κάτι πού ποτέ δὲ βρέθηκε στα σπίτια τών ανθρώπων της σπηλιάς. Ό άνθρωπος της Νεολιθικής εποχής έφτιαξε δοχεία για ν'άποθηκεύει τήν τροφή, πού έμαθε να φυλάει για τις βροχερές ήμέρες. Έφτιαξε ακόμα άγγεία, για να μαγειρεύει μέσα (εικ. 53). Από τί φαντάζεσαι πώς τὰ φτιάχνει αυτά τὰ σκεύη της κουζίνας;

Τὰ ξύλινα άγγεία θά καίγονταν, άμα τὰ βάζανε στη φωτιά· τὰ πέτρινα θά ραγίζαν. Πλέκει λοιπόν ένα καλάθι με βέργες ή με βούρλα, και

Εικ. 56. Άγγεία από τὰ γειτονικά νησιά της 'Ιταλίας.

Α. Φλιτζάνι. —Β. Λεκάνη με ψηλή βάση. —Γ. Πλατύσταμνο με δύο χέρια. Δ. Κανάτα. —Ε. Κύπελλο κλεψύδρια.

γεμίζει τὰ στενά ανοίγματα με πηλό και τὸ αλείφει ολάκερο με τήν ίδια ουσία· κι έτσι φτιάχνει ένα άγγείο, πού μπορεί να τὸ μεταχειρίζεται πολλές φορές. Στο τέλος οι βέργες ή τὰ βούρλα καίονται και μένει μονάχα μιὰ κούπα από πηλό.

Τέλος έμαθε να φτιάχνει τήν κούπα εξαρχής από πηλό μόνο. Άπομιμείται όμως ακόμα τὰ σημάδια πού άφηνε ό σκελετός τού καλαθιού στα άγγεία πού έφτιανε πρώτα, πιστεύοντας

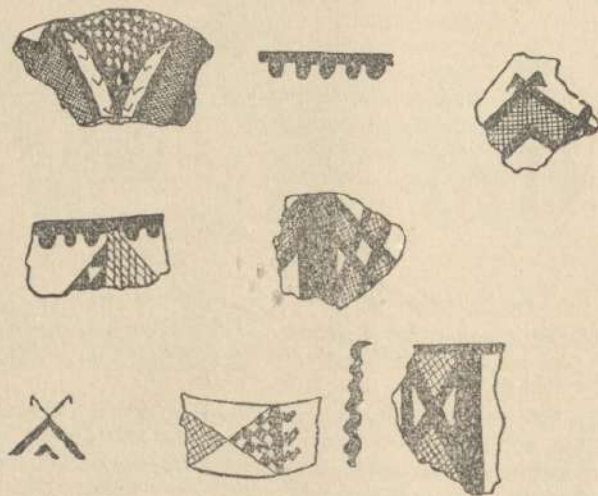
Εικ. 57. *Υδρία.

*Έχει διακοσμη-
ση μιά ταινία χα-
ραγμένη με μυτερό
εργαλείο.

Ίσως πώς και αυτά είναι αναγκαίο μέρος του δοχείου. *Έτσι έκαμε φαίνεται το πρώτο βήμα για να διακοσμηι αυτές τις κοΰπες. Ποιό* από τα κομμάτια των δοχείων της εποχής αυτής στην εικόνα 54 δείχνει τέτια σημάδια;

Λίγο λίγο ο αρχαίος καλλιτέχνης αλλάζει τα σημάδια αυτά του καλαθιού και κάνει έλικες, κύκλους και άλλα σχήματα. Σιγά σιγά μαθαίνει να χαράζει άπάνω μορφές ζώων. *Έπειτα να γεμίζει τις χαραγές με κάποια άσπρη ούσία σαν κιμωλία* κι έτσι άρχισε η τέχνη της άγγειο-γραφίας.

Τα τρία κομμάτια στην κοφή της εικόνας 55 είναι από τα άρχαιότερα ζωγραφικά σχέδια. Τ'άλλα είναι πολύ

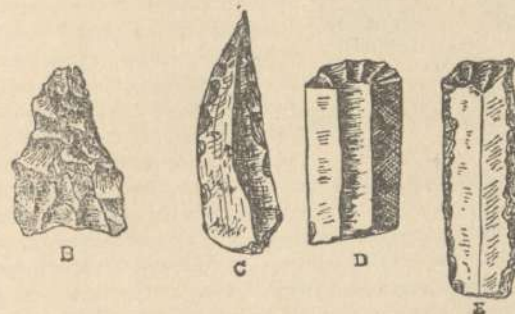

Εικ. 58. Κομμάτια από ζωγραφισμένα άγγεία της Σικελίας.

Κοίταξε σε κάμποσα άπ'αυτά*σχέδια με άσπρα και μαύρα τετραγωνάκια όπως της τάβλας του σκακιού.

Α

Β

Γ

Δ

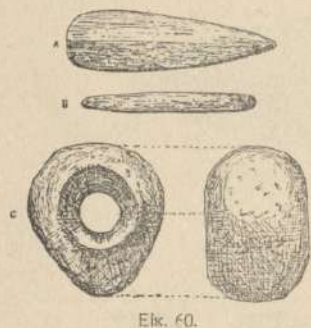
Ε

Εικ. 59. *Εργαλεία από στουρνάρι.

Α. Κάμα.—Β. Αίχμη από βέλος.—Γ. Τρυπάνι.—Δ. Ξυστήρι.—Ε. Μαχαίρι πριονωτό.
Ζ. Μακρούλο πριόνι από στουρνάρι. Πρόσεξε τα δόντια στις δύο κόψες.

νεότερα* τα βρήκανε στην κοφή ενός λόφου, στην *Ιταλία, κάτι χωρικοί την ώρα που φυτεύανε δέντρα. Φαίνεται πιθανό πώς τα είχανε πάει εκεί από γειτονικό νησί. Στην εικόνα 56 βλέπεις μερικά ωραία διακοσμημένα άγγεία, που έχουνε κατασκευαστεί

Εικ. 60.

A και B. Γυαλισμένες πέτρινες σμίλες.
Γ. Πέτρινο σφυρί και πέλεκυ από μπρός
κι από το πλάι.

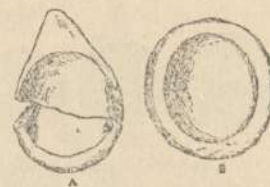
στη μεταχείριση και μαζί πιο καλοκαμωμένα. Χρειάζεται λεπτότερα εργαλεία τώρα, γιατί κάνει πιο λεπτή δουλιά (Εικ. 59). Κι επειδή ο άνθρωπος βελτίωσε πολύ τα εργαλεία του σε αυτή την περίοδο, την ονομάσαν εποχή της 'Ακονισμένης Πέτρας ή του Κατεργασμένου Λίθου. 'Επίσης την ονομάσαν εποχή της Στιλβωμένης Πέτρας, και τα εργαλεία της Εικόνας 60 δικαιώνουν αυτή την ονομασία. 'Ενώ όμως έχουνε βρεθεί πολλά σκεύη έτσι καλοδουλεμένα όπως αυτά, τα περισσότερα είναι σαν της Εικόνας 59· γι' αυτό εποχή της 'Ακονισμένης Πέτρας ή του Κατεργασμένου Λίθου είναι οι καλύτερες ονομασίες.

Ο άνθρωπος είχε τόσο πολύ το νού του στο πώς να καλυτερέψει τον τρόπο της ζωής του, ώστε για κάμποσον καιρό πολύ λίγο φρόντιζε να διακοσμήει τα σκεύη του ή το σπίτι του. Λένε κάποτε πώς αυτή την εποχή ή τέχνη έμεινε στάσιμη ή καιπισωδρόμησε. Αυτό βέβαια θα πεί πώς ο άνθρωπος της Νεολιθικής εποχής έφτιανε τόσα πολλά χρήσιμα πράγματα, που δεν άδειαζε να τα διακοσμήσει. 'Ως τόσο μερικά ώραϊα χαραγμένα άγγεία αυτής της εποχής δείχνουνε πώς ή σπίθα της τέχνης ούτε τότε δεν είχε σβήσει ολότελα.

Αυτοί οι μικρόσωμοι, μελαχρινοί, μακροκέφαλοι και μακροπρό-

σ' αυτά τα νησιά. Στην Εικόνα 57 είναι ένα από τα πιο παλιά δείγματα αρχαίου σταμνιού. Μερικά σχέδια ζωγραφικής σε άγγεία καμωμένα στα νησιά της Μεσόγειας θάλασσας στα τελευταία χρόνια της εποχής αυτής βλέπετε στην Εικόνα 58.

Δέ μένει ευχαριστημένος ο άνθρωπος με τα χοντροκαμωμένα του εργαλεία, παρά αρχίζει να τα καλυτερεύει τροχίζοντας τα και γυαλίζοντας την επιφάνειά τους. Κι έτσι γίνονται πιο κοφτερά και πιο άλαφρά. Γίνονται χρησιμότερα και πιο εύκολα

Εικ. 61.

A.—Λυχνάρι από άμμόλιθο, που βρέθηκε σε μία σπηλιά στη μεσημβρινή Ευρώπη. Πρόσεξε τη λάβα του. Στον πάνω είναι χοντροχαραγμένο κεφάλι από άγριογίδο, έχει μέσα ίχνη από καμένο ξύγγι.
B.—Λυχνάρι υδών 'Εοκινώων. Σύγκρινε το με το A και με την Εικ. 62.

σωποί άνθρωποι δεν κατοικούσαν όλοι σε καλύβες. 'Η συνήθεια να ζούνε μέσα σε σπηλιές βάστηξε πολλύν καιρό και ύστερα από τότε που φανερωθήκαν οι πρώτες καλύβες· απομεινάρια από τέτιες σπηλιές βρίσκουν ολόένα ακόμα σε διάφορα μέρη. Μιά απ' αυτές έχει άνοιγμα σαν το χωνί κάπου δώδεκα μέτρα βαθύ.

'Εχει διάδρομους και δωμάτια προς όλες τις διευθύνσεις και σε διάφορα ύψη. Στον τοίχο είναι άνοιγμένα σκαλοπάτια, που σχηματίζουν ένα είδος όρθη σκάλα, που ανεβάζει στα ψηλότερα δωμάτια. 'Ο βράχος φαίνεται πως είναι κομένος με άξίνα καμωμένη από κέρατο κοκκινότριχου λαφιού. Σε μία μεριά βρεθήκαν ογδόντα τέτιες άξίνες. Μερικές απ' αυτές είναι πολύ φασγωμένες από τη χρήση. Το μέρος αυτό μοιάζει σε λατομείο, από όπου βγάζανε πέτρα για εργαλεία, όπλα και τα τέτια.

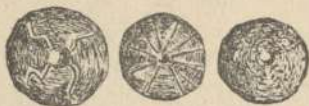
Για να φέγγουνε στη σπηλιά οι άνθρωποι που ζούσανε μέσα, μεταχειριζόνταν ένα άγγείο καμωμένο από άσβεστόλιθο ή άμμόλιθο. Το κάνανε βαθουλό, έτσι που να γίνει σαν κούπα, και μέσα καίγανε ξύγγι ή λάδι (Εικ. 61 και 52). Αυτό θα είταν ένα από τα πρώτα λυχνάρια.

Εικ. 62. Λύχνος των 'Εσκιμώων, κομένος στη μέση.

A. 'Η ελόγα στο 'Γουίτσι. —B. Λιωμένο ξύγγι, συνήθως φώκιας.
Γ. Κομμάτια ξύγγι. —Δ. Ε. 'Αγγείο να πίνει το λιωμένο ξύγγι που χύνεται

"Όλον αυτό τον καιρό κάποια μεταβολή γινότανε και στη φορεσιά. 'Ισως είχε αρχίσει να κάνει πολλή ζέστη και δεν μπορούσανε πια να φορούνε γουναρικά όλη τη χρονιά. 'Ισως, τώρα που οι άνθρωποι δεν τρεφόντανε μόνο με τις σάρκες των ζώων παρά κάνανε και γεννήματα, δεν είχαν αρκετά δέρματα για όλα τους τα φορέματα. 'Ετσι, βρίσκουμε τις γυναίκες να

Εικ. 63. Σφοντύλια από τις λιμναίες κατοικίες στην κοιλάδα του Πάφου.

Είναι στρογγυλές, πλακωτές κουλούρες από ψημένο πηλό με γραμμές άπάνω χαραγμένες για στολίδι. Το καθένα έχει στη μέση μία τρύπα, για να μπορεί να το δένουνε στις ίνες που θέλουν να στρίβουν.

βανε με το χέρι (εικ. 63). Λένε πως η τέχνη είναι γνωστή εδώ και κάπου είκοσι ή τριάντα χιλιάδες χρόνια. 'Αν θέλεις να δεις τί αλλαγή έχει γίνει στον τρόπο αυτής της δουλειάς, δέν έχεις παρά να επισκεφτείς ένα κλωστήριο, κι εκεί θα δεις στη γραμμή τις διάφορες κλωστικές μηχανές. 'Η καθεμιά απ'αυτές κάνει δουλιά για εκατό χέρια.

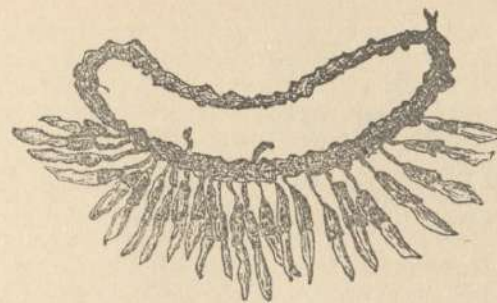
'Αρμαθιές από κοχλίδια της θάλασσας κι από δόντια ζώων (εικ. 64) έχουνε βρεθεί μαζί με τ'άπομεινάκια από ρούχα και εργαλεία. Αυτά δείχνουνε πως εκείνοι οι άνθρωποι που ζήσανε μέσα στις σπηλιές ή τις καλύβες, όπως διακοσμούσανε τα σπίτια τους και τα εργαλεία τους, έτσι στολίζοντανε και αυτοί οι ίδιοι.

Είχανε τότε σχολεία; Ναι, είχαν ένα μεγάλο σχολείο: τη ζωή. Και σ'αυτό το σχολειό τα μόνα βιβλία που είχαν ήταν ο άμμος, τα βράχια, ή φλούδα των δέντρων, τα φύλλα και άπάνω σ'αυτά χαραζανε τα εικονογραφικά τους γράμματα. Για να μετρούνε είχανε τα δάχτυλα των χεριών τους και των ποδιών τους. Και σ'αυτό το σχολείο είχανε μόνο μία εξέταση. Αυτή κρατούσε πολλές φορές ολόκερες εβδομάδες. Αυτό τουλάχιστο ξαίρουμε πως γίνεται στους πρωτόγονους λαούς σήμερα. Την εξέταση αυτή την κάνανε σε μερικές φυλές, όταν το παιδί γίνει εννιά χρονών, συνήθως όμως όχι πριν φτάσει τα έντεκα ή δώδεκα χρόνια. Αν το παιδί πετύχει σ'αυτή την εξέταση, θεωρούνε πως είναι ώριμο για να περάσει στους άντρες.

'Η εξέταση αυτή λέγεται γι'αυτό το λόγο «μύηση», που πάει

φαίνουνε λουρίδες από δέρμα και φλούδες δέντρων, για να φτιάχνουν ένα είδος ύφασμα.

"Υστερα μάθαν να στρίβουν ίνες από τις φλούδες των δέντρων ή από χορτάρια ή από λινάρι και να κάνουνε κλωστές, και με αυτές να φαίνουν. Έτσι γεννήθηκε το κλώσιμο! Είχανε μόνο ένα χοντροκαμωμένο πέτρινο σφοντύλι, για να κρατεί τεντωμένες τις ίνες και τις στρί-

A

B

Εικ. 64. Πρωτόγονα γιορντάνια.

A. Δόντια του καγγουρού. — B. Κοχλίδια της θάλασσας. 'Η χρήση αυτή των κοχλιδιών μακριά από τα παραθαλάσσια της Ευρώπης δείχνει πως το εμπόριο τά πήγε εκεί από πολύ μακριά.

Ο προϊστορικός άνθρωπος και η ζωή του

Είκ. 65. Τελετή της μύησης.

Οι μαυροί κάνουν σαν τὰ σκυλιά. Πιστεύουν, ότι κάνοντας αυτό θ' αποκτήσουνε τις καλές ιδιότητες των ζώων αυτών κι ακόμη θά γίνουν άφέντες τους. Πρόσεξε τὰ ξύλινα σπαθάρια στη ζώνη τους· είναι τάχα ούρες σκυλιών.

Λει έναν κροκόδειλο, νά σταθεί νά τοῦ βγάλουνε κάμποσα δόντια, νά τὸν τινάξουνε ψηλά στὸν ἀέρα, νά τοῦ κάνουνε μὲ τὸ μαχαίρι μακριές χαραματιές στὴ ράχη. Σὲ πόσες ἀπ' αὐτὲς τίς δοκιμασίες λὲς θά'παιρνες ἐσὺ προβιβάσιμο βαθμό;

Ἀφοῦ δοκιμάσουν ἔτσι τὴ δύναμη καὶ τὴν ὑπομονὴ τῶν παιδιῶν, τὰ διδάσκουνε τοὺς θρησκευτικούς χοροὺς καὶ ὕμνους. Μαθαίνουν τὰ μυστικά τῆς φυλῆς. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι νά μεταχειρίζονται «βούζες», ποὺ εἶναι ἓνα κομμάτι ξύλο ἢ κόκκαλο ἢ ἐλεφαντόδοντο δεμένο στὴν ἄκρῃ ἑνὸς σκοινιοῦ (εἰκ. 66).

Τὸ γυρίζουνε γρήγορα στὸν ἀέρα, ὥσπου βγάζει ἓνα γοερὸ ἤχο. Αὐτὸ τὸ βουητὸ πιστεύουνε πὼς εἶναι ἡ φωνὴ ἀπὸ ἓνα πνεῦμα ποὺ μιλάει στὰ παιδιά. Ἴσως κι ἐσὺ ὁ ἴδιος τὸν ἔχεις κάνει αὐτὸν τὸν ἤχο· σ' ὅλο τὸν κόσμο τὸ κάνουν τὰ παιδιά αὐτὸ τὸ παιχνίδι.

Κάποιοι συγγραφῆας λέει πὼς τὰ παιδιά στὴν ἐξέταση αὐτὴ διδάσκονται νά μὴν τρών ὀρισμένες τροφές, νά μὴν εἶναι ἐγωιστὲς καὶ νά

νά πει ἁπλῶς «Εἰσαγωγή». Ὅλα τ' ἀγόρια ποὺ ἔχουνε φτάσει στὴν ὀρισμένη ἡλικία τὰ παίρνουν οἱ ἄντρες τῆς φυλῆς καὶ τὰ βάζουνε σὲ διάφορες δοκιμές, γιὰ ν' ἀποδείξουν τὴ δύναμη τους καὶ τὸ θάρρος τους.

Μερικὲς τέτιες δοκιμασίες γιὰ τὸν ἐξεταζόμενο εἶναι νά κόψει καὶ νά κυλίσει χοντροὺς βαριοὺς κορμούς δέντρων, νά μπεῖ στὸ νερὸ καὶ νά βγά-

Είκ. 66.

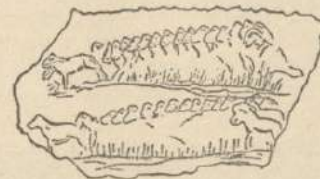
Βούζα ἀπὸ κόκκαλο.

Ἐχει βρεθεῖ σὲ κάποια σπηλιά στὴ Γαλλία. Μιὰν ἄλλη βούζα τῶν Βουσμάνων μπορεῖς νά δεῖς στὸ 7ο κεφάλαιο.

μὴν τσακώνονται μὲ τ' ἄλλα μέλη τῆς φυλῆς. Διδάσκονται νά σέβονται καὶ νά ὑπακοῦνε τοὺς μεγαλύτερους τους. Παίρνουν, νά ποῦμε, τίς «δέκα ἐντολές» ἢ τοὺς κανόνες τῆς ἐνάρετης ζωῆς.

Τὸ καλύτερο μάθημα ποὺ πήραν οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι στὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς εἶταν ἐκεῖνο ποὺ τοὺς ἔμαθε πὼς μπορούσαν νά εἶναι πιὸ εὐτυχισμένοι, ἂν ζούσανε μαζὶ. Θὰ μπορούσανε τέλος νά κερδίσουν πιὸ πολλὰ, ἂν θέλαν ὄχι μόνο νά παίρνουνε παρὰ καὶ νά δίνουν. Κι ἔτσι ξεφυτρώσανε συνοικισμοὶ ἀπὸ κατοικίες μέσα σὲ σπηλιές καὶ καλύβες, καὶ οἱ περίεργες λιμναῖες κατοικίες, ποὺ γι' αὐτὲς θὰ διαβάσεις πιὸ κάτω. Αὐτοὶ ποὺ ζούσανε σὲ μιὰν ὁμάδα εἶτανε συνήθως μέλη τῆς ἴδιας οἰκογένειας. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ σχηματιστήκαν οἱ μεγάλες αὐτὲς συγγενικὲς ὁμάδες ἢ πατρίες, περάσανε πολλὰ χρόνια, ἴσως αἰῶνες, ὥσπου νά δεχτοῦνε μέσα σ' αὐτὲς καὶ ἄλλα ἄτομα ποὺ δὲν ἀνήκανε στὸ ἴδιο σόι. Καθὼς προχωρεῖ ἡ ἱστορία, θὰ παρατηρήσεις πόσο βαθιὰ νιώθουν οἱ πρωτόγονες φυλὲς τοὺς συγγενικοὺς αὐτοὺς δεσμούς.

Οἱ ἄνθρωποι ὅμως αὐτοὶ θὰ μιλήσουν οἱ ἴδιοι, ὅταν ρίξεις μιὰ ματιά στὶς ὁμάδες τῶν λιμναίων κατοίκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

ΠΩΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΦΤΙΑΣΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΥΒΕΡΝΟΥΣΕ ΤΙΣ ΠΑΛΟΥΚΟΘΕΜΕΛΙΩΤΕΣ Η «ΠΑΣΣΑΛΟΠΗΧΤΕΣ» ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΡΧΙΣΕ ΝΑ ΕΜΠΟΡΕΥΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΑΠΟΙΚΙΕΣ

Οι λιμνίτες ή λιμναίοι, πού ζούσανε στη νεότερη Λίθινη εποχή και στην αρχή της εποχής του Χαλκού, κατοικούσανε σε πολιτείες στημένες άπάνω σε παλούκια. Τό παράξενο είναι πώς και σήμερα ακόμα υπάρχουν άνθρωποι πού χτίζουνε τὰ σπίτια τους με τόν ίδιο τρόπο. "Αν πᾶς ποτέ για δουλιὰ ή κάνεις ταξίδι σε τίποτα νησιά του Ειρηνικού ὠκεανού, τό καράβι θά πιάσει ίσως στη Σιγγαπούρη. Η πολιτεία αὐτή είναι πολύ μεγάλη και σπουδαίος ἐμπορικός σταθμός. Ἐκεί θά δεις μερικά χωριά, πού θά σου θυμίσουν τίς παλιές λιμναίες κατοικίες. Είναι χτισμένα πάνω από τὸ νερό και στηρίζονται σε χοντρά παλούκια. Ζαίρεις πώς και μόλους φτιάουνε σήμερα με τόν ίδιο τρόπο.

Εικ. 67. "Ένα κομμάτι ἀπὸ μονόξυλο τῶν λιμνιτῶν κι ἓνα κουπί.

"Ας σταθοῦμε λιγάκι νά κοιτάξουμε μερικούς ἀπὸ τοὺς 7 λιμνίτες τὴν ὥρα πού χτίζουνε τὸ χωριό τους βοηθώντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Πρῶτα πρῶτα διαλέγουν ἓνα προσήλιο μέρος, ὅπου ὁ βυθὸς τῆς λίμνης νά μὴν ἔχει βράχους. Πρέπει ἀκόμα νά προσέξουν νά είναι τὸ χωριό τους φυλαγμένο ἀπὸ τὴ φουρτούνα. Ἐπειτα διαλέγουνε και κόβουνε ψηλά ἴσια δέντρα, για νά κάμουνε τὰ παλούκια. Με τὰ λίθινα πελέκια τους τὰ κάνουνε μυτερὰ στὴν μὴν ἄκρη, σάμπως νά εἴτανε πελώρια μολυβοκόντυλα. Πῶς νά τὰ μπήξουνε τώρα στὴ λάσπη, κάτω ἀπὸ τὰ βαθιά νερά τῆς λίμνης;

"Ίσως νά διάβασες πουθενά πῶς οἱ ἄγριοι φτιάουνε τὰ μονόξυλα τους σκάβοντας τοὺς κορμούς τῶν δέντρων. Οἱ λιμνίτες ξαίρουν νά φτιάουνε κι αὐτοὶ μονόξυλα. Ἐνα κομμάτι ἀπὸ ἓνα τέτιο μονόξυλο δείχνει ἡ εἰκόνα 67. Λάμνοντας πηγαίνουνε στὸ μέρος πού διαλέξανε και μπήγουνε τὰ παλούκια μέσα στὸ μαλακὸ βυθὸ τῆς λίμνης, χτυπώντας τα ἀπὸ πάνω με μεγάλα πέτρινα σφυριά. Φυσικὰ μερικά παλούκια είναι μακρύτερα ἀπὸ ἄλλα και γι' αὐτὸ μεταχειρίζονται τὰ πέτρινα πριόνια τους, για νά κάνουν ἴσια τὰ ὑποστηρίγματα αὐτά (εἰκ. 68). Ἐπειτα στρώνουνε ξύλινο πάτωμα, πού ἄπάνω θά σταθοῦν τὰ σπίτια, και τὸ καρφώνουνε στερεὰ με μεγάλα ξυλοκάρφια ἢ καβίλια.

Σε κάθε πάτωμα φτιάουν ἀπὸ μιὰ καλύβα, πού θά είναι τὸ σπίτι μιᾶς οἰκογένειας. Αὐτὸ τὸ σπίτι θά ἔχει μακρὸς κάπου ἑξὶ μέτρα και θά είναι μακρουλὸ ἢ τετράγωνο. Τοὺς τοίχους τοὺς κάνουνε πλεχτοὺς με βέργες. Τὴ σκεπὴ τὴν κάνουνε με δερμάτια ἀπὸ ἄχερα ἢ με ἴσια και λεῖα καλάμια, δεμένα ἔτσι πού νά σκεπάζει λιγάκι τὸ ἓνα τ' ἄλλο. Τέλειες σκεπὲς φτιάουν ἀκόμα στα χωριά. Τίς ὀνομάζουνε ἄχερένιες σκεπὲς.

Ἀπὸ μέσα κι ἀπόξω τὸ σπίτι πασσαλεῖται με πηλὸ για νά μὴν περνάει τὸ κρὺο κι ἡ βροχή. Καθένα ἔχει τὸ τζάκι του και τὸ κοπανιστήρι του (εἰκ. 69). Καθένα ἔχει ἀκόμα τὸ στάβλο του για τὰ ζῶα. Κατόπι στερεώνουνε γεφύρια, για νά συγκοινωνοῦνε

Εικ. 68. Πριόνι ἀπὸ σφυρνάρι.

Τὴ δοντωτὴ πέτρα τῆς ταιριάζανε μέσα σὲ ξύλινη λαβὴ και τὴ στερεώνανε μ' ἓνα εἶδος τσιμέντο.

τὰ σπίτια τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ μὲ τὴν παραλία. Καὶ νά, εἶναι ἔτοιμη ἡ πολιτεία πάνω στὰ παλούκια! (εἰκ. 70).

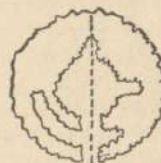
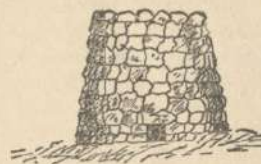
Εἰκ. 69. Κοπανιστήρι.
Βρέθηκε στὰ ἐρείπια μιᾶς λιμναίας κατοικίας τῆς «στεριδῆς» ἀπ' αὐτῆς πού περιγράφει τὸ κεφ. 6.

Φαντάζεσαι τώρα πῶς μπορούν τόσοι πολλοὶ ἄνθρωποι νὰ ζοῦνε μαζί, χωρίς νὰ ἔχουνε κάποια κυβέρνηση; Σίγουρα ὄχι· κι ἐπειδὴ ὅλοι ἀποτελοῦνε μιὰ μεγάλη οἰκογένεια, εἶναι πιθανὸ πῶς ὁ πρῶτος τους ἀρχηγός θὰ εἶναι ἀπλούστατα ὁ γεροντότερος μέσα σ' ὅλους, ὁ πατέρας τῆς πατρίδας. Αὐτὸς γνωρίζει τὰ ἔθιμα τῶν προγόνων. Τὰ ἔθιμα αὐτὰ σιγὰ σιγὰ γίνονται γραφοὶ νόμοι, σὰν αὐτοὺς πού ἔχουνε σήμερα οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ κυβερνιοῦνται.

Εἰκ. 70. Πῶς θὰ εἶταν ἓνας λιμναῖος συνοικισμὸς στὴς Ἑλβετικές λίμνες.
Ἑποθετικὴ «ἀναπαράσταση».

Μὰ γιατί τάχα αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι χτίζουνε τὴν πολιτεία τους ἀπάνω στὴ λίμνη; Γιατί εἶναι νεοφερμένοι ἀπὸ τὴν Ἀσία ἢ τὴν Ἀφρική καὶ φέρνουνε μαζί τους τίς παλιές τους συνήθειες. Ἐκεῖ

Εἰκ. 71. Πύργος πού τὸν εἶχαν ἴσως γιὰ φρούριο.

Εἶναι χτισμένος μὲ μεγάλες πέτρες συγκολλημένες μὲ ἀσβέστη. Ὁ τοῖχος εἶναι πολὺ χοντρός. Ἕνας στενὸς διάδρομος ὁδηγεῖ στὸν κεντρικὸ κύριο θάλαμο, πού εἶναι στρογγυλός. Κοίταξε τοὺς μικροὺς χώρους πού βγάζουνε στὸ διάδρομο καὶ στὸ μεγάλο κεντρικὸ θάλαμο.

Τέτοι οἱ πύργοι βρεθῆκανε κοντὰ σὲ ποτάμια ἢ πηγές μὲ καλὸ νερό.

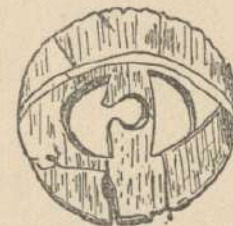
Αὐτὰ δὲν εἶναι βέβαιο, πολλοὶ ὅμως πιστεύουνε πῶς τὰ εἶχανε γιὰ φρούρια. Ἴσως τὰ εἶχανε χτίσει οἱ ντόπιοι Εὐρωπαῖοι, γιὰ νὰ φυλάγονται ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους.

Βλέπεις ἐκεῖνη τὴν καταπαχτὴ πού ἔχει στὸ πάτωμα τῆς κάθε καλύβας; Μπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύει γιὰ νὰ μαντέψουμε ἀπὸ τί ζοῦσαν οἱ λιμνίτες ἐκεῖ.

πού ζοῦσανε πρωτότερα εἶταν ἴσως ἀναγκασμένοι νὰ χτίζουν ἐτσι, γιὰ νὰ φυλάγονται ἀπὸ κινδύνους. Καταλαβαίνεις πῶς βρῖσκανε φύλαξη μ' αὐτὸ τὸν τρόπο;

Οἱ στεριανοί, οἱ παλιοὶ κάτοικοι, πού εἶναι πιθανὸ πῶς ἀκόμα δὲν ἔχουνε μάθει νὰ κάνουνε μονόξυλα, μποροῦν νὰ τοὺς ἐπιτεθοῦνε μόνο διαβαίνοντας τὰ γεφύρια. Καὶ τὰ γεφύρια δὲ χωροῦσανε μαζί παρὰ πολὺ λίγους ἀνθρώπους, πού εὐκόλα μποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς διώξει ἢ νὰ τοὺς σκοτώσει. Ὑποθέτουνε μάλιστα πῶς αὐτὰ τὰ γεφύρια εἶτανε καμωμένα μὲ τρόπο πού νὰ μπορούσαν οἱ λιμνίτες νὰ τὰ τραβήξουν ἀπάνω ὅ,τι ὥρα θέλανε. Κι ἐτσι οἱ ἐχθροὶ τοὺς οὔτε ἀπ' αὐτὰ δὲ θὰ μπορούσαν νὰ περάσουν.

Ἡ εἰκόνα 71 παρασταίνει ἓναν πύργο, πού σὰν κι αὐτὸν ἔχουνε βρεθεῖ ὅμοιοι σὲ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Σὲ τί χρησιμεύανε τὰ χτίρια

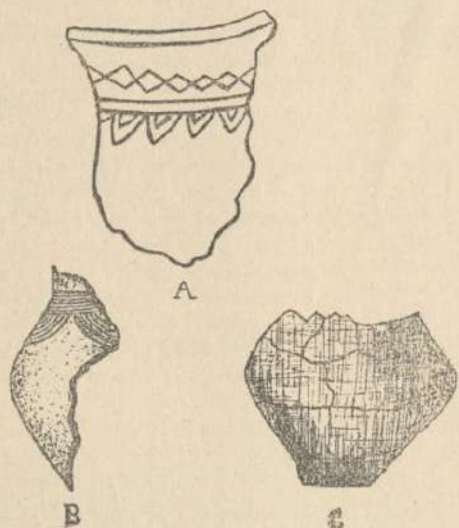

Εἰκ. 72. Σύλινος τροχὸς ἀπὸ ἓνα λιμναῖο συνοικισμό.

Ἔχει διάμετρο 60 πόντους. Εἶναι καμωμένος ἀπὸ τρία σανίδια ἐνωμένα μὲ σταυρωτὲς πηχες.

νου του καιρού. Γιατί απ'αυτές τις καταπαχτές θα μπορούσαν εκείνοι οι άνθρωποι να ψαρεύουν. Και αυτό είναι ίσως ένας λόγος ακόμα, που τους έκανε να προτιμήσουν

Εικ. 73. Κομμάτια από αγγεία που είχαν οι Λιμνίτες.

Α. Κομμάτι με χαραγμένο σχέδιο. -Β. Γυράντες από χαραγμένες γραμμές για στολίδια. Ο πηλός αυτού του αγγείου ήταν σκούρος και είχε μέσα ανακατωμένα φιλούτσικα τριμμάτια από μάρμαρο. -Γ. Ένα κομμάτι από αγγείο χωρίς διακόσμηση. Τέτια πολλά έχουν βρεθεί στο βυθό των λιμνών.

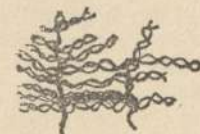
αυτού του είδους το σπίτι, μια που η κύρια τροφή τους είναι τα ψάρια. Θα σου άρεσε να τρώς νόστιμα ψάρια, που να τα έχεις πιάσει στην πόρτα του σπιτιού σου; Ο Ήρودος μιλώντας γι'αυτούς τους λιμνίτες λέει: «και τ'άλογα τους ακόμα τρώγανε ψάρια!» Το πιστεύεις αυτό;

Αλλά κλειδιά για να μπούμε στο μυστήριο για τον τρόπο της ζωής τους είναι οι σπόροι και τα κουκούτσια από φρούτα, οι σταρένιες κουλούρες και τα σπειριά της βρίζας ή του κριθαριού που βρεθήκανε μέσα στα έρείπια των λιμναίων αυτών χωριών. Αυτό θα πεί πως πολλοί από τους κατοίκους θα περνούσαν κάθε μέρα τα γεφύρια για να καλλιεργήσουν τη γη, και ίσως να είχαν και κάρα με τροχούς. Άλλοι πάνε να βοσκήσουν τα ζώα τους στους γειτονικούς λόφους. Άλλοι ίσως πάνε στο κυνήγι.

Οι γυναίκες όμως τι κάνουν όλου αυτό τον καιρό; Είναι πιθανό ότι καταγίνονται στη μαγειρική πιο πολύ από τις γυναίκες της Λίθινης εποχής, γιατί έχουν να μαγερέψουν πιο πολλώ λογιών τροφή κι έχουν πιο πολλώ λογιών μαγειρικά σκεύη. Πολλά κομμάτια από ζωγραφισμένα αγγεία κατάλληλα για διάφορες δουλιές βρεθήκανε σ'αυτά τα χωριά (εικ. 73). Οι γυναίκες επίσης κάνουν τα δίχτια και τις πετονιές και φαίνουν ύφασματα για ρούχα (εικ. 74). Φυσικά και η φροντίδα για τα παιδιά είναι πάντα μια από τις κυριότερες δουλιές που κάνει η γυναίκα.

Ένα πράμα που δεν έφερνε πολλή σκούρα στους λιμνίτες ήταν τα σκουπίδια τους. Δεν είχαν παρά να τα πετάξουν μέσα στο νερό. Αυτοί ακόμα δεν είχαν μάθει εκείνα που διδάσκει η Ύγιεινή. Επίσης δεν είχαν μάθει ακόμα πως να προλαβαίνουν την πυρκαγιά, γιατί πολλά απ'αυτά τα χωριά είναι καμένα.

Όμως το κάθε κακό έχει και την καλή του την όψη και τα δυο αυτά κακά σταθήκανε πολύ χρήσιμα σ'εμάς. Γιατί το νερό δεν μπορεί να καταστρέψει τα κουκούτσια των φρούτων ή τα κόκκαλα των ζώων μέσα στα σκουπίδια. Ακόμα και πολλά απομεινάρια από καμένα σπίτια, εργαλεία, τροφές, ύφασματα βρεθήκανε στο βυθό αυτών των λιμνών. Τ'απομεινάρια αυτά, σαν

Εικ. 74. Ένα κομμάτι από χοντροκαμωμένο ύφασμα.

Αυτό το βρήκανε στα απομεινάρια ενός λιμναίου χωριού. Είναι καμωμένο από ίνες κανάβι.

άνοιχτο βιβλίο μᾶς διηγηθήκανε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς τῶν λιμναίων κατοίκων.

Αὐτοὶ οἱ συνοικισμοὶ μέσα στὸ νερὸ δὲν μποροῦν νὰ μεγαλῶνουν ὁλοένα, ὅπως οἱ πολιτείες στὴ στεριά. Ἀκόμα καὶ ἂν ἡ λίμνη εἶναι μεγάλη, πολλὰ μέρη τοῦ βυθοῦ τῆς θά τῦχει νὰ εἶναι βράχος καὶ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ μπῆξει κανεὶς ἐκεῖ παλούκια. Κι ἔτσι, ὅταν ἡ πατρίδα μεγαλώσει καὶ δὲν τὴ χωρεῖ τὸ χωριό, πρέπει νὰ βροῦν ἄλλη λίμνη. Αὕτῃ μπορεῖ καὶ νὰ βρίσκεται πολὺ μακριά, ὅμως μερικοὶ ἀπὸ

Εἰκ. 75. Χάντρες ἀπὸ κεχρὶμπάρι.

τοὺς χωριανοὺς πρέπει νὰ ζητήσουν νέα πατρίδα.

Καὶ ποῖος θὰ εἶναι λοιπὸν ὁ ἀρχηγὸς τῆς νέας πατρίδας; Ἀνάμεσα στοὺς νεότερους ἄντρες ὑπάρχει ἴσως ἓνας, πού ἔχει δειχτεῖ πιὸ γενναῖος ἢ πιὸ δυναλῶμενος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἴσως ἦρθε πρῶτος στὴν ἐξέτασῃ πού τοῦ εἶχανε κάμει γιὰ τὴ μύση. Ἴσως πιὸ ὕστερα, ὅταν ἔγινε ἄντρας, νὰ σκότωσε κανένα πολὺ μεγάλο ἢ πολὺ ἄγριο θηρίο. Ἴσως στὴ μάχη ἔχει δείξει μεγάλο θάρρος ἢ μεγάλη τέχνη. Ἐνας τέτιος θὰ εἶναι αὐτὸς πού θὰ ξεκινήσει μὲ τὰ παιδιὰ του καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του, γιὰ νὰ βρεῖ καινούργια πατρίδα.

Ἔτσι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ στέλνουν ἀποικίες πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα. Σήμερα βρίσκουμε λείψανα ἀπὸ λιμναῖες κατοικίες σκορπισμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ, στὴν Ἀγγλία, στὴ Γαλλία, στὴν Ἑλβετία, στὴν Ἰταλία, στὴν Αὐστρία κι ἀκόμα στὴν Ἰαπωνία.

Στὰ ψηλά βουνὰ τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὑπάρχουνε πολλὲς λίμνες, ἔχουνε βρεθεῖ τριακόσια τέτια χωριά. Τὰ πρῶτα φαίνεται πὼς εἶχανε χτιστεῖ στὴν κοιλιάδα τοῦ Δούναβη.

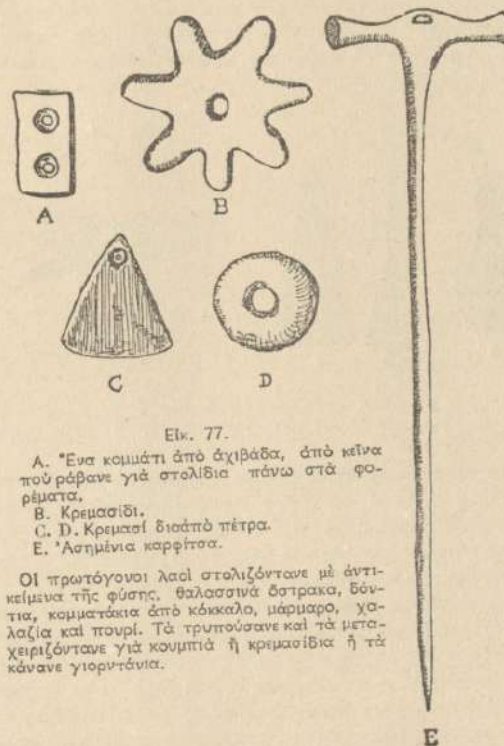
Ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶτανε καὶ ἔμποροι τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ τὰ κεχρὶμπανένια στολίδια, πού ἔχουνε βρεθεῖ στὰ χαλάσματα τῶν σπιτιῶν τους (εἰκ. 75). Τὸ ὕλικὸ αὐτὸ πρέπει νὰ εἶτανε φερμένο ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα, γιὰτὶ αὕτῃ εἶταν ἡ πατρίδα τοῦ κεχρὶμπάριου. Οἱ γυάλινες πάλι χάντρες πού βρε-

Εἰκ. 76. Χάντρες ἀπὸ γυαλί.

θήκανε δείχνουνε πὼς οἱ λιμνίτες κάναν ἴσως ἐμπόριο καὶ μὲ τὴν Αἴγυπτο.

Θὰ εἶσαι περιέργος ἴσως νὰ μάθεις πὼς βγήκανε στὸ φῶς αὐτὰ

Εἰκ. 77.

A. Ἐνα κομμάτι ἀπὸ ἀχιβάδα, ἀπὸ κεῖνα πού ράβανε γιὰ στολίδια πάνω στὰ φορέματα.

B. Κρεμασίδι.

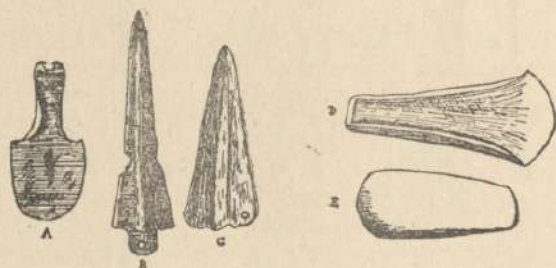
C, D. Κρεμασὶ διαπὸ πέτρα.

E. Ἀσημένια κορφήσσα.

Οἱ πρωτόγονοι λαοὶ στολιζόντανε μὲ ἀντικείμενα τῆς φύσης, θαλασσινὰ δοτράκα, δόντια, κομματάκια ἀπὸ κόκαλο, μάρμαρο, χαλὰζια καὶ πουρί. Τὰ τρυπούσανε καὶ τὰ μεταχειρίζοντανε γιὰ κουμπιά ἢ κρεμασίδια ἢ τὰ κάνανε γιορτανάκια.

τ'ἀπομεινάρια, πού εἶτανε θαμένα στὸ βυθὸ τῆς λίμνης. Αὐτὸ ἔγινε στὴν Ἑλβετία, σὲ μιὰ μεγάλη ξηρασία τοῦ 1854. Τὰ νερά τῆς λίμνης κοντὰ στὴ Ζυρίχη κατεβήκανε τόσο, ὥστε ἀφήσανε

νά φανούνε κάμποσα παλούκια καρφωμένα στο βυθό της λίμνης. Ἀργότερα βρεθήκαν ὅμοια παλούκια καὶ σ' ἄλλες λίμνες. Πῶς φαίνονται σήμερα αὐτὰ τὰ παλούκια, τὸ βλέπεις στὴν εἰκόνα ποὺ εἶναι στὴν ἀρχὴ τούτου τοῦ κεφάλαιου. Κατόπιν ἐξετάσανε προσεχτικὰ τ' ἀπομεινάρια ποὺ εἴτανε χωμένα στὴ λάσπη τοῦ βυθοῦ, γύρω ἀπὸ τὰ παλούκια κι ἔτσι μάθανε τὴν ἱστορία τῆς λιμναίας αὐτῆς ζωῆς.

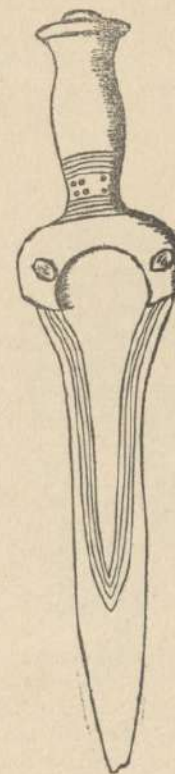
Εἰκ. 78. Εἶδη ἀπὸ χαλκῶ.

A. Παλέκι μὲ στρογγυλὴ κόψη.—B. C. Μύτες ἀπὸ κάμες.—D. Ε. Σμιλάρια.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἔρχισε στὴν ἐποχὴ τοῦ Λίθου καὶ βάστηξε ὥς τὴν ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ καὶ τοῦ Μπρούντζου. Αὐτὸ τὸ ξαίρουμε, γιατί μέσα στὰ σκουπίδια καὶ στ' ἀποριζήματα στὸ βυθὸ τῶν λιμνῶν βρεθήκανε στολίδια καὶ σκεύη ὄχι μόνο ἀπὸ πέτρα παρὰ καὶ ἀπὸ μπρούντζο καὶ χαλκὸ (εἰκ. 77, 78, 79 καὶ 80). Ἡ μύτη τοῦ κονταριοῦ ποὺ εἶναι εἰκονισμένη στὸ τέλος τοῦ κεφάλαιου τούτου εἶναι ἀπὸ μπρούντζο. Τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ καὶ τὰ στολίδια δείχνουνε πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶχε μάθει νὰ μεταχειρίζεται ἕνα ἄλλο ὕλικό, τὸ μέταλλο, ποὺ ὑπάρχει μέσα στὴ γῆ. Φανερώνουνε πῶς ὁ πολιτισμὸς εἶχε κάμει ἕνα τόσο μεγάλο βῆμα, ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι φαίνονται πολὺ κοντὰ στοὺς σημερινούς ἄνθρώπους. Καὶ ὁμῶς ζοῦσαν σὲ πολὺ πολὺ παλιὰ ἐποχὴ. Οἱ ἱστορικοὶ ὑπολογίζουνε πῶς ἡ ἐποχὴ τοῦ αἰῶνα τοῦ Χαλκοῦ καὶ τοῦ Μπρούντζου βάστηξε ἀπὸ τὸ 2000 π. Χ. ὥς τὸ 1000 π. Χ. Πόσα δηλαδὴ χρόνια πᾶνε ἀπὸ τότε ὥς σήμερα;

Εἰκ. 79. Τριγωνικὸ στυλῆτο μπρούντζινο.
Ἡ ἐσοχὴ στὴ μέση καὶ ἡ λαβὴ εἶναι ἀπὸ κόκκαλο.

Εἰκ. 80. Κοντὸ σπαθάκι μὲ
μπρούντζινη λαβή.

Πρέπει νά στοχαστείς πόσα πράματα έχει μάθει ὁ ἄνθρωπος στὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα. Θὰ παρατηρήσεις ὅμως πὼς οἱ ὀπότεγονοὶ ἢ μιμητὲς τῶν λιμναίων ἀνθρώπων, αὐτοὶ ποὺ παρουσιάζονται ἀμέσως πρὶ ὕστερα στὴν ἱστορία μας, μοιάζουν ἀκόμα πρὶ ὅσον πολὺ μὲ σένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.

ΠΩΣ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΧΤΙΣΑΝΕ ΤΙΣ ΞΥΛΙΝΕΣ ΛΙΜΝΑΙΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΑΠΑΝΩ ΣΤΗ ΣΤΕΡΙΑ

Σὲ κανένα δὲ φαίνεται παράξενο ποὺ οἱ λιμνίτες χτίζανε τίς πολιτείες τους ἀπάνω σὲ παλούκια. Μὰ ποῖός λόγος εἶταν νὰ χτίζουμε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἄλλοι ποὺ δὲν κατοικοῦσαν ἀπάνω στὸ νερό; Καὶ ὅμως τὸ κάναν αὐτὸ μερικοὶ στεριανοί.

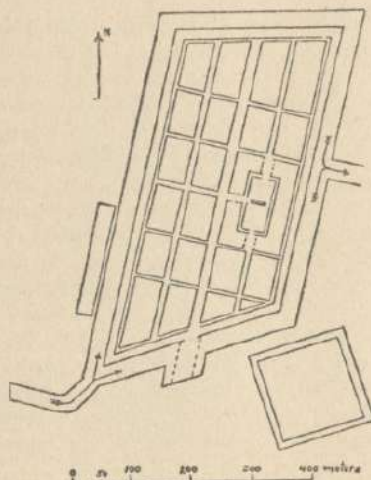
Μπορεῖ νὰ εἶχανε συγγένεια μὲ τοὺς λιμνίτες κι ἔτσι φυσικὰ νὰ χτίζανε κι αὐτοὶ ὅπως ἐκεῖνοι. Ἡ μπορεῖ νὰ εἶταν καμιὰ ξένη νέα φυλὴ, ποὺ εἶχεν ἔρθει ἀπὸ τὴ μακρινὴ πατρίδα της. Ἴσως αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι βλέποντας τίς λιμναῖες πολιτείες νὰ πήρανε σχέδιο ἀπ' αὐτὲς γιὰ νὰ χτίσουνε τίς δικές τους. Ἴσως συλλογιστήκανε πὼς θὰ μπορούσαν νὰ ὑπερασπίζονται καλύτερα τὸν ἑαυτό τους, ἂν στεκόντανε ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς τους.

Ὅμως πιθανὸ νὰ εἶτανε καὶ οἱ ἴδιοι λιμνίτες στὴν ἀρχή. Ἴσως καὶ νὰ ξεραθῆκαν οἱ λίμνες τους. Ἴσως μερικοὶ ἄποικοι, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ μνημονεύουμε στὸ περασμένο κεφάλαιο, νὰ μὴν εἶχανε κατορθώσει νὰ βροῦνε λίμνη, ὅπως τὴ θέλανε. Θὰ εἶτανε λοιπὸν φυσικὸ γιὰ δαύτους νὰ χτίσουνε στὴ στεριά μὲ τὸ μόνο τρόπο ποὺ ξαίρανε.

Τόσο οἱ λιμνίτες, ὅσο κι ἐκεῖνοι ποὺ χτίσανε λιμναῖες πολιτείες στὴ στεριά πήγανε στὴν Ἰταλία ἀπὸ τίς χώρες τοῦ Δούναβη. Οἱ λιμνίτες ὅμως μεταναστέψανε καὶ σκορπίσαν ἐδῶ κι ἐκεῖ σὲ διάφορα μακρινὰ μέρη, ἐνῶ τῶν ἄλλων δὲν ἔχουνε βρεθεῖ σημάδια πούθενά ἔξω ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Ἐκεῖ οἱ ἐρευνητὲς διαβάσανε τὸ ἱστορικὸ βιβλίο τῆς ζωῆς τους μὲ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπο, ὅπως καὶ τῶν λιμναίων ἀνθρώπων. Ὑστερα ἀπὸ χιλιάδες χρόνια, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ πέθανε καὶ λησμονήθηκε καὶ ὁ τελευταῖος ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ χωρικοὶ τῆς Ἰταλίας ἔτυχε νὰ σκάψουνε κάτι μεγάλους, χαμηλοὺς σωροὺς ἀπὸ γῆ, ποὺ μοιά-

ζουνε με μικρούς λόφους ή σαν κι αυτούς που τούς ονομάζουνε μαγουύλες σε μερικούς κάμπους της Ελλάδας. Βρήκανε το χώμα των σωρών πολυ παχύ και το μεταχειριστήκανε για κοιπριά στα χωράφια τους· και μέσα σ' αυτό το χώμα βρήκανε σκουριασμένα κομμάτια από όπλα, εργαλεία και άλλα άποριξίδια. Έτσι μάθανε πως κάθε τέιος σωρός εΐτανε στ' αλήθεια και από ενός τάφος ενός χωριού.

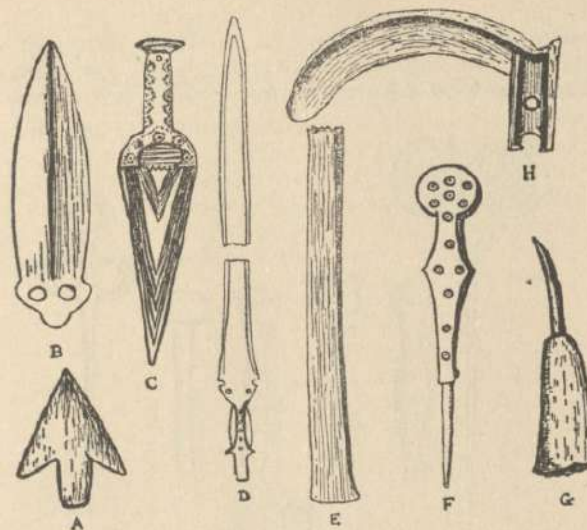
Εικ. 81. Το σχέδιο ενός χωριού των «τεραμάρα»

Καθώς βλέπεις στο σχέδιο της πολιτείας αυτής, οι δρόμοι διασταυρωνόντανε σε όρθες γωνίες. Τα σπίτια, που εΐτανε ζυλινες παράγκες, στεκόντανε στα πλάγια των δρόμων αυτών. Προς τα ανατολικά του κέντρου της πολιτείας εΐταν ένας μεγάλος ανοιχτός χώρος· εκεί εΐταν ένα μεγάλο τετραγωνικό πρόχωμα· που φαίνεται πως εΐτανε φρούριο. Στη μέση του εΐταν ένα βαθύ

«Τέρα μάρα» (terra magna) λοιπόν ονομάζουν οι Ίταλοι την πλούσια γή. Και ονομάσανε τους ανθρώπους που ζούσανε μια φορά σ' αυτά τα πεθαμένα χωριά, ανθρώπους «της πλούσιας γής». Άργότερα ή λέξη αυτή έγινε τεραμάρα (terramara), ίσως γιατί είναι πιο εύκολο πρὸ φερτῇ ἔτσι.

Άς δοῦμε τώρα αν οι πολιτείες των «τεραμάρα» εΐτανε καλύτερες από τις πολιτείες των λιμναίων.

Πρώτα πρώτα, αντί να έχουνε χωριστό πάτωμα για κάθε σπίτι, είχαν ένα μόνο για όλη την πολιτεία. Το πάτωμα είχε πάντα το σχήμα της εικόνας 81.

Εικ. 82. Έργαλεία και Όπλα.

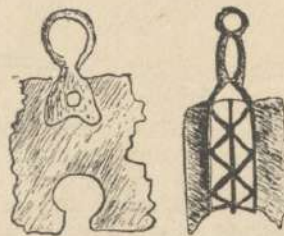
A. Αίχμη σάϊτας.—B, C. Στυλέτα.—D. Σπαθί.—E. Σμιλάρι.—F, G. Τσαγγαροσούβλια με κοκκάλινη λαβή.—H. Δρεπάνι.

χαράκωμα ή χαντάκι, που χρησίμευε για τις θρησκευτικές τελετές εκείνων των παράξενων ανθρώπων.

Γύρο γύρο στην πολιτεία εΐταν ένα πρόχωμα από χώμα. Απ' έξω απ' αυτό σκάβαν ένα μεγάλο χαντάκι ή όρυγμα και μέσα σ' αυτό έτρεχε το νερό, απ' όπου υδρευόταν ή πόλη. Δοκίμασε, αν μπορείς, να κάμεις ένα σχέδιο μιας τέτιας πολιτείας.

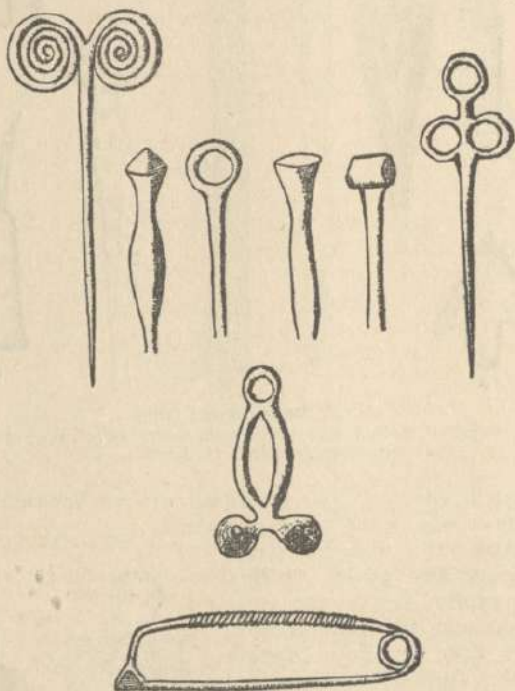
Οι άνθρωποι αυτοί εΐτανε πρώτης γραμμής μηχανικοί και υδραυλικοί, μά φαίνεται πως δεν εΐταν άρκε-

Ο προϊστορικός άνθρωπος και ή ζωή του

Εικ. 83. Μπρούντζινα ξυράφια.

τὰ προβλεφτικοί. Ὅπως οἱ λιμνίτες τὸ ἴδιο κι αὐτοί, τὸ χῶρο πού εἴτανε κάτω ἀπὸ τὸ πάτωμα τὸν εἶχανε γιὰ νὰ ρίχνουνε κάθε λογῆς ἀκαθαρσίες. Αὐτοὶ πού ἀνασκάψανε τοὺς σωροὺς τῆς

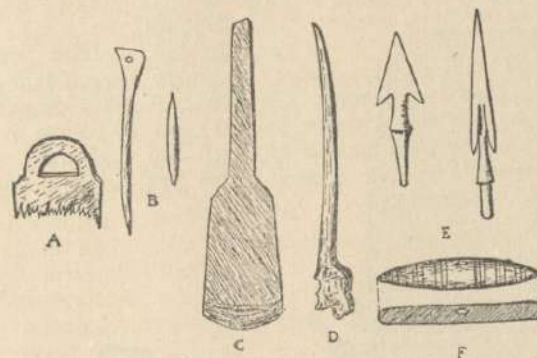

Εἰκ. 84. Καρφέτσες καὶ κρεμασίδια ἀπὸ μπροῦντζο.

«τεραμάρα», γιὰ νὰ μελετήσουν τὴ ζωὴ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, βρῆκανε σὲ μερικὰ μέρη δυὸ ἢ τρεῖς πόλεις, τὴ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη. Τὰ σκουπίδια εἶναι σχεδὸν πάντα ἀπανθρακωμένα.

Ἔτσι οἱ νεότεροι ὑποθέτουνε πὼς οἱ ἀνθρώποι τῶν τεραμάρα βάζανε φωτιά στὴν πολιτεία τους κάθε φορὰ πού ὁ χῶρος κάτω ἀπὸ τὸ πάτωμα γέμιζε καὶ ὁ ἀέρας καταντούσε τόσο κακός, ὥστε δὲν μπορούσανε πιά νὰ ζήσουν ἐκεῖ.

Τότε μπήγαν ἄλλα παλούκια ψηλά πάνω ἀπὸ τὰ σκουπίδια καὶ στρώνανε καινούργιο πάτωμα καὶ καινούργια σπίτια χτίζανε πάνω σ'αὐτό. Ἀραγε δὲν μπορεῖ αὐτὴ ἡ πολιτεία μὲ τὰ πολυὰ πατώματα νὰ ἔβαλε στὸ νοῦ τοῦ νεότερου ἀνθρώπου πὼς, γιὰ νὰ φτιάσει ἕνα σπίτι, μπορεῖ νὰ χτίσει ψηλά στὸν ἀέρα ὅπως καὶ στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους;

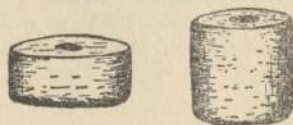

Εἰκ. 85. Εἶδη ἀπὸ κόκαλο.

Α. Χένι. — Β. Βελόνες. — Γ. Γιαλιστήρι. — Δ. Τσαγγαροσύβλι. — Ε. Αἰχμὲς ἀπὸ σαίτες. — F. Κάτι πού δὲν ξαίρουμε σὲ τί χρησίμευε.

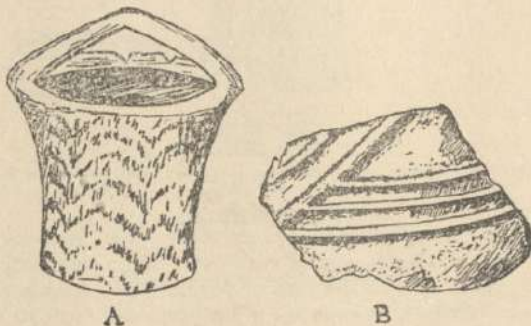
Ἐξὸν ἀπὸ τὸ νὰ χτίζουμε τὶς πολιτείες τους, νὰ φροντίζουνε γιὰ τὸ νερὸ πού τοὺς χρειαζότανε καὶ νὰ κατασκευάζουνε τὰ ἐργαλεῖα τους, ἡ σπουδαιότερη δουλιὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν «τεραμάρα» εἶταν ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὸ κυνήγι. Παρακάτω θὰ δεῖς νὰ ὀνοματίζονται τὰ διάφορα πράματα πού ἔχουνε βρεθεῖ στὰ χαλάσματα ἀπὸ μερικὲς πολιτείες. Ἀπ'αὐτὰ μπορεῖς νὰ κρίνεις, πὼς μεταχειριζόντανε τὸν καιρὸ τους. Ἄς

σοῦ πῶ ὅμως πρῶτ' ἀπ' ὅλα πῶς πολὺ λίγα ἀπὸ τὰ σκεύη τους εἴτανε φτιαγμένα ἀπὸ πέτρα. Πρὶν ἀκόμα κατεβοῦνε στὴν Ἰταλία, εἶχανε μάθει, φαίνεται, νὰ μεταχειρίζονται τὸν μπρούντζο. Σὲ πολλὰ πράματα βλέπουμε νὰ χρησιμεύει τὸ ξύλο ἐκεῖ πού ἄλλοτε χρησιμεύανε τὸ κόκκολο καὶ τὸ κέρατο.

Εἰκ. 86. Βαρίδια τοῦ ἀργαλιοῦ ἢ μολυβήθρες γιὰ δέχτια, ἀπὸ χοντρὸ κιτρινωπὸ πηλὸ.

Τὰ κυριότερα εἶδη πού ἔχουνε ξεθάψει ἀπὸ τὴ γῆ εἶναι μπρούντζινα πελέκια, σπαθιά, στυλέτα, αἰχμές ἀπὸ κοντάρια καὶ ἀπὸ σαῖτες, μαχαίρια, δρεπάνια, σκαρπέλα καὶ τσαγγαροσούβλια (εἰκ. 82), ξυράφια (εἰκ. 83), καρφίτσες, βελόνες, χτένια καὶ στολίδια (εἰκ. 84 καὶ 85), χάντρες ἀπὸ πηλὸ, παιγνιδάκια πήλινα μὲ μορφὴ ζώων καὶ μπάλες, σφοντύλια, βαρίδια ἀργαλιοῦ ἢ μολυβήθρες (εἰκ. 86), ἀγγεῖα (εἰκ. 87) καὶ τὸ ξύλινο σκῆπτρο πού βλέπεις ζωγραφισμένο στὴν ἀρχὴ τοῦ κεφάλαιου τούτου. Ἀκόμα σκεύη μαγεϊρικά, τροχοί, λαβὲς ἀπὸ ἐργαλεῖα καὶ ἄλλα πράματα, ὅλα ἀπὸ ξύλο.

Εἰκ. 87.

Α. Ἀγγεῖο μὲ σχεδιάσματα σὰ φτερά. Ἡ διακόσμηση γινόταν μὲ κόκκινο χρῶμα σὲ κίτρινο φόντο. Ὑστερα περνοῦσαν ἀπὸ πάνω ἓνα εἶδος βερνίκι. — Β. Ἐνα κομμάτι ἀπὸ ἀγγεῖο ἢ διακόσμηση εἶναι μὲ λουρίδες ἀπὸ πηλὸ πού ἔβγουν.

Μερικὰ πήλινα ἀγγεῖα τῆς «τεραμάρ» εἶναι χοντροκαμωμένα. Ἄλλα εἶναι φτιασμένα ἀπὸ καλὴ σταχτιά λάσπη καὶ καλογυλισμένα. Ἡ διακόσμηση τους ἦ εἶναι χαραγμένη ἢ καμωμένη μὲ κόμπους ἢ λουρίδες ἀπὸ πηλὸ, κολλημένο στὴν ἐπιφάνεια σὲ διάφορα σχήματα (εἰκ. 87). Τὰ πιὸ παράξενα βρεσίδια εἶναι κάτι πήλινα ἢ πέτρινα καλούπια, γιὰ νὰ χύνουνε μέσα μπρούντζινα ἐργαλεῖα (εἰκ. 88). Βρῆκανε καὶ κομμάτια ἀπὸ μεγάλες τεφροδόχες, ὅπου φυλάγανε τὴ στάχτη τῶν νεκρῶν. Αὐτὸ δείχνει πῶς οἱ ἄνθρωποι τῶν «τεραμάρ», ὅπως καὶ οἱ λιμναῖοι, καίγανε τοὺς νεκροὺς των. Οἱ ἄνθρωποι τῆς σπηλιᾶς καὶ τῆς καλύβας τὰ τελευταῖα χρόνια δὲν τὸ κάναν αὐτό, παρά θάβανε τὰ σώματα καὶ βάζανε στὸν τάφο φορέματα, ἐργαλεῖα, ὅπλα καὶ τροφὲς ἀκόμα, πού πιστεύανε πῶς θὰ χρειαζόταν ὁ νεκρὸς στὴν ἄλλη ζωὴ. Οἱ ἄνθρωποι τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς θάβανε κι αὐτοὶ τοὺς νεκροὺς τους, μὰ χωρὶς νὰ βάζουνε τέτια πράματα στοὺς τάφους.

Οἱ διαφορὲς αὐτὲς στὸν τρόπο πού συνηθίζαν νὰ θάβουνε τοὺς νεκροὺς τους, πού χτίζανε, καὶ στὰ εἶδη τῶν ἐργαλείων τους, φανερώνουνε πῶς στὸ ἴδιο μέρος εἶχανε πᾶει, ὁ ἓνας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἄλλο, διάφοροι λαοί. Ὁ καθένας ἴσως ἔδωκεν ἢ σκότωνε πολλοὺς ἀπὸ τὴν προηγούμενη φυλὴ. Καὶ οἱ νεοφερμένοι ζοῦσαν κατόπι μαζὶ μ' ἐκείνους, πού μέναν ἀπὸ τοὺς παλιούς καὶ τοὺς μαθαίνανε μερικὰ πράματα, πού ξαίρανε καὶ μαθαίνανε κι αὐτοὶ ἄλλα ἀπὸ κείνους. Σιγὰ σιγὰ κατάντησε ὅλοι νὰ κάνουν τὰ διάφορα ἄν-

Εἰκ. 88. Α. Καλούπι γιὰ νὰ χύνουνε καμπυλωτὰ ἐργαλεῖα. — Β. Τὸ σχῆμα εἶχε τὸ ἐργαλεῖο πού χύνα-νε σὲ τοῦτο τὸ καλούπι.

τικείμενα σχεδόν με τὸν ἴδιο τρόπο. Ἐτσι, εἶναι δύσκολο σήμερονά πει κανείς ποιοί ἔταν οἱ πρῶτοι κάτοικοι σ' ἕνα· τόπο καὶ ποιοί πήγαν ἀργότερα.

Μέσα στ' ἀποριξίδια ἀπὸ τῆ νεότερη Λίθινη ἐποχὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ καὶ τοῦ Μπρούντζου βρίσκονται ἀπομεινάρια κι ἀπὸ τοὺς τρεῖς τρόπους τῆς κατοικίας τῆς σπηλιᾶς, τῆς καλύβας καὶ τῶν «τεραμάρων» στὴν ἴδια θέση. Αὐτὸ δείχνει πῶς τὰ χρόνια καὶ τὰ ἔθιμα ἤρθανε τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Μπρούντζου τὰ σπίτια τῆς σπηλιᾶς καὶ τῆς καλύβας λιγοστέψανε καὶ μάλιστα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λιμνίτες κι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῶν «τεραμάρων» ἀρχίσαν νὰ χτίζουνε παράγκες.

Ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ποὺ σοῦ μιλῆσανε μετὴν ἀγραφή γλώσσα τῶν ἔργων τους ἢ καὶ μετὰ ἴδια τους τὰ κόκκαλα καὶ μετὰ λείψανα τῶν ζώων ποὺ εἶχανε, τὸ κάμαν αὐτὸ χωρὶς νὰ ἔχουνε τέτιο σκοπὸ. Σὲ ἄλλο βιβλίο θὰ συναντήσεις ἐκείνους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ποὺ ἀρχίσαν νὰ γράφουνε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς τους ἐπίτηδες γιὰ νὰ μείνει καὶ νὰ τὴ μαθαίνουν οἱ κατοπινὲς γενιές. Προτοῦ ὅμως ἀφήσεις ὑγεία στοὺς προϊστορικοὺς τούτους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, διάβασε στὸ 2ο Μέρος τούτου τοῦ βιβλίου μερικὲς ἱστορίες, γιὰ νὰ τοὺς γνωρίσεις καλύτερα. Ὑστερα θὰ εἶσαι ἑτοιμος νὰ γυρίσεις τὴ σελίδα ποὺ εἶναι ἡ χαραυγὴ τῆς Ἱστορίας.

ΜΕΡΟΣ Β'.

(ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

ΠΩΣ ΑΠΟΧΤΗΣΑΝ ΟΥΡΑ ΟΙ ΠΙΘΗΚΟΙ

ΘΡΥΛΟΣ ΤΩΝ ΒΟΥΣΜΑΝΩΝ

Ὁ Κάαγκ εἶναι ὁ κύριος ὅλου τοῦ κόσμου. Αὐτὸς ἔκαμε ὅλα τὰ πράματα. Αὐτὸς στέλνει τὴ βροχὴ καὶ αὐτὸς τήνε κρατεῖ. Αὐτὸς δίνει τὴ ζωὴ καὶ αὐτὸς τήνε παίρνει πίσω.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Κάαγκ ἔστειλε μιὰ φορὰ τὸ γιό του τὸν Κογκάζ νὰ κόψει κλαριὰ γιὰ νὰ φτιάξει δοξάρια. Ἄμα ἔφτασε ὁ Κογκάζ στὸ σύδεντρο, τότε πιάσαν οἱ πίθηκοι. Λένε πὼς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ πίθηκοι εἶταν ἀνθρώποι. Κρατώντας τὸν Κογκάζ σφιχτὰ οἱ πίθηκοι φωνάζανε καὶ τοὺς ἄλλους πίθηκους νὰ μαζετοῦνε τριγύρω. Ὑστερα τότε ρωτήσανε ποιὸς τὸν εἶχε στείλει ἐκεῖ πέρα. Ἐκεῖνος ἀποκρίθηκε: «Ὁ πατέρας μου μ'ἔστειλε νὰ μαζέψω κλαριὰ γιὰ δοξάρια».

«Ἄ!» εἶπαν οἱ πίθηκοι «ὁ πατέρας σου θαρεῖ πὼς εἶναι ἐξυπνότερος ἀπὸ μᾶς· χρειάζεται δοξάρια γιὰ νὰ μᾶς σκοτώνει. Τώρα λοιπὸν θὰ σὲ σκοτώσουμε μεῖς». Καὶ τότε σκοτώσανε τὸν ἄμοιρο τὸν Κογκάζ καὶ τότε κρεμάσανε στὴν κορφὴ ἑνὸς δέντρου. Ἐπειτα ἀρχίσανε τὸ χορὸ γύρω στὸ δέντρο καὶ τραγουδοῦσαν: «Ὁ Κάαγκ κάνει τὸν ἐξυπνο! Ὁ Κάαγκ κάνει τὸν ἐξυπνο!»

Ἐκείνη τὴν ὥρα ὁ Κάαγκ κοιμότανε· ὅταν ὁμως ξύπνησε, ἀνακάλυψε μὲ τὴ μαγικὴ του τί εἶχε γίνει. Κι ἀμέσως ξεκίνησε γιὰ νὰ πάει στοὺς πίθηκους. Ὅταν οἱ πίθηκοι τὸν εἶδανε πού ἐρχότανε, πάνταν νὰ τραγουδᾶνε: «ὁ Κάαγκ κάνει τὸν ἐξυπνο», κι ἀρχίσανε νὰ λένε κάποιον ἄλλο τραγούδι.

Μιὰ πιθηκοπούλα ὁμως εἶπε: «Μὴν τραγουδᾶτε ἔτσι· τραγουδήστε ὅπως τραγουδοῦσατε πρὶν». Καὶ ὁ Κάαγκ εἶπε μὲ βροντερὴ φωνή: «Τραγουδήστε, ὅπως θέλει τὸ κοριτσάκι». Κι ἔτσι μὲ τὴν τρομάρια ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπο τοὺς ἀρχίσανε πάλι νὰ τραγουδᾶνε καὶ νὰ χορεύουν ὅπως πρωτύτερα.

«Α» ἔκαμε ὁ Κάαγκ «αὐτὸ εἶτανε τὸ τραγούδι πού ἄκουσα· αὐτὸ εἶτανε πού ἤθελα ν' ἀκούσω· ξακολουθῇ στενά χορεύετε καὶ νὰ τραγουδᾶτε, ὥσπου νὰ γυρίσω». Ἀμέσως ἔτρεξε κι ἔφερε ἓνα σακκὶ γεμάτο παλούκια, ὕστερα πηγαίνοντας ἀπὸ πίσω ἀπὸ τοὺς πύθηνους κάρφωνε στὸν καθένα ἀπὸ ἓνα παλούκι στὸ κάτω κάτω μέρος τῆς ράχης του, καὶ δίνοντας τοὺς στὸ τέλος μιὰ γερὴ ἀπὸ πίσω τοὺς ἔστειλε ὅλους τοὺς δυστυχισμένους τραγουδιστάδες στὰ βουνά. Κι ἐκεῖ τοὺς ἀνάγκασε νὰ ζοῦνε μὲ ρίζες, μὲ σκαθάρια καὶ μὲ σκορπιούς.

Ἔτσι λοιπὸν ἀπόχτησαν οἱ πύθηκοι οὐρὲς καὶ γι' αὐτὸ οἱ οὐρὲς τοὺς κρέμονται γυριστές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ Ο ΗΛΙΟΣ

Γιὰ πολλὰ χρόνια δὲν εἶταν ἥλιος στὸν κόσμον. Τὸ φεγγάρι μοναχὰ καὶ τ' ἀστέρια φέγγανε στὸν οὐρανό. Αὐτὸ εἶτανε προτοῦ νὰ γεννηθοῦν ἄνθρωποι πάνω στῇ γῇ. Εἶτανε τὸν καιρὸ πού εἶχε ὁ κόσμος μόνο πουλιά καὶ ἄλλα ζῶα, μὰ ὅλα πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ σημερινά.

Μιὰ μέρα τὸ πουλὶ πού τὸ λένε Ἑμοῦ καὶ ὁ Βράλας, τὸ πουλὶ πού χορεύει, εἶτανε σ' ἓναν πλατὺ κάμπο. Εἶχανε στήσει γερὸ καβγά. Τὸ πουλὶ πού χορεύει, στῇ λύσσα του ἀπάνω, ρίχνεται στῇ φωλιά τοῦ Ἑμοῦ καὶ ἀρπάζει ἓνα ἀπ' τὰ πελώρια αὐγά του. Τὸ τίναξε μὲ ὄλη του τὴ δύναμὴ ψηλὰ στὸν οὐρανό. Ἐκεῖ χτύπησε πάνω σ' ἓνα σωρὸ ξερὰ ξύλα· καί, καθὼς χύθηκε ἀπάνω ὁ κίτρινος κρόκος, τὰ ξύλα πήρανε φωτιά· κι ἀνάψανε μεγάλη φλόγα. Στῇ στιγμή ἡ φλόγα φώτισε ὁλόκερο τὸν κόσμον ἀπὸ κάτω. Φαντάζεσαι πόσο ξαφνιστήκανε καὶ πόσο χαρήκανε τὰ πουλιά, τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά. Εἶτανε μαθημένα νὰ ζοῦνε σ' ἓναν κόσμον σχεδὸν σκοτεινὸ καὶ ἡ ξαφνικὴ λάμψη τὰ θάμπωσε.

Ἐνα ἀγαθὸ πνεῦμα, πού ζοῦσε στὸν οὐρανό, εἶδε πόσο φωτεινὴ κι ὠραία φαινόταν ἡ γῇ, ἔτσι ὅπως τῇ φώτιζε κείνη ἡ φλόγα. Συλλογίστηκε πὼς θὰ εἶτανε καλὸ πράγμα ν' ἀνάβει μιὰ

τέτια φωτιά κάθε μέρα. Καὶ ἀπὸ τότε ὡς σήμερα τὴν κάνει τὸντι κάθε μέρα αὐτὴ τῇ δουλιᾷ. Ὅλη τῇ νύχτα αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ οἱ βοηθοὶ του μαζεύουνε καὶ σωριάζουνε τὰ ξύλα. Καὶ ὅταν ὁ σωρὸς γίνῃ ἀρκετὰ μεγάλος, στέλνουν τὸν Αὐγερινὸ νὰ δώσει μῆνυμα κάτω στῇ γῇ πὼς σὲ λίγο θ' ἀνάψει ἡ φωτιά.

Βρῆκαν ὁμως πὼς τὸ μῆνυμα αὐτὸ δὲν εἶταν ἀρκετό· γιατί ἐκεῖνοι πού κοιμούντανε δὲν τότε βλέπανε τὸν Αὐγερινό. Ἔτσι λοιπὸν στοχαστήκαν νὰ κάνουν κατὰ τὰ χαράματα κάποιον θόρυβο ἢ ἦχο, γιὰ νὰ ξυπνοῦν τοὺς κοιμισμένους καὶ νὰ τοὺς λένε πὼς ἐρχεται ὁ ἥλιος. Γιὰ πολὺν καιρὸ δὲν ἀποφασίζανε μὲ ποιὸν τρόπο θὰ γινόταν αὐτὴ ἡ δουλιὰ, οὔτε ποιὸς θὰ τὴν ἔκανε. Τέλος μιὰ βραδιά ἀκούσαν ν' ἀντιλαλοῦνε στὸν ἄερα τὰ γέλια τοῦ Γουγουργάγα, τοῦ γαιδάρου πού γελά. «Αὐτὸν τὸν ἦχο χρειάζομαστε» φώναξαν ἀμέσως. Τοῦ λένε λοιπὸν: «Γουγουργάγα, μόλις βλέπεις τὸν Αὐγερινὸ νὰ σβήνει, καὶ ἀρχίζει ἡ αὐγὴ νὰ χαράζει, ἐσύ νὰ γελάς ὅσο μπορεῖς πιὸ δυνατά. Νὰ φροντίζεις ν' ἀκούν ὅλοι ὅσοι κοιμούνται, γιὰ νὰ ξυπνοῦνε καὶ νὰ χαρετοῦνε τὸν ἥλιο. Ἄν ἀρνηθεῖς νὰ τὸ κάνεις αὐτό, δὲ θ' ἀνάψουμε πιά τοῦ ἡλίου τῇ φωτιά καὶ ἡ γῇ θὰ μένῃ στὰ μισοσκότεινα».

Ὁ Γουγουργάγας ὁμως, πού εἶτανε ζῶο καλὸκαρδο κι εὐγενικό, δέχτηκε πρόθυμα νὰ γελά κάθε μέρα στὰ χαράματα ὅσο μπορεῖ δυνατότερα. Καὶ ἀπὸ κείνο τὸν καιρὸ τὸ κάνει αὐτὸ ταχτικά. Ἀπὸ τῇ δυνατῇ, γαργαριστῇ φωνῇ του ἀντιλαλεῖ ὁ ἄερας «γου-γουρ-γα-γα, γου-γουρ-γα-γα, γου-γουρ-γα-γα».

Στὴν ἀρχὴ ἡ φωτιά, ὅταν τὴν ἀνάβουνε τὰ πνεύματα, δὲν πυρῶνει καὶ πολὺ. Μὰ τὸ μεσημέρι, πού φουντώνει ὅλος ὁ σωρὸς ἀπὸ τὰ ξύλα, ἡ ζέστη εἶναι δυνατῇ. Ὑστερα ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ νὰ σβήνει, ὥσπου κατὰ τὸ βασίλειμα ἀπομένουνε τὰ κόκκινα κάρβουνα. Μὰ καὶ τοῦτα σβήνουνε γρήγορα, καὶ δὲ μένουνε παρὰ λίγα, πού οἱ βοηθοὶ τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος τὰ σκεπάζουνε μὲ σῦνεφα, γιὰ ν' ἀνάψουνε μ' αὐτὰ τὸν καινούργιον σωρὸ ἀπὸ τὰ ξύλα πού θὰ ἐτοιμάσουνε γιὰ τὴν ἄλλη μέρα.

Ἔσεῖς ὁμως, παιδιὰ, νὰ μὴ δοκιμάστε καμιά φορὰ νὰ μιμηθεῖτε τὸ γέλιο τοῦ Γουγουργάγα. Ἄν τὸ κάμετε, μπορεῖ ὁ Γουγουργάγας νὰ σᾶς ἀκούσει καὶ νὰ πᾶψῃ τὴν πρῶνὴν του κραυγὴ. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, ὅποιος τὸ κάμει, θὰ τιμωρηθεῖ κιόλας καὶ θὰ βγά-

λει ένα παραπανήσιο δόντι πάνω από το κάθε σκυλόδοντο του. Και οι άνθρωποι τότε θα τότε δείχνουνε και θα του λένε: «Ντροπή σου, πού πρόσβαλες το Γουγουργάγα κι έφερες πάλι το σκοτάδι στη γή».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

ΠΩΣ ΕΞΗΓΟΥΝΕ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΙ ΛΑΟΙ ΜΕΡΙΚΑ ΦΥΣΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ.

Οι άμερικανοί έρυθρόδερμοι της φυλής των Σιού λένε πώς ο πρώτος τους πρόγονος πήρε τη φωτιά «από τις σπίθες που έβγαζε ένας άγαθοποιός πάνθηρας από τους βράχους σκαρφαλώνοντας σ'ένα πετρωτό βουνό».

Η ΒΡΟΝΤΗ ΚΑΙ Η ΑΣΤΡΑΠΗ

Οι έρυθρόδερμοι της Ντακότας, όταν άκουνε μπουμπουνητό, λένε πώς «το πουλι των συννέφων χτυπάει τα φτερούγια του». Το πιο μεγάλο πουλι άρχίζει το βρόντο και τα μικρότερα, ακολουθώντας το παράδειγμα του, συνεχίζουν τον άχό. Από αυτή την αίτια έρχεται κείνο το μουγκρητό της βροντής, που τόσες φορές το έχεις άκούσει.

Οι ίδιοι πιστεύουνε πώς η άστραπη είναι «η λάμψη που πετιέται την ώρα που περπατεί το συννεφοπούλι από τα πατήματα του, όπως πετιούνται οι σπίθες από τα πόδια του βουβαλιού την ώρα που τρέχει άπάνω στον πετρώδικο κάμπο.»

Οι κάτοικοι όμως της Καμτσάτσκας λένε πώς η άστραπη είναι από τ'άναμένα δαυλιά που σφεντονίζει ο Θεός από τον ούρανό, άφου πρώτα ζεστάνει μ'αυτά το σπίτι του.

ΧΙΟΝΙ ΚΑΙ ΒΡΟΧΗ

Έπειδή ο ούρανος έχει σε μερικά μέρη το χρώμα του πάγου, μερικοί έρυθρόδερμοι της Αμερικής πιστεύουνε πώς είναι καμω-

μένος από πάγο. Νομίζουνε πώς ψηλά στον άέρα ζει κάποιος θεός που μοιάζει με πελώριο φίδι. Όταν το τέρας αυτό ξύνει τη ράχη του στον ούρανό, τα λέπια του ξεκολλούνε από τον πάγο ψιλά τριψίδια. Όταν ο καιρός είναι ψυχρός, τα τριψίδια πέφτουνε στη γή σά χιόνι το καλοκαίρι λιώνουνε καθώς κατεβαίνουνε στη γή, και γίνονται βροχή.

Οι έρυθρόδερμοι της Αριζόνας έχουν άλλη ιδέα. Λένε πώς ο θεός της βροχής, που μένει στον ούρανό, βουτάει στις λίμνες τ'ούρανού μιá μεγάλη βρεχτούρα από φτερά των πουλιών του ούρανού και με το νερό ραντίζει τη γή. Το χειμώνα τρίβει τον πάγο αυτών των λιμνών και τον σκορπίζει στη γή.

Μιá άλλη φυλή πιστεύει πώς ο θεός της βροχής ρίχνει στη γή νερό μέσ'από το κόσκινο του.

ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΧΙΝΟΠΩΡΟΥ

Μερικοί έρυθρόδερμοι πιστεύουν πώς έδω και πολλά πολλά χρόνια μιá παρέα κυνηγοί είχανε πάρει από κοντά μιάν άρκούδα. Ζάφνου τους ρίχτηκε ένας πελώριος πέτρινος γίγαντας. Σκότωσε τρεις απ'αυτούς. Το Άόρατο Πνεύμα έτρεξε άμέσως νά τους γλιτώσει και τους πήρε και τους τρεις, μαζί και την άρκούδα, πάνω στον ούρανό.

Έκεί μπορείς και τώρα άκόμα νά δεις την άρκούδα, που τήνε κυνηγούν οι κυνηγοί. Ο ένας κρατεί το δοξάρι του, ο δεύτερος κρατεί ένα κανάτι και ο τρίτος μαζεύει ξύλα. Μόνο το χινόπωρο οι σαίτες του κυνηγού πληγώνουνε την άρκούδα, και τότε το αίμα της, καθώς στάζει, κοκκινίζει τα φύλλα που πεθαίνουν.

Η ΚΑΤΑΧΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Σε μιάν άλλη έρυθρόδερμη φυλή ονομάζουνε το θεό του ήλιου Μιχάμπο. Αυτό θα πεί: «ο μεγάλος άσπρος». Νομίζουνε πώς ο άσπρομόλλης αυτός γερο-θεός παίρνει ένα βαθύν ύπνο το χειμώνα. Πριν πάει νά κοιμηθεί, άποκοιμίζει για το χειμώνα τη χλόη, τα λουλούδια, τα δέντρα, τα χαμόκλαδα και τα περισσότερα από τα πουλιά.

Οἱ ἐρυθρόδερμοι τότε ζωγραφίζουν νὰ γεμίσει τὸ τσιμπούκι του καὶ νὰ καπνίζει ἀργὰ ἀργὰ, ὅταν φτάσει «ὁ μήνας τῶν μαρμένων φύλλων» περιμένοντας νὰ πετάξουν τὰ δέντρα τὴν καλοκαιρινή τους τὴ φορεσιά, καὶ νὰ πάει ὅλη ἡ φύση νὰ κοιμηθεῖ. Τὰ γαλανὰ σύννεφα, ποὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὸ τσιμπούκι του, γεμίζουν τὸν ἀέρα καὶ φέρνουν τὴ γνωστὴ στοὺς ἀμερικανούς «καταχνιά τοῦ Ἰντιάνικου καλοκαιριοῦ».

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Οἱ κάτοικοι τῆς Φινλανδίας ἐξηγοῦνε τὸν ἦχο τῶν κυμάτων μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: «Ὁ Βιναμίνης ἔπιασε ἕνα λαβράκι, ποὺ κολυμποῦσε κάτω ἀπὸ ἕναν καταρράχτη. Ἀπὸ τὰ κόκκαλα του ἔκαμε μὴν ἄρπα. Μὰ μόλις τὴν τελείωσε, τοῦ ἔπεσε μέσα στὴ θάλασσα καὶ τὴν ἔχασε. Οἱ θεοὶ τῆς θάλασσας τὴ βρήκανε καὶ ἀπὸ τότε ὅλο καὶ τὴν παίζουν.»

Η ΑΡΜΥΡΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Ὁ Φρόδι εἶταν ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῶν Νορβηγῶν ἐκεῖνος ποὺ φρόντιζε γιὰ τὴ βροχή, τὴ λιακάδα καὶ τοὺς καρπούς τῆς γῆς. Εἶχε ἕνα θαυματουργὸ μύλο, ποὺ μ'αὐτὸν ἄλεθε κι ἔβγαζε εἰρήνη καὶ ὅλα τ'ἀγαθὰ. Ἀλέθοντας ἔβγαλε τόσο πολὺ χρυσάφι, ὥστε αὐτὸ τὸ πολύτιμο μέταλλο εἶτανε παντοῦ σκορπισμένο σὰν τὰ χαλίκια. Μὰ ὅσο περισσότερα εἶχε ὁ Φρόδι, τόσο πιὸ πολλὰ γύρευε. Γι'αὐτὸ ἔβαλε τίς δοῦλες του ν'ἀλέθουνε μὲ τὸ μύλο του μέρα καὶ νύχτα. Στὸ τέλος οἱ δοῦλες του κουραστήκανε τόσο πολὺ, πὺ ἀποφασίσαν νὰ τιμωρήσουνε τὸ Φρόδι γιὰ τὴν ἀχορτασιά του. Κι ἔτσι ἀλέσανε καὶ βγάλαν ἀπὸ τὸ μαγικὸ μύλο ἔχτρητα καὶ πόλεμο.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ πῆγε ἕνας τρομερὸς κουρσάρος, σκότωσε τὸ Φρόδι καὶ τοῦ πήρε τὸ μύλο καὶ τίς δοῦλες. Τράβηξε ἀνοιχτὰ στὴ θάλασσα κι ἔβαλε τίς δοῦλες νὰ γυρίζουνε τὸ μύλο καὶ νὰ βγάζουν ὅλα τὰ. Ἀλέσαν, ἀλέσανε, γεμίσαν ὅλο τὸ πλοῖο, ὅσο ποὺ βούλιαζε καὶ ὕστερα γεμίσαν ὅλη τὴ θάλασσα. Ὑστερὰ ὁ μύλος χάθηκε, μὰ ἡ θάλασσα μένει ἀρμυρὴ ὥς σήμερα. Ἴσως σὲ κανένα ἀπόκρυφο μέρος ὁ μύλος ἀκόμα ἀλέθει, ἀλέθει, ἀλέθει.

ΣΕΙΣΜΟΙ

Μερικὲς φυλὲς λένε πῶς, ὅταν γίνεται σεισμός, χορεύει ἡ μάνα γῆ καὶ λέει σ'ὅλους μας νὰ χαιρόμαστε καὶ νὰ χορεύουμε.

Ἄλλες φαντάζονται πῶς ὁ μεγάλος θεός, ποὺ σηκώνει στὴ ράχη του τὴ γῆ, μετατοπίζει κάθε τόσο τὸ φορτίο του ἀπὸ τὸν ἕναν ὁμο τοῦ στὸν ἄλλον, καὶ κάθε φορὰ ποὺ τὸ κάνει γίνεται σεισμός.

Ἄλλοι πιστεύουνε πῶς ὁ θεὸς ποὺ σηκώνει τὴ γῆ εἶναι ξαπλωμένος χάμω καὶ κάπου κάπου γυρίζει γιὰ νὰ βρεῖ ἀναπαυτικότερη θέση.

Ἄλλοι πάλι πιστεύουνε πῶς τὸν κόσμο τότε σηκώνει στὴ ράχη του ἕνας κάπρος, ποὺ κάπου κάπου τρίβεται στὸν κορμὸ κανενὸς δέντρου, κι ἔτσι γίνονται οἱ σεισμοί.

Οἱ κάτοικοι τῆς Καμτσάτκας λένε πῶς ὁ Τουῖλ, ὁ θεὸς τῶν σεισμῶν, τρέχει μέσα στὰ βάθη τῆς γῆς μὲ τὸ ἐλκηθρο του, ποὺ τὸ τραβοῦνε κάτι πελώριοι σκύλοι· καί, ὅταν οἱ σκύλοι του τινάζονται γιὰ νὰ ρίξουν ἀπὸ πάνω τοὺς τοὺς ψύλλους ἢ τὸ χιόνι, ἡ γῆ τρέμει.

Τί λὲς ἐσύ γιὰ ὅλα αὐτά;

ΤΑ ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ

Τὰ πνεύματα τοῦ βουνοῦ, λένε οἱ κάτοικοι τῆς Καμτσάτκας, φέρνουν αὐτὴ τὴ φοβερὴ φασαρία. Ὅταν αὐτὰ τὰ τελώνια σφαλίζουνε τὸ βράδι τὰ ὑπόγεια σπίτια τους, πετοῦν ἔξω τ'ἀποκαΐδια τῆς φωτιάς τους καὶ αὐτὰ κυλοῦνε κάτω στὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ.

Τὰ ἴδια αὐτὰ τελώνια τοῦ βουνοῦ κατεβαίνουνε στὴ θάλασσα τὴ νύχτα καὶ πιάνο νε φάλαινες καὶ τίς παίρνουνε κατόπι στὰ σπίτια τους. Ἐκεῖ τίς μαγειρεύουνε στὶς φωτιὲς τους ποὺ εἶναι τὰ ἡφαίστεια. Καὶ γι'αὐτὸ τὸ λόγο βρίσκουμε σήμερα στὰ βουνὰ κόκκαλα ἀπὸ φάλαινες. «Πῶς ἀλλιῶς μπορούσαν νὰ βρεθοῦν ἐκεῖ;» ρωτοῦν οἱ κάτοικοι τῆς Καμτσάτκας.

Τὰ σημερινὰ παιδιὰ μποροῦνε, πιστεύω, νὰ τοὺς ἐξηγήσουνε πῶς γίνεται νὰ βρίσκονται τέτια ἀπολιθωμένα κόκκαλα τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ο ΓΑΛΑΞΙΑΣ

Οι ἐρυθρόδερμοι τῆς βορινῆς Ἀμερικῆς ὀνομάζουने τὸ Γαλαξία «Μονοπάτι τῶν Πνευμάτων» ἢ «Δρόμο τῆς Ψυχῆς». Πιστεύουने πὼς ἡ φωτεινὴ αὐτὴ ταινία στὸν οὐρανὸ εἶναι τὸ μονοπάτι ποὺ παίρνουν οἱ νεκροὶ γιὰ νὰ πᾶνε στὴν ὁράτη χώρα. Τὰ φωτεινὰ ἀστέρια ποὺ εἶναι κοντὰ στὸ γαλαξία πιστεύουν πὼς εἶναι φωτιές, ποὺ τίς ἀνάβουν τὰ πνεύματα, ὅταν σταματοῦνε τὸ βράδι γιὰ νὰ ἡσυχάσουν.

Κάποιοι ἄλλοι λαὸς ὀνομάζει τὸ Γαλαξία «Δρόμο τῶν Πουλιῶν». Πιστεύουने πὼς οἱ ψυχές τῶν καλῶν ἀνθρώπων, καθὼς πᾶνε στὸν οὐρανὸ, γίνονται πουλιὰ καὶ πετοῦν ἀκολουθώντας αὐτὸ τὸ δρόμο.

Στὴν Ἑλλάδα τὸ Γαλαξία τότε λέει ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καὶ «Δρόμο τῆς Παναγίας», «Ἰορδάνη Ποταμὸ» καὶ ἀπλῶς «Ποτάμι».

ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΟΣΟ

Οἱ ἀρχαῖοι Νορβηγοὶ λέγανε πὼς αὐτὴ ἡ καμάρα μὲ τὰ ὁμορφα χρώματα εἶναι «ἐνα τρεμάμενο γεφύρι ποὺ ἡ ξυλεία του ἔχει τρία χρώματα.» Πιστεύανε πὼς οἱ ἥρωες ποὺ σκοτωνόντανε στὴ μάχη διαβαίνουν ἀπ' αὐτό, γιὰ νὰ φτάσουν, στοὺς οὐρανοὺς. Κάποτε τ' ὀνομάζανε γιορντάνι ἢ ζώνη τῆς Φρέγιας, ποὺ εἶταν θεὰ τῶν λουλουδιῶν καὶ τῆς εὐτυχίας.

Οἱ Γερμανοὶ τ' ὀνομάζουν «τὸ γεφύρι, ποὺ ἀπ' αὐτὸ τὰ πνεύματα ὁδηγοῦνε στὸν παράδεισο τίς ψυχές τῶν καλῶν ἀνθρώπων».

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες νομίζανε, πὼς εἶτανε δρόμος ἢ γεφύρι καὶ πιστεύανε πὼς εἶχε χτιστεῖ, γιὰ νὰ μπορεῖ ἡ Ἴριδα, ποὺ εἶταν ὁ οὐράνιος ἀγγελιαφόρος, νὰ πηγαίνει τίς προσταγές τῶν θεῶν στοὺς ἀνθρώπους. Σήμερα ὁ ἐλληνικὸς λαὸς τ' ὀνομάζει «Δόξα», «δοξάρι ἢ οὐρανοδόξαρο», «ζουνάρι τῆς Παναγίας», «καμάρα» καὶ «τόξο».

Ἐσὺ τί λὲς πὼς εἶναι τὸ οὐράνιο τόξο;

Ἡ ΕΚΛΕΨΗ Ἡ ΣΚΕΠΑΣΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

Κάποιοι ἐρυθρόδερμοι, ποὺ φαντάζονται τὸ φεγγάρι πὼς εἶναι γυναικα, λένε γι' αὐτὸ πὼς «ὅταν παίρνει στὴν ἀγκαλιά του τὸ παιδί του, κρύβεται». Τὸ ἴδιο κρύβεται καὶ ὁ ἥλιος «ὅταν ἀγκαλιάζει τὸ γιό του».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

ΟΙ ΜΙΑΜΙ, ΟΙ ΕΦΤΑ ΑΔΕΡΦΕΣ

Ὁ Βουρούνας κυνηγοῦσε μιὰν ὀλάκερη μέρα καί, ὅταν γύρισε στὴν κατασκήνωση, εἶτανε κατακουρασμένος καὶ ψόφιος ἀπὸ τὴν πείνα. Ζήτησε ψωμί ἀπὸ τὴ μητέρα του. Τὸ ψωμί αὐτό, ἀντὶ ἀπὸ σιτάρι, εἶτανε καμωμένο ἀπὸ σπόρους χόρτων καὶ τὸ λέγανε ντούρι. Ἡ μητέρα του τοῦ ἀποκρίθηκε: «Δὲν ἔχει ἄλλο ψωμί.» Ὑστερα ζήτησε ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαῦρους νὰ τοῦ δώσουνε σπόρια γιὰ νὰ κάμει λίγο ψωμί. Μὰ κανένας δὲν ἤθελε νὰ τοῦ δώσει. Τότε θυμωσε πάρα πολὺ καὶ ἀπάνω στὴ λύσσα του εἶπε: «Βλέπω πὼς οἱ δικοί μου θὰ μὲ πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα· θὰ πάω κι ἐγὼ σὲ ἄλλη ἀπόμακρη χώρα καὶ θὰ ζήσω μὲ ξένους.»

Μάζεψε ἀμέσως τὰ ἄρματα του κι ἔφυγε, γιὰ νὰ πᾶει νὰ βρεῖ ἄλλον τόπο. Ἀφοῦ περπάτησε κάμποσο δρόμο, εἶδε ἀπὸ μακριὰ ἓνα γέροντα ποὺ τρυγοῦσε μελίσσια. Ὁ γέρος γύρισε τὸ πρόσωπο του στὸ Βουρούνα. Ὅταν ὁμως ὁ Βουρούνας πῆγε πιὸ κοντά, εἶδε πὼς ἐκεῖνος ὁ γέροντας δὲν εἶχε μάτια, ἀν καὶ εἶτανε φανερό πὼς τὸν εἶχε καταλάβει ποὺ ἐρχότανε πολὺ πρὶν νὰ φτάσει σὲ τέτια ἀπόσταση, ὥστε νὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀκούσει. Ὁ Βουρούνας τρόμαξε βλέποντας ἓναν ξένο ποὺ εἶτανε χωρὶς μάτια καὶ ποὺ μολοντοῦτο γύριζε πρὸς αὐτὸν τὸ πρόσωπο του σὰν νὰ τὸν ἔβλεπε.

Ὡς τόσο πῆρε ἀπόφαση νὰ μὴ δείξει πὼς φοβότανε. Ἐτσι, πρσχώρησε ἴσια πρὸς τὸ γέροντα. Ὅταν πῆγε πιὸ κοντά, τοῦ εἶπε ὁ ξένος: «Μὲ λένε Μουρουνομίλδα. Οἱ ἀνθρώποι τῆς φυλῆς μου ἔχουν αὐτὸ τὸ ὄνομα, γιὰτὶ δὲν ἔχουνε μάτια παρὰ βλέπουνε μὲ τὴ μύτη τους.» Ὑστερα ὁ γέροντας τοῦ εἶπε μὲ πολὺ γλυκιὰ

Ὁ προϊστορικὸς ἀνθρώπος καὶ ἡ ζωὴ του

φωνή: «Φαίνεσαι πεινασμένος. Πάρε λίγο μέλι. Θες νά πᾶς στήν κατασκήνωσή μου, νά μείνεις μαζί μου;» Ὁ Βουρούνας πήρε τὸ μέλι καὶ γύρισε καμώνοντας πὼς ἤθελε νά πάει στήν κατασκήνωσή, ὅταν ὁμως χάθηκε ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ γέροντα, πήρε ἄλλο δρόμο.

Περπάτησε κάμποσο, ὥσπου ἔφτασε σὲ μιὰ μεγάλη λίμνη. Ἐκεῖ ἀποφάσισε νά ξευχτίσει. Ἦπτε κάμποσο νερὸ καὶ ὕστερα ἔπεσε νά κοιμηθεῖ. Ὅταν ξύπνησε τὸ πρωῒ, κοίταξε κατὰ κεῖ πού εἶταν ἡ λίμνη, μὰ δὲν εἶδε παρὰ ἓνα μεγάλο κάμπο. Ἐτρίψε τὰ μάτια του καὶ ξανακοίταξε.

«Παράξενος τόπος εἶναι τοῦτος!» εἶπε. «Πρῶτα βρίσκω μπροστά μου ἓναν ἄνθρωπο, πού δὲν ἔχει μάτια καὶ ὁμως βλέπει. Ἐπειτα, τὸ βράδι βλέπω μιὰ μεγάλη λίμνη γεμάτη νερό. Ξυπνῶ τὸ πρωῒ καὶ δὲ βλέπω τίποτα. Ὅμως σίγουρα τὸ νερὸ εἶταν ἐδῶ πέρα, γιατί ἐγὼ ἤπια ἀπ'αὐτό.

Τὴν ὥρα πού συλλογιότανε μὲ ἀπορία πὼς μπορούσε νά χαθεῖ τόσο γρήγορα ἐκεῖνο τὸ νερὸ, εἶδε νά ἔρχεται ἀπὸ μακριὰ μιὰ μεγάλη μπόρα. Ἀμέσως ἔτρεξε νά χωθεῖ μέσα σὲ κάτι πυκνὰ χαμόκλαδα, γιὰ νά φυλαχτεῖ. Καθὼς προχωροῦσε μέσα στὰ χαμόκλαδα, εἶδε κατὰ γῆς κάτι κομένες φλοῦδες ἀπὸ δέντρα. «Τώρα τὴν ἔχω καλὰ» εἶπε· «θὰ πάρω τίποτα ξύλα. Μ'αὐτὰ καὶ μὲ τὶς φλοῦδες μπορῶ νά σκαρώσω μιὰ καλυβούλα. Ἐκεῖ μέσα δὲ θὰ φοβᾶμαι τίποτα.»

Ἐκοψε γρήγορα μερικά παλουκία καὶ τὰ ἔστησε, γιὰ νά σχηματίσει τὸ σκελετὸ τῆς καλύβας, πού τὴν ὀνόμασε νταρντούρ. Ὑστερα πῆγε νά πάρει τὶς φλοῦδες. Μὰ καθὼς ἀνασῆκωσε ἓνα κομμάτι, εἶδε νά παρουσιάζεται ἓνα παράξενο πλάσμα, πού ὁμοιο τοῦ δὲν εἶχε δεῖ ποτὲ ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα.

Τὸ ἀλλόκοτο αὐτὸ ἀνθρωπάκι φώναξε: «Εἰμαι ὁ Βουλγανοῦνας» καὶ τὸ εἶπε μὲ τέτιο θυμὸ, πού ὁ Βουρούνας πέταξε τὴ φλούδα, ἄρπαξε τὰ ὅπλα του καὶ ἔφυγε τρέχοντας ὅσο μπορούσε πιὸ γρήγορα. Τὴν μπόρα τὴ λησμόνησε ὁλότελα. Στὸ νοῦ του δὲν εἶχε τίποτ'ἄλλο, παρὰ πὼς νά φύγει, ὅσο μπορούσε πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὸ Βουλγανοῦνο, τὸ πνεῦμα τῆς φλούδας.

Τρέχοντας ἔφτασε σ'ἓνα ποτάμι, πού ὁμως εἶτανε πολὺ πλατὺ καὶ δὲν μπορούσε νά τὸ διαβεῖ. Ἐπρεπε λοιπὸν νά γυρίσει πίσω.

Εἰκ. 89. Ἐνας μαῦρος ἀκοντίζει ἐμοῦ.

Ὅμως δὲ γύρισε ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, ὅθεν εἶχε ρθεῖ, παρὰ πῆρε ἄλλη γραμμὴ. Καθὼς ἔφυγε ἀπὸ τὸ ποτάμι, εἶδε ἓνα κοπάδι ἀπὸ ἑμοῦ πού πηγαίνανε στὸ νερὸ. Τὰ μισὰ ἀπὸ

αὐτὰ τὰ πουλιά, πού πηγαίνανε μπροστὰ στὸ κοπάδι, εἶχανε φτερά, μὰ τ'ἄλλα μισὰ, πού πηγαίναν ἀπὸ πίσω, δὲν εἶχανε καθόλου φτερά στὸ κορμὶ τους.

Ὁ Βουρούνας ἀποφάσισε νά σκοτώσει ἓνα γιὰ νά φάει. Πῆγε λοιπὸν καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ ἓνα δέντρο, σημάδεψε μὲ τὸ κοντάρι του ἓνα ἀπὸ τὰ γυμνὰ πουλιά, καὶ τὸ σκότωσε. Καθὼς ὁμως πρόβαλε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, γιὰ νά πάρει τὸ σκοτωμένο πουλί, εἶδε πὼς δὲν εἶτανε παρὰ ἓνος μαῦρος ἀπὸ κάποια παράξενη φυλὴ. Καὶ εἶδε ὅλους τοὺς ἄλλους νά μαζεύονται γύρω στὸ νεκρὸ τοῦ φίλου. Παρατήρησε πὼς ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ μαῦροι εἶτανε πολὺ θυμωμένοι. Κάνανε σημάδια καὶ δείχνανε πὼς εἶχανε σκοπὸ νά τιμωρήσουν ἐκεῖνον πού εἶχε σκοτώσει τὸ σύντροφο τους. Ἐτοί ὁ Βουρούνας κατάλαβε καλὰ πὼς τίποτ'ἄλλο δὲν εἶχε νά κάνει, παρὰ νά φύγει τὸ γρηγορότερο ἀπὸ κείνο τὸ μέρος.

Ἀρχισε λοιπὸν πάλι νά τρέχει. Δὲν τολμοῦσε νά κοιτάξει πίσω του ἀπὸ φόβο μήπως δεῖ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς του νά τὸνε κυνηγᾶει. Ἐτρεξε, ἔτρεξε, ὥσπου ἔφτασε σὲ μιὰ κατασκήνωσή. Κόντευε νά πέσει ἀπάνω στὶς σκηνὲς τὴν ὥρα πού τις εἶδε. Τίποτα ὁμως δὲν εἶχε νά φοβηθεῖ ἐκεῖ πέρα, γιατί δὲ βρῆκε παρὰ μόνο ἑπτὰ κοπέλες, πού, ὅταν εἶδανε πὼς εἶτανε μονάχος καὶ πεινασμένος, τοῦ φερθήκανε μὲ πολλὴ καλοσύνη. Τοῦ βάλαν νά φάει καὶ τοῦ δώσανε τὴν ἄδεια νά ξευχτίσει στὸ μέρος τους ἐκείνη τὴ νύχτα. Ὁ Βουρούνας τις ρώτησε πὼς τις λέγανε καὶ ποῦ εἶταν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τῆς φυλῆς τους. Ἐκεῖνες ἀποκρίθηκαν πὼς τ'ὄνομα τους εἶτανε Μιαμί καὶ πὼς ἡ φυλὴ τους ζοῦσε σὲ κάποια πολὺ μακρινὴ χώρα. Εἶτανε πὼς εἶχανε πάει σ'ἐκεῖνον τὸν τόπο μόνο καὶ μόνο γιὰ νά δόυνε πὼς εἶταν.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Βουρούνας ἔφυγε ἀπὸ τὶς σκηνὲς τῶν Μιαμί καὶ καμώθηκε πὼς τις ἐφήνει ὀριστικά.

Αὐτὸς ὁμως ἀποφάσισε νά κρυφτεῖ κάπου ἐκεῖ κοντά, γιὰ νά

δει τί κάνανε. Έβαλε στο νού του νά κλέψει ἄν μπορούσε καμιάν ἀπό κείνες τίς κοπέλες, γιά νά τήνε πάρει γυναίκα του. Χρειαζότανε κάποιο σύντροφο. Εἶχε βαρεθεῖ νά γυρίζει ὁλομόναχος.

Εἶδε τίς ἑφτά ἀδερφές νά ξεκινοῦν ἀπό ἐκεῖ μέ κάτι σκαλιστικά καμάκια στά χέρια. Τίς εἶδε νά σταματήσουνε σέ μιὰ φωλιά ἀπό κάτι φτερωτά μερμήγκια. Μὲ τὰ καμάκια τους σκάβανε γύρο στίς τρύπες τῶν μερμηγκιῶν. Ὄταν τέλος βγάλαν ἔξω τὰ μερμήγκια, πετάσανε στή μπάντα τὰ καμάκια τους καί καθίσανε κατὰ γῆς, γιά νά χαροῦνε τὸ φαγητό τους. Τὰ μερμήγκια εἴτανε γι' αὐτὲς ἡ ἐξοχότερη τροφή.

Τὴν ὥρα πού οἱ ἀδερφές τρώγανε, ὁ Βουρούνας γλίστρησε κρυφὰ πρὸς τὰ καμάκια καί ἄρπαξε δυό. Τὰ πήρε μαζί του καί, πατώντας στίς μύτες τῶν ποδιῶν, γύρισε στὸν κρυψώνα του. Ὄταν ἀποφάγαν οἱ Μιαμί κοιτάσανε γιά τὰ καμάκια τους, γιατί εἴτανε ὥρα νά γυρίσουνε στὸ λημέρι τους.

Ἐπειδὴ ὅμως μόνο οἱ πέντε βρήκανε τὰ καμάκια τους, φύγανε μόνο αὐτὲς καί ἀφήσανε πίσω τίς δυό, πού τοὺς εἶχε πάρει ὁ Βουρούνας τὰ καμάκια. Αὐτὲς οἱ δυό ψάχανε, ψάχανε γιά τὰ καμάκια τους, μὰ δὲν μπορούσανε νά τὰ βροῦνε. Στὸ τέλος, τὴν ὥρα πού εἶχανε γυρίσει τίς πλάτες τους στὸ Βουρούνα, αὐτὸς σύρθηκε σιγὰ σιγὰ ἔξω ἀπ' τὸν κρυψώνα του καί κάρφωσε τὰ δυό καμάκια στή γῆ, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Ὑστερα κρύφτηκε πάλι.

Οἱ δυό Μιαμί γυρίσανε πάλι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Εἶδαν ἀμέσως τὰ καμάκια τους καί, ξεφωνίζοντας ἀπὸ χαρὰ καί ἐκπληξη, τὰ πιάσανε, γιά νά τὰ βγάλουν ἀπὸ τὴ γῆ. Τὴν ὥρα πού τὰ τραβούσαν ἔξω, ὁ Βουρούνας πετάχτηκε ἀπὸ τὸν κρυψώνα του, ἄδραξε καί τίς δυό κοπέλες καί ὅσο κάνανε τοῦτες νά τοῦ φύγουν, τόσο αὐτὸς τίς ἐσφιγγε περισσότερο.

Τέλος, ὁ Βουρούνας εἶπε στὰ κορίτσια νά μὴ φοβοῦνται, γιατί αὐτὸς ἤθελε τὸ καλὸ τους. Τοὺς εἶπε πὼς στενοχωριότανε μόνος του καί ἤθελε νά πάρει δυό γυναῖκες. «Ἐλάτε μὲ τὸ καλὸ μαζί μου. Ἄν μὲ ἀκοῦτε, θὰ εἶμαι καλὸς γιά σᾶς. Ἄν ὅμως ἀρνηθεῖτε, θὰ σᾶς κάμω νά βάλετε γνώση μὲ τὸ μπουόμεραγκ πού κρατῶ.

Οἱ δυό ἀδερφές, βλέποντας ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ ὄπλο, καταλάβανε πὼς δὲν τοὺς σύμφερε ν' ἀρνηθοῦν, καί τὸν ἀκολουθήσανε χωρὶς νά κάμουν ἀντίσταση. Τὸν εἰδοποίησαν ὥς τόσο, πὼς μιὰ μέρα

θὰ πήγαινε ἡ φυλὴ τους καί θὰ τίς ἔπαιρνε πίσω. Αὐτὸ τὸν ἔκαμε νά περπατεῖ πιδὸ γρήγορα.

Περάσανε κάμποσες ἐβδομάδες καί οἱ δυό Μιαμί φαινότανε πὼς εἴταν εὐχαριστημένες μὲ τὴ νέα τους ζωὴ. Ὄταν μέναν ὅμως μοναχές, μιλούσανε πολὺ συχνὰ γιά τίς ἀδερφές τους. Τί νά εἶχανε πεῖ τάχα καί τί νά εἶχανε κάμει ἐκεῖνες, ὅταν καταλάβανε πὼς αὐτὲς οἱ δυό δὲν εἴτανε μαζί τους; Νὰ ψάχανε τάχα ἀκόμα οἱ πέντε ἀδερφές τους γιά νά τίς βροῦνε ἢ νά εἶχανε γυρίσει πάλι στή φυλὴ τους γιά νά ζητήσουνε βοήθεια;

Μιὰ μέρα πού εἴτανε στὸ λημέρι του εἶπε ὁ Βουρούνας: «Ἡ φωτιά αὐτὴ δὲν καίει καλὰ. Πηγαινέτε οἱ δυό σας καί φέρτε κάμποσες φλοῦδες ἀπὸ κείνα τὰ δυό πεῦκα πού εἶναι κεῖ πέρα.» «Ὅχι» ἀποκριθῆκαν ἐκεῖνες «δὲν κάνει νά κόψουμε πευκόφλοιδες. Ἄν τὸ κάναμε, δὲ θὰ μᾶς ξανάβλεπες πιά.»

«Νὰ πᾶτε, λέω, νά κόψετε φλοῦδες! Τὸ θέλω. Δὲ βλέπετε, τί ἄσκημα πού καίει τούτη ἡ φωτιά;»

«Ἄν πᾶμε, Βουρούνα, δὲ θὰ γυρίσουμε πίσω. Δὲ θὰ μᾶς ξαναῖδεῖς πιά σὲ τούτη τὴ χώρα. Αὐτὸ τὸ ξαίρουμε καλὰ.»

«Πηγαινέτε, γυναῖκες, καί ἀφήστε τὰ λόγια. Ἐχετε δεῖ ποτὲ ν' ἀνᾶβει φωτιά μὲ τὰ λόγια; Λοιπὸν γιατί κάθεστε δῶ καί κουβεντιάζετε; Ἐμπρός, νά γίνει ἐκεῖνο πού εἶπα. Μὴ λέτε ἀνόητα πράματα. Ἄν κάμετε

Εἰκ. 90. Σκαλιστὸ καμάκι τῶν Βουρμάνων.

Τὸ ξύλο αὐτὸ εἶναι σὴν ἑνὴν ἄλλῃ καὶ σὴν ἄλλῃ ἔχει ἓνα βέλος ἀπὸ πέτρα τρύπα στή μέση. Τὰ ἐργαλεῖα τὰ μεταχειρίζονται καὶ γιὰ νά ἐκκλινῶν ἀπὸ τὴ γῆ αὐτὰ μερμῆγκια, πού τὰ τραβούσαν ὅσοι μὲ ξύγγι καὶ τὰ τρώει. Τὴν τροφὴ αὐτὴ τὴν ἀνομάζουν οἱ Εὐρωπαῖοι «εἰς τῶν Βουρμάνων».

πώς φεύγετε δὲ θ' ἀργήσω νὰ σᾶς πιάσω. Καὶ ὅταν σᾶς πιάσω, θὰ σᾶς δεῖρω γερά. Πηγαίνετε! Φτάνουν τὰ λόγια».

Οἱ Μιαμί δὲν εἶπαν ἄλλο. Πήρανε τὰ ἐργαλεῖα τους καὶ ξεκίνησαν νὰ πᾶνε γιὰ φλοῦδες. Ἡ κάθε μιά τους πῆγε σ' ἄλλο δέντρο καὶ μ' ἓνα γερὸ χτύπημα ἔμπηξε στὴ φλούδα τοῦ δέντρου τὸ μπαλτά της. Δὲν προφτάσαν νὰ τὸ κάμουν, καὶ νά! τὰ δέντρα πού εἶχανε δεχτεῖ τὸ χτύπημα ἀρχίσαν νὰ ψηλώνουν, νὰ ψηλώνουν ἀπὸ τὴ γῆ παίρνοντας κι ἐκεῖνες μαζί τους. Ὅλο καὶ πιὸ ψηλὰ γινόντανε τὰ πεύκα, καὶ ὅλο ψηλότερα πηγαίνανε καὶ τὰ δυὸ κορίτσια πάνω σ' ἐκεῖνα.

Ὁ Βουρούνας, ἐπειδὴ, ὕστερα ἀπὸ τὰ πρῶτα χτυπήματα, δὲν τίς ἄκουσε πιά νὰ κόβουν, ἔτρεξε πρὸς τὰ πεύκα, γιὰ νὰ δεῖ τί εἶχανε γίνῃ τὴν ὥρα τὰ κορίτσια. Ὅταν σίμωσε, τὰ εἶδε τὰ πεύκα πού ὅλο καὶ ψηλώναν ἀκόμα. Εἶδε ἐπίσης, ψηλὰ στὸν ἀέρα, τίς δυὸ του γυναῖκες πού εἶχανε πιαστεῖ ἀπὸ τοὺς κορμούς τῶν πεύκων. Τίς φώναξε νὰ κατεβοῦνε, μὰ κείνες δὲ δώσαν ἀπάντησιν. Τίς φώναξε πάλι καὶ πάλι καθὼς ἀνεβαίνανε, μὰ κείνες τίποτα. Τὰ δυὸ πεύκα γινόνταν ὅλο καὶ πιὸ ψηλὰ, ὥσπου οἱ κορφές τους ἀγγίζανε τὸν οὐρανό.

Μόλις τὰ δυὸ πεύκα ἀγγίξαν τὸν οὐρανό, προβάλαν οἱ ἄλλες πέντε Μιαμί. Φωνάξαν στίς ἀδερφές τους: «Μὴ φοβᾶστε, ἀδερφοῦλες! Ἐλάτε γρήγορα πίσω σὲ μᾶς.» Μόλις ἄκουσαν οἱ δυὸ τίς ἀδερφές τους νὰ τοὺς φωνάζουνε, σκαρφαλώσανε στίς κορφές τῶν δέντρων. Τότε οἱ πέντε ἀπλώσανε τὰ χέρια τους καὶ σύρανε μέσα τίς ἀδερφές τους, γιὰ νὰ ζήσουν ὅλες μαζί στὸν οὐρανὸ γιὰ πάντα.

Κι ἐκεῖ ψηλὰ, ἂν κοιτάξεις, θὰ τίς δεῖς μαζί τίς ἐφτά ἀδερφές. Ἵσως ἐσὺ ξαῖρεις πὼς εἶναι τ' ἀστέρια πού ἀποτελοῦνε τὸν ἀστερισμὸ τῆς «Πούλιας» καὶ πού οἱ ἀρχαῖοι τὰ λέγανε «Πλειάδες», οἱ μαῦροι ὅμως τὰ ὀνομάζουν «Μιαμί».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΒΡΗΚΑΝΕ ΤΗ ΦΩΤΙΑ, Ο ΒΟΥΤΟΥΛΓΑΣ Ο ΓΕΡΑΝΟΣ ΚΑΙ Η ΓΚΟΥΝΟΡ Η ΠΟΝΤΙΚΑ

Τὸν καιρὸ πού παντρεύτηκε ὁ Βουτούλγας, ὁ γερανός, καὶ πῆρε γυναῖκα του τὴν Γκουνόρ, τὴν ποντικά, δὲν εἶχανε φωτιά στὸν κόσμο ἀκόμα. Τὸ φαί τους οἱ ἄνθρωποι τὸ τρώγαν ὠμὸ ἢ τὸ ξεραίνανε στὸν ἥλιο. Μιά μέρα, τὴν ὥρα πού ὁ Βουτούλγας ἔτριβε δυὸ κομμάτια ξύλο, τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, εἶδε νὰ ξεπετιέται μιὰ σπιθούλα καὶ ὕστερα λίγο καπνὸς. «Γιὰ δὲς», εἶπε στὴ Γκουνόρ, «γιὰ δὲς τί γίνεται σὰν τρίβω τοῦτα τὰ δυὸ ξύλα! Δὲ θὰ εἶτανε καλὰ νὰ μπορούσαμε ν' ἀνάβουμε φωτιά καὶ νὰ ψαίνουμε τὸ φαί μας; Τότε δὲ θὰ εἶχαμε ἀνάγκη νὰ περιμένουμε τὸν ἥλιο, γιὰ νὰ μᾶς τὸ ξεράνει.»

Ἡ Γκουνόρ γύρισε καὶ εἶδε τὸν καπνὸ καὶ εἶπε: «Ἀλήθεια, μεγάλη θὰ εἶταν ἡ μέρα, πού θὰ μπορούσαμε ν' ἀνάψουμε φωτιά. Σκίσε τὸ ξύλο, Βουτούλγα, καὶ βάλε στὸ ἀνοιγμα φλούδα ἀπὸ δέντρο καὶ ξερὰ χόρτα. Ἵσως τότε μιὰ σπιθα ν' ἀνάψει ὀλάκερη φλόγα.» Ὁ Βουτούλγας ἔκαμε ὅπως τοῦ εἶπε ἡ Γκουνόρ. Καὶ νά! ὕστερα ἀπὸ κάμποσο τρίψιμο, μιὰ μικρὴ φλόγα πετάχτηκε ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα. Ἀπὸ τὴ σπιθα εἶχαν ἀνάψει τὰ χόρτα ὕστερα ἀρχίσαν οἱ φλοῦδες νὰ καπνίζουνε καὶ στὸ τέλος πῆρανε φωτιά. Ἔτσι λοιπὸν ὁ Βουτούλγας, ὁ γερανὸς καὶ ἡ Γκουνόρ, ἡ ποντικά, βρῆκανε τὸν τρόπο ν' ἀνάβουνε φωτιά.

«Αὐτὸ» εἶπανε «θὰ τὸ κρατήσουμε μυστικὸ ἀπ' ὅλες τίς φυλές. Ὅταν θὰ χρειάζομαστε φωτιά γιὰ νὰ ψήσουμε τὰ ψάρια μας, θὰ πηγαίνουμε στὸ δάσος. Ἐκεῖ θ' ἀνάβουμε φωτιά καὶ θὰ ψαίνουμε κρυφὰ τὸ φαγητό μας. Τὰ ραβδιά πού θὰ μεταχειριζόμαστε γιὰ ν' ἀνάβουμε τὴ φωτιά θὰ τὰ κρύβουμε. Ἐνὰ τέτιο ξύλο θὰ ἔχουμε πάντα μέσα στὸ κομπὶ μας. Τὸ κομπὶ εἶταν ἓνα σακούλι ἀπὸ δέρμα καγκουροῦ.

Ὁ Βουτούλγας καὶ ἡ Γκουνόρ ψῆσανε τὰ πρῶτα ψάρια πού πιάσαν ὕστερ' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψη, καὶ τὰ βρῆκανε νοστιμότατα. Ὅταν γυρίσανε στὸ κονάκι τους, πῆρανε μαζί τους

κάμποσα από τὰ ψημένα ψάρια, πού τούς είχανε περισσέψει. Οἱ Μαῦροι παρατηρήσανε πώς αὐτὰ τὰ ψάρια είχανε πολὺ ἀλλιώτικη ὄψη ἀπὸ τὰ λιαστά, πού συνηθίζαν νὰ τρῶνε, καὶ τούς ρωτήσανε: «Πῶς τὰ κάματε ἔτσι αὐτὰ τὰ ψάρια;»—«Βάλτε τα στὸν ἥλιο» εἶπαν οἱ δυό. «Δὲν τὰ κάματε ἔτσι» εἶπαν οἱ ἄλλοι. Μὰ ὁ Βουτούλγας καὶ ἡ Γκοῦνορ ἐπιμένανε, πώς τὰ ψάρια εἶτανε ψημένα στὸν ἥλιο.

Οἱ μέρες περνούσανε καὶ οἱ δυό τους, κάθε φορά πού πιάνανε ψάρια, χανόνταν ἀπὸ τούς ἄλλους. Κι ὅταν γυρίζανε πίσω, τὰ ψάρια τους είχαν ἑντελῶς διαφορετικὴν ὄψη ἀπὸ τὰ ψάρια τῶν ἄλλων. Τέλος τ'ἄλλα πρόσωπα ἀπὸ τὴ φυλὴ τους ἀποφασίσαν νὰ τούς παραφυλάξουν· καὶ ὀρίσανε τὴ Μπουλουράλ, τὴν κουκουβάγια, καὶ τὸν Κόριαν, τὸν παπαγάλου, γιὰ νὰ πάρουν ἀπὸ πίσω τὸ Βουτούλγα καὶ τὴν Γκοῦνορ, ὅταν θὰ φεύγανε. Τούς δώσανε τὴν ἐντολὴ νὰ τούς παραφυλάξουνε, γιὰ νὰ δοῦνε πού πηγαίνουνε καὶ τί κάνουνε.

Ἔτσι, ὅταν ξαναπήγανε στὸ ψάρεμα, καὶ ὁ Βουτούλγας καὶ ἡ Γκοῦνορ πήραν τὸ μερτικό τους καὶ τραβήξανε γιὰ τὸ δάσος, ἡ Μπουλουράλ κι ὁ Κόριαν τούς πήραν τὸ κατόπι. Τούς εἶδαν νὰ μπαίνουνε στὸ δάσος καὶ ὕστερα τούς χάσαν ἀπὸ τὰ μάτια τους.

Εἶδαν ἕνα ψηλὸ δέντρο στὴν ἄκρῃ τοῦ δάσους καὶ σκαφαλώσαν ἀπάνω. Ἀπὸ κεῖ μπορούσαν νὰ τὰ δοῦνε ὅλα τριγύρω. Εἶδανε τὸ Βουτούλγα καὶ τὴ Γκοῦνορ νὰ ξεφορτώνονται τὰ ψάρια, ν'ἀνοίγουνε τὸ σακούλι τους καὶ νὰ βγάζουν ἕνα κοντὸ ραβδί. Ἀφοῦ τὸ τρίψανε καὶ τὸ φυσήξανε κάμποση ὥρα, τὸ χώσανε μέσα σ'ἕνα σωρὸ ἀπὸ ξερὰ φύλλα καὶ φρύγανα, πού πήραν ἀμέσως φωτιά. Αὕτῃ τῇ μικρῇ φλόγα τῇ ζωντανέψανε κατόπι μὲ χοντρότερα ξύλα.

Ὅταν ἡ φλόγα ἔπεσε, οἱ δυό κατάσκοποι εἶδαν τούς ἄλλους δυὸ νὰ βάζουνε τὰ ψάρια τους ἀπάνω στὰ κάρβουνα, πού είχανε μείνει ἀπὸ τὰ καμένα ξύλα. Τότε ἡ Μπουλουράλ καὶ ὁ Κόριαν ξεκίνησανε πάλι γιὰ τίς σκηνές τῶν συντρόφων τους, γιὰ νὰ τούς πᾶνε τὰ νέα. Μεγάλῃ συζήτησῃ σηκώθηκε μέσα στοὺς Μαύρους κι ἕνα σωρὸ σχέδια κάμανε, γιὰ νὰ κλέψουνε κείνο τὸ ραβδί πού ἀναβε τὴ φωτιά.

Στὸ τέλος ἀποφασίσαν νὰ συναχτοῦνε σὲ μιὰ γενικὴ σύσκεψη ἢ «κορομπόρι», ὅπως τὴ λέγαν αὐτοί. Θὰ εἶταν ἡ μεγαλύτερη σύναξη ἀπ' ὅλες ὅσες εἶχε κάμει ἡ φυλὴ τους ἴσα μὲ τότε. Οἱ γεροντότεροι εἶπαν ν'ἀπασχολήσουνε τὸ Βουτούλγα καὶ τὴ Γκοῦνορ σὲ τέτιο σημεῖο, ὥστε νὰ ξεχάσουνε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ πολῦτιμο σακούλι τους. Μόλις θὰ παρασερνόνταν οἱ δυὸ στὴ συζήτησῃ, ἕνας θ'ἄρπαζε τὸ σακούλι καὶ θὰ ἔκλεβε τὸ ξύλο τῆς φωτιᾶς. Καὶ ὕστερα θ'ἀνάβανε φωτιές γιὰ τὸ καλὸ ὄλωνε. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς είχανε δοκιμάσει ἀπὸ τὰ ψημένα ψάρια, πού φέρνανε στὶς σκηνές ἐκεῖνοι πού ξαίρανε κι ἀνάβανε φωτιά, καὶ τὰ λαχταρούσαν. Ὁ Βιάργα, τὸ γεράκι, θὰ ἔκανε τὸν ἄρρωστο. Θὰ κεφαλοδερνότανε καὶ θὰ ξαπλωνότανε χάμω κοντὰ σ' ἐκείνους τοὺς δυό, ἐκεῖ πού αὐτοὶ θὰ καθότανε γιὰ νὰ παρακολουθήσουνε τὴ σύσκεψη. Καὶ ὅταν θὰ τούς ἐβλεπε νὰ βάλουνε τὰ γέλια, θὰ τοὺς ἄρπαζε τὸ σακούλι.

Καταστρώσανε τὰ σχέδια τους καλὰ καὶ σ' ὅλα τους τὰ καθέκαστα. Καλέσανε καὶ τίς γειτονικὲς φυλές καὶ προπάντων φροντίσαν νὰ μὴ λείψουν οἱ Βράλγα, γιατί εἶτανε ξακουσμένοι γιὰ τὸν περίφημο χορὸ τους.

Ὅλες οἱ φυλές δεχτήκαν νὰ πᾶνε. Τὰ μέλη τῆς καθεμιανῆς φιλοτιμηθήκαν νὰ ξεπεράσουν τίς ἄλλες μὲ τὸ παράξενο καὶ φανταχτερὸ ζωγράφισμα πού κάνανε στὸ σῶμα τους γιὰ τὴ μεγάλη σύναξη. Κάθε φυλὴ πού ἔφτανε γινότανε δεχτὴ μὲ δυνατὰ χειροκροτήματα. Ποτὲς ἡ νεολαία δὲν εἶχε δεῖ τόση ποικιλία σὲ χρώματα καὶ σχέδια.

Πήγαν οἱ Μπιλίρ, ἡ φυλὴ τῶν Μαύρων Κακατού, μὲ χτυπητὲς κοκκινωπὲς βουλίτσες στὸ μαῦρο δέρμα τους. Πήγαν οἱ Πελεκάνοι, αὐτοὶ σχεδὸν κάτασπροι, μόνο μὲ μερικά σημάδια ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀπὸ τὸ μαῦρο δέρμα τους, πού δείχνανε πῶς ἐκεῖ εἶχε τριφτεῖ λιγάκι ἡ ἄσπρη μπογιά. Πήγαν οἱ Μαῦροι βουτηχτάδες μὲ ἄβαφο τὸ μαῦρο δέρμα τους, μὰ πού τὸ είχανε τόσο καλὰ βερνικωμένο πού γυάλιζε σὰν τὸ μετάξι. Κοπιάσαν ὕστερα οἱ Μίλεαρ, οἱ καλλονές ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Καγκουρὸ ποντίκων, πού ζούσανε στὰ πετραδερά ραχοβούνια. Κατόπιν ἀπὸ αὐτοὺς ἦρθαν οἱ Μπουκαντίρ, ἡ φυλὴ τῶν Ντόπιων Γάτων, βαμένοι μὲ σκούρα χρώματα μὰ μὲ λογῆς λογῆς σχέδια.

Οι Μάϊρα ή Παδιμελόν φτάσανε κι εκείνοι βιαστικοί νά λάβουνε μέρος στη μεγάλη σύναξη. Πίσω απ'αυτούς, άργοπατώντας, πήγανε οί Βράλγα, ψηλοί και καμάρωτοί, κρατώντας ψηλά τά κόκκινα κεφάλια τους, πού φαντάζανε γιορτερά πάνω στο γκρίζο κορμί τους. Μέσα στίς πολλές φυλές, πού είτανε τόσο πολλές, ώστε δέν είναι βολετό νά τίς μνημονέψουμε όλες, είτανε και οί Γαλά βαμένοι μέ σταχτί τριανταφυλλί χρώμα και οί λαμπεροί Μπιλάι μέ χλωροπράσινα σώματα και τά πλευρά βαμένα βυσινιά.

Μεγάλη είταν ή σύναξη, πού είδαν ό Βουτούλγας, ό γερανός, και ή Γκούνορ, ή ποντίκα, άμα φτάσανε βιαστικοί, για νά πάρουνε κι αυτοί τη θέση τους στη σύσκεψη. Ό Βουτούλγας είχε πεί στη Γκούνορ πώς δέ θά'πρεπε νά πᾶνε στη σύσκεψη, γιατί είχαν νά φυλάνε τό σακούλι τους, μά ή Γκούνορ είχε αντίθετη ιδέα.

Ή Γκούνορ κάθησε κοντά στο Βουτούλγα και πέρασε τό σακούλι στο χέρι της. Ό Βουτούλγας τής είπε και πάλι νά έχει στο νού της πάντα πώς κρατεί τό σακούλι. Καθώς προχωρούσε όμως ή σύσκεψη, ή Γκούνορ αφαιρέθηκε σέ τέτιο σημείο, ώστε άφησε τό σακούλι της νά πέσει χάμω. Εύτυχώς ό Βουτούλγας τό άρπαξε ίσια ίσια τη στιγμή πού εκείνος πού παραμόνευε έτοιμαζόταν νά τό πάρει. Νομίζοντας όμως οί δυό φίλοι, πώς ό Βιάργα, τό γεράκι, είταν άρρωστος του πεθαμού, δέ δώσανε σέ αυτόνε καμιά προσοχή. Τόν είδανε πού είχε πέσει προς τά πίσω και όλο βογγούσε, μά δέν παρατηρήσανε πώς τό μάτι του τό είχε πάντα στη γυρισμένη Γκούνορ. Και σέ λίγο πληρωθήκανε καλά του Βιάργα οί κόποι.

Ήρθε λοιπόν τώρα ή σειρά των Βράλγα νά χορέψουνε και όλονώνε τά μάτια, έξόν από του Βιάργα, είτανε καρφωμένα πάνω τους, καθώς προβαίναν άργά προς τό χοροστάσι. Πρώτα προχωρήσαν εμπρός και κάμανε μιά ρεβερέντα: ύστερα γυρίσανε πίσω. Αυτό τό κάμανε πολλές φορές, κάθε φορά και πιο γρήγορα. Στο τέλος άρχισαν νά στριφογυρίζουνε σαν τίς σβούρες μέ τεντωμένους τους μακριούς τους λαιμούς. Τόσο παράξενα είτανε τά κουνήματα πού κάνανε καθώς χορεύαν, ώστε σέ λίγο όλος ό κόσμος σπαρταρούσε από τά γέλια. Αυτοί οί ίδιοι όμως όλη τήν

ώρα ξακολουθούσανε τό χορό τους μέ μεγάλη σοβαρότητα. Και αυτό ίσια ίσια έκανε τήν επίδειξη ακόμα πιο κομική.

Και αυτή τήν ώρα ό Βιάργα, τό γεράκι, πέτυχε κείνο πού ήθελε. Συνεπαρμένοι νά βλέπουν εκείνο τόν αλλόκοτο χορό, ό Βουτούλγας και ή Γκούνορ λησμονήσανε τό πολύτιμο σακούλι τους. Άρχισαν κι αυτοί νά χειροκροτούνε δυνατά, όπως και τό άλλο πλήθος, και ή Γκούνορ έπεσε τ'ανάσκελα από τά γέλια. Και καθώς έπεφτε, τής γλίστρησε από τά χέρια τό πολύτιμο σακούλι. Δίνει τότε έναν πήδο ό ψευτοάρρωστος από πίσω και τό άδράζει. Κι ως πού νά πάρουν μυρουδιά οί δυό, πώς τό είχανε χάσει, αυτός σκίζει τό σακούλι, βγάζει τά ξύλα και βάνει φωτιά σ'ένα σωρό ξερόχορτα.

Μόλις καταλάβαν ό Βουτούλγας και ή Γκούνορ πώς τους είχανε παρμένο τό σακούλι τους, πεταχτήκαν άπάνω. Ό Βουτούλγας άρχισε νά κυνηγάει τόν κλέφτη, μά ό Βιάργας είχε πάρει πιά δρόμο και είτανε γρηγορότερος κι έτσι τη γλύτωσε. Καθώς έτρεχε, έβαζε φωτιά στα χόρτα. Και ό Βουτούλγας, καταλαβαίνοντας πώς δέν μπορούσε νά πιάσει τό Βιάργα και βλέποντας παντού φωτιές, σταμάτησε τό κυνηγητό. Είδε πώς είτανε πιά άνώφελη κάθε προσπάθεια για νά κρατήσει τό μυστικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.

ΠΩΣ ΚΑΝΟΥΝΕ ΤΑ ΠΗΛΙΝΑ ΑΓΓΕΙΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΝΟΣ ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ ΒΟΥΣΜΑΝΟΥ

Οί γυναίκες σκάβουνε τό χώμα και βγάζουνε τό άπάνω στρώμα. Άμα τό πετάξουν αυτό τό στρώμα, σκάβουν μόνο τόν πηλό, τότε βγάζουν έξω μέ τό φτυάρι και τότε βάζουν σ'ένα σακί. Φορτώνουνται τό σακί στον άριστερό τους ώμο και τό πηγαίνουνε σπίτι τους. Στο δρόμο, καθώς πηγαίνουνε, μαδούνε τη χλόη, τήνε κάνουνε δειμάτια και τά κουβαλούνε στίς καλύβες τους.

Χτυπούνε τόν πηλό ως πού νά μαλακώσει, χτυπούνε και τη χλόη ως πού νά μαλακώσει κι αυτή. Ύστερα άνακατεύουνε τά

δυό και ρίχνουνε νερό. Τότε ζυμώνουνε τή λάσπη ως που νά γίνει μαλακιά κι έτοιμη γιά τὸ πλάσιμο.

Πρῶτα φτιάχνουνε τὸν πάτο τοῦ ἀγγείου. Ὑστερα κόβουν ἓνα κομμάτι πηλὸ καὶ τὸ ζυμώνουνε καὶ τὸ πλάθουνε μέσα στὰ χέρια τους. Αὐτὸ τὸ κομμάτι τὸ βάζουν ἀπάνω στὸν πάτο καὶ τὸ σιάζουνε καθὼς τὸ κολλοῦνε μὲ τὸν πάτο. Ἔτσι σηκώνουνε τὰ πλευρὰ τοῦ ἀγγείου. Ἀμα τὸ δουλέψουν, ὡς που νά γίνει τέλεια στρωτό, τὸ βάζουνε στὸν ἥλιο γιὰ νά ξεραθεῖ.

Γιὰ νὰ μὴ ραγίσει, τὸ ἀλείβουνε τὸ ἀγγεῖο μὲ λίπος ὅσο εἶναι ἀκόμα ὑγρό. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο φτιάχνουν ἀγγεῖα κάθε λογῆς.

Ἀμα τὸ ἀγγεῖο ξεραθεῖ, βάζουνε μέσα κοπανισμένους τοὺς κόκκους ἑνὸς δέντρου καὶ ρίχνουνε νερό. Τὸ βάζουνε νά βράσει ὡς που νά γίνει κόλλα, καὶ ὕστερα μ' ἓνα κέρατο ἀπὸ ἀντιλόπη ἀλείβουν τὸ ἀγγεῖο ἀπόξω μὲ τὴν κόλλα.

Ἄν ὑπάρχει ἐκεῖ κοντὰ πουθενά καμιὰ ἀντιλόπη, ὁ ἄντρας τὴ σκοτώνει καὶ τὴν παίρνει στὸ σπίτι του. Ἡ γυναῖκα του χύνει τὸ αἷμα μέσα στὸ καινούργιο ἀγγεῖο καὶ τὸ βράζει. Ἀμα βράσει τὸ αἷμα, βγάζει τὸ ἀγγεῖο ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ τὸ ἀδειάζει. Ἐπειτα τὸ ἀφήνει νά στεγνώσει χωρὶς νά τὸ πλύνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.

Η ΜΥΗΣΗ ΤΟΥ ΜΠΙΑΜΙ

«Ἐτοιμαστεῖτε, γιὰ τὴ μεγάλη σύναξη τῶν φυλῶν!» Αὐτὸ εἶτανε τὸ μεγάλο κήρυγμα ποὺ εἶχανε στείλει οἱ γερόντοι, οἱ γερόντοι ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νά τοὺς παρακοῦσει.

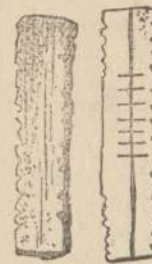
Ἔσεῖς ὅμως, γυναῖκες τῆς φυλῆς, βουλῶστε τ' αὐτιά σας, γυρίστε τὴ ράχη σας, γιατί δὲν κάνει ν' ἀκούσετε τὸ ὑπόλοιπο κήρυγμα τοῦ γερο-Μπιαμί. Εἶταν ὁ «μεγάλος», ὁ ἀρχηγός, ὁ μέγας Βιρινούνι, δηλ. ὁ σοφὸς τῶν φυλῶν. Αὐτὸ ποὺ ψιθύριζε, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀκούσουν οἱ γυναῖκες, εἶταν: «Καιρὸς εἶναι κάμποσα ἀπὸ τ' ἀγόρια μας νά γίνουν ἄντρες. Καιρὸς εἶναι νά παντρευτοῦνε, νά μάθουν νά τρῶνε κρέας ἀπὸ ἐμοῦ καὶ νά γίνουνε πολεμιστές. Γι' αὐτὸ ἐτοιμαστεῖτε γιὰ τὴ «μπόρα». Κι ἐγὼ θὰ φέρω

τὰ δυό μου παιδιὰ, τὸν Κινταχιντάμου καὶ τὸν Μπουμαχουμανόκ». «Μπόρα» στὴ γλώσσα ἐκείνων τῶν φυλῶν πάει νά πεῖ μύηση. Τούτη ἡ ἱστορία θὰ σοῦ ἀποκαλύψει μερικά μυστικά ἀπ' αὐτὴ τὴ σπουδαία τελετή.

Γιὰ δὲς τίς φυλές ποὺ προχωροῦνε! Κοίτα τοὺς Οὔνι, τὴ φυλὴ τῶν Κουρουνῶν, πῶς παίρνουνε τὴ θέση τους σ' ἓνα ψῆλωμα ποὺ πλασιώνει ἓνα πλατύ, ἀνοιχτὸ μέρος. Σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ γίνεῖ ὁ χορὸς. Οἱ Ντουμέρ, ἡ φυλὴ τῶν Περιστεριῶν, μαζεῦνται σ' ἄλλο ψῆλωμα. Οἱ Μαχδί, ἡ φυλὴ τῶν Σκύλων, πιάνουν ἓνα ἄλλο. Ὁ μεγάλος ἀρχηγός, ὁ Μπιαμί, μαζεῖ τὴ φυλὴν του, τοὺς Μπιαμούλτε ἢ Μαύρους Κύκνους. Ὁ ἀρχηγός Οὔμπούν, ἡ Γαλαζόγλωσση Σαύρα, φωνάζει τοὺς ὁπαδοὺς του γύρω του. Κάθε ἀρχηγός βάζει τοὺς δικούς του νά στρατοπεδέψουν σ' ἄλλο ψηλὸ σημεῖο, ἀπὸ ὅπου νά μποροῦν νά βλέπουνε κάτω στὸ χορταρισμένο χοροστάσι. Κάθε φυλὴ κοιτάζει πῶς νά ξεπεράσει τίς ἄλλες μὲ τ' ἀλέγγρα κοστούμια, ποὺ ἔχουν οἱ δικοὶ τῆς ζωγραφισμένα στὸ δέριμα τους, καὶ μὲ τὰ τραγούδια τῆς καὶ τοὺς χοροὺς τῆς.

Βδομάδες καὶ βδομάδες βαστοῦν αὐτὰ τὰ πανηγύρια τῶν φυλῶν. Τὴν ἡμέρα πᾶνε στὸ κυνήγι καὶ τρῶνε καὶ πίνουν. Τὴ νύχτα ἔχουνε χορὸ μὲ τὰ πιὸ παράξενα τραγούδια ποὺ ἔχεις ἀκούσει ποτὲ σου. Οἱ φυλές συμφωνοῦν νά εἶναι ἀγαπημένες μεταξύ τους. Συμπθεριὰ τελειώνουν ἐκεῖ. Ἐνα σπουδαῖο μέρος τοῦ πανηγυριοῦ εἶναι ἡ ἀνταλλαγὴ ὅπλων. Θυμᾶσαι, ἐσὺ ποὺ διαβάζεις τοῦτες τίς γραμμές, πῶς τὰ ὅπλα τοῦ πρωτόγονου ἀνθρώπου εἶναι γι' αὐτὸν τὰ πιὸ πολύτιμα πράγματα, γιατί μέσα τους κρύβεται τὸ πνεῦμα τοῦ κυνηγιοῦ ἢ τὸ στοιχεῖο τῆς «καλῆς τύχης».

Ἐνῶ γίνονται ὅλ' αὐτὰ, οἱ Βιρινούν προστάζουνε κρυφὰ τοὺς ἄντρες, ποὺ οἱ γυναῖκες νομίζουν πῶς εἶναι στὸ κυνήγι, νά ἐτοι-

Εἰκ. 91. Ἐπιστολὴ τῶν Αὐστραλῶν.

Τὸ πρῶτο ξυλαράκι εἶναι πρόσκληση γιὰ χορὸ. Οἱ σκαλοναφιές στὴν ἀκρὴ λένε πόσοι ἄνθρωποι εἶναι καλεσμένοι. Οἱ ὀριζόντιες γραμμὲς στὴ μέση ἀπὸ τὸ δεύτερο ξυλαράκι λένε πόσες μέρες περπατοῦσε ὁ ἀγγελισφόρος. Κοίταξε καὶ εἰκ. 6 στὸ 1ο κεφάλαιο.

Εικ. 92. Βούζα
που μεταχειρί-
ζονται στην
Αυστραλία.

Κοίταξε και την
εικ. 66 στο 5^ο
κεφάλαιο.

μάσουν τον τόπο για τη μήση. Τέλος ακούγε-
ται η παράξενη είδοποίηση, ένας αλλόκοτος
ήχος σὰ βόμβος και σὰ σφύριγμα από τὸ δά-
σος. Ἄν δέσεις στην άκρη ενός σκοινιού ένα κομ-
ματάκι ξύλο και τὸ γυρίσεις γρήγορα γρήγορα,
θ' ακούσεις «τὸ πνεῦμα τῆς μπόρας» νὰ σου μιλεῖ.
Οἱ γυναῖκες και τὰ μικρά παιδιά ζαρώνουν από
τὸ φόβο και λένε μὲ σιγανή φωνή: «Γκουραμί»,
πού θὰ πεί τὸ πνεῦμα τῆς μήσης. Τὰ μεγαλύ-
τερα παιδιά άνοιγοκλείνοντας τὰ μάτια μουρμου-
ρίζουν: «Γκαγιάντι», πού κι αὐτὸ θὰ πεί «τὸ
πνεῦμα τῆς μήσης».

Τὸ «πνεῦμα» λέει στους άντρες πὼς είναι ὥρα
νὰ πᾶνε στὸ άλώνι τῆς μήσης, λίγο πιὸ πέρα
ἀπὸ τὸ μέρος πού εἶχανε πρωτομαζευτεῖ. Ἐνα
μονοπάτι φέρνει στὸ άλώνι. Μονοπάτι και ἄ-
λώνι κρύβονται ἀπὸ προχώματα φτιαγμένα
στὰ πλάγια.

Τώρα, πού φώναξε τὸ πνεῦμα και ὁ ἥλιος πᾶει νὰ βασιλέψει,
οἱ άντρες παίρνουνε σοβαροὶ σοβαροὶ τὸ μονοπάτι, ὁ ένας πίσω
ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ὁ καθένας κρατεῖ στὸ ένα χέρι ένα δαυλὶ και στὸ
ἄλλο ένα πράσινο κλαδί. Ὅταν φτάσουν στὴ μέση τοῦ άλωνιοῦ,
οἱ γυναῖκες και οἱ νέοι φεύγουν ἀπὸ τὸν πρῶτο καταυλισμὸ και
πᾶνε πρὸς τὸ άλώνι, ὅπου γίνεται ἡ μήση. Ἐκεῖ πιάνουν έναν
τόπο, δειπνίζουν και χορεύουν καθὼς πρῶτα.

Ἐκεῖ πού κάνουν δλ' αὐτά, κοίταξε τί παθαίνουν οἱ Μαχδί.
Τόσες φορές τοὺς εἶχε μαλώσει ὡς τώρα ὁ Μπιαμί, ὁ πρῶτος σο-
φός, γιατί γελοῦσανε και κοροϊδεύανε. Τώρα ὁ Μπιαμί σηκώνεται
και μὲ ἄγρια φωνή λέει τοῦτα τὰ λόγια: «Ἐγὼ ὁ Μπιαμί, πού
μὲ τιμοῦν ὅλες οἱ φυλές, τόσες φορές σᾶς εἶπα νὰ πάψετε τὰ
γέλια και τὶς κουβέντες. Ἐσεῖς ὁμως δὲν ἀκούσατε τὰ λόγια μου.
Γιὰ τὴν παρακοή σας αὐτὴ οἱ Βιρινούν δὲ θὰ κάμουν άντρα
κανέναν ἀπὸ τὴ δική σας φυλή. Καὶ ἀπὸ σήμερα κανένας δὲ θὰ
μιλεῖ, ὅπως μιλοῦν οἱ ἄνθρωποι. Θὰ οὐρλιάζετε και θὰ γαβγί-
ζετε, σὰν τοὺς σκύλους. Καὶ ἂν μιλήσει κανένας, ἄλιμονο σὲ κεί-
νους πού θὰ τὸν ἀκούσουν, γιατί θὰ τοὺς μεταμορφώσω σὲ

πέτρες.» Μὲ τοῦτα τὰ λόγια γυρίζει πάλι και πηγαίνει στὴ φυ-
λή του. Τὰ θλιμένα μάτια τῶν σκύλων τὸν παρακολουθοῦνε
γαβγίζοντας και οὐρλιάζοντας ἀπελπισμένα.

Τοῦτο δὲν είναι τὸ μόνο παράξενο πού γίνεται. Ὅταν ὁ Μπιαμί,
ἀφοῦ τιμώρησε τοὺς Μαχδί, πῆγε στὴ κατασκήνωσή του, ρωτᾷ
τὶς γυναῖκες, γιατί δὲν ἀλέθουν «ντουμποόρ», δηλαδή σπόρους
χόρτων. Ἀπαντοῦν: «Γιατί δὲν ἔχουμε «νταγιούρλ» και δὲν ξαί-
ρουμε πού εἶναι.» Νταγιούρλ εἶτανε κάτι μεγάλα, πλακωτὰ λι-
θάρια, πού τὰ εἶχαν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ για ν' ἀλέθουν.

Ὁ Μπιαμί κάνει πὼς δὲν τὶς πιστεῦει τὶς γυναῖκες και τοὺς
ἀπαντᾷ: «Αὐτὸ δὲν εἶν' ἀλήθεια. Τὰ δανείσατε στὴ φυλή τῶν
Ντουμέρ, πού κάθε τόσο ἔρχονται και τὰ ζητοῦνε. Ἐμπρός,
νὰ πᾶτε ἁμέσως νὰ τὰ πάρετε!»

Οἱ φτωχές γυναῖκες, τρομαγμένες, γυρίζουν ἀπὸ φυλὴ σὲ φυλὴ,
μὰ βρίσκουν, πὼς ὅλα τὰ νταγιούρλ ἔχουνε χαθεῖ. Καὶ καθὼς
γυρίζουν, παράξενοι ἤχοι σὰ μουρμουρητὰ «οὔμ, οὔμ, οὔμ»
βγαίνουν ἀπὸ τὰ δέντρα, τὰ χαμόκλαδα και τὰ χόρτα. Οἱ γυ-
ναῖκες κρατώντας ὅλο και σφιχτότερα τὰ δαυλιὰ τους ξεφωνίζουν:

«Πᾶμε πίσω· πᾶμε πίσω· τὰ πνεύματα μᾶς πήραν ἀπὸ κοντά!»

Μὲ τὸ «οὔμ, οὔμ, οὔμ» τὶς κυνηγοῦν ὡς τὴν κατασκήνωσή
τους. Ὁ Μπιαμί φωτίζει μὲ τὸ δαυλὶ του πρὸς τὸ μέρος ἀπὸ
ὅπου φαίνονται πὼς ἔρχονται ἐκεῖνα τὰ παράξενα μουρμου-
ρητὰ, και νά! φαίνονται τὰ νταγιούρλ νὰ ἔρχονται μόνα τους.
Κυλοῦνε κάτω ἀπὸ τὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ και τέλος σωριάζ-
ονται και σχηματίζουνε μεγάλο βουνό. Καὶ ἀπὸ τότε ὅλες οἱ
φυλές ἀπὸ ἐκεῖ πηγαίνουνε και παίρνουνε τὰ νταγιούρλ πού
χρειάζονται.

Ἐρχεται τέλος ἡ ὥρα, πού πρέπει τ' ἀγόρια νὰ πᾶν ἀπὸ τὸ
κρυμένο μονοπάτι στὸ δάσος. Ἐξὶ μῆνες θὰ μείνουνε σ' αὐτὸ τὸ
μέρος. Κανένας δὲν ξαίρει τί θὰ τοὺς κάνουν ἐκεῖ, ἐξὸν μόνο οἱ
γέροι πού θὰ τὰ ὀδηγήσουνε. «Γυναῖκες, πέτε τὸ «ἔχε γειά»
στὰ παιδιά σας, γιατί ἅμα γυρίσουνε, θὰ εἶναι πιά άντρες. Ἐσεῖς
πάλι οἱ κοπέλες, πηγαίνετε νὰ κρυφτεῖτε στὰ «χοῦμπι» (καλυ-
βούλες ἀπὸ κλαδιά). Κι ἐσεῖς οἱ άντρες και τ' ἀγόρια πηδᾶτε και
χορεύετε γύρο στὸ άλώνι, ὡς πού νὰ ρθεῖ ἡ ὥρα νὰ φύγετε».

Εικ. 93. Οι γυναίκες κρύβονται στα λούμπι, ενώ τα αγόρια παίζουν στο δάσος.

Δεν μπορούμε να πάμε μαζί με τα παιδιά. Όταν γυρίζουν, είναι αλλόκοτα και άγριεμένα, και είναι τόσο τρομαγμένα, που ίσως ούτε στις μητέρες τους δεν κατούν να μιλήσουν.

Σε τούτη την «μπόρα» όμως οι φυλές δεν μπορούσαν να υποδεχτούνε τους άντρες που είχαν φύγει παιδιά. Και να πώς έγινε το πράμα. "Αμα τα πήραν τα παιδιά, ή γριά Μιλιντουλουνούβα πήγε στην κατασκήνωση. "Εκλαιγε και δερνότανε, γιατί διψούσε. "Ολο το νερό που είτανε στους λάκους το είχανε πιεί οι φυλές, καθώς παγαίνανε για τη μπόρα, κι έτσι δεν είχε μείνει καθόλου για κείνη και τα παιδιά της.

Της δώσανε κρύο νερό, όταν έφτασε, μα αυτή δεν το δέχτηκε και φώναζε: «Πολύ άργά, πολύ άργά! Τα μικρά μου πεθάναν. Είχατε τόση βιάση για να έρθετε εδώ, ώστε δε θελήσατε να με περιμένετε. Τώρα δε θα φύγετε από δω.» Έδειξε τους άντρες γύρο της και είπε: «Γκουγκουλγκούγια, Γκουγκουλγκούγια, κάμε τους δέντρα, κάμε τους δέντρα!» και σωριάστηκε κάτω νεκρή.

Μόλις έβγαλε αυτά τα λόγια, όλες οι φυλές που είτανε στην πρώτη γραμμή και τις έδειχνε γίνανε δέντρα. Και οι φυλές που είταν από πίσω γίνανε τα πουλιά και τα θηρία που είχανε τ'όνομα τους. Οι Μαχδί, που γαβγίζανε, γίνανε σκυλιά, οι Μπιαμίλ γίνανε μαύροι κύκνοι, οι Ούένι κουρούνες, οι Ντουμέρ περιστέρια, και οι Ούμπούν γίνανε σαῦρες με γαλάζια γλώσσα. Και ή Μιλιντουλουνούβα ή ίδια έγινε το πουλάκι, που ακόμα σήμερα κελαϊδεί και λέει: «Γκουγκουλγκούγια, Γκουγκουλγκούγια.»

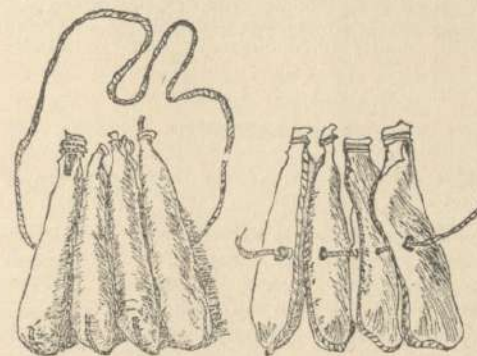
Ο Μπιαμί, ο ισχυρός Βιρινούν, ακόμα ζει. Μα κανένας δεν πρέπει να τον κοιτάζει στο πρόσωπο, γιατί όποιος το κάνει, πεθαίνει. Κι έτσι ζει μόνος του μέσα στο πυκνό δάσος αυτός ο γέρος Μπιαμί, ο μεγαλύτερος Βιρινούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.

ΕΝΑΣ ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΒΟΥΣΜΑΝΟΣ ΔΗΓΙΕΤΑΙ ΠΩΣ ΦΤΙΑΝΟΥΝΕ ΤΑ ΤΥΜΠΙΑΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΟΤΑΛΑ ΓΙΑ ΤΟ ΧΟΡΟ

ΤΑ ΚΡΟΤΑΛΑ

Μια γυναίκα βγάνει το τριχωτό δέρμα από το αυτί μιας άγριόγιδας. Πετάει αυτό το δέρμα και ράβει το από μέσα δέρμα. "Υστερα σκαλίζει και βγάζει με τα χέρια της λίγο χώμα από τη γή και μ'αυτό γεμίζει τη σακουλίτσα που έκαμε. Το χώμα το βάζει μέσα, για να ξεραθεί ή σακουλίτσα γρήγορα. "Αμα ξεραθεί, αδειάζει το χώμα. Βάνει ύστερα μέσα στη σακουλίτσα σπό-

Εικ. 94. Κρόταλα του χορού των Βουσμένων.

ρους από ένα φυτό που το λένε Κέρι. Τουτό το φυτό μοιάζει πολύ σαν τις δικές μας κολοκύθες.

Έπειτα δένουν ένα μικρό σκοινάκι από ζωικές ίνες στην κορυφή του αυτιού, που έχει μείνει ανοιχτή. Τώρα το δένουν αυτό το ανοιγμα και κλείνουνε μέσα τους σπόρους. Τρυπάνε στη μέση

Ο προϊστορικός άνθρωπος και ή ζωή του

Εικ. 95. Χοροί πρωτόγονων.

τά κρόταλα και περνούνε μέσα σπάγγους από ίνες. Μ'αυτούς τούς σπάγγους οί άντρες τὰ δένουνε στους άστραγάλους τους.

Πώς κροταλίζουν αυτά τὰ κρόταλα, όταν στριφογυρίζει ο χορευτής!

ΤΑ ΤΥΜΠΑΝΑ

Γδέρνουν τὸ μερί τῆς ἀγριόγιδας καὶ παίρνουν τὸ τομάρι. Ὑστερα βάζουν αὐτὸ τὸ τομάρι καὶ μουσκέβει. Ἔτσι μουσκεμένο ἀκόμα τὸ τευτώνουν ἀπάνω στὸ στόμα ἐνὸς πῆλινου ἀγγείου καὶ τὸ δένουνε μὲ κλωστή ἀπὸ ζωικὲς ίνες. Τώρα τὸ τύμπανο εἶναι ἑτοιμο γιὰ νὰ τὸ δοκιμάσουν. Μιά γυναίκα τὸ χτυπᾷ καὶ οἱ άντρες χορεύουν. Πολλὲς ἀπὸ τίς γυναῖκες κάθονται κατὰ γῆς καὶ κροταλοῦν μὲ τίς παλάμες τὴν ὥρα ποὺ χορεύουν οἱ άντρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9.

ΕΝΑΣ ΘΡΥΛΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ

Ὅταν ἔφυγε ὁ Μπιαμί ἀπὸ τίς κατοικίες τῶν ἀνθρώπων, πῆγε νὰ ζήσει στὴ μακρινὴ χώρα τῆς ἡσυχίας. Αὐτὴ ἡ χώρα εἶτανε πίσω ἀπὸ τὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ποὺ λέγεται Οὐμπι Οὐμπι. Ὅταν ἔφυγε ὁ Μπιαμί, ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κάμπου καὶ τοῦ βουνοῦ ξεραθῆκαν. Ἀλλὰ δὲ φυτρώσανε πιά στὸν τόπο τους. Γυμνὴ καὶ ἀχαρὴ ἔμεινε ἡ γῆ, χωρὶς λουλούδια ποὺ νὰ τὴν ὁμορφαίνουν. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ οἱ νεότεροι μέσα στίς διάφορες φυλὲς δὲν μπορούσανε πιά νὰ πιστέψουνε πὼς ὑπάρχανε ποτὲ λουλούδια.

Ἀμα χαθῆκανε τὰ λουλούδια, ἔγινε τὸ ἴδιο καὶ μὲ τίς μέλισσες. Οἱ γυναῖκες παίρνανε τὰ φλούδινα καλαθάκια τους, ποὺ μοιάζουνε σὰ μικρὲς βάρκες, καὶ πηγαίνανε στὸ δάσος, γιὰ νὰ βροῦνε

μέλι. Μὰ τὰ φέρνανε πίσω πάντοτε ἀδειανά. Τρία δέντρα εἶχανε μείνει μόνο σ'ὅλη τὴ χώρα, καὶ μόνο σ'αὐτὰ ζούσανε καὶ δουλεύαν ἀκόμα μέλισσες. Μὰ εἶτανε τοῦ Μπιαμί καὶ δὲν κοιτοῦσε κανεὶς νὰ βάλει χέρι.

Τὰ παιδάκια κλαίγανε καὶ ζητούσανε μέλι, καὶ οἱ μανᾶδες κατηγοροῦσανε τοὺς Βιρινούν, τοὺς σοφοὺς, ποὺ δὲν ἀφήναν ν'ἀγγίσουνε τὰ δέντρα τοῦ Μπιαμί. Ὅταν τὸ Πνεῦμα, ποὺ ὅλα τὰ βλέπει, εἶδε πὼς οἱ ἄνθρωποι, ἂν καὶ πεινούσανε γιὰ μέλι, δὲν πειράζανε τὰ δέντρα τοῦ Μπιαμί, εἶπε στὸ μεγάλον ἀρχηγὸ γιὰ τὴν ὑπακοή τους.

Ὁ Μπιαμί χάρηκε πολὺ γι'αὐτὸ καὶ εἶπε πὼς γρήγορα θὰ τοὺς ἔστελνε κάτι, ποὺ θὰ εἶτανε κι αὐτὸ καλὸ καθὼς τὸ μέλι. Εἶπε πὼς θὰ τὸ ἔστελνε στὰ δέντρα τοῦ Μπιαμιπίλ καὶ τοῦ Κουλαβά. Καὶ πὼς αὐτὴ ἡ τροφή θὰ εἶτανε γιὰ τὰ παιδιὰ γλυκιά σὰν τὸ μέλι.

Σὲ λίγο φανήκαν ἀπάνω στὰ φύλλα τῶν δέντρων κάτι σὰν ἄσπρα μπαλώματα ἀπὸ ζάχαρη. Καὶ ὕστερα ὁ ὀλοκάθαρος χυμὸς, σὰ μέλι, ἔτρεχε ἀπὸ τὸν κορμὸ τῶν δέντρων. Αὐτὸν τὸ χυμὸ τὸν τρώγανε τὰ παιδιὰ μὲ πολλὴ ὄρεξη.

Οἱ ἄνθρωποι νιώσανε μεγάλη χαρὰ μέσα στὴν καρδιά τους, ὅταν δοκιμάσανε τὴ γλυκιὰ τροφή ποὺ τοὺς εἶχε στείλει ὁ Μπιαμί. Ὡστόσο οἱ Βορινούν εἶχανε μεγάλο πόθο νὰ δοῦνε τὰ λουλούδια ν'ἀνθίζουν, ὅπως ἀνθίζανε προτοῦ φύγει ὁ Μπιαμί. Στὸ τέλος ἀποφασίσαν νὰ πᾶνε νὰ τόνε βροῦνε καὶ νὰ τοῦ ζητήσουν νὰ κάμει τὴ γῆ πάλι ὁμορφή. Χωρὶς νὰ ποῦνε στίς φυλὲς ποὺ πηγαίνανε, ξεκίνησανε κατὰ τὰ βορειανατολικά. Περπατήσανε, περπατήσαν ὅσο ποὺ φτάσανε στὴ ρίζα τοῦ Οὐμπι Οὐμπι, τοῦ μεγάλου βουνοῦ. Θὰ μπορούσανε τάχα νὰ σκαρφαλώσουνε στίς ἀπόγκρεμες πλαγιές του;

Στὸ τέλος εἶδαν ἓνα σκαλοπάτι σκαμένο στὸ βράχο καὶ ὕστερα εἶδαν ἓνα ἄλλο καὶ ἀκόμα ἓνα ἄλλο. Καὶ ἀλήθεια εἶταν ἓνα μονοπάτι ἀπὸ σκαλοπάτια, ποὺ ἀνέβαινε ὅσο ἔφτανε τὸ μάτι. Ἀποφασίσαν νὰ σκαρφαλώσουν ἀπάνω σ'αὐτὴ τὴν πέτρινη ἀνεμόσκαλα. Ἀνεβαίνουν, ἀνεβαίνουν, καί, ὅταν πέρασε ἡ πρώτη μέρα, ἀκόμα ἡ κορφή τοῦ βουνοῦ φαινότανε ψηλά, πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους. Πέρασε ἡ δεῦτερη, πέρασε καὶ ἡ τρίτη μέρα,

καί ἡ κορφή δὲ φαινότανε πιὸ κοντά. Ὅμως τὴν τέταρτη μέρα φτάσαν ἀπάνω.

Ἐκεῖ εἶδανε μιὰ σπηλιά στὸ βράχο καὶ μέσα σ'αὐτὴν ἀνάβρυζε δροσερὸ νερό. Ἦτιανε διψασμένοι ἀπ'αὐτὴ τὴν πηγὴ. Μόλις ἀγγίσανε τὰ χεῖλια τους τὸ νερό, τοὺς φάνηκε σὰν νὰ τοὺς ἔφυγε ὅλη ἡ κούραση. Λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν πηγὴ εἶδανε κύκλους ἀπὸ σωριασμένες πέτρες. Μπήκανε μέσα σ'έναν ἀπ'αὐτοὺς καὶ στὴ στιγμή ἀκούσανε κάποια ἀνθρώπινη φωνή. Ὁ ξωτικός ἀγγελιοφόρος τοῦ Μπιαμί μιλοῦσε στοὺς Βιρινούν.

Τοὺς ρώτησε τί γυρεύαν ἐκεῖ. Οἱ Βιρινούν ἀποκριθῆκανε καὶ εἶπαν πόσο ἀχαρὴ εἶχε γίνει ἡ γῆ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ εἶχε φύγει ὁ Μπιαμί, καὶ πὼς εἶχανε ξεραθεῖ τὰ λουλούδια καὶ δὲν εἶχανε πιά ξανανθίσει. Τοῦ εἶπαν πόση εἶταν ἡ ἐπιθυμία τους νὰ δοῦνε τὰ λουλούδια νὰ ὁμορφαίνουνε πάλι τὴ γῆ ὅπως πρῶτα.

Τότε τὸ ξωτικὸ πρόσταξε κάτι πνεύματα, ποὺ εἶχανε βοηθοὶ του, νὰ σηκώσουνε τοὺς Βιρινούν καὶ νὰ τοὺς πᾶνε στὸ μέρος ὅπου κατοικοῦσε ὁ Μπιαμί καὶ ὅπου δὲ λείπανε ποτὲ τὰ λουλούδια. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ λουλούδια οἱ σοφοὶ εἶχανε τὴν ἄδεια νὰ πάρουν ὅσα μπορούσανε στὰ χέρια τους. Ὑστερα τὰ ἴδια πνεύματα θὰ τοὺς σηκώνανε στὸν ἀέρα καὶ θὰ τοὺς πηγαίνανε στὸ μαγικὸ κύκλο, στὴν κορφή τοῦ Οὔμπι Οὔμπι. Καὶ ἀπ'αὐτὸν τὸν κύκλο ἔπρεπε νὰ γυρίσουνε τὸ γρηγορότερο στὶς φυλές τους.

Μόλις τὸ ξωτικὸ ἔπαψε νὰ μιλάει, τὰ πνεύματα, οἱ βοηθοὶ τους σηκώσανε τοὺς Βιρινούν στὸν ἀέρα ἀπὸ ἓνα ἀνοιγμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς πῆγανε στὴ χώρα τῆς ὁμορφιάς. Παντοῦ ἀνθίζανε λουλούδια, ὁμορφότερα ἀπ'ὅσα οἱ Βιρινούν εἶχανε δεῖ ὥς τότε. Μοιάζανε σὰ χιλιάδες οὐράνια τόξα πάνω στὴ χλόη.

Οἱ Βιρινούν εἶχανε τόσο σαστίσει καὶ τόσο νιώθανε χαρά, ὥστε δὲν μπορούσαν νὰ ποῦνε λέξη, παρὰ κλαίγαν ἀπὸ τὴν πολλὴ εὐτυχία. Θυμηθῆκανε γιὰ ποιο σκοπὸ εἶχανε πάει ἐκεῖ, καὶ ἀμέσως σκύψανε καὶ γεμίσανε γρήγορα γρήγορα τὰ χέρια τους μὲ ὅσα μπορούσανε περισσότερα ἀπὸ κείνα τὰ ὁμορφα λουλούδια. Ὑστερα τὰ πνεύματα τοὺς σηκώσανε πάλι στὸν ἀέρα καὶ τοὺς πῆγανε πίσω μέσα στὸ λίθινο κύκλο στὴν κορυφὴ τοῦ Οὔμπι Οὔμπι.

Οἱ Βιρινούν ἀκούσανε πάλι τὴ φωνὴ τοῦ ξωτικοῦ, ποὺ τοὺς

ἔλεγε: «Νὰ πείτε στὶς φυλές σας, ὅταν τοὺς πᾶτε αὐτὰ τὰ λουλούδια, πὼς ποτὲ πιά δὲ θὰ γυμνωθεῖ ἡ γῆ. Σὲ κάθε ἐποχὴ θὰ φέρνουν οἱ διάφοροι ἀνέμοι λίγα λουλούδια· μὰ τὰ περισσότερα θὰ τὰ φέρνει ὁ ἀνατολικὸς ἀνεμος. Θὰ κυματίζουνε σὲ κάμπους καὶ σὲ βουνὰ ἀνάμεσα στὴ χλόη. Θὰ εἶναι πυκνὰ σὰν τὶς τρίχες στὸ δέρμα τοῦ Καγγουροῦ. Ὅταν θὰ ἔρχεται μέσα στὸ χρόνο ἡ ἐποχὴ, ποὺ δὲ θὰ φυσᾷ ὁ γλυκόπνοος ἀνεμος, γιὰ νὰ φέρνει τὶς πρῶτες βροχὲς καὶ ὕστερα τὰ λουλούδια, ὅταν οἱ μέλισσες δὲ θὰ μποροῦν νὰ κάνουνε περισσότερο μέλι ἀπ'ὅσο χρειάζονται γιὰ τὸν ἑαυτό τους, τότε ὁ χυμὸς θὰ τρέχει πάλι ἀπὸ τὰ δέντρα. Αὐτὸ θὰ ἔχετε ἀντὶ γιὰ μέλι, ὥς που νὰ φυσήσει πάλι ὁ ἀνατολικὸς ἀνεμος, ποὺ θὰ φέρει τὶς βροχὲς ἀπὸ τὸ βουνὸ καὶ θὰ κάμει ν'ανοίξουνε τὰ λουλούδια γιὰ τὶς μέλισσες. Καὶ τότε θὰ ὑπάρχει πάλι ἀρκετὸ μέλι γιὰ ὅλο τὸν κόσμον. Κάμετε γρήγορα καὶ πηγαίνετε νὰ πείτε αὐτὴ τὴν ὑπόσχεση στοὺς ἀνθρώπους σας.»

Ἡ φωνὴ ἔπαψε. Τότε οἱ Βιρινούν ξαναγυρίσανε στὶς φυλές τους κρατώντας τὰ λουλούδια, ποὺ εἶχανε μαζέψει στὴ χώρα τοῦ Μπιαμί. Κατεβήκανε τὰ πέτρινα σκαλιά, ποὺ εἶχανε σκαλίσει τὰ ξωτικὰ γιὰ ν'ἀνεβεῖ ὁ Μπιαμί. Πέρασαν βουνὰ καὶ κάμπους καὶ φτάσανε στὶς σκηνές ὅπου κατοικοῦσαν οἱ φυλές τους. Ὅλοι τότε μαζευτήκανε τριγύρω στοὺς Βιρινούν καὶ κοιτούσανε μὲ θαυμασμό τὰ λουλούδια ποὺ τοὺς εἶχανε φέρεῖ. Ὅταν οἱ σοφοὶ τοὺς εἶπανε τὴν ὑπόσχεση τοῦ Μπιαμί, σκορπίσανε τὰ λουλούδια ἀπὸ ἄκρη σ'ἄκρη. Μερικὰ ἀπ'αὐτὰ πέσαν ἀπάνω στὰ δέντρα, καὶ ἄλλα κάτω στὰ χόρτα τῶν βουνῶν καὶ τῶν κάμπων. Καὶ ὅπου πέσανε, βγαίνουν ἀκόμα ἴσα μὲ σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10.

ΑΠΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΡΧΕΤΑΙ Η ΠΑΓΩΝΙΑ

Οἱ Μιαμί, τ'ἄστρα τῆς Πούλιας, ζούσανε μιὰ φορὰ πάνω στὴ γῆ. Εἶταν ἑπτὰ ἀδερφές, ξακουστὲς γιὰ τὴν ὁμορφιά τους. Εἶχανε μακριὰ μαλλιά, ποὺ φτάναν ὥς τὴ μέση τους, καὶ τὰ σώματα τους εἶτανε σκεπασμένα μὲ ἀστραφτερά παγοκρυσταλλάκια.

Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα τους ζούσανε μακριά, μέσα στὰ βράχια. Ἐκεῖ μέσα μένανε πάντα χωρίς νὰ γυρίζουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὅπως οἱ κόρες τους.

Ὅταν οἱ ἑφτά ἀδερφές πηγαίνανε στὸ κυνήγι, ποτὲ δὲν κάνανε συντροφιά μ' ἄλλες φυλές. Πολλές φυλές, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, δοκίμασαν νὰ πιάσουνε φιλία μαζί τους. Μιά μάλιστα μεγάλη οἰκογένεια ἀπὸ νέους τις εἶχανε γιὰ τόσο ὁμορφες, ὥστε θέλαν νὰ τις κάμουν νὰ σταθοῦνε, γιὰ νὰ τις πάρουνε γυναῖκες τους. Οἱ νέοι αὐτοὶ ὀνομαζόντανε Μπεράϊ-Μπεράϊ. Ὅλο κι ἐπαιρναν ἀπὸ πίσω τις Μιαμί. Ἀμα βλέπανε σὲ ποιοὶ μέρος κατασκηνώναν οἱ ἑφτά ἀδερφές, πηγαίνανε καὶ τοὺς ἀφήνανε δῶρα.

Οἱ Μπεράϊ-Μπεράϊ εἶτανε πολὺ ἐπιτήδειοι γιὰ νὰ βρίσκουνε τὰ μελίσσια. Πιάνανε μιὰ μέλισσα καὶ τῆς κολλοῦσανε στὴ ράχη ἓνα ἄσπρο φτερό. Ὑστερα τὴν ἀπολούσανε καὶ τὴν ἀκολουθοῦσανε ποὺ γύριζε στὴ φωλιά της. Τὸ μέλι ποὺ βρίσκανε τὸ βάζανε μέσα σὲ κάτι καλαθάκια καμωμένα σὰ βαρκοῦλες ἀπὸ φλούδα τῶν δέντρων, ποὺ τὰ λέγανε «βίρι». Αὐτὰ τ' ἀφήνανε στὸ μέρος ὅπου κατασκηνώναν οἱ Μιαμί. Οἱ ἑφτά ἀδερφές τρώγανε τὸ μέλι, μὰ δὲ δίνανε σημασία στὰ λόγια καὶ στὴν ἀγάπη τῶν Μπεράϊ-Μπεράϊ.

Μιά μέρα ὁ Βουρούνα ἔκλεψε δυὸ ἀπὸ τις ἀδερφές. Ἄν ἔχεις διαβάσει ὅλες τις ἱστορίες τοῦτου τοῦ βιβλίου, θὰ ξαίρεις μὲ ποιοὺ τρόπο τις ἐπίασε. Δοκίμασε νὰ τοὺς βγάλει τὰ κρυσταλλάκια ἀπὸ τὸ κορμί κάνοντας τα νὰ λιώσουνε στὴ φωτιά, μὰ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν ἔκαμε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ σβήσει τὴ φωτιά. Μείναν ἔτσι λίγον καιρὸ μὲ τὸ Βουρούνα καὶ ὕστερα ἀναληφτήκανε στὸν οὐρανό. Ἐκεῖ μένουν ὡς τὰ τώρα μαζί μὲ τις ἄλλες πέντε ἀδερφές. Αὐτὲς οἱ δυὸ δὲ λάμπουνε τόσο πολὺ, ὅσο οἱ ἄλλες πέντε, γιατί αὐτὲς ἔχουνε ζεσταθεῖ στὴ φωτιά τοῦ Βουρούνα.

Ὅταν οἱ Μπεράϊ-Μπεράϊ μάθανε πῶς οἱ ἀδερφές οἱ Μιαμί εἶχανε φύγει γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ γῆ, λυπηθήκανε πάρα πολὺ. Τοὺς προσελεύαν ἄλλα κορίτσια ἀπὸ τὴ δική τους τὴ φυλὴ, μὰ αὐτοὶ δὲ θέλαν ἄλλες παρὰ μόνο τις Μιαμί. Ἀπὸ τὴν πολλή τους λύπη δὲ βάζανε φὰι στὸ στόμα τους, ὅσο ποὺ στὸ τέλος ἀρωστήσανε καὶ πεθάνανε.

Οἱ ἑφτά ἀδερφές λυπηθήκανε γιὰ τὸ θάνατο τῶν νέων καὶ τις συγκίνησε πάρα πολὺ ἡ μεγάλη τους ἀγάπη. Γι' αὐτὸ τοὺς πήρανε κι αὐτοὺς στὸν οὐρανό, ὅπου καὶ βρίσκονται ἀκόμα. Ἐμεῖς τὰ ὀνομάζουμε «ξίφος» καὶ «τελαμώννα» τοῦ Ὠρίωνα, μὰ γιὰ τοὺς μαύρους εἶναι πάντα οἱ νέοι, οἱ Μπεράϊ-Μπεράϊ ποὺ ἀγαπήσανε τις Μιαμί.

Λένε πῶς οἱ Μπεράϊ-Μπεράϊ τὴν ἡμέρα κυνηγοῦν ἀκόμα. Τὸ βράδι χορεύουν μὲ τὸ τραγοῦδι ποὺ τοὺς λέν οἱ Μιαμί. Γιατὶ ἂν καὶ οἱ Μιαμί μένουνε πάντα στὸ δικό τους λημέρι, πρὶν πέρα ἀπὸ τοὺς Μπεράϊ-Μπεράϊ, δὲν εἶναι καὶ τόσο μακριά, ὥστε νὰ μὴν ἀκούγονται τὰ τραγοῦδια τους.

Μιά φορά τὸ χρόνο, γι' ἀνάμνηση τοῦ καιροῦ ποὺ ζούσανε κι αὐτὲς στὴ γῆ, σπάζουνε λίγα κρυσταλλάκια ἀπὸ τὰ κορμιά τους καὶ τὰ πετοῦνε κάτω. Ὅταν οἱ μαῦροι ξυπνοῦνε καὶ βλέπουνε παντοῦ παγωνιά, λένε: «Δὲ μᾶς λησμονήσαν οἱ Μιαμί. Μᾶς ρίξανε λίγο πάγο. Θὰ τοὺς δείξουμε, πῶς κι ἐμεῖς τις θυμόμαστε.» Ἐπειτα παίρνουνε λίγο πάγο καὶ τὸνε κρατοῦνε στὶς μύτες τῶν παιδιῶν τους. Ὅταν οἱ μύτες μουδιάσουν ἀπὸ τὸ κρύο, τόσο ὥστε νὰ μὴν αἰσθάνονται τὸν πόνο, τις τρυποῦνε καὶ περνοῦνε μέσα στὴν τρυπούλα ἓνα κομματάκι ἀχυρο ἢ ἓνα κοκκαλάκι. «Τώρα» λέν οἱ μαῦροι «τοῦτα τὰ παιδιὰ θὰ μποροῦνε νὰ τραγουδοῦνε σὰν τις Μιαμί.»

Κάποιος συγγενὴς τῶν Μιαμί τὴν ὥρα ποὺ οἱ δυὸ ἀδερφές πήρανε θέση στὸν οὐρανό, κοίταξε κάτω στὴ γῆ. Ὅταν εἶδε τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τοῦ εἶχανε ξεφύγει, νὰ γυρίζει ἐδῶ κι ἐκεῖ νὰ κάνει φασαρία καὶ νὰ τις καλεῖ νὰ κατεβοῦνε πάλι κάτω, ξεκαρδίστηκε στὰ γέλια. Τοῦ φάνηκε τόσο ἀστείος ὁ θυμὸς τοῦ Βουρούνα καὶ τόσο πολὺ χάρηκε ποὺ εἶχανε γλιτώσει τὰ κορίτσια, ὥστε ἀπὸ τότε δὲν ἔπαψε νὰ γελάει. Οἱ μαῦροι τὸν ὀνομάζουν «τὸ Ἀστέρι ποὺ γελά», μὰ ἐμεῖς τὸ λέμε «Ἀφροδίτη».

Ὅταν ἀκουστῇ τὸ χειμῶνα ἀστροπόβροντο, οἱ μαῦροι λένε πῶς «οἱ Μιαμί παίρνουνε πάλι τὸ λουτρό τους. Αὐτὸς εἶναι ὁ κρότος ποὺ κάνουν, ὅταν, παίρνοντας φόρα, πηδοῦνε μέσα στὸ νερὸ καὶ παίζουν τὸ παιγνίδι ποὺ τὸ λένε Μπουμπιτέρμα.» Τὸ παιγνίδι αὐτὸ τ' ἀγαποῦνε κι οἱ ἄνθρωποι στὴ γῆ. Ὅποιος κάμει τὸ δυνατότερο πλατσουρητὸ πηδώντας μέσα στὸ νερὸ,

αὐτὸς κερδίζει. Ὃταν ἀκουστῇ ὁ θόρυβος τοῦ παιχνιδιοῦ, οἱ
μαῦροι συνηθοῦν νὰ λένε: «Σὲ λίγο θὰ ἔχουμε βροχή· οἱ Μιαμί,
πέφτοντας στὸ νερό, θὰ τὸ κάμουν νὰ χυθεῖ κάτω. Θὰ φτάσει
ἐδῶ σὲ τρεῖς μέρες».

ΜΕΡΟΣ Γ.

(ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

ΟΙ ΔΥΚΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΨΑΡΟΚΥΝΗΓΟΙ

GEORG LINDENLAUB

(Διήγημα από τη Λίθινη εποχή, έδω και 20.000 χρόνια)

Στά μουσεία υπάρχουν δλόκληρες συλλογές από μαχαίρια, πελέκια και όπλα, που είχαν οι πρωτόγονοι άνθρωποι τής Λίθινης εποχής. Άλλα τά έχουνε βγάλει από τη γή, όπου είτανε βαθιά χωμένα, και άλλα έχουνε τυχαία βρεθεί μέσα σέ σπηλιές, όπου είχανε μείνει κλεισμένα χιλιάδες χρόνια. Άν τά πέτρινα πελέκια και οι πέτρινες μύτες τών κονταριών είχανε στόματα για ν'άπαντήσουνε στά ρωτήματα: «τί λογής άνθρωποι είταν αυτοί, που σās έφτιάσανε; σέ τί σās μεταχειριζόντανε; τί χταπογίναν αυτοί που σās άφήκανε μέσα στις σπηλιές; πεθάνανε; τούς σκοτώσαν; τούς σπαράξαν άγρια θηρία;» θά άκούαμε παράξενες ιστορίες για πράματα που έχουνε γίνει έδω και 20.000 χρόνια, ιστορίες σάν έτούτες που θά διαβάσεις άμέσως παρακάτω.

Σ'ΕΝΑ ΛΙΒΑΔΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ

Συχνά πατούσανε την κορφή του βουνού άνθρωποι, που έδω και 20.000 χρόνια πηγαίνανε στο κυνήγι με πέτρινα πελέκια. Άπάνω σ'έκεινα τά βράχια, κατάκορφα, καθόντανε και ξεκουραζόνταν. Όχι μακριά από κεί, μέσα σέ μιá σπηλιά, βαθιά μέσα στο βουνό, είχανε την κατοικία τους.

Μιá χινοπωριάτικη μέρα, πέντε απ'αυτούς τούς πρωτόγονους ανθρώπους καθόντανε σταυροπόδι γύρο σέ μιá μεγάλη πλακωτή πέτρα, που είτανε μέσα σ'ένα λιβάδι. Αυτό τó λιβάδι, έτσι όπως τó πλασίωνε δλόγυρα ένα πυκνό δάσος, έμοιαζε σάν ένα μεγάλο μάτι. Άπάνω στην πέτρα έκαιγε φωτιά. Φτερά από πουλιά είτανε σκορπισμένα γύρο. Οι άνθρωποι αυτοί είχανε μαδήσει τρία άγριοπερίστερα, τά κρατούσανε σουβλισμένα πάνω από τη φωτιά και τά ψαίνανε. Ένα ρυάκι έκει κοντά κυλούσε και

μουρμούριζε ανάμεσα στους βράχους, στις πέτρες και στον άσπρον άμμο.

Τò λιβάδι είτανε βαλτότοπος. Καί καθώς εκείνοι οί άνθρωποι είχανε περπατήσει για νά πάνε στο στεγνό μέρος, όπου είτανε καθισμένοι τώρα καί ψαίνανε τὰ περιστέρια τους, τὰ πατήματα τους γεμίζαν από νερό.

Στήν άκρη του δάσους άργά πέφτανε τὰ κίτρινα χινοπωρικά φύλλα από τὰ δέντρα κάτω στο ξερό έδαφος. Έκει μάζεψε ένας κυνηγός ξερά κλαριά. Άκουσε κάποιον από κείνους που καθόντανε γύρο στη φωτιά νά τόνε φωνάζει. Σήκωσε τὰ ξύλα καί πήγε νά ρίξει μερικά άπ'αυτά μέσα στις φλόγες. Ή φωτιά φούντωσε πάλι καί τρίζοντας άρχισαν νά σκάζουνε τὰ μαύρα δαυλιά. Τὰ άγριοπερίστερα μαυροκοκκινίσαν.

Οί κυνηγοί μόλις λέγανε καμιά λέξη ό ένας στον άλλο. Άχτένιστα καί υπερδεμένα πέφτανε τὰ μαλλιά τους από τὰ κεφάλια τους στις πλάτες καί στα μέτωπα τους. Τὰ πρόσωπα τους είτανε κιτρινωπά. Στα κορμιά τους φορούσαν ένα είδος πουκάμισα από άλογήσιο τομάρι, που κρεμόνταν άταχτα από τους ώμους τους. Τὰ πόδια τους τὰ είχαν τυλιγμένα επίσης με τομάρια. Ή όψη τους είτανε κατσουφιασμένη. Από τò πρωί τὰ χαράματα είχανε βγει στο κυνήγι καί δέν είχανε βρει νά σκοτώσουνε τίποτα άλλο έξδν από κείνα τὰ τρία άγριοπερίστερα.

Ό ένας άγριοκοίταγε κάτω στη χλόη τὰ όπλα τους, σάμπως νά φταίγαν εκείνα για τήν κακή τους τύχη. Είτανε ξύλινα ρόπαλα καί κοντάρια με πέτρινες ή κοκκαλένιες μύτες.

Ένα περίεργο σχέδιο είτανε χαραγμένο πάνω σ'αυτά τὰ όπλα. Μιά μικρή εικόνα σκαλισμένη καί ύστερα χρωματισμένη με κοκκινόχρωμα. Είταν ένας λύκος, πολύ άπλά καί πολύ χαραχτηριστικά σχεδιασμένος.

Τώρα ψηθήκανε τὰ περιστέρια, γίνανε μαύρα από τή φωτιά. Οί έξι σύντροφοι μοιράσανε τò καθένα μ'ένα πέτρινο μαχαίρι στα δυο καί πιάσανε με τὰ δάχτυλα τò μερτικό τους καί άρχισαν νά τραβούνε με τὰ δόντια καί νά σπαράζουνε πεινασμένοι τή σάρκα από τὰ κόκκαλα. Μά νά χορτάσει δέν μπορούσε κανένας άπ'αυτό τò φαγητό.

Έκείνος που είχε κοιτάξει πρωτύτερα με θυμό τὰ όπλα είχε

κάτι ξεχωριστό στο ντύσιμο του. Είταν ό άρχηγός των κυνηγών. Τò πουκάμισο του είταν ένωμένα κομμάτια από τομάρι άσπρου λύκου.

Αυτοί οί κυνηγοί πιστεύανε πως ό πρώτος πρόγονος τους είταν ένας άσπρος λύκος. Από εκείνον πιστεύανε πως κρατούσαν όλοι τους. Γι'αυτό είχανε καί στα όπλα τους σχεδιασμένο για σήμα τους ένα λύκο. Λυκοσπηλιά όνομάζανε τήν κατοικία τους, καί τους έαυτούς τους λυκανθρώπους. Λυκάφτης είτανε τ'όνομα του άρχηγού. Είταν ό πιο μεγαλόσωμος καί ό πιο γερός από τους έξι.

Μά ό πιο πονηρότερος είταν ένας άλλος. Ούτε στιγμή δέν άφηνε ήσυχια τὰ μάτια του. Πότε κοιτούσε τους φίλους του που τρώγανε, πότε τήν άκρη του δάσους καί πότε τις κορφές των δέντρων. Είταν ό πιο μικρόσωμος καί ό πιο λιγνός της παρέας καί είχε κι αυτός κάτι ξεχωριστό στο ντύσιμο του. Φορούσε ένα σκούφο από τομάρι άσπρου λύκου. Οί άλλοι τον κράζανε Μάγο. Αυτός μπορούσε νά κάνει φαρμακερές τις σαίτες, αλείβοντας τις μύτες τους με τò χυμό από κάτι βοτάνια που μόνον αυτός τὰ ήξαιρε.

Ό Λυκάφτης, ό άρχηγός, σφούγγισε τώρα τὰ δάχτυλα του στη χλόη, άρπαξε τò κοντάρι του καί άνασηκώθηκε γονατιστός. Κοίταξε προς τήν άραιή όμίχλη, που ανέβαινε από τò λιβάδι καί άρχιζε νά σκεπάζει όλη τή λαγαδιά.

Ύστερα είπε: «Κάποιος μάς τριγυρίζει έδω καί θέλει νά μάς κάνει κακό. Βγήκαμε για νά φέρουμε κρέας, που θα μάς χρειαστεί τò χειμώνα, καί άκόμα νά βρούμε ούτ'ένα χνάρι από άρκούδα.»

Άνατινάχτηκε. Κάτι του πέρασε στο νού. Τò πρωί είχανε βρει τò κεφάλι καί τò μισό κουφάρι ενός άγριόχοιρου κάπου, μέσα στο δάσος. Ό Λυκάφτης κούνησε τò κοντάρι του.

«Ό Καταπιώνας φταίει για τήν άτυχία μας σήμερα. Άχ, Καταπιώνας, παλιόγερε, που ποτέ δε χορταίνεις, έσύ τὰ φταίς που πεινούν οί Λυκάνθρωποι.»

Καταπιώνας είταν ένα γέρικο, θεόρατο λιοντάρι. Έκτός από αυτό, άλλο λιοντάρι δέν είχανε δεί ποτέ τους ό Λυκάφτης καί οί σύντροφοι του. Όλομόναχο γύριζε αυτό τò ζώο μέσα στο μεγάλο του βασίλειο. Αυτός ό Καταπιώνας θα τρώαζε τ'άλλα

ζῶα καὶ δὲν κοιτούσαν νὰ ζυγώσουνε σ'ἐκεῖνα τὰ μέρη. Κι οἱ ἀρκοῦδες ἀκόμα τότε φοβόντανε.

«Καταπιῶνα, γεροαχόρταγε» ξεφωνίσανε τώρα καὶ οἱ ἄλλοι σύντροφοι δαγκάνοντας τὰ δάχτυλα τους «ἄχ καὶ νὰ σὲ σκοτώναμε!»

Μὰ ἔξαφνα σταματήσανε τρομαγμένοι.

Δὲν ἔτριξε κάτι στὰ χαμόκλαδα; Ἄραγε μήπως εἶταν ὁ Καταπιῶνας; Καὶ εἶτανε τάχα ὁ Καταπιῶνας ζῶο σ'ἀλήθεια; Δὲν μπορούσε τὸ φοβερὸ αὐτὸ θηρίο, ποὺ μόλις ἀντιλαλοῦσε τὸ μουγγρητό του ὅλα τὰ ζῶα κρυβόντανε μέσα στὶς τρύπες, δὲν μπορούσε τάχα αὐτὸς ὁ Καταπιῶνας νὰ εἶτανε κανένα φάντασμα, κανένα κακὸ πνεῦμα, ποὺ κατοικοῦσε στὸ δάσος μὲ μορφὴ λιονταριοῦ;

Ὅταν ὁμως γίνηκε πάλι ἡσυχία, ἀρχίσανε πάλι οἱ κυνηγοὶ νὰ ξεφωνίζουνε καὶ τρομερὸς θυμὸς λαμποκοποῦσε στὰ μάτια τους.

Ὁ Λυκάφτης κοίταξε κατὰ τὸν οὐρανὸ. Ψηλὰ κοκκινίζουνε τὰ σύνεφα τοῦ δειλινοῦ. Ἐσφίξε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὶς γροθιές του. «Ἰσως ὁ Καταπιῶνας φταίει καὶ δὲν ἔρχονται οἱ σύντροφοί μας. Ποῦ νὰ εἶναι, ἦθελα νὰ ξαίρω! Γιατί δὲν ἦρθαν ἀκόμα;» Ἐννοοῦσε μιὰν ἄλλη συντροφιά ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς λυκοσπηλίδας, ποὺ εἶχανε τραβήξει ἀπὸ ἄλλη μεριά μέσα στὸ δάσος καὶ ποὺ μ'αὐτοὺς εἶχανε συμφωνήσει ν'ἀνταμωθοῦνε σὲ τοῦτο τὸ μέρος. Νὰ εἶχανε τάχα πετύχει πουθενὰ τὸ λιοντάρι καὶ νὰ τοῦ εἶχανε ξεφύγει ἀπὸ ἄλλου;

Ὁ Μάγος εἶπε: «Δὲν τὸ παραπιστεύω. Ἐγὼ λέω πὼς θὰ βρῆκανε πολὺ κυνήγι, καὶ φοβάμαι πὼς θὰ μᾶς κοροϊδέσουν ἅμα ρθοῦνε καὶ μᾶς βροῦνε μ'ἀδειανὰ χέρια. Θ'ἀφήσουμε ἕνα σημάδι τώρα καὶ θὰ πᾶμε νὰ κυνηγήσουμε πιὸ πέρα, καὶ ἀργότερα ξαναγυρίζουμε δῶ.» Ὁ Λυκάφτης ἔβγαλε ἀπὸ τὸ ταγάρι του κόκκινο χρώμα καὶ ζωγράφισε ἀπάνω στοὺς βράχους ἕνα λυκοῦ μοιο μ'ἐκεῖνον ποὺ εἶτανε σχεδιασμένος στὰ ὅπλα τους, καὶ δίπλα χάραξε ἕξι γραμμίτσες. Ἡ μύτη τοῦ λύκου ἔδειχνε τὸ δρόμο ποὺ εἶχανε πάρει οἱ ἕξι ἄνθρωποι.

Ἦστερα οἱ κυνηγοὶ χαθήκανε μέσα στὸ δάσος πηγαίνοντας ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ὁ προτελευταῖος ἔσπαζε μερικὰ χαμόκλαδα καὶ μὲ τὸ κοντάρι του ἀνασκόλευε καὶ ἀναποδο-

γύριζε μανιτάρια καὶ μοῦσκλα. Μ'αὐτὸ τὸν τρόπο ἄφηνε σημάδια στὸ δρόμο γιὰ τοὺς σύντροφους, ποὺ θὰ πηγαίνανε κατόπι νὰ τοὺς βροῦνε. Τελευταῖος χάθηκε ὁ Μάγος. Ἐξὸν τὸ κοντάρι του, κρατοῦσε ραβδιά καὶ ξερὰ μοῦσκλα, γιὰ ν'ἀνάβουνε φωτιά μὲ τὸ τρίψιμο.

ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΤΗΣ ΑΡΚΟΥΔΑΣ

Εἶχε νυχτώσει πιά, ὅταν φτάσανε σὲ μιὰ ξαίθρα, στὸ δάσος. Μὰ τὸ φεγγάρι ἔριχνε στὴ χλόη τὶς φωτερές του ἀχτίδες.

Οἱ σύντροφοι εἶδαν κάτι παράξενο στὴν ξαίθρα ἐκείνη. Δεῖξαν μὲ τὸ χέρι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ ἀρχίσαν νὰ τρέχουν· σταθήκανε μπρὸς σ'ἕνα λάκο σκεπασμένο μὲ κλαδιά καὶ ποὺ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα ἔβγαινε μιὰ μυρουδιά ἀπὸ μέλι. Εἶτανε μιὰ παγίδα γιὰ τὶς ἀρκοῦδες.

Ποίος τὴν εἶχε στήσει; «Οἱ Ψαροκυνηγοί» εἶπε θυμωμένος ὁ Λυκάφτης. «Δὲν εἶναι μόνο ὁ Καταπιῶνας, ποὺ φταίει, καὶ αὐτοὶ περάσαν ἀπὸ δῶ καὶ μᾶς χαλοῦνε τὸ κυνήγι.»

Οἱ Ψαροκυνηγοὶ εἶταν ἕνας λαὸς ποὺ κατοικοῦσε στὸν κάμπο.

Οἱ Λυκάνθρωποι ἀρχίσανε πάλι νὰ γκρινιάζουν. Πῶς τοὺς ἦρθε τῶν Ψαροκυνηγῶν νὰ πᾶνε πάλι στὰ μέρη τῶν Λυκανθρώπων; Δὲν μπορούσαν νὰ καμακίζουνε ψάρια καὶ ν'ἀφήσουνε σὲ τούτους τὸ λίγο κυνήγι;

Δυὸ ἀπὸ τοὺς σύντροφους ξεσκεπάσανε τὸ λάκο καὶ βγάλαν ἔξω τὸ μέλι. Οἱ ἄλλοι ἀρχίσαν νὰ ψάχουνε χάμω, μέσα στὸ δάσος, ὅσο εἶτανε βολετὸ μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ κατορθώσαν ν'ἀνακαλύψουνε πολλὰ χνάρια ἀπὸ ἀρκούδα. Τὸ μέλι εἶχε κάμει τὴ δουλιὰ του. Ὅμως κάτι εἶχαν ὑποψιαστεῖ οἱ ἀρκοῦδες καὶ δὲν πήγαν ἴσα μὲ τὴν παγίδα. «Νὰ κρυφτοῦμε δῶ κοντά. Οἱ ἀρκοῦδες θὰ ρθοῦνε κι ἀπόμε» εἶπε ὁ Λυκάφτης.

Οἱ κυνηγοὶ πλαγιάσανε μέσα στὰ χαμόκλαρα, ἔτσι ποῦ νὰ ἔχουν ἀπὸ μπρὸς τὸν ἀέρα. Ἀφῶνοι ὁσμιζόντανε τὸν ἀέρα καὶ κοιταζόνταν ἀναμεταξύ τους. Ἐρχότανε μυρουδιά ἀπὸ ἀρκούδα. Καὶ νά! Ἐκεῖ πίσω, στὸ ξέφωτο, ἔρχόντανε δυό! Κατάμαυρες φαινότανε στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Μιὰ μεγάλη καὶ μιὰ μι-

κρότερη! Ἡ ἀρκουδομάνα θὰ καθότανε βέβαια κάπου, μέσα στὴ φωλιά της, καὶ εἶχε στείλει ἔξω τὸ μεγάλο καὶ τὸ μικρὸ της παιδί.

Ἡ μικρὴ ἀρκουδά ξεμάκρηνε τρέχοντας ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀδερφό της. Παίζανε. Ἡ ἄλλη ἔφτασε καὶ τήνε τσάκωσε. Ἡ μικρὴ ἄρχισε νὰ τσιτσιρίζει. Ἡ μεγάλη ἔκαμε πῶς τρόμαξε καὶ πῶς θυμώσε καὶ τοῦ ἔδωσε μιά μὲ τὸ πόδι. Τὸ μικρὸ ἔπεσε ἀνάσκελα κι ἄρχισε νὰ κυλιέται δῶ καὶ κεῖ κουνώντας τὰ ποδάρια του στὸν ἄερα καὶ ξεφωνίζοντας ἀπὸ εὐχαρίστηση.

Τὸ Λυκάφτη τότε πιάσανε τὰ γέλια.

Τώρα τρεχαλίζανε πάλι τὰ δυὸ ἀρκουδόπουλα, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Ἐξαφνα σφυρίζανε τὰ κοντάρια. Ἐνα πέτυχε τὸ μεγάλο ἀρκουδόπουλο στὸ μουςοῦδι. Ἐνα ἄλλο κοντάρι τοῦ χώθηκε στὸ μάτι. Ἀπὸ τὸν πόνο τὸ ζῶο σηκώθηκε στὰ δυὸ του πεινὰ ποδάρια.

Στριφογύριζε καὶ πάскиζε νὰ τὸ βγάλει μὲ τὰ μπροστινὰ πόδια. Τότε ὀρμήσανε καταπάνω του καὶ οἱ ἔξι, καὶ ὁ Λυκάφτης τοῦ κάρφωσε τὸ κοντάρι στὸ ἄλλο μάτι. Τὸ δύστυχο ζῶο εἶτανε τώρα τυφλό. Οἱ Λυκάνθρωποι τὸ τρυπούσανε μὲ τὰ κοντάρια τους στὴ ράχη καὶ στὸ στόμα καὶ τὸ χτυπούσανε μὲ τὰ ρόπαλα στὸ κεφάλι. Τὸ ἀρκουδόπουλο σωριάστηκε κάτω. Χαρούμενοι ξεφωνίσανε τότε οἱ κυνηγοί. Πιάσανε τὸ μικρότερο ἀρκουδόπουλο, ποὺ τρομαγμένο πηδοῦσε ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ, καὶ τοῦ δέσανε τὰ πόδια μὲ σκοινιὰ καμωμένα ἀπὸ ἀντερα ζῶου. Θέλανε νὰ τὸ πάρουνε ζωντανό.

Τώρα οἱ κυνηγοὶ ἄρχισαν νὰ σκίζουνε τὸ δέρμα τῆς ἀρκουδας μὲ τὰ πέτρινα μαχαίρια τους ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὴν οὐρά καὶ κατὰ μᾶκρος πρὸς τὰ τέσσερα πόδια, γιὰ νὰ τὸ γδάρουν. Μὰ ἔξαφνα ἀκούσανε πίσω τους θόρυβο καὶ μουγκρητὸ καὶ εἶδαν νὰ ἔρχεται καταπάνω τους ἡ ἀρκουδομάνα τρέχοντας. Οἱ Λυκάνθρωποι ξαίρανε πῶς ἡ μητρικὴ στοργὴ εἶναι φοβερὸς ἔχτρός. Ἀδράξανε τὰ ὄπλα τους καὶ μάνι μάνι σκαρφαλώσαν ἀπάνω στὰ δέντρα. Ἐνας γλίστρησε, χτύπησε μὲ τὴ ράχη σὲ μιά πέτρα καὶ ζαπλώθηκε κατὰ γῆς. «Κάνε τὸν ψόφιο! κάνε τὸν ψόφιο!» τοῦ φωνάζαν οἱ ἄλλοι.

Ἐστερ' ἀπὸ μιά στιγμή ἡ ἀρκουδομάνα εἶχε σιμώσει. Μύρισε τὸ Λυκάνθρωπο, ποὺ ζαπλωμένος κρατοῦσε τὴν ἀνάσα του.

Κάτι ὑποψιάστηκε καὶ δοκίμασε τὰ τότε γυρίσει ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Τῶν ἄλλων πιάστηκε κι ἐκεινῶν ἡ ἀνάσα ἀπὸ τὸν τρόπο. Ἐστερα ἡ ἀρκουδά μύρισε τὸ νεκρὸ παιδί της καὶ, ὅταν εἶδε τὸ αἷμα, ἄρχισε νὰ οὐρλιάζει.

Ὁ κυνηγὸς ποὺ εἶχε μείνει κατὰ γῆς, κατόρθωσε νὰ σκαλώσει τώρα κι αὐτὸς στὸ δέντρο. Τὰ κοντάρια ἄρχισαν νὰ πέφτουνε ἀπὸ ψηλὰ βουίζοντας πρὸς τὴ μάνα. Τὸ ζῶο γύρισε κατὰ τοὺς ἀντίπαλους καὶ στηρίχτηκε ὀρθὸ σ' ἓνα ἀπὸ κείνα τὰ δέντρα. Μὰ τότε τῆς βγάλανε κι ἐκείνης τὰ δυὸ μάτια καὶ πέσαν ἀπάνω τῆς ἀπὸ παντοῦ μὲ ρόπαλα καὶ κοντάρια, ὥσπου τὴ γκρεμίσανε κάτω. Οἱ Λυκάνθρωποι πιαστήκανε χέρι μὲ χέρι καὶ ἄρχισαν νὰ χορεύουν ἀλαλάζοντας γύρω ἀπὸ τὸ γιγαντέιο θηρίο. Τὸ φεγγάρι στεκόταν ἀπὸ ψηλὰ καὶ τοὺς κοιτοῦσε.

Ἐστερα τραβήξανε καὶ βγάλανε τὰ κοντάρια τους ἀπὸ τὸ κορμί τοῦ ζῶου, πέσαν ἀπάνω του καὶ ἄρχισαν νὰ πίνουνε τὸ αἷμα ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὶς πληγές του. Πιστεύανε πῶς μαζὶ μὲ τὸ αἷμα πίνανε καὶ τὴ δύναμη του.

Σὲ λίγο μιά μεγάλη φωτιὰ ὕψωνε τὶς φλόγες τῆς μέσα στὸ ἔξω φωτό. Δίπλα εἶταν ἀπλωμένα κατὰ γῆς δυὸ μεγάλα ἀρκουδοτόμαρα, ποὺ εἶχαν ἀπάνω τὰ κεφάλια τῶν ζῶων. Οἱ κυνηγοὶ εἶχανε κόψει τὰ μπροστινὰ πόδια κομμάτια καὶ τὰ ψαίνανε. Πέρασε πολλὴ ὥρα ὥσπου νὰ ἐτοιμαστῇ τὸ φαί τους. Μὲ πειναλέες ματιές κοιτάζανε τὸ ξύγγι ποὺ ἔσταζε στὴ φωτιὰ, τσιτσιρίζει καὶ καιγότανε. Καὶ ἔστερα, ἀφοῦ κατάπιανε μὲ λαιμαργία τὰ κρέατα, σπάσανε τὰ κόκκαλα μὲ τὰ πελέκια τους καὶ ρουφήξαν ἀπὸ μέσα τὸ νόστιμο μεδούλι. Τέλος χορτάσαν ὅλοι. Ἐαπλωθήκανε χάμω μὲ τὴ ράχη γυρισμένη στὴ φωτιὰ καὶ ἀποκοιμήθηκαν.

Μόνο ὁ Λυκάφτης καθόταν ἀκόμα ἀνακούρκουδα καὶ ἀγρυπνοῦσε. Τὸ φεγγάρι εἶχε βασιλέψει. Τὰ ξύλα τριζοβολοῦσαν στὴ φωτιὰ. Πίσω του ὁ καπνὸς κρατοῦσε μακριὰ τὰ θηρία τοῦ δάσους, ἀπέναντι του ὁμως μαζεύνοντανε τραβηγμένα ἀπὸ τὴν ἀναλαμπὴ τῆς φωτιᾶς καὶ τὴ μυρουδιά ποὺ ἐβγαζετὸ αἷμα ἀπὸ τὶς σκοτωμένες ἀρκουδες. Κοιτάζανε τὴ φωτιὰ καὶ τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶτανε μπροστὰ καθισμένος. Ὁ Λυκάφτης ἐβλεπε πότε πότε τὰ μάτια τους νὰ σπιθοβολοῦνε καὶ ἀκούγε νὰ τρί-

Ὁ προϊστορικός ἄνθρωπος καὶ ἡ ζωὴ του

ζουνε τὰ κλαδιά. Συλλογιότανε τούς άλλους συντρόφους πού δὲν εἶχαν ἀκόμα γυρίσει. Ποῖος ξαίρει, ἴσως νὰ εἶχαν ἀνταμώσει πουνενὰ μὲ τούς Ψαροκνηγούς. Ὅμως ἀνάμεσα στὰ ζῶα πού παραφυλάγαν ἀπέναντι, δὲν εἶτανε κι ἓνας ἄσπρος λύκος; Ὁ Λυκάφτης σηκώθηκε ἀπάνω καὶ πέταξε τ'ἀπομεινάρια τοῦ δείπνου τούς ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ φωτιά, κατὰ τὸ μέρος οἴπου τοῦ φάνηκε πὼς εἶχε δεῖ τὸ ζῶο. Ἄκουσε ἓνα σούσουρο κι ἓνα τρίξιμο σὰν ἀπὸ κόκκαλα πού σπούσαν. Ζύγωσε στὴ φωτιά καὶ τὴν ἀνασκόλεψε, ἔτσι πού πεταχτήκαν οἱ σπίθες ψηλὰ στὸν ἀέρα.

Ναί, πέρα στεκόταν ἓνας ἄσπρος λύκος καὶ τὸν κοιτοῦσε. Τὸν εἶδε καθαρά. Αὐτὸς εἶταν ὁ πρόγονος του; Πὼς ὁ πρόγονος του γύριζε μέσα στὸ δάσος μὲ μορφὴ ἄσπρου λύκου, τὸ ἤξαιρε καλά. Γιατὶ τί θὰ γινόνταν οἱ νεκροί, ἀφοῦ δὲν μπορούσαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ γῆ; Εἶχε ρθεῖ γιὰ νὰ τοῦ φέρει ὁ πρόγονος του κανένα μήνυμα; Μήπως εἶχανε σκοτωθεῖ οἱ σύντροφοι πού λείπανε;

Ἐρίξε κι ἄλλα ξύλα στὴ φωτιά. Τί καλὸ πού εἶναι νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ φωτίζει τὴ νύχτα. Τὰ ζῶα πού φυλάγανε τρομάζανε καὶ τραβηχτήκανε πίσω. Ὁ ἄσπρος λύκος γίνηκε ἄφαντος.

Ἀμα ξημέρωσε, οἱ κυνηγοὶ κομματιάσανε τίς ἀρκοῦδες, δέσανε τὰ κομμάτια τὸ κρέας μὲ λουριά κατωμένα ἀπὸ τὴ φλούδα τῆς σημύδας ἀπάνω σὲ κάτι μακριὰ κλαριά πού κόψαν ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ πήρανε τὸ δρόμο γιὰ τὸ λημέρι τους.

Ὅταν φτάσανε στὸ μέρος πού εἶχανε τὰ σημάδια πάνω στοὺς βράχους, βρῆκαν ἓναν ἀπὸ τοὺς χαμένους σύντροφους, πού στεκότανε καὶ μελετοῦσε τὰ σημάδια. Μάθαν ἀπ'αὐτόνε πὼς ἐκεῖνοι οἱ σύντροφοι εἶχανε βρεῖ τὰ χνάρια τῶν Ψαροκνηγῶν. «Τούς πήραμε ἀπὸ κοντά, μὰ δὲν μπορέσαμε νὰ τοὺς φτάσουμε», εἶπε. «Πρέπει νὰ πήρανε μαζί τους μιὰ σκοτωμένη ἀρκοῦδα». Ὁ Μάγος εἶπε πὼς γι'αὐτὸ ἀκριβῶς εἶχε παρουσιαστῇ τὸ περασμένο βράδι ὁ ἄσπρος λύκος, γιὰ νὰ τοὺς εἰδοποιήσει πὼς εἶτανε πιά καιρὸς νὰ διώξουνε τοὺς Ψαροκνηγούς ἀπὸ τίς καλύβες τους.

Ὁ Λυκάφτης εἶπε: «Νὰ δοῦμε τί θὰ κάμουμε.»

ΜΠΡΟΣ ΣΤΗ ΣΠΗΛΙΑ

Κάτι παιδιὰ εἶχανε στήσει μὲ πέτρες μιὰ παγίδα μπροστὰ σὲ μιὰ ἀλεποφωλιά μέσα στὸ δάσος, μακριὰ ἀπὸ τὴ σπηλιά. Αὐτὰ πρῶτα εἶδανε τοὺς κυνηγούς πού γυρίζανε στὰ λημέρια τους. Ὑστερα ἡ παρέα τῶν κυνηγῶν ἀντάμωσε κάμποσες γυναῖκες. Σκάβανε μὲ κάτι μυτερὰ κέρατα ἀπὸ ζαρκάδι καὶ βγάζανε ρίζες, μαζεύαν μανιτάρια, βελανίδια καὶ καρύδια τῆς ὀξιάς. Τὰ βάζανε μέσα σὲ καλάθια, πού τὰ εἶχανε πλέξει οἱ ἴδιες μὲ καλάμι. Ὅταν εἶδανε τοὺς κυνηγούς, σταματήσανε τὴν ἐργασία καὶ πήγανε μαζί τους.

Στὴν πλατεία, μπρὸς στὴ σπηλιά, ἀκουστήκαν οἱ κραυγὲς τῆς χαρᾶς, πού φτάναν ἀπὸ τὸ δάσος. Κάτι κορίτσια πού παίζανε μὲ μιὰ ἡμερωμένη ἀλεπού, τὴν ἀφήσανε καὶ τρέξαν νὰ τοὺς δεχτοῦνε· κάτι ἀγόρια παρατήσαν ἓνα γυμνασμένο κόρακα πού κρατούσανε καὶ τρέξανε κι αὐτά. Καθὼς φεύγαν, ὁ κόρακας εἶχε γυρίσει τὸ κεφάλι θυμωμένος πίσω καὶ τὰ κοιτοῦσε. Οἱ μητέρες πήρανε τὰ μωρὰ τους στὴν ἀγκαλιά. Ὅλοι τρέχανε χαρούμενοι γιὰ νὰ δεχτοῦνε τοὺς κυνηγούς.

Οἱ Λυκάνθρωποι δὲν εἶχαν ὀρισμένες ὥρες γιὰ τὸ φαγητό. Τρώγαν ὅταν εἶχανε, καὶ ὅταν δὲν εἶχανε τίποτα, πεινούσαν. Τώρα εἶχαν ἀφθονο κρέας. Ἡ φωτιά ἔκαιγε μπρὸς στὴ σπηλιά τους. Σπιθοβολοῦσε καὶ πετοῦσε ψηλὰ τίς φλόγες τῆς καὶ σὲ λίγο γέροι καὶ νέοι καθίσανε γύρω στὴ φλόγα καὶ ἀρχίσανε τὸ φαῖ.

Ὅταν χορτάσανε πιά τὴν πείνα τους, κάποιοι νέος ἀπὸ τοὺς κυνηγούς πήγε στὸ τύμπανο, πού εἶταν ἓνας βαθουλωμένος κορμὸς δέντρου, πού ἀπὸ πάνω του εἶχανε τεντωμένο ἓνα κομμάτι δέρμα ξυσμένο μὲ τὸ μαχαίρι, καὶ ἀρχισε νὰ τὸ χτυπᾷ. Δυὸ νέοι πήγανε καὶ σταθήκανε κοντά του, καὶ ἀρχίσανε καὶ φουσούσανε σὲ κάτι σουραῦλια κατωμένα ἀπὸ φιλὸ κούφιο κόκκαλο μὲ μιὰ τρυπούλα ἀνοιγμένη στὸ πλάι. Αὐτὰ τὰ σουραῦλια βγάζαν ἓνα μονάχα τόνο. Τρέξανε κι ἄλλοι δυὸ ἀκόμα μουσικοὶ γιὰ νὰ συμπληρώσουνε τὴν ὀρχήστρα. Εἶτανε δυὸ γυναῖκες πού κρατοῦσανε στὸ κάθε χέρι ἀπὸ ἓνα μακρουλὸ καὶ στενὸ ξυλάκι καὶ τὰ χτυποῦσανε τὸ ἓνα στὸ ἄλλο. Καὶ τὰ τρία ὄργανα χτυποῦ-

σανε μαζί μ'ένα ρυθμό. Λίγοι μέινανε ξαπλωμένοι τειμπέλικα χάμω. Οί άλλοι πεταχτήκαν άπάνω και άρχισανε τὸ χορὸ γύρω στη φωτιά.

"Ένας μοναχά στεκόταν απόμακρα, κάτω από τὰ ψηλά δέντρα, πού εΐτανε γύρω στὴν πλατεία πού σχηματιζότανε μπροστά στη σπηλιά. 'Ο Λυκάφτης. 'Ο νούς του εΐτανε στους Ψαροκνηγούς πού κατοικούσανε κάτω στὸν κάμπο.

Λίγο λίγο άρχισε νὰ σουρουπώνει. Τὰ πουλιά πηγαίνανε στὶς κούρνιες τους γιὰ νὰ ἡσυχάσουν. Εΐτανε ξαστεριά κι ἔκανε ψύχρα. Καὶ οἱ Λυκάνθρωποι άφήνανε τώρα ἕνας ἕνας τὸ χορὸ καὶ πηγαίναν ν'άναπαυτοῦν. Μόνο λίγοι από τοὺς άντρες μέιναν ἔξω, γιὰ νὰ κοιμηθοῦνε κάτω από τὰ δέντρα ἢ σὲ καμιὰ τρύπα μέσα στὸ βράχο. Οἱ περισσότεροι τραβήξανε μέσα στη σπηλιά. 'Ο Λυκάφτης πρόσταξε δυὸ νέους νὰ πάρουνε τὸ κρέας πού εἶχε άπομείνει. Τὰ κόκκαλα πού εΐτανε σπασμένα καὶ άδεια-σμένα από τὸ μεδούλι τους τὰ πετάξανε σ'ένα μεγάλο σωρὸ από κόκκαλα, πού βρισκόταν ἔξω από τὴ μπασιά τῆς σπηλιάς.

Μιά άποφορά εβγαίνει από αὐτὸ τὸ σωρὸ με τὰ κόκκαλα. Μά εΐτανε άναγκασμένοι νὰ τὴν ὑποφέρουνε. Γιατὶ άπ'αὐτὰ τὰ κόκκαλα φτειάναν οἱ Λυκάνθρωποι τίς βελόνες τους καὶ τίς αἰχ-μές τῶν κονταριῶνε τους.

"Ο Μάγος σκέπασε καλὰ με στάχτη τὴ φωτιά πού ἔκαιγε μπρός στὴν μπασιά, γιὰ νὰ κρατήσῃ ὡς τὸ πρωὶ καὶ νὰ μποροῦνε νὰ τὴν κάμουνε πάλι νὰ φουντώσῃ. "Υστερα μπῆκε κι αὐτὸς με τὸ Λυκάφτη στὴ σπηλιά. 'Ο δρόμος κατέβαινε λίγο λοξὰ μέσα στὸ βράχο. "Υστερα από λίγα βήματα εβγαζε σ'ένα μεγάλο άπλωτὸ χῶρο, πού από πάνω ὁ βράχος σχημάτιζε θόλο.

ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΠΗΛΙΑ

Καταμεσῆς στὴ σπηλιά ἔκαιγε μιά φωτιά. Κοντὰ στὰ τοιχώ-ματα εΐταν άπλωμένα χάμω τομάρια από άρκουδες. Λαγοτό-μαρα παραγεμισμένα με μοῦσκλη χρησιμεύανε γιὰ προσκέφαλα. Κοντάρια εΐταν άκουμπισμένα στους τοίχους.

Στὴν κόκκινη λάμψη τῆς φωτιάς σαλεύαν άνακατεμένοι μικροὶ

καὶ μεγάλοι. Παράξενοι ἤσκιοι γλιστρούσανε στους τοίχους. "Ένας από τοὺς άντρες εἶχε σκαλίσει ἕνα ζῶο στὸν τοῖχο τῆς σπηλιάς καὶ τώρα τὸ χρωμάτιζε με κόκκινο χρῶμα.

"Ο άρχηγὸς σταμάτησε μιά στιγμή καὶ τότε κοίταξε πού ἔργα-ζότανε. "Υστερα πῆρε άναμένο δαυλὶ από τὴ φωτιά καὶ κρο-τώνοντας τὸ προχώρησε μέσα. Πρὸς τὸ βάθος ἡ σπηλιά στένευε, ἔπειτα άνοιγε πάλι καὶ σχημάτιζε ἕνα εὐρύχωρο δωμάτιο.

"Εκεῖ εΐτανε τὸ κελάρι τῆς σπηλιάς. Με παλούκια καὶ βέργες εἶχανε φτιάσει γύρω στους τοίχους ράφια, πού τὰ εἶχανε φορ-τωμένα με διάφορους καρπούς γιὰ τὸ χειμῶνα. Τὸ δαυλὶ τοῦ Λυκάφτη φώτισε κάτι μεγάλες ξύλινες γαβάθες γεμάτες μέλι. Καὶ τὸ άρκουδῆσιο κρέας πού εἶχε άπομείνει από τὴν ξεφάντωση ἐκεῖ μέσα εΐτανε κρεμασμένο. "Ο Λυκάφτης προχώρησε άκόμα, πέρασε μιά φυσικὴ πόρτα πού άνοιγότανε στὸ βράχο καὶ βρέ-θηκε σ'ένα τρίτο δωμάτιο. "Εκεῖ μέσα κοιμότανε.

Πρὶν ὅμως νὰ ξαπλώσῃ στὸ άρκουδοτόμαρο του καὶ ν'άκου-μπήσῃ τὸ κεφάλι στὸ παραγεμισμένο λαγοτόμαρο, ἔφρε με τὸ δαυλὶ του μέσα σ'ένα βαθούλωμα τοῦ βράχου, πού εΐτανε καὶ αὐτὸ σιγυρισμένο γιὰ δωμάτιο ὕπνου. Κάποιος άλλος πρὶο τρα-νὸς από τὸν άρχηγὸ θὰ ξενοχτοῦσε ἐκεῖ. Γιατὶ ἐδῶ γιὰ στρώμα εΐταν άπλωμένο ἕνα μεγάλο τομάρι λιονταριοῦ καὶ γιὰ προσ-κέφαλο μερικά παραγεμισμένα τομάρια από κουνάβι. "Άλλο ἕνα λιονταρῆσιο τομάρι γιὰ σκέπασμα εΐτανε διπλωμένο στὰ ποδάρια τοῦ στρώματος.

Τὸ βαθούλωμα αὐτὸ εΐταν ἡ κατοικία τοῦ "Ασπρου Λύκου. "Όταν ἤθελε νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸ λαό του, ἐκεῖ πῆγαίνε νὰ κοιμηθεῖ. 'Ο Λυκάφτης τὸν εἶχε πολλές φορές άκούσει ἐκεῖ μέσα νὰ σαλεύει καὶ ν'άνασαινει. Εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν τοῦ εἶχε τύχει ποτὲ νὰ τὸνε δεῖ, γιατί ποτὲ δὲν τοῦ βαστοῦσε νὰ τρυπῶσῃ από περι-έργεια ὡς ἐκεῖ μέσα, όταν ὁ λύκος εΐταν ἐκεῖ. "Επειτα ἐρχόταν πάντα ὕστερ'άπό τὰ μεσάνυχτα.

"Ο Λυκάφτης σίμωνε τὴ λαμπάδα του στὸν τοῖχο. "Ηθελε νὰ δεῖ τίς εἰκόνας πού εΐτανε στημένες ἐκεῖ μέσα, άλλόκοτες εἰκόνες σκαλισμένες σὲ πέτρινες πλάκες. "Αν εΐταν ν'άρχίσουνε πόλεμο με τοὺς Ψαροκνηγούς, ὁ Μάγος θὰ τίς ἔπαιρνε ἔξω αὐτὲς τίς εἰ-κόνες, γιὰ νὰ τίς ἐξηγήσῃ στους Λυκάνθρωπους. "Όλες αὐτὲς

άνιστορούσαν ήρωισμούς τών περασμένων καιρών. Μιά φορά ή όρδη τοῦ Λυκάφτη εΐτανε πιό πολυάριθμη και πιό δυνατή από τώρα, και κατοικοῦσε σέ μιὰ χώρα με άφθονο κυνήγι. Μά ύστερα ήρθανε κακοί έχτροί, που στο τέλος οί Λυκάνθρωποι αναγκαστήκαν νά ξετοπιστοῦνε και πήγανε και κατακαθίσανε σέ τοῦτο τό βουνό. Μιά όλάκερη γενιά τών Λυκάνθρωπων είχε ζήσει έδω, χωρίς νά τους ταράξει κανείς τήν ήσυχία τους. Τώρα όμως είχαν άρχισει οί Ψαροκυνηγοί νά κυνηγοῦνε με πολλή άποκοτιά στα δάση τους. Τώρα πιά είχανε περάσει οί καλοί ειρηνικοί καιροί.

Όταν τέλος έπεσε ό Λυκάφτης στο στρώμα του, άφουγκραζότανε πολλή ώρα τό αλλόκοτο πλατάγισμα που ρχόταν από τό βαθούλωμα τοῦ άσπρου λύκου. Σάν ένα μάτι μέσα σ'έκεινα τ'άπόκρυφα βάθη τής γής, εΐτανε σέ μιὰ γωνιά αὐτοῦ τοῦ βαθουλώματος ένας μαῦρος νερόλακος, όπου στάλαζε ρυθμικά και άδιάκοπα νερό από τή στέγη τής σπηλιάς. Τί λέγαν αὐτές οί σταλαματιές πέφτοντας μέσα στο λάκο; «Διῶ-ξε τούς Ψαροκυνηγούς! Διῶ-ξε τούς Ψαροκυνηγούς». Αὐτό λέγαν αλήθειαι; Τό Λυκάφτη τόν πήρε ό ύπνος.

Καλά καλά δέν κατάλαβε πόση ώρα είχε κοιμηθεΐ. Έξαφνα πετάχτηκε άπάνω. Τόνη ξύπνησε ένας φοβερός θόρυβος, που έρχόταν από τό μεγάλο δωμάτιο τής σπηλιάς. Σηκώθηκε όλόρθος. Εΐδε μερικούς που με τά δαυλιά στα χέρια ρχόντανε στο δωμάτιο του. Στο μεγάλο δωμάτιο τής σπηλιάς βρήκε τούς ανθρώπους του άνω κάτω. Καταγής κοιτότανε κάποιος, που σπάραιε από τούς πόνους και φώναζε και βογγοῦσε. Πέντε έξι νομάτοι, μιλώντας όλοι μαζί, τοῦ ξηγήσανε τί είχε γίνει.

Αὐτός που κυλιότανε χάμω εΐταν ένας από κείνους που είχανε πάει κείνο τό χινόπωρο με κάμποσα τομάρια στους Ψαροκυνηγούς, για νά τ'αλλάξουνε με ξερά και καπνιστά ψάρια, και που μόλις είχανε γυρίσει κείνη τήν ώρα. Αὐτή τή φορά δέν είχανε κατορθώσει νά συμφωνήσουνε στα παζαρέματα και είχανε μαλώσει. Έκεί κάτω, στους Ψαροκυνηγούς, είχε άρρωστήσει ό δυστυχισμένος ό Στραβοδόντης. Οί πόνοι που αισθανότανε στο κορμί του είχανε γίνει άνυπόφοροι. Τρεις μέρες είχε βαστήξει τοῦτος ό τρομερός γυρισμός του. Ό Μάγος εξέτασε καλά τόν άρρωστο, μά δέν μπόρεσε νά τοῦ βρεΐ τίποτα, όπου και νά τόν

έψαξε. Τότε κούνησε τό κεφάλι και κοιτάξε τούς άλλους με νόημα. Τότε καταλάβαν όλοι τους. Τοῦ Στραβοδόντη τοῦ είχανε κάμει οί Ψαροκυνηγοί μάγια.

Κατατρομαγμένοι οί Λυκάνθρωποι είχανε μαζευτεΐ γύρο στον άρρωστο και τόν κοιτούσανε στη λάμψη τής φωτιάς. Κυλιότανε χάμω κλαίοντας και κανένας δέν μπορούσε νά τόνη βοηθήσει. Λίγο λίγο άρχισε ό δυστυχος νά ήσυχάζει. Οί κραυγές του τώρα είχανε γίνει ένα συνεχιστό κλαψούρισμα. Και οί άλλοι γύρο είχαν άρχισει κάπως νά ήσυχάζουν. Μά εξαφνα έβαλε πάλι μιὰ δυνατή φωνή, τέντωσε χέρια και πόδια και απόμεινε νεκρός. Τώρα πιά δέν μπορούσε κανένας νά τούς κρατήσει. Όλοι όρμήσαν έξω από τή σπηλιά. Τό κακό πνεῦμα, που είχανε βάλει με τά μάγια τους οί Ψαροκυνηγοί μέσα στον άρρωστο, τώρα που τοῦτος πέθανε θά ζητοῦσε νά μπει σ'άλλο θῦμα. Ός τό δάσος μέσα φτάσανε τρέχοντας οί μανάδες με τά παιδιά τους, που κλαίγανε στην άγκαλιά τους.

Οί πρώτοι που γυρίσανε στη σπηλιά εΐταν ό Μάγος κι ό άρχηγός. Άσάλευτος κοιτόταν ό νεκρός. Οί φλόγες τόνη γλύφανε με τις αναλαμπές τους. Τότε εΐπε ό Μάγος: «Νά τόνη σηκώσουμε από δω.» Άδράξαν οί δυό τους τό λείψανο και τό κουβαλήσαν έξω από τή σπηλιά, ενώ οί άλλοι τούς κοιτάζανε φοβισμένοι.

Έξω λαμποκοπούσανε τ'άστέρια. Πήγανε και βάλανε τό νεκρό μέσα σά μιὰ κουφάλα τοῦ βράχου και ύστερα σωριάσαν ένα γύρο πέτρες. Τώρα ήρθανε κι άλλοι και βοηθήσανε κουβαλώντας πέτρες. Τέλος ρίξανε χῶμα πάνω στο σωρό. Άπ'αὐτή τή φυλακή δέν μπορούσε νά ξεφύγει πιά τό κακό πνεῦμα.

Ό Λυκάφτης, όταν γύρισε με τούς ανθρώπους του στη σπηλιά, εΐπε: «Οί Ψαροκυνηγοί μάς φέρνουνε δυστυχία. Πρέπει νά τούς ξεπαστρέψουμε όλους.»

Τ'ΑΓΡΙΑ ΑΛΟΓΑ

Τήν ἑλλημέρα ό Λυκάφτης μ'όλους τούς έντρες τής όρδής του τράβηξε μέσα στο δάσος. Μαζί τους είχανε πάρει και τά μεγάλα τους άγόρια. Ένας κοντά στον άλλονα πηδοῦσανε τούς πελώ-

ριους κορμούς των πεσμένων δέντρων. Κόβανε με τὰ πελέκια τους τις κληματσίδες, πού, όντας σκαρφαλωμένες από δέντρο σε δέντρο, τούς φράζανε τὸ δρόμο.

Όμως οἱ Λυκάνθρωποι δὲν πηγαίνουν ἀκόμα γιὰ τὸν πόλεμο. Τὴ μάχη με τοὺς Ύαροκυνηγούς τὴν εἶχαν ἀφήσει γι' ἀργότερα. Ἐκεῖνοι πού εἶχανε φέρει πίσω τὸ Στραβοδόνητ ἄρρωστο εἶχανε φέρει μαζί τους καὶ μιὰ καλὴ εἶδηση. Ἀπάνω στὸ ὄροπέδιο πού διαβαίνουν στὴν ἐπιστροφή τους εἶχαν ἀπαντήθει ἓνα κοπάδι ἀπὸ κάπου δέκα φορές δέκα ἄγρια ἄλογα. Μερικοὶ μάλιστα εἶχανε τὴν ἰδέα πὼς θὰ εἶτανε δεκαπέντε φορές δέκα καὶ τευτώναν ὅλα τους τὰ δάχτυλα δεκαπέντε φορές, μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τότε πού τ' ἀπαντήσαν, εἶχανε μαζί τους τὸν ἄρρωστο καὶ δὲν εἶχανε νου γι' αὐτά. Μὰ τώρα ὁ Λυκάφτης εἶχε προσκαλέσει ὅσους μπορούσαν ν' ἀκολουθήσουνε, γιὰ νὰ πάνε νὰ κυνηγήσουν ἐκεῖνα τ' ἄλογα.

Ἡ συντροφιά τράβηξε σὲ μιὰ κοιλάδα. Δεξιὰ εἶταν ἓνας γκρεμὸς κάπου ὀγδόντα μέτρα ψηλὸς κι ἔπειτα ρχόταν ἓνα ἴσωμα· ἐκεῖ θὰ εἶτανε τ' ἄλογα. Ὁ Λυκάφτης καὶ οἱ ἄνθρωποι του κοιτάζαν νὰ βροῦνε κανένα μονοπάτι, γιὰ ν' ἀνεβοῦνε. Εἶδανε ψηλά στὸν ἀέρα ἓνα μεγάλο ὄρνιο, πού ἔκανε γύρους. Κάνα δυὸ ἄλλα ἀπ' αὐτὰ τὰ μεγάλα σιχαμερὰ πουλιά καθόντανε ψηλά, στὴν ἄκρη τοῦ γκρεμοῦ. Οἱ ἄντρες δείξανε πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ δάχτυλο τους. Κράζανε κοράκια. Κάπου θὰ εἶτανε κανένα φοφίμι.

Νά! λύκοι στὰ χαμόκλαδα! Τώρα εἶδανε τί εἶτανε. Ἐνα ἄλογο ἐκεῖ. Τὸ εἶχανε καταφαγωμένο οἱ λύκοι. Μὲ τις γλώσσες ἔξω κρεμασμένες καὶ τὴ μούρη ματωμένη στεκόνταν ἀπάνω στὸ ψόφιο ἄλογο καὶ κοιτάζαν ἄγρια τοὺς Λυκάνθρωπους. Μουγκρίζοντας καὶ κάποτε κάποτε κοντοστέκοντας καὶ κοιτάζοντας γύρο ἀποτραβηχτήκανε σιγὰ σιγὰ.

Οἱ Λυκάνθρωποι πήγανε γύρο στὸ ἄλογο. Πὼς εἶχε πᾶει ὡς ἐκεῖ; Πουθενὰ δὲ φαινόντανε πατήματα ἄλογου. Ὁμως νά, ἓνας τὸ κατάλαβε! Ἐδειξε πρὸς τὸ γκρεμὸ ἀπάνω με τὸ χέρι. Στὸ μαλακὸ χῶμα εἶδανε σβαρνησιές, ριγμένα φύλλα, τσακισμένους κλώνους. Τὸ ζῶο ἔπρεπε νὰ ἔχει γκρεμιστεῖ ἀπὸ ψηλά. Αὐτὸ εἶτανε φανερό ἀπὸ τὸν τρόπο πού εἶτανε πεσμένο. Τί εἶχε γίνει ἐδῶ;

Ὁ Λυκάφτης καὶ κάμποσοι ἀπὸ τοὺς ἄνθρώπους του σκαρφαλώσανε στὸ γκρεμὸ. Οἱ ἄλλοι περιμένανε κάτω. Φτάσανε στὴν κορφή. Ἐκεῖ σκορπιστήκανε κι ἀρχίσαν νὰ ψάχνουνε στὴ χορταριασμένη γῆ. Σκύβαν, ἀνασηκώνοντανε καὶ γνέφαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλον καὶ ὁ καθένας θεωροῦσε κείνο, πού ἔβρισκε ὁ ἴδιος, πὼς εἶτανε σπουδαιότερο ἀπὸ κείνο πού εἶχε βρεῖ ὁ ἄλλος. Τὸ λιβάδι εἶτανε γεμάτο ἀπὸ πατήματα τῶν ἄλογων. Βρήκαν ἓνα μέρος, ὅπου τὰ ζῶα εἶχανε μείνει, φαίνεται, πολλὴν ὥρα. Ἡ κοπριά τους σκέπαζε τὸ ἔδαφος. Ὑστερα θὰ τὰ εἶχε ἴσως ξαφνίσει τίποτα καὶ εἶχανε φύγει. Εἶχανε σκορπιστεῖ καὶ εἶχαν ἀφήσει βαθιὰ τὰ χνάρια τους καλπάζοντας. Τὸ χῶμα εἶταν ἀνασκαμένο. Τώρα εἶδε κάπου ὁ Λυκάφτης τὰ μυτερά χνάρια ἀπὸ νύχια λιονταριοῦ. Ἐνας ἄλλος βρῆκε ἓνα λάκο μ' αἷμα, συρτὰ πατήματα, καὶ πάλι ἓνα λακάκι μ' αἷμα. Διαβάζαν ὀλοκάθαρα οἱ Λυκάνθρωποι τὴν τρομερὴ ἱστορία πού εἶχε γίνει ἐκεῖ. Ὁ Καταπιώνας εἶχε πέσει ξαφνικὰ στὸ κοπάδι τῶν ἄλογων τὴν ὥρα πού βόσκανε. Τ' ἄλογα σκορπιστήκανε. Στὸ μεγάλο του τὸν τρόπο ἓνα ἀπὸ αὐτὰ δὲν μπόρεσε νὰ κόψει τὴ φόρα του, ὅταν βρέθηκε στὴν ἄκρη τοῦ γκρεμοῦ, καὶ γκρεμίστηκε κάτω. Ἐνα ἄλλο ἄλογο τὸ εἶχε ἀφήσει στὸν τόπο τὸ λιοντάρι.

Τοὺς τὸ εἶχε χαλάσει πάλι τὸ κυνήγι ὁ Καταπιώνας; Τ' ἄλογα εἶχανε φύγει μακριὰ ἀπὸ τὸ ἄξενο αὐτὸ μέρος; Ὁ τόπος εἶτανε γεμάτος ἀπὸ χνάρια ἀνακατωμένα· ἀδύνατο νὰ βρεῖ κανένας τὸν τορὸ. Ποῦ νὰ εἶταν ὄραγε τ' ἄλογα; Ὁ αἰφνιδισμὸς θὰ εἶχε γίνει ἀπὸ τὸ λιοντάρι τὸ περασμένο βράδι. Ἴσως νὰ γίνηκε τὴν ὥρα πού γυρίζαν ἀπὸ κάποιον μέρος, ὅπου εἶχανε πᾶει γιὰ νὰ πιοῦνε νερό. Πολὺ πιθανὸ θὰ μαζευόντανε πάλι καὶ θὰ γυρίζανε στὸ ἴδιο μέρος.

Σὲ λίγο οἱ Λυκάνθρωποι βρῆκανε τὸ μέρος, ἀπὸ ὅπου θὰ εἶχανε τὰ ζῶα πιεῖ. Εἶταν ἓνα ρυάκι με ψηλοὺς ὄχτους. Ὁ Λυκάφτης ἤθελε νὰ περιμένουν ἐκεῖ ὥσπου νὰ σουρουπώσει. Οἱ ἄνθρωποι του κρυφτήκανε μέσα στὰ χαμόκλαδα. Κάπου ἑκατὸ μέτρα μακριὰ πήγε ἓνα ἄλλο μέρος τῆς συντροφιάς. Γρήγορα γρήγορα δέσανε ξερὰ ξύλα καὶ καλάμια, πού τὰ κόψαν ἀπὸ ἓνα βάλτο ἐκεῖ κοντὰ καὶ φτιάσανε πυροσῦς.

"Όταν θά ξδινε τὸ σύνθημα ὁ ἀρχηγός, θ'ἀνάβαν ἀμέσως τοὺς πυρσούς καὶ θά ὀρμούσανε στὸ κυνήγι.

Τὸ γκρεμισμένο ἄλογο εἶχε φωτίσει τὸ Λυκάφτη γιὰ νὰ κάμει τὸ σχέδιο του. Αὐτὴ τὴ φορά, ὅταν θά παρουσιαζόντανε τ'ἄλογα, δὲν ἤθελε νὰ κάμουνε τὴν ἔφοδο μὲ τὰ κοντάρια. "Ηθέλε νὰ κυνηγήσουνε τὰ ζῶα πρὸς τὸ γκρεμὸ καὶ νὰ τ'ἀναγκάσουν νὰ πηδήσουνε κάτω. Μὲ τὴ φαντασία του ἐβλεπε ἀπὸ τῶρα τὸν τόπο γεμάτο ἀπὸ τὰ τσακισμένα κορμιὰ τῶν ἀλόγων. Κοντὰ κοντὰ στὸ μέρος, ὅπου θά κατεβαίνανε τὰ ζῶα γιὰ νὰ πιοῦνε νερό, ἔσπησε τὸ καρτέρι τοῦ ὁ ἴδιος ὁ Λυκάφτης μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Τὸ σούρουπο ἔφτασε. Στὸν οὐρανὸ φώτιζε τὸ φεγγάρι, ἀλλὰ δὲν εἶταν ὀλοστρόγγυλο. Μικρὰ συγνεφάκια τρέχοντας πότε τὸ σκεπάζανε καὶ πότε τὸ ἀφήναν νὰ φανεῖ. Πέρα, μακριὰ ἀκουγόταν ἓνα κουφὸ μουγκρητό. Νὰ εἶτανε τάχα ὁ Καταπιώνας; Οἱ ἄνθρωποι στὰ χαμόκλαδα ἀρχίσαν νὰ θορυβοῦνε. Ὁ Λυκάφτης τοὺς μάλωσε μὲ χαμηλὴ φωνή.

Τώρα κάτι ἦσκιοι γλιστρήσαν ἀπάνω στὴ χλόη. "Εξαφνα παρουσιάστηκε μιὰ μεγάλη ἄλκη, ἓνα εἶδος ἐλάφι μὲ μεγάλη πλατιά κερατωσιά. "Ενα μικρὸ της εἶτανε. μαζί της. Ὁ Λυκάφτης, ἂν δὲν ἤθελε νὰ προγγίξουνε τὰ ζῶα ποὺ θά πηγαῖναν νὰ πιοῦνε νερό, ἔπρεπε νὰ μὴ σαλένει. Κάτι τσιρίζει μὲ θανάσιμη ἀγωνία. Νὰ τσάκωσε ἄραγε καμιὰ κουκουβάγια κανέναν ποντικό; "Εξαφνα πρόβαλε ἓνα παράξενο λιγνὸ ζῶο, ποὺ μόνον τὸν τελευταῖο καιρὸ εἶχε ἀρχίσει νὰ φαίνεται μέσα στὰ δάση, ἓνα ἐλάφι. Σὲ λιγάκι ἦρθε ἓνας πρωτόγονος ταῦρος. "Εμοιαζε πῶς εἶτανε πολὺ ἄγριο κι ἐπικίνδυνον ζῶο.

"Υστερα ἀκούστηκε κάποιος θόρυβος, ἓνα ποδοβολητὸ σὰν ἀπὸ πολλὰ μαζί ζῶα, καὶ σὲ λίγες στιγμὲς προβάλλανε τ'ἄλογα, μ'ἐπικεφαλῆς τὸ μπροστάρικο. Στριμωνόντανε καὶ σπρωχνόνταν. Ὁ τόπος δὲν εἶταν ἀρκετὸς γιὰ νὰ πιοῦν ὅλα μαζί. Ὅσα πίνανε, γυρίζαν ὕστερα πίσω καὶ τρέχαν ἐδῶ κι ἐκεῖ. Φοράδες μὲ τὰ πουλάρια τοὺς εἶτανε μαζί.

Τώρα ὅλο τὸ κοπάδι τράβηξε πέρα πέρα.

Τὴν ἴδια στιγμὴ πυκνὰ σύγνεφα σκεπάσανε τὸ φεγγάρι. Ὁ οὐρανὸς ὅλο καὶ σκοτείνιαζε. Ὁ Λυκάφτης πῆρε ἀπὸ πίσω τὸ

κοπάδι, ποὺ ἀποτραβιότανε σιγὰ σιγὰ. Ὁ ἄνεμος εἶταν εὐνοϊκός. Οἱ Λυκάνθρωποι εἰδοποιούνταν ἀναμεταξύ τοὺς κάνοντας τὴ φωνὴ τῆς κουκουβάγιας. Τώρα τὸ κοπάδι βρισκότανε στὸ μέρος, ὅπου τὸ περασμένο βράδι τοὺς εἶχε ριχτεῖ τὸ λιοντάρι. Ὅμως τὸ εἶχανε, φαίνεται, λησμονήσει. Προχωροῦσανε σιγὰ σιγὰ. "Ενα ἔτι χλιμίντρησε. Τὰ ζῶα ξυνόντανε τὸ ἓνα μὲ τ'ἄλλο στὴ χαίτη. Τὰ πουλάρια πηδώντας μακραιναν ἀπὸ τίς μητέρες τοὺς καὶ πάλι γυρίζανε πίσω. Τότε οἱ ἄνθρωποι τοῦ Λυκάφτη ἀνάψανε τὰ δαυλιὰ τους, βγάλαν ἓνα τρομερὸ οὐρλιαχτὸ καὶ ὀρμήσαν ἴσια πάνω στ'ἄλογα. Βροχὴ πεταγόντανε τὰ κοντάρια στὸ σκοτινὸ κοπάδι. Τὰ ζῶα ξαφνισμένα ἀρχίσαν νὰ φεύγουν. Οἱ ἄντρες κουνούσανε πέρα δῶθε ἀπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τοὺς τ'ἀναμένα δαυλιὰ τους. Τὸ κοπάδι πρόγkηξε ἴσια κατὰ τὸν γκρεμὸ.

Μέσα στὸ ποδοβολητὸ καὶ τὸ φρούμασμα τῶν ἀλόγων, μέσα στίς κραυγὲς τῶν ἀνθρώπων ἀκουγόταν ὁ κουφὸς χτύπος ἀπὸ τ'ἀλόγησια κορμιὰ, ποὺ γκρεμιζόντανε κάτω. Κάμποσα ἀπὸ τὰ ξαφνιασμένα ζῶα κάμανε μεταβολὴ καὶ ριχτήκανε πίσω γιὰ νὰ περάσουν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν ἄλυσίδα, ποὺ σχηματίζουν οἱ Λυκάνθρωποι. Μερικοὺς τοὺς ἀναποδογυρίσανε καὶ τοὺς ποδοπατήσαν.

"Όταν ἀγάλι'ἀγάλια πέρασε ἡ ταραχὴ, ὁ Λυκάφτης πρόσταξε ν'ἀνάψουνε μεγάλες φωτιὲς κάτω στὴ ρίζα τοῦ γκρεμοῦ καὶ πάνω στὸ ἴσωμα. "Επρεπε νὰ ἔχουνε φῶς, γιὰ νὰ μαζέψουνε τὸ κυνήγι καὶ γιὰ νὰ κρατήσουνε μακριὰ τὰ σαρκοβόρα θηρία, ποὺ θά ὀσμιζόντανε τὴν τροφή. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τ'ἄλογα ποὺ εἶχανε πέσει ζούσαν ἀκόμη καὶ βασανιζόντανε μὲ τὴν ἀγωνία τοῦ θάνατου στὰ μάτια. "Επρεπε πρῶτα νὰ τ'ἀποτελειώσουνε τὰ κοντάρια καὶ τὰ μαχαίρια. Κάτω μαζέψανε δεκαπέντε ζῶα καὶ ἀπάνω ἔξι. "Όταν ἔφεξε πιά, ψάξανε καλὰ καὶ βρήκαν ἀκόμα ἄλλα δυὸ ποὺ εἶχανε τσακιστεῖ στὴ φευγάλα.

'Αργὰ τὸ δειλινὸ εἶχε κουβαληθεῖ ἐκεῖ ὅλη σχεδὸν ἡ σπηλιά. Γδάρανε τ'ἄλογα. Δυὸ μέρες μείναν ἐκεῖ ἔξω. Σύγνεφα κοράκια εἶχανε μαζευτεῖ στὰ δέντρα γύρο. Οἱ λύκοι τριγυρίζανε τὸν καταλισμό.

Τὴ δευτέρῃ μέρᾳ, κατὰ τὸ μεσημέρι, φτάσανε μερικὰ σβέλτα

παιδιά και φέρανε τὸ μήνυμα πὼς ἔξι Ψαροκυνηγοὶ εἶχανε παρουσιαστῆ στὴ σπηλιά. Τὸν παραπονεθήκανε πὼς οἱ Λυκάνθρωποι τοὺς εἶχανε χαλάσει μιὰν ἀρκουδοπαγίδα καὶ γι' αὐτὸ εἶχανε πάει ἐκεῖ, γιὰ ν' ἀποζημιωθοῦνε τρώγοντας ἀπὸ τὸ τραπέζι τους. Ὁ Λυκάφτης μόλις τὸ ἄκουσε αὐτό, πρόσταξε ἀμέσως νὰ βάλουνε τὰ καλύτερα κομμάτια κρέας σὲ φορεῖα καὶ χωρὶς νὰ χάνει καιρὸ τράβηξε μὲ τοὺς ἀνθρώπους του γρήγορα γιὰ τὴ σπηλιά.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ὅταν ὁ Λυκάφτης ἔφτασε στὴ σπηλιά, οἱ Ψαροκυνηγοὶ δὲν εἶτανε πιά ἐκεῖ. Ὅμως τ' ἀλλόκοτα λόγια ποὺ ἔμαθε πὼς εἶχανε πει, τὸν ἐρεθίσαν ἀκόμα πιὸ πολὺ ἐναντίο τους. Τὴν ἄλλη μέρα οἱ Λυκάνθρωποι ἐτοιμαζόντανε γιὰ πόλεμο. Εἶχανε βγάλει ἀπὸ τὴ σπηλιά τὶς ἀσπίδες τους, τὶς διορθώνανε καὶ ξαναχρωματίζανε τὴν εἰκόνα τοῦ λύκου ποὺ εἶτανε ζωγραφισμένη ἀπάνω. Στὰ κοντάρια τους βάλανε καινούργιες μύτες ἀπὸ στουρνάρι ἢ κόκκαλο. Οἱ ἄντρες, κοντοκαθισμένοι ἀπάνω σ' ἓναν ἴσιο βράχο, μπρὸς στὴ σπηλιά, σκαλίζαν, ἐφαρμόζανε, σφυροκοποῦσαν καὶ δέναν, τὰ παιδιά τρέχανε πέρα δῶθε γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν. Τὸ σωρὸ ἀπὸ τὰ κόκκαλα, ποὺ εἶταν στυβαγμένα μπρὸς στὴ σπηλιά, τὸν ἀνακατώσανε ψάχνοντας πολλὰς φορὲς ἀπὸ τὴν κορφή ὡς τὸν πάτο. Δουλεύοντας δηγιόντανε μεταξύ τους τὴ θλιβερὴ ἱστορία τοῦ δυστυχισμένου τοῦ Στραβοδόνη καὶ ἄλλες κακὲς πράξεις τῶν Ψαροκυνηγῶν. Ἔτσι οἱ Λυκάνθρωποι σιγὰ σιγὰ βγάλανε τὸ συμπέρασμα, πὼς δὲν εἶτανε σ' ὅλο τὸν κόσμον ἄλλος χειρότερος λαὸς ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς τους καὶ πὼς θὰ κάναν ὅγια δουλιὰ νὰ τοὺς ξεπατώσουνε μιὰ καὶ καλὴ ὅλους μαζί μὲ τὶς γυναῖκες τους καὶ τὰ παιδιά τους. Τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄντρες ἐργαζόντανε καὶ κουβεντιάζανε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, πετάχτηκε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς καὶ εἶπε: « Ἀλήθεια, οἱ Ψαροκυνηγοὶ μποροῦνε μιὰ χαρὰ νὰ ρθοῦνε νὰ μᾶς χτυπήσουνε ξαφνικά αὐτοὶ πρῶτοι, ὅπως λογαριάζουμε νὰ τοὺς κάνουμε μεις. Οἱ χτεσινοὶ ἔξι πρέπει νὰ εἶτανε σίγουρα κατ' ἀσκόποι. »

Ἄσκημη σκέψη εἶτανε τούτη καὶ διαδόθηκε σὰν ἀστραπὴ

ἀπὸ τὸν ἓνα στὸν ἄλλο. Παιδιά ποὺ παίζανε καὶ γυναῖκες ποὺ πηγαῖναν νὰ μαζέψουνε ρίζες καὶ βελανίδια δὲν κοτούσαν νὰ προχωρήσουνε στὸ δάσος ὅπως ἄλλη φορὰ. Γυρίζανε πίσω τρέχοντας καὶ φωνάζαν: « Εἶδαμε τοὺς Ψαροκυνηγοὺς! » Οἱ ἄντρες πετιούνταν ἀπάνω, τρέχανε, ψάχνανε, μὰ δὲ βρῖσκανε τίποτα. Ὅσο ἡ ἀνησυχία καὶ ὁ φόβος ὅλο καὶ μεγαλώναν.

Στὸ τέλος τὴν ἔπαθε κι ὁ ἴδιος ὁ Λυκάφτης. Ἔστειλε δυὸ τρεῖς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του στὸ δάσος, γιὰ νὰ κρατήσουνε βάρδια. Αὐτοὶ πήγανε καὶ σταθῆκανε πιὸ πέρα, πίσω ἀπὸ τὰ δέντρα, καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἀκούγανε κόπι νὰ θροῖζει μέσα στὰ φύλλα ἢ νὰ τρίζει μέσα στὰ χαμόκλαδα, θαρροῦσαν πὼς ἔμελλε νὰ προβάλλει τὸ μοῦτρο κανενὸς Ψαροκυνηγοῦ.

Μὲ τὰ πολλὰ βράδιασε. Τὰ παιδιά κουβαλοῦσαν ἀγκαλιὰς ἀπὸ ξερὰ ξύλα καὶ τὰ ρίχνανε στὴ φωτιά. Μερικὲς γυναῖκες φέρανε, περσασμένα στὴ σούβλα, κάτι μεγάλα κομμάτια κρέας ἀπὸ τὴν ἀποθήκη καὶ ἀρχίσαν νὰ τὰ ψαίνουνε γιὰ τὸ δείπνο τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ.

Καὶ νὰ, ὁ Μάγος ἔκαμε τὰ χέρια του σάλπιγγα καὶ κάλεσε τοὺς Λυκάνθρωπους νὰ πιάσουνε τὸν πολεμικὸ χορὸ. Τρέξαν ὅλοι καὶ τὸν τριγύρισαν. Οἱ ἄντρες πήγαν ἀρματωμένοι μὲ τὰ κοντάρια στὸ χέρι καὶ τὸ πέτρινο πελέκι στὴ ζώνη. Οἱ γυναῖκες, γιὰ νὰ τιμῆσουνε τοὺς πολεμιστὲς, ποὺ θὰ πηγαῖνανε γιὰ νὰ χτυπηθοῦνε, εἶχανε μπήξει φτερὰ πουλιῶν στὰ τομάρια ποὺ φοροῦσαν, εἶχανε χτενίσει τὰ μακριὰ τους μαλλιά καὶ τὰ εἶχανε δέσει σὲ κότσο καὶ τοὺς εἶχανε καρφώσει ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὡς τὴν ἄλλη μεγάλα φτερὰ πουλιῶν.

Ὁ Μάγος κοίταξε γύρο τριγύρο. Ποιὸς εἶταν ἐκεῖνος ποὺ καθόταν ἀκόμα ἐκεῖ πέρα καὶ δούλευε; Εἶχε τὴν πλάτη γυρισμένη στὴ σύναξη καὶ δὲν ἐβλεπε, οὔτε ἄκουγε τίποτα. Ὁ Μάγος ἔκραξε γιὰ δεύτερη φορὰ.

« Γοργοχέρη, ἔλα δῶ! » φώναξε καὶ ὁ Λυκάφτης. Ὁ Γοργοχέρης ξαφνιάστηκε καὶ σηκώθηκε ἀπάνω, σάμπως νὰ ζύπνησε ἀπ' ὄνειρο.

Ὁ Γοργοχέρης εἶχε στὸ νου του κάποια ἐφεύρεση. Εἶταν ὁ πιὸ ἐπιτήδειος μέσα σ' ὅλους τοὺς Λυκάνθρωπους. Τὸ πρῶτον ἀνασκαλεύοντας τὸ σωρὸ ἀπὸ τὰ κόκκαλα, εἶχε βρεῖ τὸ σφον-

τύλι μιανής αρκούδας και είχε περάσει μέσα στην τρύπα του ένα παλούκι. Άμέσως λάμπανε τὰ μάτια του, γιατί κρατούσε στο χέρι ένα πελέκι πολύ καλύτερο απ'αυτά που είχαν ως τότε. Εκείνα είχανε τὸ ἐλάττωμα ἡ πέτρα νὰ εἶναι δεμένη στὸ στυλιάρι με κορδόνια ἀπὸ ἄντερα. Μὰ τὸ καινούργιο του πελέκι με τὸ κόκαλο δὲν εἶταν ἀρκετὰ γερό. Γι'αὐτὸ ὁ Γοργοχέρης δοκίμασε νὰ τρυπήσει ἕνα μαλακὸ λιθάρι με ἕνα ἄλλο σκληρότερο. Θὰ τὸ κατάφερνε; Ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα δὲν εἶχε προχωρήσει καὶ πολὺ. Τώρα ἔπρεπε νὰ παρατήρει γιὰ τὴν ὥρα τὴ δουλιὰ του καὶ νὰ πάει στὸ χορὸ.

Μὲ μεγάλα βήματα ἦρθανε κι ἐκεῖνοι ποὺ κρατούσανε βάρδια ἔξω στὸ δάσος καὶ τώρα μπορούσε ν'ἀρχίσει ὁ πολεμικὸς χορὸς.

Ὁ Μάγος μοίρασε τὸ πλῆθος, ποὺ εἴτανε μαζεμένο γύρω του, σὲ δυὸ ὁμάδες. Τὴ μιὰ τὴ σχημάτισαν οἱ πολεμιστὲς, τὴν ἄλλη ὅλοι ὅσοι θὰ μένανε στὴ σπηλιά: γυναῖκες, γέροι καὶ παιδιά. Τὴς δυὸ ὁμάδες τὴς ἔβαλε σὲ δυὸ ἡμικύκλια, τὴ μιὰν ἀπέναντι στὴν ἄλλη. Στὸ κενὸ ποὺ σχηματίστηκε σταθῆκαν οἱ μουσικοί. Ὅλοι εἶχανε γυρισμένα τὰ μάτια τους στὸ Μάγο. Κρατοῦσε ἕνα μακρὺ κοντάρι στὸ χέρι του. Τὸ ἐμπηξε στὴ γῆ, στὴ μέση τοῦ κύκλου, κι ἔδεσε στὴν ἀπάνω ἄκρη δυὸ μεγάλα σταχτιά αἰτόφτερα. Γύρισε καὶ κοίταξε ὁλόγυρα του. Τόνε καταλάβαν ὅλοι καὶ ἀρχίσανε τοὺς ἀλαλαγμούς. Ὅπως ὁ αἰτὸς ἀπὸ ψηλὰ χύνεται κάτω στὴ λεία του, ἔτσι καὶ τὰ κοντάρια τῶν Λυκάνθρωπων νὰ πετοῦν ἀλάθευτα μέσα στοὺς Ψαροκυνηγούς. Ὁ Μάγος ἤθελε νὰ μαγέψει τὰ ὅπλα τους, νὰ τοὺς βάλει μέσα τὴ δύναμη καὶ τὴ δεξιότητὴ τοῦ αἰτοῦ. Καὶ οἱ Λυκάνθρωποι πιστεύανε πὼς ὁ Μάγος μπορούσε νὰ τὸ κάμει.

Τώρα ὁ Μάγος ἐγενεψε στοὺς μουσικοὺς κι ἀρχισε νὰ χορεύει μόνος του γύρω ἀπὸ τὸ κοντάρι του. Κουνοῦσε μ'ἐπισημότητα τοὺς ὤμους καὶ τίναζε τὰ πόδια στὸν ἀέρα. Καὶ μαζὶ ἀρχισε τὸ πολεμικὸ τραγούδι τῶν Λυκάνθρωπων.

Μόνον μιὰ στροφή εἶχε αὐτὸ τὸ τραγούδι. Μὰ αὐτῶν ὧν σπαρταροῦσε ἡ καρδιά, καθὼς ἀκούγανε τὸ Μάγο νὰ τὸ τραγουδεῖ καὶ νὰ τὸ ξανατραγουδεῖ πάλι καὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή:

Ὁ ἄσπρος λύκος ρυάζεται στὸ σκοτεινὸ τὸ δάσος.

Ἔγεια, Λύκο!

Φωνάζει γιὰ νὰ συναχτοῦν οἱ σύντροφοι στὸ δάσος.

Ἔγεια, Λύκο!

Ὁ ἕνας γίνεται πολλοὶ κι εἶναι οἱ πολλοὶ σὰν ἕνας.

Ἔγεια, Λύκο!

Κρυφτεῖτε, γιατί ζύγωσαν, φευγάτε μὴ σᾶς φτάσουν.

Ἔγεια, Λύκο!

Μὲ μιὰ στριγγιὰ κραυγὴ κι ἕνα πήδημα ψηλὰ στὸν ἀέρα ὁ Μάγος τέλειωσε τὸ χορὸ του.

Τώρα μπήκαν οἱ πολεμιστὲς μέσα σ'έναν κύκλο ποὺ σχηματίσαν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά καὶ ἀρχίσανε τὸν ἴδιο χορὸ καὶ τὸ ἴδιο τραγούδι. Ὑστερα σχημάτισανε τὸν κύκλο οἱ ἄντρες, καὶ χορέψανε μέσα τ'ἀγόρια, τὰ κορίτσια καὶ οἱ γυναῖκες, πάλι γύρω στὸ κοντάρι με τὰ φτερά, καὶ τραγουδούσανε πάλι τὸ ἴδιο τραγούδι. Καὶ στὸ τέλος ἀρχισε νὰ τραγουδεῖ, νὰ χορεύει καὶ νὰ πηδαῖ ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος ἐξὸν ἀπὸ λίγους γέροντες. Οἱ ἄντρες κουνοῦσαν ἄγρια τὰ πελέκια τους καὶ τὰ ρόπαλα τους στὸν ἀέρα. Ὁλωνῶνε τὰ πρόσωπα εἶχαν ἀνάψει τὸ τραγούδι γίνηκε κραυγὴ, ποὺ μόλις ἄφηνε ν'ἀκουστοῦνε πιά τὰ ὄργανα. Οἱ μουσικοὶ χτυποῦσαν τὰ τύμπανα τους, φυσοῦσανε στὰ σουραῦλια τους, κροταλοῦσανε τὰ ξύλα τους ὅσο μπορούσανε πιὸ δυνατὰ, καὶ τὰ πόδια τινάζόντανε ψηλὰ στὸν ἀέρα.

Μ'αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ Μάγος μάγεψε τὰ ὅπλα τους κι ἔβαλε μέσα σ'αὐτὰ τὴ δύναμη γιὰ νὰ νικήσουν.

Τώρα ἔκαμε με τὸ χέρι δυὸ κύκλους ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Ἀμέσως γίνηκε ἡσυχία.

Σὲ λίγο εἶχαν ὅλοι καθίσει γύρω στὴ φωτιά καὶ μοιραζόντανε τὰ ψημένα κρέατα, ποὺ τὰ εἶχανε στὸ μεταξὺ ἐτοιμάσει μερικὲς γυναῖκες. Ἀρχισε τὸ δείπνο τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ. Ἀνήσυχες σκέψες περνοῦσαν ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου πολεμιστῆ. Ἀν σκοτωνότανε, τί θ'ἀπογινόταν ἡ ψυχὴ του; Κι ἂν οἱ Ψαροκυνηγοὶ ξαίρανε κι ἄλλα μάγια σὰν ἐκεῖνα ποὺ θανατώσανε τὸ δυστυχισμένο τὸ Στραβοδόνη; Μὰ ἡ παρουσία τῶν ἄλλων δὲν ἄφηνε νὰ συλλογιστεῖ περισσότερο αὐτὰ τὰ πράγματα.

Όταν πιά η νύχτα είχε πολύ προχωρήσει και μόνο η φωτιά της σπηλιάς και τ'αστέρια φωτίζανε την πλατεία, οι πολεμιστές ξεκίνησαν για να φύγουν. Παιδιά και γυναίκες περπατήσανε μαζί τους κάμποσο δρόμο, για να τους συναποβγάλουν.

«Νά μην αφήσετε μήτ'ένανε ζωντανό!» φωνάζανε στους άντρες, όταν στο τέλος ο Λυκάφτης τους πρόσταξε να γυρίσουν πίσω.

«Δε θα γλιτώσει κανένας!» αποκριθήκαν οι άντρες, και μπορούσε κανείς να καταλάβει από τα πρόσωπα τους, πώς αυτός εΐταν ο σκοπός τους.

Αυτοί που μείνανε πίσω άφουγκραζόντανε τα ξερά κλαδιά που σπάζανε στο πέραςμα τους. Άκούγανε τη φωνή των ανθρώπων να ρχεται όλο και από μακρύτερα. Κι όταν γίνηκε τέλεια ήσυχία, τους έπιασε όλος μεγάλος φόβος.

Μέρες και νύχτες περάσαν οι γυναίκες και τα παιδιά της σπηλιάς με την αδιάκοπη αγωνία, μήπως δεχτούνε καμιά ξαφνική επίθεση από τους Ψαροκνηγούς. Μά αυτοί δεν είχανε το νου τους στον πόλεμο. Άκόμα και την τρίτη νύχτα από τότε που είχανε αφήσει οι Λυκάνθρωποι τη σπηλιά τους, οι Ψαροκνηγοί πέρασαν να κοιμηθούνε τέλεια ξένιαστοι.

Αυτό το βράδι οι Λυκάνθρωποι ζώσανε με προσοχή σιγά σιγά το μικρό πευκόδασο, όπου κατοικούσαν οι Ψαροκνηγοί.

Άμα φάνηκε ο ήλιος την άλλη μέρα, γίνηκε η επίθεση. Το μέρος όπου οι άχτιδες του άλλοτε φωτίζανε μια χαρωπή ζωή εΐτανε στρωμένο με κορμιά σκοτωμένων και ανάμεσα στα κουφάρια εΐτανε καθισμένοι οι Λυκάνθρωποι και ψαίνανε ψάρια.

Άπ'αυτούς ένας μόνο είχε σκοτωθεί, ο Γοργοχέρης, ο επιδέξιος. Και μαζί του πήγε χαμένη και η έφεύρεση του. Οι Λυκάνθρωποι τότε πήγανε στο λημέρι τους μ'ένα φορείο.

Οι σκοτωμένοι Ψαροκνηγοί μείναν άθαφτοι. «Νά τους φάνε τα όρνια, τα κοράκια και οι λύκοι», τέτια εΐταν η συμβουλή του Μάγου. Ήθελε να ξοργίσει τις ψυχές των σκοτωμένων για τους άλλους συντρόφους που είχανε ξεφύγει και που σίγουρα δε θα είχανε την καρδιά να γυρίσουνε πίσω, για να θάψουν εύλαβητικά τους σκοτωμένους.

«Έσεΐς ψυχές, έκδικηθείτε τους αδερφούς και τις αδερφές σας! Τυραννάτε τους μέρα και νύχτα, γιατί σās παρατήσαν και σās ξε-

χάσαν!» Τέτια ευχή έκαμε ο Μάγος πρίν αφήσει εκείνη τη θέση φεύγοντας τελευταίος απ'όλους για να γυρίσει στη σπηλιά του.

Μόνο ένα σκλάβο πήρανε μαζί τους οι νικητές, μια γυναίκα, που πολλά από τα παλληκάρια του Λυκάφτη ήγνε κοιτούσανε μ'εύχαρίστηση. Τόσο εΐτανε λυγερή και όμορφοκαωμένη. Αυτήνε θα την έπαιρνε ο άρχηγός γυναίκα του.

KARL SIVERS

2. Ο ΤΟΥΡΛΑΣ Ο ΨΑΡΑΣ

(διήγημα από την Λίθινη έποχή έδω και 10.000 χρόνια)

ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΚΗΝΙΤΕΣ

Στην άκρη του μεγάλου λόγγου, όπου ακόμα δεν είχε πατήσει πόδι άνθρωπου, άπλωνότανε μια μεγάλη λίμνη. Το μάτι του ανθρώπου δεν μπορούσε να δεί την αντικρινή όχθη. Ό άέρας δε φυσούσε καθόλου. Σάν καθρέφτης εΐταν η λίμνη. Ό ήλιος φαινότανε στον ούρανό σά μια κόκκινη πύρινη σφαίρα. Στην άκρη της λίμνης στεκόντανε στο νερό δυό ψαροφάγοι. Εΐχανε διπλώσει το ένα πόδι κάτω από την κοιλιά τους, όπως κάνει το λελέκι, όταν στέκεται στη φωλιά του. Έξαφνα το ένα πουλί, με τη γρηγοράδα της άστραπής, βούτηξε τη μακριά του μύτη στο νερό. Έπιασε ένα ψάρι και το κατάπιε ολάκερο.

Την ίδια στιγμή κάτι έτριξε μέσα στο δάσος. Οι ψαροφάγοι άνασηκώσανε τα κεφάλια τους. Άργά άργά βγήκε από το δάσος ένα μεγάλο, δυνατό λάφι με πελώρια κερατώσιά. Το κάθε κλαδί της κερατωσιάς είχε δώδεκα μυτερά δόντια. Με άργό βήμα πέρασε το άνοιχτο λιβαδάκι και σίμωσε στη λίμνη.

Την ώρα που το λάφι έπινε διψασμένο το γάργαρο, δροσερό νερό της λίμνης, άκουστήκαν έξαφνα μέσα στο δάσος άλλόκοτες φωνές. Ξαφνιασμένο το λάφι σήκωσε το κεφάλι. Γύρισε το μακριά του τ'αυτιά προς το δάσος. Κάτι έτριξε στα χαμόκλαδα,

Ό προϊστορικός άνθρωπος και η ζωή του

βήματα θροήσανε μέσα στα φύλλα. Οί φωνές γίνανε δυνατότερες. "Εξαφνα πετάχτηκε γαβγίζοντας από το δάσος ένας σκύλος, μεγάλος σὰ λύκος. Μόλις είδε το λάφι, χύμησε κατ'άπάνω του με δυνατά γαβγίσματα. Τήν ίδια στιγμή σειστήκανε τὰ χαμόκλαδα στήν άκρη τοῦ λόγγου.

Δυό γερά άσπρα χέρια άνοιξαν τὰ χαμόκλαδα καί πρόβαλε ένας μεγαλόσωμος άντρας με ρούσα μαλλιά. Κοίταξε τὸ σκυλί, πού κυνηγοῦσε τὸ λάφι γαβγίζοντας. Άρπαξε στή στιγμή από τὸν ώμο του τὸ τόξο του κι έβαλε στή χορδή του μιὰ σαίτα με πέτρινη μύτη. Μά τή στιγμή πού τοιμαζόταν ν'άφήσει τή σαίτα νά φύγει, τὸ λάφι με λίγα μεγάλα πηδήματα χάθηκε μέσα στὸ λόγγο. Τώρα άκουγότανε μόνο τὸ τρίξιμο καί τὸ θρόισμα τῶν κλαδιῶν, πού τὰ έσπαζε με τὰ κέρατα του.

«Κρίμα!» φώναξε ὁ άνθρωπος. «Πῶς ήθελα νά τοῦ τρυποῦσα με τή σαίτα μου τὸ λαιμὸ ή τὰ πλευρά. Θά είχαμε άπόψε νά φῶμε έξοχο ψητὸ ὕστερ'άπο τόσο δρόμο καί τόση κούραση! Άχ, Λύκο, έσύ μοῦ τὰ χάλασες με τὸ κουτό σου τὸ γάβγισμα!»

Τήν ὥρα, πού μιλοῦσε με τὸν έαυτὸ του καί με τὸ σκύλο του, φανήκανε καί οί σύντροφοι του από τὸ λόγγο. Είκοσι πέντε άντρες με τὰ παιδιά τους καί τίς γυναίκες τους. Οί άντρες σαλαγούσανε μπροστὰ κάμποσα βόδια, γίδες καί πρόβατα καί κάτι λυκόσκυλα πηδούσανε γύρο από τὰ ζῶα πού μουγκρίζανε καί βελάζαν. Οί άντρες φόρέσανε γύρο στή μέση τους προβιές. Από τὸν ώμο τοῦ καθενὸς κρεμόταν ένα τόξο καί στὸ δεξί τους χέρι κρατούσαν από ένα κοντάρι με μύτη από μυτερή τροχισμένη πέτρα.

Ὁ Άρκουδás, ὁ άρχηγός τους, χτύπησε γερά τὸ κοντάρι στή γή, καί ὕστερα γύρισε καί είπε στοὺς συντρόφους του:

«Ἐπὶ τέλους, νά ένα μέρος ὅπου μπορούμε νά μείνουμε άπόψε. Ἐκεῖνο τὸ ρυάκι πού χύνεται στή λίμνη έχει άφθονο νερό, καί μπορεί νά βρούμε στὸ δάσος κανένα άλλο λάφι, γιὰ νά μη σφάζουμε από τὰ ζωντανά μας.»

«Κρίμα πού ὁ λύκος με τὸ κουτό του τὸ γάβγισμα πρόγγηξε κεῖνο τὸ μεγάλο λάφι, πού στεκόταν έδῶ κι έπινε νερό» είπε ὁ Ρούμας, ὁ γιός τοῦ άρχηγοῦ. «Τώρα πρέπει νά πᾶμε μερικοί μήπως βρούμε κανένα χοντρὸ κυνήγι.»

Κοντανασαινοντας πλησιάσαν ή γριά μητέρα τοῦ άρχηγοῦ καί ή Ζένα, ή γυναίκα του. Ἡ κούραση τους είτανε μεγάλη, γιὰτί ένῶ οί άντρες κρατούσανε τὰ ὅπλα τοῦ κυνηγιοῦ, τὸ κοντάρι, τὸ λίθινο πελέκι καί τὸ τόξο, αὐτὲς είταν αναγκασμένες νά κουβαλοῦν ὅλο τὸ νοικοκυριό. Μέσα σὲ δίχτια καί σὲ άσκιὰ είχανε ψωμί καί λιαστὸ κρέας. Μέσα σὲ κιούπια στάρι, κεχρί, φασόλια καί φακές. Δέν μπορούσαν νά σκοτίζονται γιὰ τέτια πράματα οί άντρες. Αὐτοί έπρεπε νά εἶναι έτοιμοι κάθε στιγμή νά χτυπηθοῦνε με τ'άγρια ζῶα ή με τοὺς έχτροὺς τους. Κάμπο-σες γυναίκες κουβαλούσανε καί τὰ μωρά τους στήν πλάτη δεμένα με φασκίς, γιὰ νά έχουνε κι αὐτὲς ελεύτερα τὰ χέρια τους. Άλαφρά άλαφρά άπίθωσαν στή γή τὰ βαριά τους δίχτια, γιὰ νά μη σπάσουνε τὰ σταμνιά. Άποταυρίζοντανε καί τεντώνανε τὰ χέρια τους, ὀρθώνανε τή ράχη καί παίρνανε βαθιά άνάσα.

"Υστερα γυρίσανε κατὰ τὸν ήλιο πού βασίλευε. Άχ, τί ὁμορφα πού είταν έδῶ! Μπροστὰ τους είχανε τή μεγάλη, ήσυχη λίμνη καί τὸ καταπράσινο ὠραῖο λιβαδάκι, ὅπου τώρα βόσκανε πεινασμένα τὰ ζωντανά τους.

«Ίσως μπορούμε νά μείνουμε γιὰ πάντα σὲ τοῦτο τὸ μέρος» είπε ή γριά μάνα τοῦ άρχηγοῦ. «Δέ θά μᾶς κατατρέξουν ὥς έδῶ πέρα οί έχτροί μας. Έδῶ μπορούμε νά ζήσουμε ήσυχοι.»

«Αὔριο θά δοῦμε τί θά κάνουμε», είπε με γλυκὸ τρόπο ὁ Άρκουδás. «Άς ξεκουραστοῦμε άπόψε από τὸ δρόμο.»

"Υστερ'άπο λίγο ὅλοι είχανε ριχτεῖ στή δουλιὰ. Πολλοί άντρες κόψανε με τὰ πέτρινα πελέκια τους μεγάλα κλαδιὰ από τὰ δέντρα, τὰ μπήξανε ένα γύρο στή γή καί ὕστερα πλέξαν άπάνω σ'αὐτὰ τὰ λιανὰ κλωνάρια. Ἐτσι φτιάσαν ένα γερὸ στρογγυλὸ φράχτη καί τοῦ βάλαν άπάνω καί άγκάθια, γιὰ νά τοὺς φυλάει καλύτερα από τ'άγρια θηρία. Ἐκεῖ μέσα βάλανε τὰ ζωντανά τους.

Ὅσο γύρισε καί ὁ Ρούμας με τοὺς ανθρώπους του από τὸ λόγγο. Είχανε βαρέσει ένα μεγάλο λάφι, ὅχι ὅμως τόσο μεγάλο σάν τὸ πρῶτο. Με χαρούμενες κραυγὲς τοὺς δεχτήκαν οί ἄλλοι. Ὁ άρχηγός κοίταξε τὸ γιό του, πού προχωροῦσε άνάμεσα στοὺς ἄλλους.

«'Ανάψτε φωτιά και κομματιάστε τὸ λάφι», εἶπε ὁ 'Αρκουδᾶς.
«Νὰ φᾶμε πρῶτα, καὶ ὕστερα νὰ δοῦμε τί θ' ἀποκάμουμε.»

Οἱ γυναῖκες κουβαλήσανε ξερὰ ξύλα καὶ τὰ σωριάσανε σὲ μιὰ μεριά. Ὁ Νυχᾶς, ὁ πιὸ ἐπιτήδειος τεχνίτης, χτύπησε πολλές φορές δυνατὰ ἓνα κομμάτι στουρνάρι ἀπάνω σ' ἓνα κίτρινο γυαλιστερό κομμάτι θειαφόπετρα, κι ἔκαμε νὰ πεταχτοῦνε πολλές σπίθες. Κοντὰ εἶχε βάλει ψιλὴ ξυλόσκηνη, ποὺ ἄρχισε σὲ λίγο νὰ καίγεται. Τότες ὁ Νυχᾶς ἔριξε ἀπάνω ξερὰ χόρτα κι ἄρχισε νὰ φυσᾷ, ὅσο ποὺ πεταχτήκανε φλόγες. Ὁ Ρούμας μὲ τοὺς φίλους του γδάρανε τὸ λάφι μὲ πέτρινο πελέκι καὶ μὲ κοφτερές πέτρες καὶ κόμψανε τὸ κρέας σὲ μεγάλα κομμάτια. Ὁ Ρούμας πῆρε τὰ μεγάλότερα κέρατα καὶ τὰ ἔδειχνε καμαρώνοντας στοὺς ἄντρες καὶ στὶς γυναῖκες. Αὐτὸς δὲ εἶχε ρίξει τὴ θανατικὴ σαϊτιά στὸ στήθος τοῦ λαφιοῦ.

«'Αν τὰ καταφέρεις νὰ σκοτώσεις κι ἐκεῖνο τὸ θεόρατο ἄγριο βόδι, θὰ εἶσαι ἀπὸ τὰ καλύτερα παλληκάρια, ποὺ ἔχει βγάλει τὸ σοῖ μας» εἶπε ὁ πατέρας του, ὁ ἀρχηγός.

Σὲ λίγο τὰ κομμάτια τὸ κρέας εἶχαν ἀρχίσει νὰ σιτεύουνε κάπως ἀπάνω στὴ φωτιά. Μερικὲς γυναῖκες εἶχανε κοπανίσει σιτάρι ἀπάνω σὲ πλακωτὲς πέτρες καὶ τὸ εἶχαν ἀνακατώσει μὲ νερό. Αὐτὴ τὴ ζύμη τήνε ψήσανε στὴ φωτιά καὶ φάγανε μὲ τὸ κρέας. Δὲν πείραζε ποὺ τὸ κρέας δὲν εἶτανε ψημένο καλά. Τὰ γερά καὶ κοφτερά τους δόντια μασοῦσανε καὶ τὰ σκληρὰ κομμάτια. Οἱ ἄντρες ἀρπάζανε τὰ μεγάλα κόκκαλα, τὰ συντρίβανε μὲ τὰ πέτρινα πελέκια τους ἀπάνω σ' ἓνα λιθάρι καὶ ὕστερα ρουφούσανε τὸ νόστιμο μεδούλι. Τίποτα δὲν ἀπόμεινε ἀπὸ τὸ μεγάλο λάφι.

Ἄμα τὸ φάγαν ὅλο, οἱ ἄντρες καθίσαν εὐχαριστημένοι γύρω στὴ φωτιά.

«Πόσο θὰ μείνουμε δῶ, 'Αρκουδᾶ;» ρώτησε ἡ μητέρα τοῦ ἀρχηγοῦ. «Θαρρῶ, πὼς μπορούμε μιὰ χαρὰ νὰ στήσουμε τὸ κονάκι μας. Ἡ λίμνη ἔχει μπόλικά ψάρια, ὁ λόγγος ἔχει πλούσιο κυνήγι, κι ἐδῶ, σὲ τοῦτο τὸ λιβάδι, μποροῦν νὰ βόσκουνε πολλές ἐβδομάδες τὰ ζωντανὰ μας. Καὶ φαίνεται πὼς ἄνθρωπος δὲν ἔχει ποτὲ περάσει ἀπὸ δῶ πέρα, γιὰ τὴν τὰ ζῶα δὲ μᾶς φοβοῦνται.»

Ἀπὸ πολλὴ ὥρα εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος πίσω ἀπὸ τὴ λίμνη. Τὰ ζῶα τοῦ λόγγου εἶχανε χωθεῖ στὶς φωλιές τους. Ἦρθε ἡ ὥρα

καὶ γιὰ τὸν ἀρχηγὸ καὶ τοὺς σύντροφους του νὰ κοιμηθοῦνε. Ζαπλώσανε κατὰχαμα τὰ κουρασμένα κορμιά τους. Εἶχανε τυλιχτεῖ καλά στὶς γούνες τους, γιὰ νὰ φυλαχτοῦν ἀπὸ τὸν κρύον ἀέρα τῆς νύχτας. Τὴν ἄλλη μέρα θὰ οἰκονομοῦντανε καλύτερα.

Η ΖΩΗ ΚΟΝΤΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ τὸ μεγάλο λάφι πῆγε πάλι, ὅπως συνήθιζε, γιὰ νὰ πιεῖ νερὸ στὴ λίμνη. Δὲν εἶχε ἀκόμη λησμονήσει τὴ χτεσινὴ τρομάρ. Προχωροῦσε μὲ προφύλαξη μέσα στὰ χαμόκλαδα καὶ αὐτιαζότανε κάθε τόσο πρὸς ὅλες τὶς μεριές. Δὲν εἶτανε πιὰ ἀκίνδυνα γι' αὐτὸ ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ζέτασε μὲ τὸ μάτι του καλὰ καλὰ τὸ λιβαδάκι. Ἐξαφνα ἄκουσε κάτι παράξενες δυνατὲς φωνές. Σιμώνει νὰ δεῖ καλύτερα. Τώρα κατάλαβε πὼς αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν μπορούσε νὰ πάει στὴ λίμνη, γιὰ τὴν ἀνάβασα νερὰ τῆς ὀχτῆς τσαλαβουτούσανε κάτι ἄλλα μικρὰ καὶ μεγάλὰ πλάσματα μὲ ἄσπρα χέρια καὶ πόδια καὶ γελοῦσανε καὶ φωνάζαν. Οὔτε μπορούσε αὐτὴ τὴν ἡμέρα νὰ κολατσίσει μὲ τὸ τρυφερό γρασίδι τοῦ λιβαδιοῦ ὅπως ἄλλοτε· γιὰ ἐκεῖ βρισκότανε, μαζὶ μὲ τοὺς σύντροφους του, τὸ ἴδιο παράξενο πλάσμα ποὺ κυνηγοῦσε τὰ λάφια τὴν προηγούμενη μέρα μέσα στὸ δάσος. Τὸ λάφι θυμωμένο χτύπησε τὸ πόδι στὴ γῆ. «Ἔτσι λοιπὸν θ' ἄφηνε νὰ τὸ ζετοπίσουν;

Οἱ ἄντρες κουβεντιάσανε στὸ λιβάδι. Θὰ κυνηγοῦσανε καὶ θὰ ψαρεύανε καὶ θὰ κάνανε κονάκι στὸ ἴσιωμα κοντὰ στὰ ψηλὰ δέντρα τοῦ λόγγου. Θὰ σκάβανε βαθιὰ τὴ γῆ καὶ θὰ χωνόντανε μέσα, ὅπως εἶχανε δεῖ νὰ κάνουνε τὰ ζῶα.

«Φέρτε δῶ τὰ ἐργαλεῖα!» φώναξε ὁ 'Αρκουδᾶς. «Κι ἐσεῖς οἱ ἄλλοι πηγαίνετε νὰ φέρετε κλαδιά καὶ κορμούς.»

Ὁ Ρούμας καὶ οἱ νεαροὶ του συντρόφοι τρέξαν κατὰ τὸ λόγγο. Τὸ λάφι ἔφυγε μ' ὅλη του τὴ γρηγοράδα. Τραβούσανε μὲ δύναμη τὰ παλληκάρια τοὺς κλώνους πρὸς τὰ κάτω, καὶ ὅπου κανένα κλωνάρι παρουσίαζε μεγάλη ἀντίσταση, τὸ κόβανε μὲ τὸ πέτρινο πελέκι τους.

Ὡστόσο ὁ 'Αρκουδᾶς μέτρησε τὸν τόπο γιὰ τὶς νέες κατοικίες

μέ μεγάλα βήματα. Με τὸ μυτερὸ ραβδί του χάραξε κάθε φορά καὶ ἀπὸ ἓναν κύκλο, με τέσσερα μέτρα διάμετρο, βαθιὰ στὸ χῶμα τοῦ λιβαδιοῦ. Οἱ γυναῖκες βγάλαν ἀπὸ ἓνα δερμάτινο μπόγο πολλὰ τέτια ραβδιὰ με πέτρινη μύτη. Μ'αὐτὰ ἀρχίσαν νὰ βγάζουνε χορταρόπλιθες, κόβοντας κομμάτια κομμάτια τῆ χορταριασμένη γῆ, καὶ νὰ ξεριζώνουνε τὰ χαμόκλαδα καὶ τίς περικοκλάδες.

Ὑστερα ἀνασκάψανε τὸ ἔδαφος με δοκάρια, κομμάτια κεραμίδια καὶ μυτερές πέτρες καὶ παίρνανε με τὰ χέρια τὸ χῶμα καὶ σηκώναν ἓνα πρόχωμα γύρο κατὰ τὸν κύκλο. Λίγο λίγο σχηματίστηκε ἓνας βαθὺς στρογγυλὸς λάκκος.

«Δὲ νομίζεις καὶ σύ, Ζένα, πῶς τὸ δάσος μᾶς κρύβει καλύτερα ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ ἔχτροῦ;» ρώτησε ἡ μητέρα τοῦ Ἀρκουδά, ἐνῶ κοπάνιζε καλὰ με μιὰ πλακωτὴ πέτρα τὸ σωριασμένο χῶμα, γιὰ νὰ τὸ κάμει νὰ σφίξει.

«Βέβαια» ἀποκρίθηκε ἡ Ζένα καὶ σταμάτησε τὴ δουλιὰ της. Τὸ πρόχωμα ἔφτανε ὡς τὸ στήθος της.

Τώρα οἱ νέοι φέρνανε σέρνοντας τὰ κλαδιὰ ποὺ εἶχανε κόψει. Οἱ γυναῖκες τὰ μπήχνανε στερεὰ στὸ πρόχωμα, τὰ δένανε μαζί ἀπὸ πάνω καὶ τὰ πλέκανε σταυρωτὰ με ἄλλα πιὸ λιανὰ κλαδιὰ.

«Δὲν εἶναι ἀκόμα ἀρκετὰ πυκνὴ ἡ σκεπὴ φαίνεται ἀπὸ μέσα ὁ οὐρανός» φώναζε ἀπὸ μέσα ἡ Ζένα, ποὺ πατοῦσε καλὰ τὴ λάσπη. Ὑστερα ἀλείψαν ἀπὸ μέσα καὶ ἀπόξω με λάσπη τὰ πλεγμένα κλαδιὰ. Στὸ τέλος βάλαν ἀπὸ πάνω τίς χορταρόπλιθες, ποὺ εἶχανε κόψει πρωτύτερα. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς φτιάσαν ἓνα χωματένιο διάδρομο, ποὺ ἔβγαζε πρὸς τὰ ἔξω. Ἀλήθεια ἡ κατοικία ἔμοιαζε με φυσικὸ λοφίσκο σκεπασμένο με χλόη. Κανένας ἔχτρος δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἀνακαλύψει. Τέτιες κατοικίες φτιάσανε καὶ οἱ ἄλλες οἰκογένειες.

Τώρα μπορούσανε τὸ βράδι ὅλοι τους νὰ χωθοῦνε σέρνοντας μέσα σ'αὐτὲς τίς εὐρύχωρες ὑπόγειες κατοικίες τους. Μπροστὰ στὴ μπασιὰ κρεμάσαν ἓνα τομάρι ἀπὸ μεγάλο ζῶο, γιὰ νὰ τοὺς προφυλάει. Με τὸν καιρὸ τίς βολέψανε κι ἀπὸ μέσα. Στὴ μιὰ μεριά ἀφήσανε τὸ λασπερὸ ἔδαφος πιὸ ψηλὸ, γιὰ νὰ ἔχουν ἓνα στεγνότερο μέρος, ὅπου νὰ κοιμοῦνται ἀπάνω, στὴν ἄλλη μεριά σκάψαν ἓνα λάκο, γιὰ νὰ πετοῦνε μέσα τ'ἀποριζίδια. Τὰ τρώ-

φιμα τὰ βάλαν οἱ γυναῖκες μέσα σὲ κιούπια, ποὺ τὰ κρεμάσαν ἀπὸ τὰ κλωνιὰ ποὺ πετούσανε στοὺς τοίχους. Ἔτσι δὲν τὰ φτάναν οἱ ποντικοὶ τῇ νύχτα. Τὰ ψάρια ποὺ ἔπιανε ὁ Τούρλας, ὁ ἐπιδέξιος ψαράς, τὰ κρεμοῦσανε καλὰ στὸν τοῖχο καὶ γινόντανε καπνιστὰ ἀπὸ τὸν καπνὸ ποὺ ἔβγαине ἀπὸ τὸ τζάκι καὶ γέμιζε πάντα ὅλο τὸν τόπο ἐκεῖ μέσα. Ὁ πυκνὸς καπνὸς μόνον ἀπὸ τὴν τρύπα ποὺ χρησίμευε γιὰ εἴσοδο μπορούσε νὰ ξεφύγει, ἀφοῦ πρῶτα τὰ κάπνιζε ὅλα κεῖ μέσα καὶ μαζί καὶ τὰ τρόφιμα, ποὺ κρεμόντανε στοὺς τοίχους κι ἔτσι κρατοῦσανε καὶ δὲ χαλούσαν.

Μιὰ βραδιὰ ἡ μητέρα τοῦ ἀρχηγοῦ ἔκαμε πάλι χυλὸ ἀπὸ κεχρί καὶ ὁ Ρούμας εἶχε φέρει κρῦο νερὸ ἀπὸ τὴν πηγὴ.

«Σὲ λίγο δὲ θὰ ἔχουμε πιὰ γεννήματα» εἶπε ἡ γριά στενάζοντας· «πρέπει νὰ κάνουμε μεγάλη οἰκονομία.»

«Νὰ σπείρετε ἄλλα», φώναξε γελαστός ὁ Ἀρκουδάς, ποὺ εἶχε μόλις γυρίσει ἀπὸ τὸ κυνήγι μ'ἓνα μεγάλο ζαρκαδί στὸν ὠμο, καὶ εἶχε ἀκούσει τὰ λόγια τῆς γριάς. «Νὰ κοιτάξετε αὐριο ἔσεις οἱ γυναῖκες νὰ βρεῖτε μέρος γιὰ τὸ σπάρσιμο. Ἐχουμε ἀκόμα ἀρκετὰ ἀπ'ὅλα τὰ εἶδη γιὰ σπόρο;»

Οἱ γυναῖκες γνέψανε με τὸ κεφάλι πῶς ἔχουνε καὶ συλλογιστήκανε τὴ βαρειά δουλιὰ ποὺ τοὺς περίμενε στὸ χωράφι.

Τὴν ἄλλη μέρα μπορούσε κανεὶς νὰ δεῖ στὸ χωράφι τίς γυναῖκες ποὺ εἶχανε ριχτεῖ στὴ δουλιὰ. Τὰ παιδιὰ βοηθοῦσανε καὶ αὐτὰ ξεριζώνοντας τ'ἀγριόχορτα, τὰ χαμοκλάδια. Ὑστερα σκαλίσανε τὴ γῆ με τὴ μυτερὴ πέτρινη ἄκρη τῶν ραβδιῶν τους. Πρῶι πρῶι ἡ Ζένα εἶχε κόψει στὸ δάσος ἓνα γερὸ κομμάτι ἀπὸ κλαρί, γιὰ νὰ τὸ μεταχειριστεῖ γιὰ σκαλιστήρι. Τὸ πελέκησε, μὰ τοῦ ἄφησε ἓνα παρακλάδι ποὺ ἔτυχε νὰ ἔχει, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ πατάει με τὸ πόδι, ὅταν τὸ χῶμα θὰ εἶτανε πολὺ σκληρό. Ἄλλες πάλι γυναῖκες πήρανε πέτρινα σκαλιστήρια.

Ἄμα σκάψαν ἓνα κομμάτι γῆ, ρίξανε τοὺς σπόρους μέσα στὶς λακοῦβες ποὺ εἶχαν ἀνοίξει. Ἐνα μέρος τὸ σπείραν με κεχρί, κριθάρι καὶ σιτάρι· ἄλλο σπείρανε ὄσπρια, φακὲς καὶ φασόλια. Ὑστερα φτιάσαν, ἓνα γύρο στὸ καλλιεργημένο μέρος, πυκνὸ φράχτη ἀπὸ κλαδιὰ κι ἀπὸ ἀγκάθια. Χαρούμενα χορεύανε καὶ πηδούσανε τὰ παιδιὰ γύρο στὸ καινούργιο τὸ περιβόλι.

Μέσα στὶς λίγες ζεστὲς ἐβδομάδες ποὺ ἀκολουθήσανε φυτρώ-

σαν οι σπόροι από τη γή. Οι γυναίκες κοιτούσαν το περιβόλι τους και καμαρώνανε. Θά είχανε καλή σοδιά. Μά όταν άρχισε να πέφτει από τον ουρανό φιλή και ζεστή βροχούλα και βάστηξε κάμποσες μέρες, τὰ άγριόχορτα, που μόλις τὰ είχαν άνασκαλίσει, θεριέσανε κι έκείνα και γινήκανε ψηλά σαν τὰ σπαρτά. Κάθε μέρα έπρεπε ή Ζένα, ή γριά μάνα και οι άλλες γυναίκες νά ξεριζώνουνε τ'άγριόχορτα για νά μην πνίξουνε τόν καρπό.

Σάν καλοκαίρεψε, πολλές γυναίκες πηγαίνανε με τὰ παιδιά στο λόγγο, για νά μαζέψουνε μανιτάρια και άγριους καρπούς. Τις συνόδενε ο Ρούμας και μερικά άλλα από τὰ μεγάλα άγόρια για νά τις προστατέψουν από τ'άγρια θηρία. Τί χαρές κάνανε και πώς πηδούσανε τ'άγόρια και τὰ κορίτσια, όταν βλέπαν έξαφνα σέ κανένα ξέφωτο, μέσα στο λόγγο, νά κοκκινίζουνε τὰ σμέουρα.

«Έδω είναι τὰ περισσότερα και τὰ καλύτερα» φωνάζανε μερικά κορίτσια.

«Όχι, έδω είναι πολύ ωραιότερα», φωνάζανε τ'άλλα. Γρήγορα γρήγορα βάζανε στο στόμα τους τούς γλυκούς καρπούς και πασαλείβανε τὰ χείλια τους. Μόλις πηγαίναν όμως κοντά τους οι γυναίκες, έπρεπε νά τὰ μαζεύουνε με ζήλο και νά τὰ βάνουνε στα κιούπια που είχανε μαζί τους. Γιατί τώρα μόλις άρχισε το καλοκαίρι, και θ'άργουσε πολύ ως τόν καιρό που θά τούς έδινε τόν καρπό το περιβόλι τους.

Τὰ γεννήματα που είχανε φέρει μαζί τους είχανε λιγοστέψει πολύ. Έπρεπε νά κάνουνε μεγάλη οικονομία, για νά περάσουν ως το θέρος. Γι'αυτό οι γυναίκες πηγαίνανε σχεδόν κάθε μέρα στο δάσος, για νά μαζεύουν άγριους καρπούς. Σε λίγο όμως τὰ παιδιά βαρεθήκαν νά μαζεύουν όλη τήν ήμέρα. Γκρινιάζαν, όταν βγαίνανε για το δάσος: «Μά τί; όλη τήν ήμέρα βατόμουρα θά μαζεύουμε; Πότε θά παίξουμε κι έμεις και θά κολυμπήσουμε στη λίμνη;»

«Η γριά μητέρα του άρχηγού τούς χαίδευε γλυκά τὰ κεφαλάκια. «Ακόμα λίγες ήμέρες, παιδιά, και ύστερα θά παίξετε όσο θέλετε. Άνίσως πάει καλά ή φετινή σοδιά, δέ θά έχουμε του χρόνου ανάγκη νά πηγαίνουμε τόσο συχνά στο δάσος.»

Σ'αυτό, το μεταξύ οι άντρες δέν καθόντανε με σταυρωμένα τὰ χέρια. Μεγαλώσανε τή μάντρα που είχανε για τὰ ζώα. Τήν ή-

μέρα τὰ βόδια και τὰ πρόβατα βόσκανε στο λιβάδι. Άργότερα, όταν φαγώθηκε όλο το χορτάρι που είτανε στο λιβάδι, τὰ πηγαίνανε μέσα στο δάσος. Εκεί έπρεπε οι άντρες νά έχουνε τὰ μάτια τους τέσσερα, για νά μην τούς άρπάξει κανένα ο λύκος ή ή άρκούδα. Τις προάλλες είχανε τρομερό άγώνα με μιá τεράστια άρκούδα, που ξάφνου πετάχτηκε μουγκρίζοντας κι έδωκε μιá με το πόδι της σ'ένα μεγάλο βόδι και το έριξε χάμω. Άν μάλιστα ο Ρούμας, σβέλτος όπως είτανε, δέν προλάβαινε νά τής χώσει με όλη του τη δύναμη το κοντάρι στο στήθος, ποιός ξαίρει αν δέ θά έπεφτε θύμα κανένas από τούς άντρες τής συντροφιάς.

Μιάν αύγή άκουστήκανε φωνές από τόν κήπο. Γρήγορα πεταχτήκαν άπάνω οι άντρες μέσα στις καλύβες και τρέξαν έξω με κοντάρια και πελέκια. Τί είχε γίνει; Είδανε στα χωράφια τόν Τούρλα, τόν ψαρά, νά τούς γνώφει με τὰ δυό του τὰ χέρια. Τρέξανε γρήγορα κατά κείνο το μέρος και είδανε! Οι φράχτες με τὰ κλαδιά και με τ'άγκάθια είταν άρκετοί για νά κρατούνε τὰ λάφια και τὰ ζαρκάδια νά μη μπαίνουνε μέσα στα σπαρμένα και τὰ φυτεμένα. Όμως μιá άγρια γουρούνα με τὰ παιδιά της τρύπησε με τή δυνατή ράχη της και τὰ τρομερά της τ'άρπάλια το φράχτη και όργωσε με το μουσούδι της ένα ολάκερο περιβόλι.

Η γυναίκα, που είχε δουλέψει αυτό το χωράφι και που είχε παιδευτεί όλο το καλοκαίρι βοτανίζοντας και βολεύοντας το, έβαλε τις φωνές. «Όλοι οι κόποι της είχανε πάει χαμένοι. Όλα είτανε τώρα τσαλαπατημένα και άνασκαμένα. Κλαίοντας έπεσε καταγής και λουχτουκούσε μέσα στις παλάμες της.

Οι άντρες τήν αφήσαν νά δέρνεται.

«Πιάστε τή γουρούνα με τὰ μικρά» φώναξε δυνατά ο Άρκουδάς. Μά το ζώο άγρίεψε από τις φωνές, που βγάζαν οι άντρες και οι γυναίκες ύστερ'από λίγο μαζί με τὰ παιδιά, και έκοβε βόλτες σά λυσσασμένο μέσα στο περιβόλι, γυρεύοντας νά βρει τρύπα νά βγει έξω. Τσιρίζοντας άκολουθούσανε τή μάνα τους τὰ μικρά της. Έξαφνα το ζώο πέρασε ανάμεσα από τις γυναίκες, που σκορπιστήκαν στριγγλίζοντας, και όρμησε κατά το φράχτη. Μά κείνη τή στιγμή το πέτυχε στο κούτελο μιá γερή πελεκιά και σωριάστηκε άγκομαχώντας καταγής και ξε-

ψύχησε. Τὰ γουρουνόπουλα τριγυρίσανε σαστισμένα τῇ σκοτωμένη τους μάνα. Γεμάτο ἀπορία ἀκουγότανε τὸ γρούξιμο τους. Τί εἶχε λοιπὸν ἡ μάνα καὶ κοιτόνταν ἔτσι ἀσάλευτη, χωρὶς νὰ τῇ νιάζει γιὰ τὰ παιδιὰ της; Ἀκουστικὴ τῶρα μιὰ φωνή: «Τσακώστε τὰ μικρὰ καὶ φέρτε τα στὶς καλύβες!» Μάνι μάνι ὀρμήσαν οἱ ἄντρες καὶ οἱ νέοι καὶ πιάσανε τὰ γουρουνάκια, ποὺ σπαράζανε καὶ κουλουριαζόντανε τσιρίζοντας καὶ πολεμώντας νὰ λευτερωθοῦνε. Πολὺ ἀργὰ καταλάβανε ποιά τύχη τὰ περίμενε. Μόνο ἓνα δυὸ κατορθώσαν νὰ ξεφύγουνε καὶ νὰ χωθοῦνε μέσα σὲ κάτι πυκνὰ χαμόκλαδα, ποὺ εἶτανε λίγο πιὸ πέρα.

Τὶ ἀποκάναν ὅμως μὲ τὰ γουρουνόπουλα ποὺ εἶχανε πιασμένα; Τὰ πήγανε σὲ μιὰ καλύβα, ὅπου μαζεψήκανε τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο, σὲ μιὰ γωνιὰ τρομαγμένα.

«Νὰ τὰ μεγαλώσουμε» εἶπε ὁ Τούρλας ὁ ψαράς. «Γιὰ νὰ μὴ μᾶς φύγουνε, θὰ τὰ κλείσουμε μέσα σ'ἓνα πυκνὸ καὶ στερεὸ φράχτη. Τ'ἀπομεινάρια ἀπὸ τοὺς καρπούς, τὰ ψάρια καὶ τὰ ζῶα ποὺ θὰ τρῶμε θὰ τὰ πετοῦμε κεῖ μέσα γιὰ τροφή τους.»

Σὲ λίγο τοιμάσανε τὸ φράχτη καὶ τὰ γουρουνόπουλα βρεθήκανε κλεισμένα μέσα. Στὴν ἀρχή, ὅταν πηγαῖναν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ τοὺς ρίξουνε τίποτα νὰ φᾶνε, τὰ μικρὰ στριμωνόνταν ὅλα μαζί φοβισμένα. Δὲν ἀργήσαν ὅμως νὰ καταλάβουνε πὼς τὰ δίποδα ὅλο καὶ κάτι καλὸ τοὺς πηγαῖνανε γιὰ φαί. Ὅταν τῶρα παρουσιαζότανε κανένας στὸ φράχτη, τρέχαν ὅλα μαζί κατὰ κεῖ γρούζοντας ἀπὸ εὐχαρίστηση. Τὰ μικρὰ μεγαλώσανε γρήγορα καὶ στὸ τέλος μερέψανε τόσο πολὺ, ὥστε τὰ βγάλαν ἀπὸ τὴ φυλακὴ τους καὶ τ'ἀφήσαν νὰ γυρίζουν ἐλεύθερα ἀνάμεσα στὶς καλύβες.

Τὸ χινόπωρο τὰ πηγαῖναν νὰ βοσκήσουνε κάτω ἀπὸ τὶς μεγάλες βαλανιδιές, στὴν ἄκρη τοῦ λόγγου. Ὁ τόπος εἶταν ἐκεῖ στρωμένος μὲ βαλανίδια, ποὺ εἶναι ἔξοχη τροφή γι'αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ ζῶα. Μὲ τὴν ἀφθονή τροφὴ τὰ γουρουνάκια χοντύνανε καὶ παχύνανε. «Θὰ μᾶς δώσουν ἔξοχο ψητὸ αὐτὰ τὰ γουρουνάκια γιὰ τὴ γιορτὴ τῶν τροπῶν τοῦ χειμῶνα» ἔλεγε στὶς γυναῖκες ὁ Ἀρκουδᾶς, ὁ ἀρχηγός, χαμογελώντας. «Θὰ κρατήσουμε ὅμως δυὸ τρία, γιὰ νὰ ἔχουμε πάλι μικρὰ καὶ τοῦ χρόνου.» Ὅλες οἱ οἰκογένειες θὰ ἔχουν ἔπειτα κρέας καὶ ξύγι γιὰ τὸ χειμῶνα.

Ἡ ἐσοδεία ἀπὸ τὰ χωράφια εἶτανε πλούσια τὸ χινόπωρο. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ πηγαῖνανε μὲ χαρὰ στὰ χωράφια καὶ κουβαλοῦσανε τὰ κιούπια τους γεμάτα στὶς καλύβες. Ἡ καλύβα τοῦ Ἀρκουδᾶ δὲ χωροῦσε πιά ἄλλα γεννήματα.

«Πρέπει νὰ φτιάσουμε μιὰ ξεχωριστὴ καλύβα, γιὰ νὰ βάζουμε τὰ τρόφιμα», εἶπε στὸ τέλος ἡ γριά μητέρα τοῦ ἀρχηγοῦ, ὥστε ἀπὸ πολλὴ σκέψη. Ἀμέσως πέσανε στὴ δουλιὰ κι ἔτσι μπόρεσαν νὰ περιμαζέψουνε τὴν πλούσια σοδιὰ τους μέσα στὴν καινούργια καλύβα.

Τῶρα ἂς ἐρχόταν ὁ χειμῶνας μὲ τὶς μπόρες, τοὺς πάγους καὶ τὰ χιόνια του. Στὶς βαθιὲς καλύβες, ὅπου κατοικοῦσανε εἶτανε ζέστη. Μέσα ἔκαιγε λαμπερὴ φωτιά. Οἱ γυναῖκες πλέκανε δίχτια γιὰ τὸ ψάρεμα καὶ μπαλῶνανε τὰ δερμάτινα ρούχα τῶν ἀντρῶν καὶ τῶν παιδιῶν. Οἱ ἄντρες σφυροκοποῦσανε καὶ τροχίζανε τεχνικὰ τὰ πέτρινα πελέκια τους καὶ τὶς μύτες τῶν κονταριῶν τους. Ὁ Νυχᾶς μάλιστα ἤξαιρε νὰ τροχίξει πελέκια ὅπως κανένας ἄλλος. Καθόταν κοντὰ στὴ φωτιά, χάμω, στὸ καλοκοπανισμένο χῶμα τῆς καλύβας. Ἀνάμεσα στὰ γόνατα του κρατοῦσε μιὰ γυαλιστερὴ ἀμμόπετρα, ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ στὴν ἄκρη τῆς λίμνης. Κοντὰ του εἶτανε χάμω δυὸ μυτερά πράσινα λιθάρια, ἓνα μεγάλο κι ἓνα ἄλλο μικρότερο. Θὰ ἔφτιανε μ'αὐτὰ δυὸ πέτρινα πελέκια. Δυὸ τρία παιδιὰ καθόντανε κοντὰ του ἀπάνω σ'ἓνα λυκοτόμαρο καὶ τότε κοιτάζανε μὲ ὀρθάνοιχτα μάτια.

«Νὰ πᾶς νὰ φέρεις ἓνα σταμνὶ νερό», εἶπε στὸ ἓνα παιδί. Τὸ νερὸ ἦρθε ἀμέσως.

«Τῶρα πρόσεξε καλά! Ἐγὼ θὰ τρίβω τοῦτο τὸ μυτερὸ λιθάρι ἀπάνω στὴν πλατιά ἀμμόπετρα κι ἐσύ, ὅταν βλέπεις πὼς στεγνώνει, θὰ χύνεις ἀπάνω λίγο νερό, γιὰτὶ ἄλλιῶς ἡ πέτρα θὰ ἀνάψει καὶ θὰ ραγίσῃ.

Πολλὲς ὥρες, ὁλόκερες ἡμέρες ἀκόνιζε ἀκούραστα ὁ Νυχᾶς ὡς ποὺ νὰ ἰσιώσουν οἱ κόχες ἀπάνω στὸ σκληρὸ λιθάρι καὶ νὰ πάρουνε τὸ σχῆμα ποὺ ἠθελε αὐτός. Ὅμως τὰ παιδιὰ δὲν κουραζόνταν νὰ κάθονται μπρὸς του, ἀπάνω στὸ λυκοτόμαρο καὶ νὰ τὸν κοιτάζουνε ποὺ δούλευε. Τοὺς δηγιότανε μάλιστα ὁ ἐπιδέξις τεχνίτης διαφορὲς ἱστορίες ἀπὸ τὸν παλιὸ καιρὸ, ὅπου καθόντανε κοντὰ σὲ μιὰ πολὺ μεγάλη λίμνη. Πὼς ἀγρίευε καὶ χα-

λούσε κόσμο εκείνη ή θάλασσα, όταν πιάναν οί μεγάλες φουρτουνες τὸ φθινόπωρο καὶ τὸ χειμῶνα! Μιά φορά τὰ κύματα προχωρήσανε βαθιά στη στεριά καὶ πλημμύρισε ὁλος ὁ τόπος πού εἶταν οί καλύβες τους. Μὲ χίλια βάσανα μπορέσαν οί περισσότεροί νὰ γλιτώσουν τὴ ζωὴ τους. Πολλοὺς ὅμως τοὺς πρόφτασε τὸ τρομερὸ κύμα τὴν ὥρα πού κοιμόντανε καὶ τοὺς ἔπνιξε. Τοὺς δηγιόταν ἀκόμα γιὰ τοὺς ἀγῶνες πού εἶχανε κάμει μὲ τίς ἀρκούδες καὶ τὰ φοβερά ἀγριόβοδα. Τὰ παιδιὰ ἀφουγκραζόντανε μὲ προσοχή καὶ δὲ νιώθανε πῶς περνοῦσε ἡ μέρα.

Τὸ καινούργιο πελέκι εἶχε τώρα κάπως ἰσιώσει. Μὰ ἀπὸ πάνω εἶναι ἀκόμα πολὺ χοντρὸ», βιάστηκε νὰ πει ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ. «Ἔτσι δὲ θὰ μπορέσεις νὰ τὸ σφηνώσεις καλὰ στὸ στυλιάρι.» Ὁ Νυχᾶς χάρειδε μὲ ἀγάπη τὸ ξανθὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ.

«Περίμενε δά, ἀνυπόμονε πιτσιρίκο! Δὲν εἶναι ἔτοιμο ἀκόμα!» Τί ἔκαμε λοιπὸν τώρα ὁ τεχνίτης; Σηκώθηκε καὶ πῆγε στὴ σκοτινὴ γωνιά τῆς καλύβας, ἐκεῖ ὅπου εἶταν ὁ λάκος μὲ τ'ἀποφάγια. Ἐκεῖ σιγὰ σιγὰ σαπίζαν ὅλα καὶ βγάζανε μιὰ φριχτὴ ἀποφορά, πού δὲν τήνε λογαριάζαν ὅμως καθόλου οὔτε οἱ ἄντρες οὔτε οἱ γυναῖκες. Ἡ καλύβα εἶταν ὁλοένα γεμάτη ἀπὸ καπνοὺς καὶ βρώμικον ἀέρα, καὶ δὲν τοὺς ἔκαλε πιά αὐτὴ ἡ κατάσταση καμιὰ ἐντύπωση. Ὄταν ὅμως τώρα ἀρχισε ν'ἀνασκαλεῖ ἐκεῖ μέσα, φώναξε μιὰ γυναῖκα:

«Ἐ Νυχᾶ, δὲν ἀφήνεις τώρα τὰ σκουπίδια; Ἀρκετὴ βρώμα ἔχουμε δῶ μέσα!»

«Δὲ μ'ἀφήνεις ἡσυχο, γριά» μουρμούρισε φουρκισμένος ὁ Νυχᾶς καὶ γύρισε κρατώντας ἓνα κόκκαλο ἀπὸ λαφῆσιο ποδάρι.»

«Τί θὰ τὸ κάμει αὐτὸ τάχα;» ἀναρωτιόντανε τὰ παιδιὰ. «Χρειάζομαι κάμποσον ἄμμο» εἶπε ὁ Νυχᾶς καὶ ἀμέσως τρέξανε τὰ παιδιὰ στὴ λίμνη γιὰ νὰ τὴ φέρουν. Ὁ τεχνίτης ἀπλωσε τὴν ὑγρὴν ἄμμο ἀπάνω στὴν πλατιὰ πλευρὰ τοῦ λιθarioῦ, πού εἶτανε νὰ γίνεῖ πελέκι, ἀκούμπησε τὸ γερὸ κόκκαλο ἀπάνω καὶ ἀρχισε νὰ τὸ γυρίζει πέρα δῶθε, ὥσπου ὁ ἄμμος τρίζοντας ἀπάνω στὴν πέτρα ἔκαμε βαθιὲς χαρακίες. Ἀδιάκοπα καὶ ἀκούραστα ξακολούθησε αὐτὴ ἡ δουλιὰ καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ὥσπου σχηματίστηκε ἓνα στρογγυλὸ βαθούλωμα καὶ στὸ τέλος τὸ

σκληρὸ λιθάρι τρύπησε πέρα καὶ πέρα. Τὰ παιδιὰ τότε κοιτούσανε μὲ θαυμασμό.

«Ἄ!» εἶπαν «τώρα καταλαβαίνουμε καὶ μεῖς τί θὰ φτιάσει. Αὐτοῦ μέσα θὰ περάσεις τὸ στυλιάρι, γιὰ νὰ στέκεται πιὸ γερά παρότι στ'ἄλλα πελέκια πού εἶναι σφηνωμένα καὶ δεμένα στὸ στυλιάρι.»

Ἀφοῦ τὸ ἀκόνισε κάμποσο ἀκόμα τὸ καινούργιο τοῦ πελέκι ὁ Νυχᾶς καὶ τὸ ἔκαμε κοφτερό, τὸ κοίταξε περήφανα. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ μπῆκε καὶ ὁ Ἀρκουδᾶς, ὁ ἀρχηγός, στὸ καλύβι. Στάθηκε καὶ κοίταξε μὲ θαυμασμό τὸ καινούργιο πελέκι, ὕστερα ἔβγαλε τὸ δικό του ἀπὸ τὴ ζώνη καὶ σύγκρινε τὰ δυό. Κάμποση ὥρα ἔμεινε βουβός. Ὁ Νυχᾶς παρατήρησε τὰ μάτια του πού γυαλίζανε γεμάτα πόθο. Ὅμως ὁ ἀρχηγός δὲ θέλησε νὰ πει ἐκεῖνο πού ἐκφράζανε τὰ μάτια του. Ὁ τεχνίτης τὸν κατὰλαβε καὶ τοῦ εἶπε:

«Τὴ βλέπεις ἐκείνη τὴ μεγάλη πράσινη πέτρα; Ἄν μοῦ φέρεις κρέας ἀπὸ τὸ κυνήγι, θὰ σοῦ φτιάσω κι ἐσένα ἀπ'αὐτὴν ἓνα πελέκι σὰν καὶ τοῦτο.»

«Θὰ σοῦ φέρω τὸ καλύτερο κυνήγι» εἶπε ἀμέσως ὁ ἀρχηγός. Σὲ λίγες βδομάδες ὁ ἀρχηγός γύριζε παντοῦ περήφανος μὲ τὸ τρυπημένο τοῦ πελέκι. Συχνὰ τὸ ἔπαιρνε στὸ χέρι καὶ τὸ σφεντόνιζε μὲ δύναμη στὸν ἀέρα. Τὸ δοκίμασε σ'ἓνα λιανὸ φλαμούρι, πού ἤθελε νὰ τὸ κόψει γιὰ νὰ κάμει κοντάρι. Τὸ πελέκι χώθηκε μὲ τὴν κόψη στὸν κορμὸ καὶ δὲν ἔσπασε, ὅπως φανταζόταν αὐτός. Οἱ ἄλλοι ἄντρες κοιτάζανε τὸ καινούργιο πελέκι καὶ ζηλεύαν. Μόνον ὁ Τούρλας, ὁ ψαράς, δὲ σκοτιζότανε γιὰ τέτλια. Ἀλλοῦ εἶχε αὐτὸς τὸ νου του.

Ἔτσι πέρασε ὁ κρύος χειμῶνας. Ἦρθε ἡ ἀνοιξὴ κι ἔφερε πάλι ἄλλες δουλιές γιὰ τοὺς ἄντρες καὶ γιὰ τίς γυναῖκες. Πολλὰ χρόνια ζήσαν ἡσυχοὶ ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι κοντὰ στὴ λίμνη. Μιὰ χρονιά, τὴν ἀνοιξὴ, καθὼς λιώσανε τὰ χιόνια, τὸ ρυάκι πού κατέβαινε κει κοντὰ στὴ λίμνη ξεχείλισε καὶ τὸ νερὸ σκέπασε κάμποσες καλύβες. Ἔτσι οἱ κάτοικοι ἀναγκαστήκαν νὰ φύγουνε γρήγορα, ἀφοῦ μάλιστα εἶχαν ἀνεβεῖ καὶ τῆς λίμνης τὰ νερά καὶ εἶχανε θαλασσοῦσε ὅλη τὴν ἀκρολιμνιά ὡς πέρα στὶς καλύβες. Κάμποσα τρόφιμα τοὺς εἶχανε χαλάσει ἀπὸ τὸ νερό. Ἐξὸν

ἀπ'αὐτὸ ὅμως μέσα στὶς ἀποθήκες εἶχανε φωλιάσει ἕνα σωρὸ ποντίκια. Ὡστόσο κατὰ τ'ἄλλα ἄντρες καὶ γυναῖκες εἶταν εὐχαριστημένοι ἀπ'αὐτὴ τὴν καινούργια πατρίδα τους.

Ο ΤΟΥΡΛΑΣ

Οἱ μέρες εἶχαν ἀρχίσει νὰ μεγαλώνουνε πάλι, οἱ ἄντρες μπορούσαν νὰ κάνουν μακρινὰ κυνήγια. Καὶ ὅταν πιά ὁ ἥλιος καὶ τὸ ζεστὸ ἀεράκι εἶχανε λιώσει τοὺς πάγους στὴ λίμνη, ὁ Τούρλας μπορούσε νὰ βγεῖ στὸ ψάρεμα. Τὸ δίχτυα του εἶταν ἑτοιμα. Κάτι φρεσκοκομμένα καλαμίδια ἀπὸ σκληθῆρα τὰ εἶχε ἀκουμπισμένα στὸν τοῖχο τῆς καλύβας. Μιὰν αὐγὴ πῆρε τὸ καινούργιο καμάκι, ποὺ εἶχε φτιάσει ἀπὸ κέρατο λαφιοῦ μὲ δυὸ ἀγκίδια, καὶ πῆγε στὴ λίμνη.

«Τώρα θὰ ἔχει ἡσυχία πιά ὁ Τούρλας. Τώρα θ'ἀρχίσει πάλι νὰ γυρίζει μὲ τὸ μονόξυλο ἀπάνω στὴ λίμνη» εἶπε ἡ Ζένα στὸν Ἀρκουδά καὶ κοίταξε μ'ἀνήσυχια μάτια τὸν Τούρλα.

«Ἄφησε τον» ἔκαμε ὁ Ἀρκουδάς. «Δὲν εἶδες πόσους πελώριους σολομούς καὶ λούτσους μᾶς ἔχει φέρει ὡς τώρα;»

«Δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔφτιασε πρῶτος μὲ χίλια βάσανα τὰ ὠραῖα μονόξυλα, ποὺ πλέχουνε τώρα πάνω στὴ λίμνη;» πετάχτηκε ὁ Ρούμας, ὁ γιὸς τοῦ ἀρχηγοῦ.

Μ'εὐχαρίστηση συλλογιότανε τὸν καιρὸ ποὺ δουλεύανε τοὺς θεόρατους κορμούς τῶν βελανιδιών. Τοὺς εἶχανε κουβαλήσει κυλώντας ὡς ἐκεῖ μὲ τὴν ὁδηγία τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ Τούρλα.

Πυκνὸς καπνὸς ἀνέβαινε μέρες ὁλόκληρες στὸν οὐρανό. Ὁ ψαράς, ὁ Νυχάς καὶ ὁ ἀρχηγὸς εἶχανε πελεκήσει καὶ ἰσιώσει μὲ τὰ πελέκια τοὺς χοντροὺς κορμούς ἀπὸ τὴν ἀπάνω μεριά. Μεγάλες φωτιὲς καίγανε πέρα πέρα καὶ μέσα σ'αὐτὲς εἶτανε βαλμένα γιὰ νὰ πυροκοκκινίσουνε πολλὰ λιθάρια. Ἀκούραστα κουβαλούσανε τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ ξερὰ φύλλα γιὰ νὰ τροφοδοτοῦνε τὴ φωτιά. Πλῆθος πυρωμένα λιθάρια εἶτανε βαλμένα πάνω στοὺς πλατυσμένους κορμούς καὶ σιγὰ καίγανε τὸ ξύλο καὶ τὸ βαθουλώνανε. Καὶ λίγο λίγο τὸ βαθούλωμα γίνεκε τόσο, ὥστε μπορούσε νὰ καθίσει ἕνας ἄνθρωπος μέσα. Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ λογαριά-

σει τίς τσεκουριές, ποὺ δώσαν ἀκόμα οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι στὸν κάθε κορμό, ὅσο ποὺ νὰ τόνε βαθουλώσουν ὅσο ἔπρεπε καὶ νὰ τόνε ρίξουνε γιὰ βάρκα, γιὰ μονόξυλο μέσα στὸ νερό! Πρῶτο σύρανε στὴ λίμνη μὲ πολὺ κόπο τὸ μονόξυλο τοῦ Τούρλα. Ἀλήθεια, εἶταν ἀρκετὰ πλατὺ καὶ ρηχό· ἡσυχὰ σάλευε στ'ἀλαφρά κυματάκια ποὺ πλαταγίζανε χαρωπὰ στὰ πλευρά του, σάμπως νὰ χαιρετούσανε τὸν καινούργιο μουσαφίρη καὶ νὰ τοῦ τάζανε πὼς θὰ τόνε σηκώνανε χωρὶς νὰ ἔχει νὰ φοβηθεῖ τίποτα. Καὶ στοῦ Τούρλα ἀκόμα τὰ σοβαρὰ χαρακτηριστικὰ ἀπλώθηκε ἕνα εὐάρεστο χαμόγελο. Πάτησε στὰ ρηχὰ νερά καὶ πήδησε μέσα στὸ μονόξυλο.

«Δῶσε μου ἐδῶ ἐκεῖνο τὸ μακρὺ κοντάρι ποὺ εἶναι πλάι σου», πρόσταξε τὸ Ρούμα. Ὁ ψαράς τὸ ἄρπαξε καὶ σπρώχνοντας τὸ κοντάρι στὸ βυθό, ἔκαμε τὸ πλεύσιμο νὰ γλυστρήσει πρὸ πέρα. Ὁ Τούρλας ἔκαμε ἔτσι τὴν πρώτη δοκιμαστικὴ βαρκάδα.

«Πάρε με μαζί σου», παρακάλεσε ὁ Ρούμας.

«Ἄλλοτε, ἄλλοτε», ἀπάντησε ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸ μονόξυλο. Γεμίσανε χαρὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἀντρῶν, καὶ τῶν γυναικῶν ποὺ στεκόντανε στὴν ἄκρη τῆς λίμνης, ὅταν εἶδαν τὸν Τούρλα νὰ προχωρεῖ ἡσυχὰ καὶ σίγουρα πάνω στὰ νερά. Τώρα θὰ πιάνανε στ'ἀνοιχτὰ μεγαλύτερα ψάρια ἀπὸ κεῖνα ποὺ πιάναν ὡς τὰ τότε, γιατί ἐκεῖ σπάνια σιμώνανε τὰ μεγάλα ψάρια. Μὲ περισσότερο ζῆλο δουλεύανε τώρα στοὺς ἄλλους κορμούς ποὺ σὲ λίγο σαλεύανε κι αὐτοὶ ἀλαφρὰ στὸ κύμα κοντὰ στὸ μονόξυλο τοῦ Τούρλα. Κάθε μέρα στὴ λίμνη βρισκόταν ὁ Τούρλας. Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἤξαιρε ὅλους τοὺς κόρφους τῆς μεγάλης λίμνης. Καὶ ἔφερνε πίσω ἕνα σωρὸ νόστιμα ψάρια. Μιὰ φορὰ μάλιστα ἔλειψε τρεῖς μέρες ἀπὸ τίς καλύβες. Εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὴ Ζένα καὶ εἶχε πάρει μαζί του ἀρκετὴ τροφή. Ὅταν γύρισε, ἔφερνε πίσω του μιὰ μεγάλη βίδρα, ποὺ τὴν εἶχε σκοτώσει μὲ τὸ καμάκι του. Μεγάλη χαρὰ κάμανε στὶς καλύβες ἅμα τὴν εἶδαν. Θὰ τοὺς ἔδινε ἀφθονο κρέας καὶ ζύγυ. Καὶ τί ὠραῖα, μαλακιά καὶ ζεστὴ ποὺ εἶταν ἡ πυκνὴ τῆς ἡ γούνα!

Μὰ κι αὐτὴ τὴν ἡμέρα ὁ Τούρλας δὲν ἔμεινε πολλὴ ὥρα μέσα στὸ σπίτι. Ἡ καλύβα εἶτανε γι'αὐτὸν πολὺ στενὴ, καὶ πάρα

πολλοί άνθρωποι εΐταν εκεί μέσα μαζεμένοι. Ἀλήθεια, ἂν εἶχε δική του καλύβα!

«Πάλι θὰ φύγεις;» τότε ρώτησε γλυκά ἡ Ζένα, ἅμα τὸν εἶδε νὰ ρίχνει στὸν ὦμο του τὰ δίχτια του, στεγνὰ καὶ καθαρισμένα· «κάθισε κι ἐσὺ μιὰ φορά στὸ σπίτι, νὰ ἡσυχάσεις!»

Αὐτὸς ὅμως δὲν εἶχε καιρὸ γιὰ νὰ καθίσει· ὁ νοὺς του εἶτανε στὸ ψάρεμα καὶ στὸ κυνήγι.

«Μὴ μὲ περιμένετε αὐτὴ τῇ φορά, θὰ λείψω πολλές μέρες», εἶπε ὁ ψαράς καὶ τράβηξε γιὰ τὴ λίμνη.

Πῶς λαμποκοποῦσανε τὰ νερά σήμερα στὸ φῶς τοῦ ἡλίου! Πῶς τὸν τραβοῦσε κείνη ἡ μακρινὴ ἀκρογιαλιά πέρα, ὅπου ἀκόμα δὲν εἶχε πατήσῃ τὸ πόδι του! Δὲ θὰ μπορούσε νὰ πᾶει κι ἐκεῖ μιὰ φορά; Γρήγορα γλιστροῦσε τὸ μονόξυλο, ἡσυχὰ καὶ στρωτά. Σὲ λίγο ἄρχισε νὰ συλλογιέται. Ὁ Ἀρκουδάς περνοῦσε καλύτερα ἀπ'αὐτόν. Εἶχε τὴ Ζένα πάντα εὐχαριστημένη καὶ καλόκαρδη, πού τότε φρόντιζε μὲ τόση ἀγάπη. Γιατί κι αὐτός, ὁ ψαράς, νὰ μὴν ἔχει γυναῖκα; Ὅμως δὲν εἶχε νὰ δώσει ἀρκετὰ γιὰ ν'ἀποχτήσῃ κι αὐτὸς μιὰ. Ἡ γυναῖκα κόστιζε πολλὰ ἐργαλεῖα καὶ ζῶα, καὶ πού νὰ τὴν ἐβρίσκε κιόλας; Ἀλήθεια, στὸ μέρος ὅπου κατοικοῦσανε πρῶτα εἶχε γνωρίσει ἕνα ὠραῖο, ξανθό, γερό κορίτσι· αὐτὸ θὰ τὸ ἐπαιρνε εὐχαρίστως· μὰ ὁ πατέρας τοῦ κοριτσιοῦ ζητοῦσε πάρα πολλά. Καὶ αὐτὸς εἶτανε φτωχός. Ἀναγκάστηκε νὰ παρατήσῃ τὴν ιδέα. Δὲν εἶχε κερδίσει ἀπ'ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία τίποτ'ἄλλο παρὰ πειράγματα καὶ κοροϊδίες ἀπὸ τοὺς σύντροφους του. Μιὰ μέρα ὁ Ἀρκουδάς τὸν εἶχε χτυπήσῃ στὸν ὦμο καὶ τοῦ εἶπε:

«Τούρλα, ἐμεῖς ἐδῶ δὲν τὸ συνηθίζουμε νὰ μένει ἕνας ἄντρας στὴν ἡλικία σου καὶ τόσο πολὺξαιρος σὰν ἐσένα ἀνύπαντρος τόσο καιρὸ. Ἐχεις γίνει κορόϊδο τῶν ἄλλων. Καὶ οἱ γυναῖκες ἀκόμα κρυφογελοῦνε μὲ τὸν ἄντρα πού φοβάται τίς γυναῖκες. Ζαίρω καλὰ πόσο πιστὰ φροντίζεις γιὰ μᾶς. Μᾶς ἔχεις φέρει τόσοι σολομοὺς στὴν καλύβα! Ἐσὺ φροντίζεις ἀκόμα γιὰ νὰ γίνουνε τὰ θαυμάσια μονόξυλα μας. Ἄν θέλεις ὅμως νὰ σ'ἔχουνε σὲ ὑπόληψη ἄντρες καὶ γυναῖκες, κοίταξε γρήγορα νὰ παντρευτεῖς.»

Ὅλα αὐτὰ τὰ συλλογιζόταν ὁ Τούρλας, καθὼς γλιστροῦσε

ἀπάνω στὰ νερά. Ἡ μέρα κόντευε νὰ σωθεῖ. Πυροκόκκινος στεκόταν ὁ ἥλιος χαμηλὰ στὸν οὐρανὸ καὶ τὸ λαμποκόπημα του ἀπάνω στὰ κύματα θάμπωνε τὰ μάτια τοῦ Τούρλα. Πάντα πτήγαινε κοντὰ στὴν ἀκρολιμνιά, πού συχνὰ εἶτανε γεμάτη καλαμιές καὶ πυκνοὺς θάμνους.

Ἐξαφνα ὁ Τούρλας παρατήρησε πῶς τὸ μονόξυλο του κυλοῦσε γρηγορότερα. Τί νὰ εἶτανε τάχα; Τὰ κύματα τῆς λίμνης δὲν πηγαίνανε τώρα τόσο κανονικά. Μικρές ρουφιχτρες σχηματίζοντανε στὸ νερὸ καὶ σβήνανε λίγο πιὸ πέρα. Μὲ προσοχὴ καὶ ἀπορία παρακολουθοῦσε ὁ Τούρλας τὴν κίνησιν τοῦ νεροῦ. Τὸ νερὸ προχωροῦσε ἀκολουθώντας μιὰν ὀρισμένη διεύθυνση ὅλο καὶ γρηγορότερα. Ἡ λίμνη εἶχε κατὰ τὴ Δύση ἕνα μεγάλο ξεμπουκάρισμα! Αὐτὸ δὲ εἶτανε γιὰ τὸν Τούρλα κάτι πού τὸ ἐβλεπε πρώτη φορά. Μὲ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ὁ Τούρλας ἐνίωσε τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ δυνατότερα καὶ γρηγορότερα. Ἀρχισε νὰ λάμνει μὲ νέα δύναμη. Ἦθελε νὰ δεῖ πού πηγαίνανε τὰ νερά. Τὸ μονόξυλο ἔσκιζε σὰν τὴ σάϊτα τὰ νερά. Μὰ σὲ λίγο ἄρχισε νὰ σουρουπώνει καὶ ὁ Τούρλας ἀναγκάστηκε ν'ἀράξει. Τράβηξε τὸ μονόξυλο κοντὰ στὴν ὄχθη, μέσα σὲ κάτι χαμόκλαδα, καὶ τὸ ἔδεσε γερὰ ἀπὸ ἕνα κλωνάρι μὲ μιὰ λουρίδα ἀπὸ δέρμα.

Μόλις ἡσύχασε λίγο, ἐνοιωσε καὶ τὴν πείνα, πού τὴν εἶχε μέσα στὴ θερμὴ του λησμονήσει. Ἐφαγε ἀπὸ τὰ τρόφιμα πού εἶχε μαζί του. Ὑστερα τυλίχτηκε μέσα σὲ μιὰ προβιά καὶ ξάπλωσε στὸ μονόξυλο μέσα νὰ κοιμηθεῖ. Μέσα ἐκεῖ στὰ πυκνὰ χαμόκλαδα εἶταν ἀσφαλισμένος ἀπὸ ἐχτροὺς. Ζῶα σαρκοφάγα δὲν μπορούσαν νὰ τὸν ἐνοχλήσουνε στὴ βαρκούλα του. Αὐριο θὰ ἐξακολουθοῦσε τὸ δρόμο κατὰ τὸ ρέμα.

Τ'ἀλαφρὰ κυματάκια τοῦ νεροῦ τὸν νανουρίζανε καὶ σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκε ὑπνὸ βαθύ. Τὰ κύματα δέρνανε μαλακὰ τὸ μονόξυλο στὰ πλευρά, καὶ γλυκὰ κοιτοῦσε ἀπὸ πάνω τὸ φεγγάρι τὸ μοναχὸ ψαρά.

Ἀχτιδοβόλα ἡ αὐγὴ τότε ξύπνησε μέσα στὸν πυκνὸ κρυψώνα του. Ὁ τολμηρὸς θαλασσινὸς κοίταξε γύρω του ξαφνιασμένος. Πού βρισκότανε λοιπόν; Τότε θυμήθηκε τὴ νέα του ἀνακάλυψιν. Ἀφοῦ ἔφαγε σχίζοντας μὲ τὰ κοφτερά του τὰ δόντια λιαστὸ ψάρι,

Ὁ προϊστορικὸς ἄνθρωπος καὶ ἡ ζωὴ του

αποφάσισε νά προχωρήσει μιὰ μέρα ἀκόμα κατὰ ἐκεῖ πού τραβοῦσε τὸ ρέμα.

Στὴν ὁρμή του μέσα εἶχε λησμονήσει ὅλες τὶς χτεσινές του τὶς ἀνησυχίες. Σήμερα ὁμως συλλογίστηκε τοὺς κίντουνους ἀπὸ τὰ καμώματα του αὐτά, ἔτσι ὁλομόναχος ὅπως εἶτανε. Τραβοῦσε προφυλαχτικά, ὅλο κοντὰ στὴν ὄχθη, κατασκοπεύοντας πρὸς ὅλες τὶς μεριές. Κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο, πού κρεμότανε πάνω ἀπὸ τὸ νερό, εἶδε ἓνα μεγάλο λοῦτσο, πού στεκότανε μέσα στὸ νερό. Ἔσυρε ἀλαφρὰ τὸ καμάκι, σίγουρο χτύπημα, καὶ σπαράζοντας φοβερὰ βρέθηκε ὁ λοῦτσος μέσα στὸ μονόξυλο.

«Θὰ τὰ χάσουν ὁ Ἀρκουδὰς καὶ οἱ γυναῖκες του, ὅταν τοὺς διηγηθῶ ποῦ τὸ ἐπίασα τοῦτο τὸ μεγάλο ψάρι» σκέφτηκε.

Ἐξαφνα ἀκουσε κεῖ κοντὰ, μέσα στὰ καλάμια τῆς ὄχθης κάποιον θρόισμα καὶ κάτι πού ἔσπασε. Ὁ Τούρλας ἀνασηκώθηκε καὶ στύλωσε τὸ αὐτί του. Τὰ μάτια του λάμπανε. Ἀφουγκραζότανε μὲ προσοχή. Ἐξαφνα ἀκουστήκανε φωνές ἀνθρώπινες. Ὑστερα πάλι ἐγίνε ἡσυχία κάμποση ὥρα. Ὁ Τούρλας κοίταξε πρὸς τὰ ὅπλα του. Ἐπιάσε σφιχτὰ στὸ χέρι τὸ φοβερό του βαρὺ πελέκι. Πάλι ἀκουστήκανε φωνές. Δυὸ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἶταν, ἴσως δυὸ γυναῖκες· γιατί οἱ φωνές εἶτανε φιλές καὶ μαλακές. Τὸν Τούρλα τὸν εἶχε πιάσει μεγάλη περιέργεια.

Σιγὰ σιγὰ βγήκε ἀπὸ τὸν κρυψώνα του καὶ πλησίασε στὰ καλάμια. Δὲν εἶχε κάμει λάθος· δυὸ γυναῖκες στεκόντανε κοντὰ στὴν ὄχθη, ὡς τὰ γόνατα μέσα στὸ νερό, καὶ μὲ κάτι κοφτερά πέτρινα μαχαίρια, κόβανε καλάμια. Ἡ μιὰ εἶτανε ἡλιά, ἡ ἄλλη νέα. Ἡ νέα εἶχε μαῦρα μαλλιά καὶ μαῦρα εἶτανε τὰ γυαλιστερά μάτια της. Ἀδράξε μὲ τὰ στιβαρά της χέρια τὰ κομένα καλάμια καὶ τὰ πέταξε στὴν ὄχθη. Ὁ ψαράς χαιρότανε καθὼς κοιτοῦσε τὸ καλοδεμένο ὠραῖο κοράσι. Τότε τοῦ ἄστραψε μιὰ ἰδέα στὸ κεφάλι: νὰ τὴν ἀρπάξει καὶ νὰ τὴν πῇ γαίνε· γιὰ γυναῖκα του στοὺς σύντροφους του! Γιὰ τοῦτη δὲ θὰ χρειαζόταν νὰ δώσει τίποτα. Θὰ παύανε πιά οἱ κοροϊδίες, καὶ μάλιστα οἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄντρες θὰ τὰ χάνανε μπροστὰ στὴ μαυρομαλλούσα της ὁμορφιά. Πρῶτα ἀπ' ὅλα τί θὰ ἔλεγε ὁ Ἀρκουδὰς, πού τοῦ ἔλεγε φιλικὰ τὶς προάλλες πὼς εἶτανε καιρὸς νὰ βρεῖ γυναῖκα; Χωρὶς ἄλλο ἔπρεπε νὰ τὸ πάρει τὸ ὠραῖο τοῦτο κορίτσι. Ἀλλὰ πῶς; Ἀραγε

δὲ θὰ εἶτανε πάλι ἐκεῖ κοντὰ τίποτα ἄντρες; Κάπου ἐκεῖ στὴν ὄχθη πρέπει νὰ εἶτανε κανένας συνοικισμός. Ἀλλὰ τί νὰ τὶς κάμει ὅλες αὐτὲς τὶς σκέψεις; Τὸ κορίτσι ἔπρεπε νὰ γίνε δικό του!

Βουβός, μὲ κάμποσα δυνατὰ χτυπήματα τῶν κουπιῶν, πέταξε τὸ μονόξυλο στὴν ὄχθη. Ἀνατρομάξανε καὶ στριγλίσαν οἱ γυναῖκες καὶ κάναν νὰ πηδήσουνε στὴν ὄχθη· μὰ ὁ Τούρλας εἶχε ἀδράξει κιόλα μὲ τὰ σιδερένια του χέρια τὸ κορίτσι καὶ τὸ ἔσυρε στὸ μονόξυλο. Ἡ ἡλιά ἄρχισε νὰ τρέχει, φεύγοντας μὲ φωνές καὶ μὲ κλάματα. Ἀπελπισμένο ἀντιστεκότανε καὶ τινάζοτανε τὸ χεροδύναμο κορίτσι καὶ ἤθελε νὰ πηδήσει ἔξω ἀπὸ τὸ μονόξυλο, πού κόντευε ν' ἀναποδογυριστεῖ. Μὲ κόπο τὴν κράτησε ὁ ψαράς. Τὴν ἔδεσε καὶ τὴν ἔβαλε κάτω, μέσα στὸ μονόξυλο. Βαλαντωμένος ἀνάσαινε βαθιά ὁ γερός ἄντρας.

Τώρα ὁμως ἔπρεπε νὰ φύγει γρήγορα, προτοῦ φτάσουν οἱ ἄντρες. Τὸ βαρκάκι πετοῦσε γιὰ γιὰ κρυμμένο πίσω ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα τῆς ἀκρολιμνιάς. Ὁ ἱδρὸς ἔτρεχε ποτάμι ἀπὸ τὸ μέτωπο του. Ὅμως δὲν εἶτανε καιρὸς γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ. Μόνο ὅταν νύχτωσε πῆγε καὶ ἄραξε μέσα σὲ κάτι χαμόκλαδα στὴν ὄχθη. Βρισκόταν ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου εἶχε κάμει τὴν ἀπαγωγή. Τώρα μπορούσε ν' ἀναπαυτεῖ λιγάκι.

Ἐ. Τώρα γύρισε καὶ κοίταξε τὸ κορίτσι, πού τότε κοιτοῦσε τρομαγμένο μὲ τὰ μαῦρα του μάτια. Τῆς μίλησε γλυκά. Αὐτὴ δὲν ἐνιωθε τὰ λόγια του, μὰ γρήγορα κατὰλαβε πὼς ὁ Τούρλας δὲν ἤθελε νὰ τῆς κάμει κακὸ. Λίγο λίγο ἔφυγε ὁ τρόμος ἀπὸ τὰ μάτια της. Ἐκεῖνος τῆς ἔλυσε τὰ χέρια, τῆς ἔδωσε νὰ φάει καὶ ἔφαγε κι αὐτός. Ἡ ξεκούραση δὲ βάστηξε πολὺ. Μόλι· θαμποχάραξε ἡ αὐγή, ξεκίνησε πάλι. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες ἄραξε πάλι στὸ γιὰ τῆς πατρίδας του.

Κάτι ἄντρες καὶ γυναῖκες εἶχαν δεῖ πού ρχότανε τὸ μονόξυλο τοῦ Τούρλα.

«Νὰ τὸς πάλι ὁ ἀλόκοτος ἄνθρωπος! Ἐρχεται πάλι ὕστερα ἀπὸ πέντε μέρες» λέγανε κοροϊδεύοντας.

Μὰ τί εἶταν ἐκεῖνο; Πίσω ἀπὸ τὸν Τούρλα καθότανε μιὰ μελαχρινὴ γυναῖκα. Ὅταν ταξιδεύανε μέσα στὴ λίμνη, τὴν εἶχε λύσει, γιατί δὲν μπορούσε πιά νὰ τοῦ φύγει. Περιέργοι καὶ ἀπορημένοι ὑποδεχτήκανε τὸν Τούρλα στὸ γιὰ. Τοὺς χαιρετοῦσε

γελαστός, καί περήφανος κοίταζε τ'άπορημένα ὀρθάνοιχτα μάτια τους.

« Πῆγα κι ἔφερα τὴ γυναῖκα μου » εἶπε μὲ κάποιον ἑλαφρὸ κούνημα τῶν χειρῶν.

Σὲ λίγο ὅλοι οἱ κάτοικοι εἶχανε μαζευτεῖ γύρω στοὺς νεοφερμένους. Ὅλοι παρατηροῦσαν τὴ μαυρομαλλοῦσα κόρη. Μιλοῦσαν ζωηρὰ ὅλοι μαζί. Ὁ ψαρὰς δὲν πρόφτανε ν'ἀπαντήσει σ'ὅλωνων τὰ ρωτήματα. Ἡ φωνὴ τοῦ Ροῦμα ἀκούστηκε δυνατῇ:

«Τούρλα, γιὰ γυναῖκα σου τήνε πῆρες αὐτὴ τὴν πανώρια κοπέλα;»

«Ναί, Ροῦμα!» ἀποκρινόταν καμαρώνοντας ὁ ψαρὰς.

Ἡ εἰρωνεία χάθηκε ἀπὸ τὰ πρόσωπα ὅλων. Μερικὲς γυναῖκες εἶπαν ἀπὸ τὴ ζήλεια τους:

«Κοίταξε κεῖνα τὰ μαῦρα μαλλιά καὶ κεῖνα τὰ φριχτὰ μαῦρα μάτια! Ἐχετὶ δεῖ ποτὲ σὲς τέτιο πράμα;»

Αὐτὰ τὰ λόγια τὰ λέγαν ἐκεῖνες ποὺ ὡς τώρα κοροϊδεύανε τὸν ψαρὰ περισσότερο. Οἱ ἄντρες ὅμως παρατηροῦσαν μὲ ὁλοῦτο θαυμασμό τὴ μαυριδερὴ κοπέλα. Ὁ Ἀρκουδὰς ἔσφιξε τὸ χέρι τοῦ ψαρᾶ.

«Καλὰ ἔκαμες, Τούρλα. Ἐλα τώρα μὲ τὴ γυναῖκα σου στὴν καλύβα μου νὰ ἡσυχάσεις πρῶτα καὶ ὕστερα μᾶς τὰ λὲς ὅλα. Ἐσεῖς τραβάτε στὴ δουλιὰ σας» φώναξε στοὺς ἄλλους.

Ὁ ψαρὰς ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι τὴ γυναῖκα του καὶ τήνε πῆρε μαζί του. «Ροῦμα, πάρε μαζί σου καὶ τὸ μεγάλο λούτσο ποὺ εἶναι στὴ βάρκα» εἶπε φεύγοντας.

Μέρες μιλοῦσαν ὅλοι τους γιὰ τὸν Τούρλα καὶ τὴ μαυριδερὴ γυναῖκα του, ποὺ εἶχανε καθίσει τώρα σὲ δική τους καλύβα. Μὲ ἐντελῶς ἄλλα μάτια τότε βλέπανε τώρα ὅλοι τὸν Τούρλα, τὸν ψαρὰ.

«Φτάνει νὰ μὴ ρθοῦν οἱ συγγενεῖς τῆς ξένης, γιὰ νὰ ἐκδικήσουν τὴν ἀπόκοτη ἀρπαγὴ» λέγανε συλλογισμένοι μερικοὶ ἄντρες.

Ὁ ψαρὰς δὲν πίστευε πῶς μπορούσε νὰ γίνῃ τέτιο πράμα. Μὰ σὲ λίγες ἑβδομάδες τὰ πράματα γίνηκαν, ὅπως φοβόνταν ἐκεῖνοι. Μιά βραδιά, τὴν ὥρα ποὺ ὅλοι κοιμόνταν ἡσυχὰ μέσα στίς

καλύβες, ἦρθαν καὶ τοὺς κάμανε ξαφνικὴ ἐπιδρομὴ. Μὲ πολὺ κόπο κατορθώσαν νὰ τοὺς διώξουν πίσω. Ὅμως οἱ ἐχτροὶ τοὺς σκοτώσανε δυὸ ἄντρες καὶ τοὺς ἀρπάξανε δυὸ κορίτσια. Οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ εἶχανε κρυφτεῖ μέσα στὸ δάσος ἢ εἶχαν ἀνοιχτεῖ στὴ λίμνη μὲ τὰ μονόξυλα. Φριχτὴ νύχτα εἶταν ἐκεῖνη. Τοὺς εἶχε γίνῃ μεγάλη ζημιὰ καὶ καταστροφὴ. Οἱ γυναῖκες βρίζανε τὴν ξένη, ποὺ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν τὴν εἶχανε καὶ πολὺ σὲ καλὸ. Ἐκεῖνη ἔφταιγε σὲ ὅλα αὐτά.

Η ΠΛΕΧΤΗ ΚΑΛΥΒΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΛΑ

Πέρασε καιρὸς πολὺς ἀπὸ τότε ποὺ γίνηκε ἡ νυχτερινὴ ἐπιδρομὴ. Ὁ Τούρλας καὶ ἡ γυναῖκα του ζοῦσαν εἰρηνικὰ στὴν καλύβα τους. Μόνο ποὺ ἡ ξένη δὲν ἔκανε πολλὴ συντροφιά μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες· τὴν ἀφήναν ἡσυχῇ, εἶναι ἀλήθεια, μὰ λόγῳ γλυκὸ δὲν ἀκουγε ποτὲ ἀπὸ κανένα. Ζοῦσε σχεδὸν καταμόναχῃ ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους. Ὁ Τούρλας, κι ἐκεῖνος ὅλη τὴν ἡμέρα εἶτανε στὸ νερό. Ἔτσι, ὅπως τώρα περνοῦσε, τοῦ ἄρεσε ἡ ζωὴ· γιὰτί στὸ σπῖτι τότε καρτεροῦσε ἡ γυναῖκα του, ποὺ τόσο πιστὰ καὶ πρόθυμα τότε φρόντιζε. Τί προκομὲνὴ ποὺ εἶτανε στίς δουλιές τοῦ χωραφιοῦ καὶ στὸ νοικοκυριό της! Τί νοικοκυρεμένος ποὺ φαινόταν ὁ λαχανόκηπος της! Τί ὠραῖα ποὺ μαγέρευε τὸ φαγητό! Ὁ ἄντρας της εἶτανε κατευχαραστημένος καὶ τῆς ἔδειχνε τὴν εὐγνωμοσύνη του μὲ τὸ χαρούμενο πρόσωπο του. Ὁ Ἀρκουδὰς λοιπὸν εἶχε δίκιο μὲ τίς συμβουλές ποὺ τοῦ ἔδινε. Πάμπανε τὰ πειράγματα καὶ οἱ κοροϊδιές τῶν συντρόφων, καὶ στὸ τέλος ἔφτασε νὰ τότε θαυμάζουν ὅλοι.

Ἡ γυναῖκα τοῦ Τούρλα καθότανε μιὰ φορὰ μόνῃ της στὴν καλύβα. Περίμενε τὸν ψαρὰ. Πόσο ἀργὰ περνοῦσε ἡ ὥρα! Ἐξω δὲν ἤθελε νὰ πάει πιά· οἱ γυναῖκες τῆς ρίχνανε ἐχτρικὲς ματιές. Ἀναστένανε.

«Νὰ μὴν εἶτανε τουλάχιστο τόσο στενόχωρα καὶ σκοτεινὰ μέσα στὴν καλύβα! Καὶ αὐτὴ ἡ βρώμα τῶν σκουπιδιῶν καὶ ὁ καπνὸς δὲν ὑποφέρουνται. Ὅμως πῶς μπορῶ νὰ τότε πάρω νὰ φύγωμε; Ναί, στὸ σπῖτι μας, μὲ τ'ἀδέρφια μου, δὲν εἶτανε

τόσο βρώμικα και πληχτικά.» Κι έβλεπε με τη φαντασία τις εύ-
αερες καλύβες που στεκόνταν άκρη άκρη στο μεγάλο ρέμα. Τι
ώρατα που εΐταν εκεί! Να μπορούσε κανένας κι έδω να κάθεται
σε τέτιο σπίτι! Μά όχι, οι άνθρωποι τουτοι χωνόντανε μέσα
στη γη σαν τα τυφλοπόντικα. Πώς μπορούσαν να είναι εύχα-
ριστημένοι με τέτια ζωή; Αυτό δέν τό χωρούσε ό νούς της. «Όχι,
αυτή ήθελε δροσερό και καθαρόν αέρα.

Όταν γύρισε τό βράδι ό Τούρλας, που τον είχε κάμει ροδο-
κόκκινο ό άψύς άέρας της λίμνης, τον παρακάλεσε:

«Πάρε με μαζί σου αύριο στη λίμνη!» Έκεϊνος της έκαμε τό χα-
τήρι. Και τώρα, κάθε τόσο, βγαίνανε μόνοι τους με τό μονόξυλο
στ'άνοιχτά έλεύθερα νερά. Τότε της περνούσε ή νοσταλγία.
Τότε εΐτανε όλο κέφι και χαρά.

«Πόσο πιό όμορφα είναι δώ, παρά στη σκοτεινή καλύβα!
Θά ήθελα να έμεινα πάντα πάνω στα νερά.» Και συχνά μένανε
πολλές ώρες έξω, και τότε ή ξένη γυναίκα δηγιότανε στον άν-
τρα της για τις εύαερες, τις άλέγρες καλύβες που είχαν εκεί κάτω,
στον τόπο της, στην άκρη του ποταμού.

Εΐτανε πιά χινόπωρο. Η γυναίκα του Τούρλα είχε μαζέψει
στο σπίτι πλούσια σοδιά. Ό Τούρλας έμεινε μέρες όλάκερες μέσα
στο δάσος. Τα γερά χτυπήματα του τσεκουριού αντιλαλούσανε
βαριά και σκληρά. Ό Ρούμας και ό άρχηγός πήγανε και τότε
βρήκαν από περιέργεια.

«Μπορείτε να με βοηθήσετε να κυλήσω τα κούτσουρα ως στη
λίμνη;» εΐπε.

«Τί θα τα κάμεις;» τότε ρωτήσαν.

«Θά χτίσω μιá πλεούμενη καλύβα».

Γυναίκες και άντρες άρχισανε πάλι να τότε περιπαΐζουν: «Ό
Τούρλας θα χτίσει μιá νεροκαλύβα. Έμεις πάντα τό λέγαμε πως
ό Τούρλας είναι αλόκοτος άνθρωπος.» Ό ψαράς δέ νιαζότανε
για τις φλυαρίες τους. Με χίλια βάσανα κύλησε τους κορμούς των
δέντρων στη λίμνη, όπου πλέαν άπάνω στο νερό. Τους έδεσε
τον ένα κοντά στον άλλο με γερά λουριά: ύστερα έβαλε άπάνω
κάθετα στους κορμούς λιανότερα άλλα ξύλα, κι εκεί πάνω έχτισε
μιá μικρή χαμηλή καλύβα. Όλα τα τρόφιμα, γεννήματα και
καρπούς, τα κουβάλησε μέσα σ'αυτή την πλωτή καλύβα.

«Ό ψαράς φροντίζει για τα ψάρια του» μουρμούριζαν οι ξυ-
πνοί, που ζητούσαν άφορμή για να τότε περιπαΐζουν. Ό Τούρλας
σώπαινε. Ό χειμώνας εΐτανε βαρύς. Σωρός τό χιόνι είχε σκεπάσει
τη γη. Και όταν τέλος έφτασε ή άνοιξη και άρχισε χλιαρός
δυτικός άνεμος να φυσάει και να λιώνει τό χιόνι, κάθε μικρό ρυα-
κάκι γίνηκε όρμητικός χείμαρος με μαυροκίτρινα νερά, που κα-
τεβαίνανε μουρμουρίζοντας και βουίζοντας προς τη λίμνη και
κάνανε τα νερά της όλο και ν'άνεβαίνουν.

Ανήσυχοι κοιτάζαν οι άνθρωποι την πλημμύρα που σίμωνε.
Γρήγορα βρεθήκανε στην άνάγκη ν'αδειάσουνε κάμποσες κα-
λύβες, που εΐτανε πολύ κοντά στη λίμνη. Μά δέν προφτάσαν
να σηκώσουν όλα τα τρόφιμα τόσο γρήγορα είχε άνεβεί τό νερό
της λίμνης τη νύχτα. Ό χλιαρός άνεμος τάραξε τον τόπο και
λύγιζε άγρια τα ξυλιασμένα δέντρα του δάσους κι έσπαζε κλα-
νάκια όλάκερα. Πολλές καλύβες που είχανε γεμίσει νερά, τις
αδειάσαν από τα πράματα τους οι νοικοκυρέοι και πήγανε
να χωθούνε σ'άλλες. Στη γη, όπως την είχε ποτίσει και την είχε
μαλακώσει τό πολύ νερό, δέν μπορούσαν να στήσουνε καινούρ-
γιες καλύβες. Ό Τούρλας τους δέχτηκε εύχαρίστως στη δική του
καλύβα, που εΐτανε ψηλά, κοντά στο δάσος, και δέν είχε φόβο
άπό την πλημμύρα.

«Η άποθήκη μας θα γεμίσει νερά», φώναξε τρομαγμένη ή
Ζένα κι έτρεξε γρήγορα στον Άρκουδά, που κι εκείνος κοιτάζε
άνήσυχος τη βουερή κατεβασιά.

«Γρήγορα γλιτώστε όσα μπορείτε», πρόσταξε ό Άρκουδάς.
Ό Ρούμας έτρεξε να βοηθήσει τις γυναίκες, μά ό μισός από τον
πολύτιμο καρπό σκεπάστηκε από τα νερά.

Άπελπισμένοι κοιτάζαν οι άντρες τα πλημμυρισμένα νερά.
Η άκρολιμνιά, όπως τήνε ξαίρανε πρώτα, είχε χαθεί. Όμως του
Τούρλα ή καλύβα έπλεε ήσυχη άπάνω στα κύματα. Εΐτανε δεμένη
με γερά λουριά σε καλά στερεωμένα παλούκια. Πυκνή και γερή εΐ-
τανε ή καλαμένη σκεπή της και ή βροχή δέν περνούσε. Οι κορ-
μοί εΐτανε καλά δεμένοι, ό ένας με τον άλλον, και τ'άνοίγματα
που σχηματιζόνταν άνάμεσα στους κορμούς εΐτανε φραγμένα
με λάσπη και με μουσκλα, κι έτσι ούτε από κάτω δέν έμπαινε

τὸ νερό. Ἄς ἀνέβαιναν τὰ νερά ὅσο θέλανε· τὰ τρόφιμα τοῦ φρόνιμου ψαρά εἶταν ἀσφαλισμένα.

«Ὁ πιὸ γνωστικός ἀπ' ὅλους μας εἶταν ὁ Τούρλας» εἶπε ὁ ἀρχηγός· «καὶ τὸ φθινόπωρο γελοῦσα κι ἐγὼ μαζί του.»

Οἱ περισσότεροι ἄντρες δὲ βγάζανε τσιμουδιά. Σκάζαν ἀπὸ τὸ κακὸ τους, ποὺ πάλι ὁ ψαράς τοὺς εἶχε παρουσιάσει θαύματα, ἐνῶ αὐτοὶ τὸν περγελούσαν. Ὅμως ἔμα περνοῦσε ἡ πλημμύρα, θὰ κάνανε κι αὐτοὶ μιὰν ἀποθήκη ἀπάνω στὸ νερό.

Πέρασαν ἀκόμα κάμποσες ἀνήσυχες μέρες καὶ νύχτες οἱ κάτοικοι τῆς ἀκρολιμνιάς. Ὑστερα πέρασε τὸ κακὸ. Τὰ νερά κατεβήκαν ἀγάλλι' ἀγάλια. Ὅλοοι ἀνασάνανε λιγάκι ἀνακουφισμένοι. Τώρα μόνο μπορούσαν νὰ δοῦνε καλὰ τὴ ζημιὰ, ποὺ τοὺς εἶχε κάμει τὸ νερό. Πολλὰ τρόφιμα, σιτηρά, καρποί, κρέατα, εἶχανε χαλάσει ἀπὸ τὴν ὑγρασία, καὶ τόσες ὥραφες γούνες εἶχανε καταστραφεῖ ἀπὸ τὸ νερό καὶ τὴ λάσπη.

Μὲ πολὺν κόπο ἀδειάσανε τὰ νερά ἀπὸ τίς καλύβες ποὺ εἶχανε γεμίσει. Ἐπρεπε νὰ διορθώσουνε παντοῦ τοὺς τοίχους, ποὺ ἡ λάσπη τοὺς ξεφτοῦσε κι ἔπεφτε ἀπὸ τὴν ὑγρασία. Τέλος, ὁ ἥλιος στέγνωσε τὸ συνοικισμό. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ βαρὺ, μεγάλο χεῖμῶνα, ἄρχισε πάλι καινούργια ζωὴ.

Ὅταν ἔφτασε ὁ καιρὸς γιὰ νὰ σπείρουν οἱ γυναῖκες καὶ νὰ φυτέφουνε στὰ περιβόλια, ὁ Τούρλας εἶχε κι ἄλλο θρίαμβο πάλι. Τὰ ποντίκια εἶχανε φωλιάσει παντοῦ μέσα στὰ τρόφιμα καὶ κάνανε μεγάλη καταστροφή. Τοῦτο τὸ χινόπωρο εἶτανε ξερό· τὰ βλαβερὰ αὐτὰ ζῶα εἶχανε πληθύνει πολὺ, καί, μόλις μπῆκε ὁ χειμῶνας, τρυπώσανε μέσα στὶς καλύβες. Ἐκεῖ ἔκανε ζέστη καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶχανε φροντίσει γιὰ τροφή. Ὁ Τούρλας εἶχε πάλι γλιτώσει τὴ ζημιὰ. Ἀπάνω στὸ νερό τὰ δικά του τρόφιμα εἶτανε φυλαγμένα κι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φοβεροὺς κλέφτες.

Ὅχι, τοῦτο εἶτανε πάρα πολὺ! Ἐκεῖνος ὁ ψαράς, ποὺ τόσο τὸν εἶχανε πειράξει καὶ περιπαίξει, νὰ γελάει τώρα αὐτὸς μαζί τους! Πῶς περιμένανε τὴν εὐκαιρία ν' ἀφήσουνε τὸ θυμὸ τους νὰ ξεσπάσει. Ἀκόμα καὶ ὁ Ἀρκουδᾶς, ὁ ἀρχηγός, καὶ οἱ δυὸ του οἱ γυναῖκες ζηλεύανε τὴν καλὴ τύχη τοῦ Τούρλα, ἀν καὶ ἀποφένγαν νὰ φανερῶσουν αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τοὺς στὸν πονηρὸ ψαρά.

Ὁ Ρούμας, τὸ ἀντίθετο, πήγαινε συχνὰ στὴν καλύβα τοῦ Τούρλα καὶ χαιρότανε μαζί του γιὰ τὴν ἐπιτυχία του. Γιατί δὲν ἔφτανε κι ὁ πατέρας του κείνον τὸν καιρὸ μιὰ τέτια καλύβα; Αὐτὸς ὁ Ρούμας τὸν εἶχε τόσες φορές παρακαλέσει. Ὅλο καὶ συχνότερα πήγαινε μὲ τὴ βάρκα μαζί μὲ τὸν ψαρά, στὴ λίμνη, καὶ ὅλο λιγότερη εὐχαρίστηση τοῦ ἔκανε νὰ πηγαίνει κυνήγι μέσα σιὸ πυκνὸ δάσος.

Μιὰ μέρα πῆγε στὴν καλύβα καὶ εἶπε τοῦ πατέρα του:

«Ὁ Τούρλας θὰ μεγαλώσει τὴ νεροκαλύβα του, θὰ τῆνε κάμει πιὸ στέρεα καὶ θὰ πᾶει νὰ καθίσει γιὰ πάντα μὲ τὴ γυναῖκα του ἐκεῖ μέσα.»

Οἱ γυναῖκες σκάσανε τὰ γέλια. Μὰ ὁ Ἀρκουδᾶς εἶπε:

«Ὁ Τούρλας εἶναι ἄνθρωπος, ποὺ ξαίρει τί κάνει καὶ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ γελάει γιὰ ὅ,τι κάνει. Ὅμως αὐτὸ τὸ καινούργιο του σχέδιο δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω. Τί θὰ κερδίσει νὰ πᾶει νὰ καθίσει ἀπάνω στὸ νερό;»

«Τοῦ ἀρέσει καλύτερα στὸ νερὸ παρὰ στὴ στεριά. Ἄλλωστε αὐτὸς μόνο ποὺ κοιμάται μέσα στὴν καλύβα ποὺ ἔχει στὴ στεριά· καὶ πολλὲς φορές μάλιστα περνάει καὶ τὴ νύχτα πάνω στὴ λίμνη· καὶ τότε ἴσια ἴσια εἶναι ποὺ πιάνει τὰ περισσότερα ψάρια» εἶπε ὁ Ρούμας, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ κατηγοροῦνε τὸν ψαρά. Αὐτὴ εἶταν ἡ ἀλήθεια. Ὁ Τούρλας καὶ ἡ γυναῖκα του πηγαίνανε τόσο συχνὰ στὴ λίμνη καὶ εἶχανε τόσο συνηθίσει ν' ἀνασάνουνε πάντα τὸν καθαρὸ καὶ δροσερὸν ἀέρα της, ὥστε δὲν μπορούσανε πιά νὰ ὑποφέρουνε τὴ φοβερὴ βρώμα τοῦ συνοικισμού, ὅπου τὰ ἀποφάγια, ἄλλα μέσα στὶς καλύβες καὶ ἄλλα ἀπ' ὅξω σχηματίζαν ὅλο καὶ μεγαλύτερους σωρούς καὶ δηλητηριάζανε τὸν ἀέρα. Ὁ ἄντρας ἀκουγε συχνὰ τὴ γυναῖκα του, ποὺ τοῦ δηγιόταν γιὰ τίς καλύβες ποὺ εἶχανε στὸν τόπο τους. Μὲ τὸ κεφάλι σπτηγμένο στὰ δυὸ του χέρια καθότανε καὶ τὴν ἀκουε προσεχτικὰ καὶ ὕστερα ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ βυθισμένος σὲ συλλογὴ. Ἐνα βράδι τινάχτηκε ἀπάνω, τέντωσε τὰ χέρια του καὶ εἶπε:

«Ἐνιά σου, θὰ κάνουμε σὲ λίγο ἕνα καλύτερο ἀπὸ κείνα ποὺ ἔχουν οἱ δικοί σου.» Ὁ Ἀρκουδᾶς πῆγε ἀνήσυχος στὸν ψαρά καὶ τότε ρώτησε:

«Τί είναι αυτό που λογαριάζεις πάλι να κάμεις, Τούρλα; Θά πᾶς, λέει, να κατοικήσεις ἀπάνω στο νερό;»

Καί όταν ὁ Τούρλας τοῦ εἶπε πῶς ἀπάνω στο νερό εἶναι πιό πολὺ ὥραϊα καὶ πιό σίγουρα, ὁ ἀρχηγὸς κούνησε τὸ κεφάλι.

«Ἀλήθεια, μπορεῖ πολλὰ σ' ἐμᾶς νὰ μὴν εἶναι καλὰ καὶ ὠφέλιμα; ὅμως σκέψου πῶς οἱ πατεράδες μας καὶ οἱ παποῦδες μας εἶχανε σπίτια σὰν τὰ δικά μας; γεράσαν καὶ ζήσανε εὐχαριστημένοι μὲ τίς γυναῖκες τους μέσα σὲ τέτιες ὑπόγειες καλύβες. Μὴν περιφρονεῖς τὰ ἔθιμα τῶν προγόνων! Φέρνεις τὴν ἀνησυχία σὲ ἄντρες καὶ σὲ γυναῖκες.»

«Μὰ σὰν τὴ δική μου τὴ νεροκαλύβα ἔχουνε φτιάσει ὕστερα ἀπὸ μένα τόσοι ἄλλοι!»

Ὁ Ἀρκουδᾶς ἔκαμε πῶς δὲν ἄκουσε.

«Ὅλο μονάχος σου πᾶς καὶ δὲ σκοτίζεσαι καθόλου γιὰ μᾶς. Τὸ ξαίρω καλά, πόσο πιστὰ μᾶς δουλεύεις; ὅμως γιατί τραβᾶς δικό σου δρόμο; Τούρλα, γιὰ τὸ καλὸ σου μιλῶ. Σκέψου πόσο κρὺο θὰ κάνει ἀπάνω στο νερό τὸ χειμῶνα!»

Ὁ Τούρλας ἔμεινε ἀμιλητὸς κάμποση ὥρα. Ὑστερα ρώτησε:

«Μοῦ τὸ ἀπαγορεύεις νὰ πᾶω νὰ κατοικήσω ἀπάνω στο νερό;»

«Ὁχι» ἀποκρίθηκε σοβαρὰ ὁ ἀρχηγὸς «δὲν ἔχω τέτιο σκοπὸ. Ἄν τὸ θέλεις, δοκίμασε το. Ζαίρω πῶς γρήγορα θὰ γυρίσεις πάλι στὴν καλύβα πού ἔχεις στὴ στεριά.»

Ὑστερ' ἀπὸ λίγον καιρὸ τὸ σάλι ἀπάνω στὴ λίμνη γίνηκε πλατύτερο καὶ ἡ καλύβα, πού εἶτανε χτισμένη ἀπάνω, γίνηκε μεγαλύτερη καὶ στερεότερη. Οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες στεκόντανε στὴν ἄκρη τῆς λίμνης, όταν ὁ Τούρλας μετακομίστηκε μὲ τὴ γυναῖκα του στὴ νέα καλύβα. Δὲ λείπαν οἱ κοροϊδίες καὶ οἱ εἰρωνίες.

«Τώρα θὰ κοιμοῦνται μὲ τὰ ψάρια», λέγανε. Ὁ Τούρλας χαμογελοῦσε γιὰ ὅλα αὐτά. Ἄν τοὺς ἔδινε κάθε μέρα ὅσα ψάρια ἔπιανε τώρα ἀπὸ τὸ πλεούμενο σπίτι του, θὰ μιλοῦσαν ἀλλιώτικα. Πόσο εὐκολο εἶτανε γι' αὐτὸν νὰ ρίχνει τὰ δίχτια στο νερό ἀμέσως δίπλα στὴν καλύβα του ἢ νὰ παραμονεύει ἀπὸ κεῖ μὲ τὸ καμάκι ἢ μὲ τὸ ἀγκίστρι τὰ μεγάλα ψάρια, πού κολυμπούσανε γύρω ἀπὸ τὸ σάλι, γιατί βρῖσκανε τροφή ἀπὸ τ' ἀποφάγια πού πετοῦσε στο νερό ἡ γυναῖκα του.

Τὸ καλοκαίρι εἶτανε ζεστό. Ἀνθρώποι καὶ ζῶα δὲν μπορούσαν ν' ἀνασάνουν. Μέσα στο συνοικισμό εἶταν ἀνυπόφορη ἡ ζωὴ· γιατί τὰ σωριασμένα ἀποφάγια βρωμίζαν ἀμέσως καὶ σκορπίζανε μιὰ ἀπαίσια ἀποφορά. Ἀπάνω στο νερό εἶτανε ὑποφερτότερη ἡ κατάσταση.

Στὴν κατοικία τοῦ Τούρλα εἶταν εὐχάριστη δροσιά. Κάθε φορὰ πού γυρίζαν οἱ ἄντρες ἀπὸ τὸ ψάρεμα, όταν περνοῦσαν κοντὰ ἀπὸ τὴν κατοικία τοῦ Τούρλα, κοίταζαν περίεργοι μέσα στὴν ἀνοιχτὴ καλύβα, ὅπου καθόταν κοντὰ στο τζάκι ἡ μαυρομαλλοῦσα γυναῖκα. Συχνὰ ὁ Τούρλας καθότανε στο σάλι, μὲ τὰ πόδια κρεμασμένα στο νερό, καὶ περίμενε ἡσυχος νὰ περάσει κανένα ψάρι.

«Τὸ καλοκαίρι εἶναι καλὰ πάνω στο νερό» συλλογίζοντανε μερικοὶ «μὰ όταν θὰ ρθεῖ ὁ χειμῶνας, τὰ πράματα δὲ θὰ εἶναι τόσο εὐχάριστα ἐκεῖ μέσα.»

Ἄλλην ἰδέα ὅμως εἶχαν οἱ γυναῖκες, πού τὸν περισσότερο καιρὸ μένανε μέσα στὶς χαμηλές, βαθιές καλύβες, μέσα στοὺς καπνοὺς καὶ στὴ βρώμα. Μὲ ζήλια κοιτάζανε τὴν ξένη νὰ κάθεται μέσα στὴ δροσερὴ καὶ εὐάερη καλύβα πού ἔπλεξε πάνω στο νερό. Τί τυχερὴ πού εἶτανε!

Μὰ ὁ Ἀρκουδᾶς, ὁ ἀρχηγός, τριγυρνοῦνε βαθιὰ συλλογισμένος. Κάθε φορὰ πού πήγαινε στὴ λίμνη, κοίταζε πόσο ὥραϊο, πόσο σίγουρο κι εὐχάριστο εἶταν τοῦ Τούρλα τὸ σπίτι. Ἀχ, ἂν δὲν εἶχε μιλήσει ἔτσι κείνη τὴ φορὰ, θὰ εἶχε φτιάσει κι αὐτὸς ἀπὸ καιρὸ τώρα μιὰ τέτια κατοικία.

Ἀμα γύριζε στὴν καλύβα του, ἄκουγε τὴ Ζένα νὰ τοῦ λέει γιὰ τ' ὥραϊο σπίτι τοῦ ψαρά μέσα στὴ λίμνη. Καὶ ὁ Ροῦμας, πού πάντα τοῦ ἄρεσε νὰ πηγαίνει στοῦ Τούρλα, δὲν ἔβρισκε ἀρκετὰ λόγια γιὰ νὰ τὸ παινεύει.

Ἀπὸ τότε εἶχε ἀρχίσει ὁ Ἀρκουδᾶς νὰ κοιτάζει προσεχτικὰ τὴν καλύβα ἀπὸ ὅλες τίς μεριές. Πήγαινε στὸν ψαρά καὶ μιλοῦσανε γιὰ κάθε λεπτομέρεια πού εἶχε σχέση μὲ τὸ χτίσιμο τῆς. Τέλος τοῦ εἶπε:

«Τούρλα, ἔχεις δίκιο, εἶναι καλύτερα νὰ κατοικεῖ κανένας ἀπάνω στο νερό, παρὰ μέσα στὶς δικές μας τρύπες. Ἐγὼ θὰ μιλήσω μὲ

τούς άντρες. Θά φύγουμε όλοι μας από τὰ καλύβια μας και θά ρθούμε κι έμεις στο νερό.»

‘Ο ψαράς χαμογέλασε, έτριψε τὰ χέρια του, και είπε:

«Χαίρουμαι, ‘Αρκουδά, που τὸ κατάλαβες. ‘Ας βάλουμε άμέσως μπροστά τὴ δουλιά.»

«Νά μη βιαστούμε, Τούρλα! Πρέπει νά τὸ σκεφτοῦμε πρώτα καλά. Τὸ συλλογίζουμαι, ξαίρεις, βδομάδες τώρα. ‘Εμεις δὲ θά φτιάσουμε τίς καλύβες μας σάν τὴ δική σου. Λέω νά μὴν τίς κάμουμε άπάνω σὲ ξύλα που νά πλέχουν στο νερό. ‘Εμεις θά μπηξουμε γερὰ παλούκια εκεί στὰ ρηχά, κι άπάνω σ’αὐτά θά χτίσουμε τίς καλύβες.»

‘Ο ψαράς τινάχτηκε άπάνω.

«‘Αρκουδά, τὸ σχέδιο σου είναι άντάξιο ενός άρχηγού!»

ΤΟ ΛΙΜΝΑΙΟ ΧΩΡΙΟ

Τὴν ίδια μέρα, τὸ βράδι, ὁ ‘Αρκουδάς μάζεψε κοντά του όλους τοὺς άντρες και τοὺς άνακοίνωσε τὸ νέο σχέδιο. Πολλοί μείναν άμέσως σύμφωνοι, γιατί είτανε καιρὸς που κοιτάζανε μὲ κρυφὴ ζήλια τὴ νεροκαλύβα τοῦ Τούρλα. ‘Αλλοι άρχισαν νά μурμουρίζουνε και νά γκρινιάζουνε. Γιατί τάχα νά φύγουν από τίς καλύβες τους, όπου είχανε ζήσει τόσο καιρό; Και είτανε σωστό νά περιφρονήσουνε τίς κατοικίες τῶν πατεράδων τους και νά κάμουνε σπίτια άπάνω στὰ νερά; Ούτε τοῦ ‘Αρκουδά, τοῦ άρχηγού, δὲν τοῦ άρεσε ν’άφήσει τὰ ἔθιμα τῶν πρόγονων. Γι’αὐτὸ ἴσια είχε πει τότε τοῦ ψαρά νά μὴ χτίσει τὴν πλωτὴ καλύβα. Τώρα όμως φώναξε:

«Μά θυμηθεῖτε τὴν άνοιξη, όταν είχανε λιώσει τὰ χιόνια και είχανε πλημμυρίσει κάτω οἱ καλύβες. Συλλογιστεῖτε και τὰ καταραμένα τὰ ποντίκια, που μᾶς κάνουνε τόση ζημιὰ στὰ τρόφιμα.»

Οἱ γυναῖκες, όμως, όταν άκούσανε τὴν πρόταση τοῦ ‘Αρκουδά, καταχαρήκανε. Γυρίζαν από δῶ κι από κει ένθουσιασμένες και προσπαθοῦσαν νά πείσουνε τοὺς άντρες. ‘Απ’όλους πὶδ πολὺ χαιρόταν ὁ Ρούμας. Τώρα θά πήγαινε κι αὐτὸς νά κατοικήσει

άπάνω στο νερό ὅπως ὁ Τούρλας. Θά ψάρευε από τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδι, θά πήγαινε βαρκάδα μὲ τὸ μονόξυλο και στίς ζέστες τοῦ καλοκαιριοῦ θά παράβγαινε στο κολύμπι μὲ τὰ ψάρια.

Οἱ γυναῖκες και τὰ παιδιὰ είχανε πάει από ὦρα νά ἡσυχάσουνε στίς καλύβες και οἱ άντρες συνεδριάζαν άκόμα. Συζητοῦσανε μὲ τὸν Τούρλα και τὸν άρχηγὸ γιὰ τὰ καινούργια καλύβια που θά φτιάνανε στο νερό. Στὸ τέλος είπε ὁ ‘Αρκουδάς:

«Τώρα, πηγαίνετε νά κοιμηθεῖτε, γιατί αύριο πρέπει νά εἰστε ξεκούραστοι.» Λίγοι λίγοι φύγαν οἱ άντρες και στο τέλος μείνανε μόνο ὁ άρχηγὸς μὲ τὸν ψαρά και συζητοῦσανε πολλὴ ὦρα γιὰ νά κανονίσουνε τὴν ἔργασία που θ’άρχιζε τὴν ἄλλη μέρα. ‘Ο ‘Αρκουδάς είχε τὴ μεγαλύτερη εὐθύνη γιὰ τίς καλύβες, που έπρεπε νά γίνουνε γερές και σίγουρες κατοικίες γιὰ τίς οἰκογένειες, και κανεῖς άλλος δὲν ἤξειρε τόσο καλά τὸ βάθος, τὰ ρέματα και τὸ βυθὸ τῆς λίμνης, ὅσο ὁ ψαράς, που τόσο καιρὸ τώρα ζοῦσε άπάνω στὰ νερά της.

Τὴν ἄλλη μέρα, τὰ μεγάλα λυκόσκυλα μνηνοῦσανε τὴν αὐγὴ μὲ τὰ δυνατὰ γαβγίσματα τους. Οἱ άντρες πεταχτήκαν από τὸν ὕπνο. ‘Ο ἥλιος σιγὰ σιγὰ σκορποῦσε τὴν καταιχνιά, που είχε πέσει στο λιβάδι και στη λίμνη. ‘Ο ‘Αρκουδάς κοίταξε γύρο μ’ένρευνητικά μάτια.

«‘Εσεῖς οἱ άντρες, στο δάσος!» φώναξε. «Πάρτε τὰ τσεκούρια σας και τὰ σκοινιά σας.» Κολατσίσανε τὸν πρωινὸ χυλὸ τους και τραβήξανε γιὰ τὴ δουλιά. Σὲ λίγο, τὸ δάσος, που ἄλλοτε είτανε τόσο ἡσυχ, ἀντιλαλοῦσε από φωνές, κρότους, χτύπους, τριξίματα. Τίς πρώτες ἑβδομάδες κόβανε δέντρα. ‘Εδῶ κι εκεί ἔσπαζε κανένα τσεκούρι από τοὺς σκληροὺς ρόζους τῆς βαλανιδιάς, μά ὁ Νυχάς, ὁ ἐπιτήδειος τεχνίτης, ἔφτιανε ἄλλο. ‘Αμα ἔσπαζε κανένα στυλιάρι, τὸ πελεκούσε πάλι μὲ τὸ κοφτερὸ μαχαίρι του που είτανε καμωμένο από κόκκαλο και πέτρα. ‘Όπου στόμωνε κανένα πελέκι, τὸ άκόνιζε. Καμιὰ φορὰ τὰ χοντρά σκοινιά, που είχανε γιὰ νά σέρνουνε τοὺς κορμούς, κοβόντανε, μά ἡ Ζένα και οἱ ἄλλες γυναῖκες στρίβανε φλοῦδες και λουρίδες από τομάρι και φτιάναν ἄλλα. ‘Αν κανεῖς, άπάνω στη σκληρὴ δουλιά, χτυποῦσε κι ἔτρεχε ἡ πληγὴ του αἷμα, τὸ βράδι ἡ γριὰ μᾶνα

τοῦ ἀρχηγοῦ τὴν ἔδενε προσεχτικὰ κι ἔβαζε ἀπάνω βοτάνια, γιὰ νὰ τοῦ τῇ γιάνει.

Πλήθος εἶτανε σωριασμένοι οἱ λιανοὶ κορμοὶ στὴν ἀκρολιμνιά. Κάθε κορμὸ τότε κάνανε μὲ κόπο μυτερὸ στὴ μιὰν ἄκρη μὲ τὸ τσεκούρι καὶ ὕστερα τὸν κρατοῦσαν πάνω ἀπὸ μεγάλη φωτιά ὥς που νὰ καρβουνιάσει ἡ ἐπιφάνεια του. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ ὁ Τούρλας καὶ κάμποσοι ἄλλοι δένανε κοντὰ κοντὰ πολλὰ μονό-ξυλα καὶ σκαρώσαν ἀπάνω μιὰ κρεβατωσιά ἀπὸ κορμούς, γιὰ νὰ στέκονται κεῖ πάνω καὶ νὰ μπήγουν στὸ βυθὸ τὰ ξεφλουδι-σμένα καὶ καλοπελεκημένα παλούκια.

Τί χαρὰ ποὺ κάνανε τὰ μεγάλα παιδιὰ. Οἱ ἄντρες δένανε στὸ παλούκι σταυρωτὰ ἓνα ξύλο καὶ πάνου σ' αὐτὸ βάζαν νὰ καθίσει ἓνα παιδί. Τότες ἓνας στριφογύριζε τὸ παλούκι καὶ τὸ ἔχωνε βαθιά καὶ στερεὰ στὸ βυθὸ τῆς λίμνης, ὅσο ποὺ ρίζωνε γερά, ὅπως εἶτανε στὸ δάσος.

Ὁ ψαράς τριγύριζε μὲ τὸ μονόξυλο του κι ἔδειχνε τὴ θέση, ὅπου ἔπρεπε νὰ μπεῖ τὸ κάθε παλούκι. Σὲ λίγο ἔβλεπε κανεὶς νὰ προβάλουν ἀπὸ τὸ νερὸ οἱ ἄκρες ἀπὸ πλήθος παλούκια. Μὰ καὶ οἱ γυναῖκες δὲν καθόνταν νὰ χαζεύουνε στὸ γιολό. Φροντίζανε γιὰ τὸ φαγητό· ψαίνανε τὰ κυνήγια ποὺ ἔφερνε ὁ Ρούμας, γιὰ νὰ παίρνουνε δύναμη οἱ ἄντρες στὴν κουραστική τους δουλιὰ. Ὡς που νὰ μπεῖ ὁ χειμώνας, οἱ καινούργιες κατοικίες ἔπρεπε νὰ εἶναι ἑτοιμες.

Ὅλο καὶ μεγάλωνε καὶ παρουσιαζότανε πιὸ ἐπιβλητικὴ ἡ οἰκο-δομὴ ποὺ ὑψωνόταν ἀπάνω ἀπὸ τὸ νερὸ. Ἀπὸ τὸ πρῶι ὡς τὸ βράδι γύριζε ὁ Νυχὰς καὶ σκαρφάλωνε ἀνάμεσα στὰ παλούκια, γιὰ νὰ τοποθετήσῃ ἀπάνω τὰ δοκάρια πλάγια καὶ νὰ τὰ στερεώσῃ ἔπειτα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο μὲ ξυλοκάρφια.

Ὅταν θὰ εἶχαν οἱ ἄντρες στερεὴ κρεβατωσιά νὰ στέκονται, ἡ δουλιὰ θὰ προχωροῦσε γοργότερα. Ἀπὸ τὸ γιολὸ φτιάσανε τὴν ἓνα πλατὺ γεφύρι πρὸς τὴν κρεβατωσιά μὲ κάγκελα δεξιά καὶ ἄριστερά. Τὶς χαραμάδες ἀνάμεσα στὰ ὀριζόντια δοκάρια τὶς βουλώσανε τὰ παιδιὰ μὲ μουσκλα καὶ λάσπη.

Τέλος ἄρχισε τὸ στήσιμο τῶν σπιτιῶν. Στήσαν ὀρθὰ δοκά-ρια καὶ τὰ πλέξανε σταυρωτὰ μὲ κλαδιά. Ἀνακατέψανε μεγάλα ποσὰ ἀπὸ πηλὸ μὲ νερὸ καὶ ρίζανε μέσα λιανοκομμένα ἄχυρα,

γιὰ νὰ κρατᾷ ἡ λάσπη καλύτερα. Ἀλείψανε τοὺς τοίχους καὶ τοὺς μιστρίσανε μὲ τὸ χέρι γιὰ νὰ ἰσιώσουν. Ὁ Ρούμας καὶ τὰ παιδιὰ κουβαλοῦσανε καλάμια, γιὰ νὰ κάμουνε τὴ στέγη.

Ὁ Ἀρκουδὰς κοίταζε τὴν οἰκοδομὴ καὶ καμάρωνε. Ἐξὶ κα-λύβες σκαρώσαν ἀπάνω στὴν κρεβατωσιά. Τώρα ἔπρεπε νὰ φροντίσουνε γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ. Στρώσανε στὸ πάτωμα παχὺ στρώμα ἀπὸ πηλὸ, γιὰ νὰ μὴν καίει ἡ φωτιά τοῦ τζακιοῦ τὸ ξύ-λινο πάτωμα.

Τί χαρὰ ποὺ κάναν οἱ γυναῖκες, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ πατών-τας σίγουρα στὸ γεφύρι περάσανε στὸ καινούργιο τους σπίτι! Ἐπὶ τέλους, θὰ ζοῦσανε τώρα ἡσυχες καὶ χωρὶς κίντυνους.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ

Ἀπάνω στὴ ζεστὴ πέτρινη πλάκα τοῦ τζακιοῦ, ποὺ εἶτανε χτισμένο σ' ἓνα παχὺ στρώμα ἀπὸ πηλὸ, ἡ Ζένα ἄπλωνε τὸν πηχτὸ χυλὸ, ποὺ εἶχε φτιαγμένο ἀπὸ κοπανισμένο σιτάρι, γιὰ νὰ ψήσει λαγάνες, ὅταν ἔξαφνα παρουσιάστηκε στὴν πόρτα ἡ γριά μάννα τοῦ ἀρχηγοῦ ἀνήσυχη καὶ ρώτησε:

«Ποῦ νὰ εἶναι τόσες μέρες ὁ Ἀρκουδὰς; Τώρα εἶμουναι στὴ γυ-ναίκα τοῦ Τούρλα. Κι ἐκεῖνη ἀνησυχεῖ γιὰ τὸν ἄντρα της· γιατί οὔτε αὐτὸς δὲν εἶχε ποτὲ λείπει τόσες ἡμέρες. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο νὰ εἶχε φύγει ὁ Ἀρκουδὰς μὲ τὸν ψαρά, ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ ἡσυ-χία; Στὴ λίμνη δὲν εἶτανε πιθανὸ νὰ εἶχανε πάει. Θὰ εἶχανε πάει στὸν ποταμό!»

Ποῦ νὰ σηκώσει τὰ μάτια της ἡ Ζένα, γιὰ νὰ δεῖ τὴ γριά μάννα! Ἡ καρδιά της χτυποῦσε ἀπὸ ἀνησυχία καὶ φόβο. Καθόταν ὥρα πολλὴ ἀμίλητη μπρὸς στὸ τζάκι καὶ κοίταζε τὴ θράκα, ποὺ χώνευε. Ξέχασε τὶς λαγάνες, ποὺ καιγότανε σιγὰ σιγὰ, ὥς που στὸ τέλος ἡ βαριὰ μυρουδιά τοῦ ψωμιοῦ ποὺ καιόταν τήνε ξά-φνισε. Ἀναστένανε βαθιά:

«Ἀλήθεια, μάννα, ποῦ νὰ πῆγε ἄραγες ὁ Ἀρκουδὰς;»

Χωρὶς ψυχὴ, σθημένη εἶταν ἡ φωνὴ της. Ὑστερα σηκώθηκε, πῆγε στὴν πόρτα καὶ κοίταξε λυπητερὰ τὴ γριά μάννα.

«Ἐρχονται, ἔρχονται!»

Εΐταν ἡ λιγερὴ φωνὴ τοῦ Ρούμα, ποὺ μὲ τὸ κοντάρι του ἔδειχνε πέρα στὴ λίμνη. Καὶ ἀλήθεια, πέρα, βαθιά, μπορούσαν νὰ ξεχωρίσουν ἕνα μαῦρο σημάδι στὸ νερό, ποὺ σιγὰ σιγὰ σίμωνε στὶς καλύβες. Ἡ γριά μάνα ἔβανε πάνω ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ἀντήλιο τὸ χέρι καὶ κοίταξε μακριά. Ὁ ἥλιος ἀπὸ πάνω ζεματοῦσε καὶ τὸ ἀντιλάμπισμα του στὸ νερὸ τῆς λίμνης θάμπωνε τὰ μάτια.

Ἡ διαπεραστικὴ φωνὴ τοῦ Ρούμα χαροποίησε κι ἐκείνους ποὺ κατοικοῦσαν στὶς γειτονικὲς καλύβες. Τρέξαν νὰ δοῦνε κι αὐτοί. Μαζὶ ἔτρεξε καὶ ἡ γυναίκα τοῦ Τούρλα.

«Βλέπω τὸν Τούρλα!» εἶπε.

«Μόνο ἕναν ἄνθρωπο βλέπω στὴ βάρκα» εἶπε μιὰ φωνή.

«Κι ἐγώ!»—«Ἀλήθεια, ἕνας μόνο κάθεται στὴ βάρκα!»—«Τότε δὲ θὰ εἶναι αὐτοί!»—«Καὶ ὅμως βλέπω καλὰ τὸν Τούρλα!»—«Μὰ τί γίνηκε ὁ Ἀρκουδᾶς;» ἀκουστήκανε πολλὲς ἀνήσυχες φωνές νὰ λένε ἡ μιὰ ὕστερ'ἀπὸ τὴν ἄλλη.

«Ὁ ψαρὰς εἶναι» εἶπε ὁ Νυχᾶς μὲ πεποίθηση σὲ λίγη ὥρα. «Ὅμως τὸν Ἀρκουδᾶ δὲν τότε βλέπω!»

Γύρισε καὶ εἶδε τίς δυὸ γυναῖκες, ποὺ στεκόνταν ἄφωνες μὲ τὸ μάτι καρφωμένο στὸ μονόξυλο ποὺ σίμωνε. Τὸ κεφάλι τους εἶτανε μπροστὰ σκυμένο. Στὰ μάτια τους ὅλο καὶ μεγάλωνε ἡ ἀγωνία, καθὼς βλέπανε μόνο ἕναν ἄνθρωπο μέσα στὴ βάρκα καὶ κόψανε γύρο τ'ἀνήσυχια λόγια ποὺ λέγανε οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες. Σιγὰ σιγὰ πλησίαζε ἡ βάρκα. Ἐξαφνὰ ἡ Ζένα ἔπεσε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γριάς μάνας καὶ ἀκούμπησε κλαίοντας τὸ κεφάλι στὸν ὦμο τῆς. «Ὁ Ἀρκουδᾶς δὲν εἶναι μαζὶ!» εἶπε καὶ σωριάστηκε χάμω. Ἡ γριά μάνα ἔμενε βουβή καὶ μὲ τὰ μάτια καρφωμένα πάντα στὸ μονόξυλο. Δὲν ἀκούγε τίς φωνές τῶν ἄλλων. Αὐτὸ ποὺ εἶδε τὴν ἔφτανε. Πίσω στὴ βάρκα καθόταν ὁ Τούρλας καὶ μπροστὰ εἶτανε ξαπλωμένο κάτι σκεπασμένο μὲ χλωρὰ κλαδιά. Τὸ ἤξαιρε: Ὁ Ἀρκουδᾶς, τὸ παιδί τῆς, ὁ ἀρχηγός, εἶταν νεκρός.

Ἐξαφνὰ σκούζαν ὅλες οἱ γυναῖκες καὶ πέσανε χάμω μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ. Καὶ τῶν ἀντρῶν ἀκόμα τὰ πρόσωπα γίναν ἀλλιώτικα ἀπὸ τὴ θλίψη. Τί εἶχε γίνει; Καθὼς ἐρχόταν ἡ βάρκα, εἶχανε δεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Τούρλα καὶ τὰ καταλάβαν ὅλα. Ὁ

ψαρὰς εἶχε γίνει ἀγνώριστος. Τὸ πρόσωπο του εἶτανε κατὰ-μαυρο καὶ τὰ ροῦχα του ξεσκισμένα. Τώρα τὸ ξαίραν ὅλοι: Ὁ Ἀρκουδᾶς εἶταν νεκρός! Ὅμως ἡ ψυχὴ του ζοῦσε ἀκόμα. Εἶχε ἀκόμα δύναμη κι ἐξουσία στὶς γυναῖκες καὶ στοὺς ἄντρες τῆς φυλῆς! Ἀλίμονο σ'ἐκείνον ποὺ κόπησε ποτὲ νὰ τότε πειράξει!

Πρῶτη μιὰ ἀπὸ τίς γυναῖκες πετάχτηκε ἀπάνω· ἔτρεξε φωνάζοντας στὴν καλύβα τῆς καὶ ζάρωσε σὲ μιὰ σκοτινὴ γωνιά. Τὶς τελευταῖες ἡμέρες μὲ τὴν ἀστόχαστη γλώσσα τῆς εἶχε πεί ἀσκημα λόγια γιὰ τὸν ἀρχηγό. Θὰ μπορούσε τώρα νὰ τὴν ἐδίκηθαι ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, ποὺ ἀόρατη πετοῦσε τριγύρω τους. Πῶς νὰ φυλαχτεῖ; Κατατρομαγμένη πῆρε μὲ τὸ χέρι τῆς στάχτη ἀπὸ τὸ τζάκι καὶ τὴ σκόρπισε ἀπάνω στὸ κεφάλι τῆς καὶ στὸ πρόσωπο. Ἔτσι τώρα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχηγοῦ δὲ θὰ τὴν ἀναγνώριζε, ἂν ἐρχόταν νὰ τὴν ἐδίκηθαι.

Στὸ μεταξύ ὁ Τούρλας εἶχε δέσει τὸ μονόξυλο στὰ παλούκια καὶ φώναζε πρὸς τοὺς ἄντρες:

«Τὸν Ἀρκουδᾶ τότε σκοτώσαν! Βοηθήστε μὲ νὰ τὸν πᾶμε στὴν καλύβα του!»

Ὅμως ὅλοι τραβηχτήκανε μὲ φρίκη πίσω, ὥς που τέλος κατέβηκε στὴ βάρκα ὁ Νυχᾶς. Αὐτὸς εἶτανε πάντα ὁ πιστὸς φίλος τοῦ ἀρχηγοῦ· αὐτὸν ἡ ψυχὴ, ποὺ φτερούγιζε γύρο, δὲ θὰ τότε πείραζε. Μὲ κόπο πήγανε τὸ νεκρὸ στὴν καλύβα του. Ἡ γριά μάνα, ἡ Ζένα καὶ ὁ Ρούμας ἀκολουθοῦσαν.

«Σκοτώθηκε σὲ σκληρὸ πόλεμο. Μὰ χτυπήθηκε σὰν παλληκάρι» τοὺς διηγήθηκε ὁ Τούρλας. «Τραβούσαμε κάτω στὸ ποτάμι, γιὰ νὰ πετύχουμε κύνους ποὺ εἶχαν ρθεῖ στὶς καλύβες μας καὶ μᾶς εἶχαν ἀρπάξει τὰ κορίτσια. Δέσαμε καλὰ τὴ βάρκα μέσα στὰ πυκνὰ καλάμια καὶ μὲ προσοχὴ βγήκαμε στὴν ὄχθη. Δὲ βλέπαμε τίποτα ποὺ νὰ μᾶς ἀνησυχήσει. Προχωρούσαμε ἀργά, σκυμένοι μέσα στὰ καλάμια καὶ στὰ ψηλὰ χόρτα πρὸς τίς καλύβες ποὺ εἶτανε κοντὰ στὸ νερό. Ἐξαφνὰ ὁ Ἀρκουδᾶς σταμάτησε κι ἔδειξε μὲ τὸ χέρι του δυὸ γυναῖκες ποὺ θερίζαν. «Ἐκεῖνα δὲν εἶναι τὰ κορίτσια μας;» μοῦ ψιθύρισε. Ἐκεῖνα εἶταν. Ἦθελα νὰ τοὺς τραβήξω τὴν προσοχὴ καὶ τοὺς σφύριξα ἀλαφρά. Καὶ τότε, λίγα βήματα πρὸ πέρα ἀπὸ μᾶς πεταχτήκαν ἀπάνω ὀχτῶ ὡς δέκα ἄντρες. Μόλις μᾶς εἶδαν βάλαν τίς φωνές σὰν τοὺς δαι-

Ὁ προϊστορικός ἄνθρωπος καὶ ἡ ζωὴ του

μονισμένους. Χυθήκαν άπάνω μας μέ τά πελέκια καί τά κοντάρια. Έμείς άρχίσαμε νά τρέχουμε κατάρ τη βάρκα μας. Πρώτος πήδησα μέσα έγώ. 'Ο Άρκουδάς έχωσε τό κοντάρι στό στήθος του πρώτου πού μās είχε ζυγώσει καί τόν έριξε κάτω νεκρό. "Υστερα μπήκε καί ό Άρκουδάς στη βάρκα. Γρήγορα γρήγορα άρπαξα τά κοντιά κι έσπρωξα τη βάρκα στ'άνοιχτά. Τότες κάτι βούϊξε στόν άέρα κι ένα πελέκι πέτυχε τόν άντρείο μας άρχηγό. "Έπεσε νεκρός μέσα στη βάρκα. Μέ χίλια βάσανα κατόρθωσα νά ξεφύγω. "Αν δέ μέ κρύβαν άπό τά μάτια τους τά ψηλά καλάμια, σίγουρα θά μέ είχανε σκοτώσει κι έμένα.» Τρομαγμένοι κόψαν οι άλλοι τριγύρω τά λόγια του Τούρλα. 'Η Ζένα είχε πέσει άπάνω στό νεκρό κι έκλαιγε καί δερνόταν. 'Ο Ρούμας έσφιγγε μέ λύσσα τό πελέκι του στό χέρι.

«Έκδίκηση! Έκδίκηση!» φώναζε κι έτριξε τά δόντια. Τό άλλοτε τόσο ειρηνικό λιμναίο χωριό, έμοιαζε μέ ξεσηκωμένη μερμηγκοφωλιά. Άντρες, γυναίκες καί παιδιά, όλοι μαζί, φωνάζαν άγριεμένοι. Κοιτάζανε φοβισμένοι κατάρ την καλύβα, όταν μιλούσανε γι'αυτόνε. "Όλα τώρα μπορούσε κείνος νά τ'άκούσει. Άμα νύχτωσε, σ'όλες τίς καλύβες κλείσανε τίς πόρτες· ή ψυχή του νεκρού δέν έπρεπε νά βρεί άνοιγμα γιά νά μπει μέσα.

Οι άντρες είχανε συναχτεί στην καλύβα του Τούρλα. Σήμερα είχανε κι ό Ρούμας γιά πρώτη φορά μαζί τους. Στόν Άρκουδά, τόν άρχηγό, τό παλληκάρι της φυλής έπρεπε νά κάμουν άντάξια κηδεία.

«Άντρες της φυλής μας», έτσι άντήχησε σοβαρή καί ήρεμη ή βαθιά φωνή του Νυχά, «είμαι άπό τους πιό γέρους της φυλής μας καί θυμούμαι καλά άπό τά παιδικά μου χρόνια πώς ό πατέρας του Άρκουδά πέθανε καί κηδεύτηκε όπως ταιριάζει σέ άρχηγό. Δέν τότε ρίξαν άμέσως στό βάλτο ή στη λίμνη σάντους σκλάβους ή σάν τίς γυναίκες, πού κανείς δέ φοβάται την ψυχή τους καί πού δέν είχαν ούτε στη ζωή τους ποτέ καμιά δύναμη. Μακριά άπό τίς καλύβες σέ μianής λίμνης την άκρια τότε θάψανε. Κυλήσανε μεγάλες πέτρες καί τίς στήσανε γύρω κι άπάνω στό νεκρό, γιά νά μήν μπορεί ή ψυχή του νά βγει. Έτσι πρέπει νά κάνουμε κι έμείς μέ τόν Άρκουδά, αν θέλουμε νά μήν έχουμε φόβο άπό την ψυχή του. Τήνε ξαίρετε τη ρεματιά πίσω άπό τό δά-

σος. Πέρα άπό τη ρεματιά, πάνω σ'ένα ψήλωμα βρίσκονται κάτι μεγάλες πλάκες. Άς τίς μαζέψουμε αυτές σ'ένα σωρό, πού θά σκεπάσει τόν τάφο του άρχηγού μας.

Ένα μουρμουρητό άκούστηκε γύρω: είχαν όλοι τους σύμφωνοι.

«Ναί, εκεί πρέπει νά θάψουμε τόν Άρκουδά» φωνάζαν οι άντρες. 'Ο νεκρός κοιτόταν ακόμα μέσα στην καλύβα. 'Η μάνα του, ή Ζένα καί ό Ρούμας αυτές τίς ήμέρες πήγανε καί καθίσανε στό σπίτι του Τούρλα. Ποτέ δέ θά τολμούσαν νά ξενοχτίσουνε μαζί μέ τόν νεκρό άρχηγό. Κάθε μέρα όμως ή Ζένα του πήγαινε μια χύτρα μέ ψωμί καί κρέας, γιά νά μήν ύποφέρει άπό πείνα ή ψυχή του πεθαμένου.

Έτσι είχανε περάσει πέντε μέρες. Είτανε νύχτα. Τό φεγγάρι βγήκε πίσω άπό ένα μαύρο σύννεφο. Λουσμένος άπό τό ήμερο φώς του όρθωνόταν ό λόφος πέρα άπό τη ρεματιά. Άπό τους σκοτινούς κλώνους μιās θεόρατης βαλανιδιάς πετάχτηκε σά φάντασμα μια κουκουβάγια καί πέταξε κατάρ τη ρεματιά. Καί μέσα στη νεκρική σιωπή πού άπλωνότανε γύρω άνατρίχιαζε κανείς ν'άκούει τη φωνή της.

Η συνοδεία άπό τους άντρες καί τίς γυναίκες σταμάτησε στην άκρη του λόγγου τρομαγμένη. "Όλοι σκεπάσαν ακόμα πιό σφιχτά τό πρόσωπο τους. Λαλούσε τό πουλί των νεκρών. 'Η θλιβερή κραυγή του άντηχούσε στ'αυτιά τους σάν νά έλεγε: «Έλα μαζί! Έλα μαζί!»

Μέσα σ'αυτή τη φοβερή ήσυχία δέν κοτούσαν ούτε ν'άνασάνουν. Ναί, ή ψυχή του νεκρού άρχηγού τριγυρνούσε μέσα σ'έκείνη τη λαγγαδιά καί δέν μπορούσε νά βρεί άναπαμό. Έπρεπε τό γρηγορότερο νά τήνε κλείσουνε μέσα σ'ένα γερό πέτρινο κουβούκλι.

Τέσσεροι γεροί άντρες κρατούσανε τό νεκρό σέ νεκροκρέβατο άπό κλαδιά. Τόν είχανε δέσει μέ λουριά καί δέρματα. Άργά άργά, άμίλητοι περπατούσανε μέσα στη φεγγαρόλουστη λαγγαδιά. Άπό πίσω ακολουθούσαν οι γυναίκες κρατώντας χύτρες καί φωτιές. Μακριά άκουγότανε πότε πότε ή φωνή του νεκρικού πουλιού. Τέλος φτάσανε στό λόφο· άνασάνανε λίγο, ξελαφρώσανε. Σέ λίγο ό άρχηγός, πού καί νεκρός είχε τόση δύσαμη, θά είχανε καλά σφαλισμένους μέσα στόν τάφο.

Καταϊδρωμένοι περιμέναν εκεί πάνω ο Τούρλας, ο Νυχάς και πολλοί άλλοι άντρες. Είχανε δουλέψει τόσο βαριά όλη την ημέρα. Με μακριά λοστάρια είχανε κυλήσει τὰ τεράστια λιθάρια, πού βρισκόνταν ένα γύρο και τὰ είχανε σωριάσει εκεί πάνω. Δυό μέτρα πλάτος και τέσσερα μάκρος είχανε χτίσει με τις πέτρες τὸ θάλαμο. Είχανε βουλώσει προσεχτικά όλες τις χαραματιές και τρύπες με λιθάρια και λάσπη, για νὰ μὴ βρεῖ ὁ νεκρὸς ἀνοιγμα πουθενά και βγεῖ ἔξω. Χάμω είχανε σκορπίσει πρώτα μικρά λιθάρια και πάνω ἀπ' αὐτὰ είχαν ἀπλώσει ένα χοντρὸ στρώμα ἀπὸ λάσπη. Ἀπὸ πάνω, τὸ θάλαμο τότε στέγαζε μιὰ θεόρατη πέτρινη πλάκα. Τρεῖς ἡμέρες είχανε χρειαστεῖ νὰ τήνε κυλήσουν ἀπὸ πάνω. Ἡ θύρα τοῦ τάφου εἴτανε κατὰ τὴν ἀνατολή. Ἀπὸ τις δυό μεριές ὀρθωνόντανε δυό ἐξαιρετικά μεγάλα λιθάρια για παραστάτες.

Ἀπὸ πάνω είχανε δεῖ τὴ νεκρικὴ συνοδεία, πού περνοῦσε τὴ ρεματιά. «Βάλτε τον ἔδῳ τὸ νεκρὸ» μουρμούρισε ὁ Τούρλας κι ἔδειξε τὸ λοξὸ ἀνοιγμα τοῦ τάφου. Μὲ ἀνακούφιση ἀφήσανε κάτω τὸ ἀπαίσιο φορτίο οἱ άντρες. Ὅλοι στεκόντανε βουβοὶ γύρο στὸν τάφο.

Τότε προχωρήσανε και πήγανε κοντὰ ἡ Ζένα και ἡ γριά μάνα. Ἡ Ζένα κρατοῦσε μέσα σὲ μιὰ χύτρα πυρωμένα κάρβουνα, και ἡ γριά μάνα φαγητὸ και νερό. Δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσουνε τὸ νεκρὸ χωρὶς τροφή στὸ ταξίδι, πού θὰ ἔκανε στὴ χώρα τῶν νεκρῶν.

Ὁ Τούρλας και ὁ Νυχάς βάλανε τὸν ἀρχηγὸ μέσα στὸ πέτρινο θάλαμο. Ὑστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα, μιὰ δυνατὴ φωτιά φλογοκοποῦσε πρὸς τὰ πόδια τοῦ νεκροῦ. Ὑήσανε κρέας και τὸ βάλανε μέσα σὲ μιὰ χύτρα κοντὰ του. Βάλανε μέσα προσεχτικά τὰ ὅπλα του. Στὸ ἀριστερὸ του χέρι τοῦ βάλανε τὸ κοντάρι, στὸ δεξί του τὸ ζηλευτὸ πελέκι, πού τοῦ εἶχε φτιάσει τὸ χειμῶνα ὁ Νυχάς. Τώρα, ἂν κοτούσαν, ἂς πηγαῖναν νὰ τὸν ἀνησυχίσουν οἱ ἐχτροὶ του. Μὲ τ' ἀγαπημένα του, τὰ μπιστεμένα ὅπλα θὰ τοὺς τάραζε.

Ὑστερα κλείσανε με μικρές πέτρες τὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας. Τώρα εἶχε βρεῖ πιά ἡσυχία ὁ ἀρχηγός. Δὲν μποροῦσε πιά νὰ

βλάψει κανένα. Σὲ λίγο ἔπαψε και ἡ νεκρικὴ σιωπὴ γύρο. Ὁ τρόμος ἔφυγε ἀπὸ τὰ πρόσωπα.

«Μὰ πῶς τὰ κυλήσανε τοῦτα τὰ θεόρατα λιθάρια ἔδῳ;» ρωτήσανε περιέργως κάτι γυναῖκες.

«Αὐτὸ θὰ σὰς τὸ ποῦμε αὔριο» εἶπε ὁ Τούρλας. «τώρα θὰ φάμε τὸ νεκρικὸ δείπνο, για νὰ τιμήσουμε τὸ γενναῖο μας ἀρχηγό. Πού εἶναι ὁ ταῦρος πού εἶχαμε για τὴ θυσία;»

Οἱ ἄλλοι άντρες είχανε στὸ μεταξὺ ἀνάψει ἀπάνω στὴν πλατιά πλάκα τοῦ τάφου μιὰ μεγάλη φωτιά. Σφάξανε τὸν ταῦρο, περράσανε στὴ σούβλα κάτι μεγάλα κομμάτια κρέας και τὰ ψήσανε στὴν ἀνοιχτὴ φωτιά. Γύρο στὴ φωτιά στεκόνταν άντρες και γυναῖκες.

Τότε πρόβαλε στὴ μέση τοῦ κύκλου, πού εἶχε σχηματιστεῖ, ἡ Ζένα, ἡ γυναῖκα τοῦ ἀρχηγοῦ. Προχώρησε κοντὰ στὴ φωτιά πού σπιθοβολοῦσε. Ὅπως τῆς φώτιζε τὸ χλωμὸ πρόσωπο ἡ κόκκινη λάμψη τῆς φωτιᾶς, ἔμοιαζε σὰ φάντασμα. Τὸ φεγγάρι εἶχε χαθεῖ πίσω ἀπὸ ένα μελανὸ σύννεφο. Μέσα στὴ ρεματιά εἴτανε βαθὺ μαῦρο σκοτάδι. Μόνο κάπου κάπου ἀκουγόταν νὰ σκούζει κανένα νυχτοπούλι. Ἐξαφνα ἡ γυναῖκα τοῦ ἀρχηγοῦ τέντωσε ψηλὰ τὰ δυὸ της χέρια και με πνιγμένη φωνὴ ἀρχισε τὸ μοιρολόγι!

«ὦ δυνατέ, λαμπρέ μου ἥρωα! Σὲ σκοτώσανε σὲ ἄχριον πόλεμο. Ὅρμητικὸς σὰν τὸν αἰτό, δυνατὸς και ἀντρείος σὰν τὴν τρομερὴ ἀρκουδὰ, εἰσουν ὁ τρόμος τῶν ἐχτρῶν και ὁ προστάτης τῆς φυλῆς μας. Ἐδῳ στέκει μπροστὰ σου ἡ Ζένα, ἡ σκλάβα σου, ἡ γυναῖκα σου. Ποτὲ πιά δὲ θὰ τὴν ξαναῖδεῖ τὸ ἀστραφτερό σου μάτι! Ποιὸς θὰ τὴ φροντίζει τώρα πού λείπεις ἐσύ; Θὰ ζεῖ καταφρονεμένη μέσα στὶς γυναῖκες! Ἀρκουδὰ, Ἀρκουδὰ, περήφανο πολληκάρι μου!»

Μ' ἑλαφρὸ ξεφωνητὸ σωριάστηκε κάτω κοντὰ στὴ φωτιά στενάζοντας.

Γύρο σιωπὴ βαθιὰ ἀπλωνότανε τὴν ὥρα πού μυρολογοῦσε ἡ Ζένα. Ὑστερα ξανάρχισε πάλι ἡ ζωὴ. Τὰ κοφίδια είχανε ψηθεῖ στὴ σούβλα. Μὲ λαιμαργία ριχτήκαν οἱ άντρες και οἱ γυναῖκες, για νὰ πάρουνε δύναμη ὕστερ' ἀπὸ τὸν τρόπο πού είχανε περράσει. Σὲ λίγο είχανε ξεχάσει και τρόπο και πένθος. Τώρα πού

ξαίρανε, πώς δὲν εἶχαν νὰ φοβηθοῦνε πιά τίποτα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου, μὲ τὸ φαγητὸ ξαναγύρισε καὶ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς.

Οἱ ἄντρες δηγιόντανε τοὺς πολέμους καὶ τὰ κυνήγια, ὅπου ὁ Ἄρκουδᾶς, ὁ νεκρὸς τους ἀρχηγός, εἶχε φανεῖ τὸ πρῶτο παλληκάρι.

Ἀγάλι' ἀγάλια εἶχε φωτίσει ἡ ἀνατολή. Ὁλοκόκκινος ἀνέβαινε τώρα ἀργὰ ὁ ἥλιος πίσω ἀπὸ τὸ μαῦρο δάσος, σὰ νὰ ἔλεγε σ' ὅλους ποὺ εἶταν ἐκεῖ συναγμένοι, πὼς εἶτανε πιά καιρὸς γιὰ τὰ σπιτίτια τους.

Γυρίζανε πρὸς τὴ λίμνη ξεφωνίζοντας χαρούμενοι, εὐχαριστημένοι ποὺ βλέπανε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἀνασαίνανε τὸν ἀέρα. Βουβὲς καὶ σκυφτὲς ἀκολουθοῦσανε πάρα πίσω ἡ Ζένα καὶ ἡ γριά μάνα.

Συχνὰ πῆγαινε ἡ Ζένα πάνω στὸν τάφο μαζί μὲ τὸ Ρούμα, χωρὶς νὰ τὴνε παίρνει κανένας εἰδηση, καὶ ἄφηνε πάνω στὴν πλάκα μιὰ χύτρα μὲ φαγητό, γιὰ νὰ μὴν πεινάει τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἡ ψυχὴ στὸ μακρινὸ τῆς ταξίδι πρὸς τὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ 1ο

ΙΣΤΟΡΙΑ

	Σελ.
1. Ἄλλοτε καὶ τώρα.....	7
2. Πὼς γίνηκε ὁ ἀνθρώπος βασιλιάς τῶν ζώων καὶ πὼς μάθαμε τὴ νίκη του αὐτῇ.....	13
3. Ὁ ἀνθρώπος μαθαίνει νὰ φτιάχνει ἐργαλεῖα καὶ νὰ κάνει τὴν κατοικία του μέσα στὶς σπηλιές.....	20
4. Πὼς ἐγκαταστάθηκε σὲ μόνιμη κατοικία.....	36
5. Πὼς ὁ ἀνθρώπος ἐφτιάσε καὶ πὼς κυβερνοῦσε τὶς πασσαλοκατοικίες καὶ πὼς ἀρχισε νὰ ἐμπορεῦται καὶ νὰ κάνει ἀποικίες.....	52
6. Πὼς χτίσαν οἱ ἄνθρωποι τὶς ξύλινες λιμεναῖες κατοικίες τους ἀπάνω στὴ στεριά.....	63

ΜΕΡΟΣ 2ο

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ

1. Πὼς ἀπόχτησαν οὐρὰ οἱ πῆθηκοι.....	73
2. Πὼς γίνηκε ὁ ἥλιος.....	74
3. Μύθοι γιὰ τὴ φύση.....	76
4. Οἱ Μιαμί, οἱ ἑπτὰ ἀδερφές.....	81
5. Ἐκεῖνοι ποὺ βρήκανε τὴ φωτιά, ὁ Βουτούλγας, ὁ γερανὸς καὶ ἡ Γκούνορ, ἡ ποντίκα.....	87
6. Πὼς κάνουν τὰ πῆλινα ἀγγεῖα.....	91
7. Ἡ μύση τοῦ Μπιαμί.....	92
8. Πὼς φτιάχνουν τὰ τύμπανα καὶ τὰ κρόταλα.....	97
9. Ἐνας θρύλος γιὰ τὰ λουλούδια.....	98
10. Ἀπὸ ποῦ μᾶς ἐρχεται ἡ παγωνιά.....	101

ΜΕΡΟΣ 3ο

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

1. Οἱ Λυκάνθρωποι καὶ οἱ Ὑαροκνηγοί, τοῦ Georg Lindenlanb..	107
2. Ὁ Τσούρλας ὁ ψαράς, τοῦ Karl Sivers	129

ΔΕΚΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

40 ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΤΟΜΟΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΔΥΟ ΣΕΙΡΑΣ

ΕΚΑΣΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 40.—

ΣΕΙΡΑ Α'. (διὰ παιδιὰ 7-12 ἐτῶν)

1. Μυθολογία γιὰ παιδιὰ I. (Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου) Baldwin.
2. Μυθολογία γιὰ παιδιὰ II. (Οἱ ἥρωες) Baldwin.
3. Μῦθοι τοῦ Αἰώπου.
4. Μῦθοι Lafontaine.
5. Ὠραίες Παιδ. Iστ-ρίες Grimm.
6. Τὰ ὠραιότερα Παραμῦθια τοῦ Andersen.
7. Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου.
8. Ροβινσὼν Κραῦσος Defoe.
9. Δὸν Κιχώτος Cervantes.
10. Οἱ περιπ. βεράνου Μονχάουζεν. Mund.
11. Ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ Swift.
12. Ἱστορίες γιὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον.
13. 20 Παραμῦθια ἐκλεκτὰ διαφόρων λαῶν (ἐκλογαί).
14. Οἱ ἑπτὰ μικροὶ ἀδελφές Andrews Jane ἤτοι: Ἀγκωνάκι ἢ Ἑσκιμώα, Τζεμιλά ἢ κόρη τῆς Ἑρήμου, ἡ Πέν-Σέ ἢ Κινέζα, Λουίτσα ἢ κόρη τῶν βοιωτῶν κλπ.
15. 10 παιδιὰ τοῦ ἔζησαν κατὰ ἐποχὰς ἀπὸ τὸν παλὸν καιρὸ ὡς τώρα ὑπὸ Andrews Jane.
16. Δραματικὰ διηγ. καὶ Παιχνίδια.
17. Παίδικα Τραγῳδία Ζαχαρία Παπαντωνίου καὶ Λαμπρόν.
18. Ὁ Σέρλοκ Χόλμς τῶν τετραπύδων παιδικὸ μυθιστόρημα, τοῦ ὁποῦν τὰ πρόσωπα εἶναι ζῶα. (Φυσικοὶ χαρακτήρισμοὶ τῶν ζώων).
19. Ἡ Πεντάμορφη Νεράιδα (διηγήματα βγείας).
20. Ἐνας μικρὸς διηγείται τὴν ζωὴν του· τερπνότητες ἱστορίες ζώων καὶ πτηνῶν.

ΣΕΙΡΑ Β'. (διὰ παιδιὰ 10-16 ἐτῶν)

1. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες τοῦ παρελθόντος.
2. Πέντε Ἑνδοξοὶ Axel Guerber.
3. Τὰ μεγαλύτερα γεγονότα τῆς ἀνθρωπότητος Guerber.
4. Αἱ μεγαλύτεραι πράξεις.
5. Οἱ μεγάλοι θαλασσοπόροι (Κολόμβος, Βάσκο δὲ Γάμα, Μαγγελάνος, Κούκ κλπ.).
6. Οἱ μεγάλοι ἑφευρέται καὶ αἱ ἐφευρέσεις τῶν Bachman.
7. Μεγάλοι εὐεργεταὶ τῆς Ἑλλάδος.
8. Ὁ Κόσμος, σὴν δουλεῖα του. (Ἐνα βλέμμα εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων).
9. Ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν.
10. Ὑγιεινὲς συνήθειαι Λαμπροδίου Ε.
11. Βυζαντινὲς Ἱστορίες Νηλ-Σλουμπερτζ.
12. Τί τρώγει ὁ κόσμος νέα σειρά Carpenter.
13. Ὡς ἐνδύεται ὁ κόσμος νέα σειρά Carpenter.
14. Πῶς πτεράζεται ὁ κόσμος νέα σειρά Carpenter.
15. Τὸ Ἀρχιπέλαγος εἰς ἀναστάσεις. Jovillon Biogr.
16. Περιπέτειαι Κινέζου ὑπὸ I. Biogr.
17. Ἀνω κάτω I. Biogr.
18. Ἡ Χώρα τῶν Ἀδαμάντων I. Biogr.
19. Ὁ Γύρος τοῦ κόσμου εἰς 80 μέρες. Jovillon Biogr.
20. Ἡ μικρὴ μάγισσα τοῦ δάσους. W. Bonsels. Ἐνα μοναδικὸ βιβλίον σὲ περιγραφὰς τοῦ δάσους (ζώων, φυτῶν) καὶ ἑνα μεγαλοπρεπὲς θέμα σὴν δημιουργία.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΔΕΚΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΠΟΥ ΕΖΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΛΙΟ ΚΑΙΡΟ

ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
Κ. ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.—ΑΘΗΝΑΙ

4—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—4

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ
ΒΙΟΚΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΟΥ

Ἐνεκώθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1931
εἰς τὸ Ἐργαστήριον Γραφικῶν Τεχνῶν
τοῦ Ἑκδοτικοῦ Οἴκου Δημοκρίτου Α.Ε.

PRINTED IN GREECE — 1931

ΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ἐπάρχει ἄλλο πιὸ εὐχάριστο ἀπὸ τὸ νὰ ξαναγυρίσωμε στὰ περασμένα, στὴν ἐποχὴ ποὺ ζοῦσαν οἱ πατεράδες σας κι οἱ μανάδες σας κι ἦταν μικρὰ παιδιὰ, γιὰ ν' ἀκούσωμε τὸ κάθε τ' γιὰ τὴ ζωὴ τους καὶ νὰ μάθωμε τί ἔκαναν καὶ ποιά παραμύθια συνήθιζαν νὰ τοὺς διηγοῦνται οἱ γονιοὶ τους;

Πόσο θὰ ἐπιθυμοῦσατε νὰ κάμετε ἓνα ταξιδάκι ὡς στὸ παλιὸ σπιτι, ποὺ ζοῦσε ὁ παππούς σας, σὰν ἦταν μικρὸ παιδί! Πόσο θὰ θέλατε νὰ τὸ γυρίσετε ὁλόκληρο ἀπὸ τὴ σοφίτα ὡς στὸ ὑπόγειο, ἀπὸ τὴ σιταποθήκη ὡς τὸ προαύλιο καὶ πόσο θὰ εὐχαριστιόσαστε νὰ ἰδῆτε ὅλα του τὰ δωμάτια! Πόσο θὰ θέλατε νὰ περπατήσετε στοὺς δρόμους τῆς πόλης, ἂν ζοῦσε βέβαια σὲ πολιτεία ἢ στὰ βουνά, στὰ δάση καὶ στοὺς κάμπους, ἂν ζοῦσε βέβαια σὲ χωριό. Πόσο θὰ θέλατε νὰ ἰδῆτε τὰ ποταμάρια, ποὺ συνήθιζε νὰ ψαρεύη καὶ τίς λίμνες, ποὺ συνήθιζε νὰ κολυμπᾷ καὶ νὰ ταξιδεύη μὲ τὴ βάρκα του.

Καὶ κατόπι, ἀφοῦ ζήσετε μαζὶ μὲ τὸν παππού σας στὰ παιδικὰ του χρόνια γιὰ μερικὲς μέρες, δὲ θάταν πολὺ ὠραῖο καὶ θαυμάσιο πρᾶμα νὰ προχωροῦσατε πιὸ μπρός, ὥσπου νὰ φτάσετε στὸ σπίτι τοῦ προσπάππου σας καὶ νὰ κάμετε κι ἐκεῖ τὸ ἴδιο κι ἔπειτα νὰ ξαναπροχωροῦσατε ἀκόμα πιὸ μπρός, ὥσπου νὰ φτάσετε στὸ σπίτι τοῦ προπροσπάππου σας;

Ἀλλὰ θὰ μὲ σταματήσετε καὶ θὰ μοῦ πῆτε: «Αὐτὸ εἶναι ἀδύναστο! Τὸ σπίτι, ποὺ ζοῦσε ὁ παππούς τοῦ προσπάππου μου δὲ βρίσκεται πᾶ. Ἴσως νὰ μὴ ζοῦσε καὶ στὴν ἴδια χώρα. Κι ἀκόμη εἶναι πιθανόν, νὰ μὴ μπορέση κανένας νὰ σᾶς πῇ, ποὺ ζοῦσε, κι ἴσως νὰ μὴ μπορῆτε νὰ τὸ βρῆτε κι ἂν ἀκόμη σώζεται. Κι ἔτσι τὸ ταξίδι σας στὰ περασμένα θὰ σταματοῦσε ἐκεῖ ἀκριβῶς, ποὺ θάρχιζε ἡ περιέργεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον».

Κι ὁμως ἔκαμα ἓνα ταξίδι ὅμοιο ἐντελῶς μ' αὐτὸ καὶ θὰ σᾶς τὸ διηγηθῶ ἢ μᾶλλον θὰ φήσω τάγορία, ποὺ συνάντησα στὸ

δρόμο, να σᾶς πούνε γι' αυτό τὸ ταξίδι, γιατί γνωρίζουν περισσότερα ἀπὸ μένα καὶ πραγματικὰ ὅλες τὶς πληροφορίες τὶς πῆρα ἀπ' αὐτά. Πρῶτα-πρῶτα θὰ σᾶς πῶ, ποῦ βρίσκεται ὁ δρόμος καὶ κατόπι θὰ φέρω τὰ γόρια νὰ μιλήσουν μόνα τους.

Στὴν ἐποχὴ μας τὰ ταξίδια γίνονται πολὺ γρήγορα. Μποροῦμε νὰ πᾶμε στὴν Ἀγγλία σὲ μιὰ βδομάδα, στὴν Ἀμερική σὲ 15 καὶ στὴν Ἰνδία σὲ 30 μέρες ἢ καὶ λιγώτερες ἀκόμη. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ταξίδι μου ἔγινε σὲ πολὺ παλιὰ καὶ σὲ πολὺ μακρινὴ ἐποχὴ δὲν ἦταν γρήγορο ἀλλὰ πάρα πολὺ ἀργό. Ἐχῶ νὰ σᾶς δώσω ἓνα πολὺ περίεργο κατ' ἄλλογο σταθμῶν, ποῦ δύσκολα μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ καταλόγους τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἄν μπορούσαμε νὰ μετρήσουμε τοὺς χρονικοὺς σταθμούς, θὰ βρίσκαμε πὼς μᾶς χρειάζονται 3 ὥς 4 χιλιάδες χρόνια γιὰ νὰ κάνουμε αὐτὸ τὸ δρόμο, αὐτὸ τὸ ταξίδι σὰ περασμένα.

Στὸ μακρινὸ αὐτὸ δρόμο, ποῦ πῆραμε, σταματήσαμε σὲ δέκα σταθμούς καὶ σὲ κάθε σταθμὸ βρήκαμε ζωντανὸ ἓνα ἀγόρι, ἑτοιμὸ νὰ μᾶς διηγηθῇ καὶ μιὰ ἱστορία.

Νὰ ὁ Ντόουσαν, ποῦ εἶχε τὸ σπίτι του στὸν Παλατῖνο λόφο τῆς Ρώμης.

Νὰ κι ὁ Κλέωνας, ποῦ μᾶς διηγήθηκε θαυμάσιες καὶ ὡραίες ἱστορίες γιὰ τὴν ἀθλητικὴ ζωὴ τῶν ἑλληνοπαίδων καὶ γὰ τοὺς ἀρχαίους ἥρωες.

Νὰ κι ὁ Δαρείος ποῦ εἶχε ἀδερφὸ στὸν Περσικὸ στρατὸ καὶ ποῦ εἶδε μὲ τὰ μάτια του τὸ μεγάλο βασιλὶὰ Κῦρο.

Τελευταῖα εἶναι ὁ Καμποῦ, ποῦ ἀπὸ μικρὸ παιδί ξεκίνησε μ' ἓνα μεγάλο κοπάδι ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ ὄροπέδιο, ποῦ βρίσκεται πάνω στὰ ψηλότερα βουνὰ τῆ γῆς γιὰ τὴν εὐφορὴ καὶ γόνιμὴ πεδιάδα τοῦ Ἰνδοστάν, τὴν πεδιάδα ποῦ τὴν πλημμυρίζουν τὰ νερά τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Ἰνδοῦ κι ὅπου οἱ ἄνθρωποι ζοῦν μὲ ἀνεσχίαν καὶ εὐτυχίαν, γιατί ὁ θεὸς τους Ἡλῖος εἶχε εὐλογήσει τὸν τόπον τους.

Καὶ τώρα πῆγαμε πίσω, πολὺ πίσω, μακριά, πολὺ μακριὰ σὰ περασμένα καὶ χάσαμε πιά τὸ δρόμο καὶ δὲ μπορούμε νὰ βροῦμε κανένα μονοπάτι, γιὰ νὰ προχωρήσουμε πρὸ πέρα ἀκόμη. Μὰ καὶ κανένα εὐγενικὸ ἀγόρι δὲ βρίσκεται ἐκεῖ στὴν

ἄκρῃ κάποιου δρόμου, γιὰ νὰ μᾶς καλοδεχτῇ καὶ μᾶς δείξῃ τὸ δρόμο, ποῦ πάει πρὸ μακρύτερα ἀκόμη.

Μὰ πῆγαμε τόσο μακριὰ ὅσο ὁ πρὸ γεροντότερος ἀπὸ τοὺς προπάππους μας μπορούσε νὰ μᾶς πᾶ. Καὶ βρισκόμαστε τώρα στὴν πρὸ παλιὰ χώρα. Καὶ δὴ θὰ σταματήσουμε γιὰ νὰκούσωμε τὴν ἱστορίαν τοῦ Καμποῦ, τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τῆς Ἰνδοαρειανικῆς φυλῆς, ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὰ ψηλὰ βουνὰ κάτω στὴν πεδιάδα τοῦ Ἰνδοῦ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΙΑΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΠΟΥ ΚΑΤΕΒΗΚΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΣΤΙΣ ΠΕΔΙΑΔΕΣ
ΤΗΣ ΙΝΔΙΚΗΣ

Θέλετε νὰ κάμωμε μα-
ζι ἓνα μεγάλο ταξίδι στὶς
χώρες τῆς μακρινῆς Ἀ-
νατολῆς; Θὰ γνωρίσω-
με τὴν πρώτη φωλιά
τῆς Ἀρειανῆς φυλῆς.

Ταξιδεύοντας μὲ τὸ
ραπόρι ἕως τῇ Σμύρνῃ,
θὰ διασχίσωμε σιδηρο-
δρομικῶς ὅλη τὴ Τουρ-
κία καὶ θὰ φτάσωμε στὴν
Περσία. Περνάμε τὰ Περ-
σικὰ σύνορα καὶ βρι-
σκόμαστε στὸ Ἀφχανι-
στάν. Προβάλλουν ἐμ-
πρὸς μου πανύψηλα τὰ
βουνὰ τοῦ Ἰνδικοῦ χου.
Γιὰ νὰ δοῦμε ποῦ ἴσως
ὁ Κάμπου πρέπει νὰ βα-
σανιστοῦμε μέρες πολλὰς
σκαρφαλώνοντα; στὶς ἀ-
πὸτομες πλαγὰς τοὺς.

Σὲ μιὰ ἀπομονωμένη
γωνιά θὰ βροῦμε τὸ σπίτι τοῦ Κάμπου. Εἶναι κατασκευα-
σμένο ἀπὸ κορμούς δέντρων, τοποθετημένων στὴ σειρὰ ὃ
ἓνας ἀπάνω στὸν ἄλλο. Ἀνάμεσα στοὺς κορμούς εἶναι χωμένα
ξηρὰ χόρτα καὶ λάσπη.

Τὸ σπιτάκι εἶναι κολλημένο σ' ἓνα βράχο, ποῦ σχηματίζει,
ὅπως βλέπετε, ὁλόκληρη τὴ μιὰ πλευρὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ στέγη

είναι γυρτή απ' τὸ βράχο ὡς τῇ μονάκριβη πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ βλέπει στὴν ἀνατολή.

Ἐδῶ ἔζησε ὁ Καμποῦ ἔδῳ καὶ τέσσερες χιλιάδες χρόνια ἴσως καὶ περισσότερα.

Εἶναι ἀκόμα πολὺ πρωὶ καὶ τ' ἀστέρια ἀχνοφέγγουν στὸ θαμπὸ φῶς τῆς χαραυγῆς. Ὁ Καμποῦ κοιμόταν ἀκόμα· ἀλλὰ τὸν ξύπνησε ὁ πατέρας του, γιατί' εἶνε ἡ στιγμή ποὺ κάθε ἀληθινὸς Ἀρειανὸς πρέπει νὰ προσευχηθῇ στὸ μεγάλο θεὸ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς φωτιᾶς, ποὺ χαρίζει στὴν ὄρεινὴ χώρα ζέστη καὶ ὁμορφιά. Ποτὲ δὲ στέρισε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὸ γλυκὸ τοῦ φῶς, κι ἐκεῖνοι ποτὲ δὲν ἔλειψαν νὰ τὸν ὑποδεχτοῦν μὲ σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη.

Ἔτσι λοιπὸν στὸ ἀπαλὸ πρωινὸ φῶς μπορεῖτε νὰ ἰδῆτε ὁλόκληρη τὴν οἰκογένεια γύρω ἀπὸ μιὰ μεγάλη ἐπίπεδη πέτρα, μπροστὰ στὸ σπιτί τους· ἐπάνω στὴν πέτρα βρίσκονται ὅλα τὰ ὑλικά, ποὺ χρειάζονται γιὰ ν' ἀνάψουν φωτιά.

Οἱ δύο ἀδερφεῖς τοῦ Καμποῦ στέκονται δίπλα στὸν πατέρα τους κι αὐτὸς τρίβει πολὺ γρήγορα δύο ξερά ξύλα, τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Κι ἀκριβῶς τῇ στιγμῇ ποὺ βγαίνει ὁ ἥλιος, τὰ μικρὰ κορίτσια χύνουν ἐπάνω στὴ φλόγα τὸ χυμὸ ἀπὸ ἓνα φυτὸ, ποὺ τὸ λένε Σόμα κι ἡ φλόγα μεγαλώνει κι ὁλοένα γίνεταὶ ζωηρότερη. Ἐπειτα ρίχνουν βούτυρο στὴ φωτιά κι ἡ φλόγα ζωηρεύει πιο πολὺ καὶ παίρνει ἓνα ὠχροκίτρινο φῶς, ἐνῶ ὁ πατέρας στέκεται ἀντίκρυ στὸν ἥλιο καὶ δέχεται στὸ πρόσωπό του τὶς πρώτες πρωινὲς ἀχτίδες. Ἐπειτα γονατίζει καὶ λέγει:

«ὦ Ἄγνη! μεγάλε μας εὐεργέτη, χάρισέ μας καὶ σήμερα τὸ ξανθὸ σου φῶς! Ἐλα νὰ εὐφράνης τὴν καρδιά σου γιὰ νὰ κάνουμε τὸ θέλημά σου!»

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Καμποῦ, αὕτῃ εἶναι ἡ Κυριακή του, ἡ καθημερινή του προσευχή, ἡ Ἁγία Γραφή του, ὁ παπᾶς του. Δὲν ἔχει ἄλλον παπᾶ ὁ Καμποῦ κι ἂν αὐτὸς πεθάνη, θάχῃ αὐτὸς τὸ χρέος ν' ἀνάβῃ κάθε πρωὶ τὴν ἱερὴ φωτιά καὶ νὰ προσεύχεται στὸ μεγάλο θεὸ τοῦ ἡλίου.

Κι ἐνῶ ὁ ἥλιος ὑψώνεται καὶ λούζει μὲ τὸ φῶς του τὴν οἰκογένεια, αὕτῃ τρώγει τὸ πρωινὸ τῆς πρόγευμα: κουλούρες

ἀπὸ κοπανισμένο σιτάρι καὶ ψημένες στὴ χόβολη, για· οὐρτη καὶ κρέας ἀπὸ τὶς κατσίκες τοῦ βουνοῦ.

Τελειώνοντας τὸ πρόγευμα, ἡ μητέρα ἀνοίγει μαλλιὰ γιὰ νὰ γνέση καὶ ὑφάνῃ ἓνα μαντῦα τοῦ πατέρα γιατί ὁ παλιὸς του πάλωσέ πιά. Τὰ κορίτσια θὰ τῇ βοηθήσουν στὶς ἐργασίες τοῦ σπιτιοῦ, ἐνῶ ὁ Καμποῦ θ' ἀκολουθήσῃ τὸν πατέρα του. Θὰ πᾶνε νὰ ἰδοῦνε τὶς ἀγελάδες, νὰ βοσκήσουν τὰ πρόβατα καὶ τὰ γίδια ἢ νὰ καλλιεργήσουν τὸ χωράφι τους. Ἐτσι θὰ ἐξασφαλίσουν τὸ σιτάρι τοῦ σπιτιοῦ, τὸ γάλα, τὸ βούτυρο, τὰ μαλλιὰ καὶ τὸ κρέας. Πρέπει γιὰ ὅλα νὰ φροντίσουν μόνοι τους.

Στὸ χωράφι ὑπάρχει ἓνα ξύλινο ἄλετρι χωρὶς ὕνι· πῶς νὰ κάμουν ὕνι, ἀφοῦ τὸ σίδερο ἦταν ἀγνωστο στὸν καιρὸ τους;

Καὶ τότε τί ἐκάναν γιὰ μαχαίρια; Ὅσο γι' αὐτὰ μεταχειρίζονταν τὸ χαλκὸ. Αὐτὸς βρίσκεται ἑτοιμὸς μέσα στὴ γῇ καὶ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀμέσως· τὸ σίδερο ὅμως εἶναι ἀνακαταμένο μὲ χῶμα· πρέπει νὰ χωνευτῇ σὲ πολὺ δυνατὴ φωτιά, γιὰ νὰ χωρίσῃ ἀπ' τὸ χῶμα. Ὁ πατέρας τοῦ Καμποῦ πολλὰς φορὲς εὗρισκε κομμάτια ἀκαθάριστο σίδερο, ἀλλὰ δὲν ἤξερε οὔτε τί ἦταν οὔτε πῶς νὰ τὸ μεταχειρισθῇ. Ὁ Καμποῦ θὰ δοκιμάσῃ βέβαια κάποτε νὰ ὠφεληθῇ κι ἀπ' τὸ μέταλλο αὐτό, ἂν δὲν προφτάσῃ προτύτερα νὰ τὸ κάμῃ ὁ πατέρας του.

Ένα βράδυ ο ήλιος βασίλεψε ανάμεσα σε σκοτεινά σύννεφα. Ο πατέρας στεκόταν μπροστά στο μικρό βωμό κι έλεγε την εσπερινή προσευχή του.

«Ω Άγνη! μεγάλο και αγαθοεργό πνεύμα, λάμψε ακόμα επάνω στα παιδιά σου, αν και ο πέπλος από τα σύννεφα προσπαθεί να σε κρύψει!»

Έπειτα μπήκαν όλοι μέσα στο σπίτι. Στερέωσαν καλά τις ψάθες, που κρέμονταν στην πόρτα, ξαπλώθηκαν επάνω σε

πρόβεια και γιδίσια δέρματα και σε λίγο αποκοιμήθηκαν.

Είναι αδύνατο να φανταστήτε πόσο άγρια είναι ή καταιγίδα στα βουνά. Οι άστραπές φωτίζουν το πυκνό σκοτάδι της νύχτας, οι βροντές αντιβουίζουν από κορφή σε κορφή και τα μικρά χαντακάκια γίνονται μεγάλα ποτάμια και κατεβαίνουν με όρμη στις πλαγιές των βουνών.

Δεν τους είχε πάρει καλά ο ύπνος και φοβερή μπόρα ξέσπασε πάνω τους. Ζύπνησαν κι άκουγαν τις βροντές και τους τρομερούς κεραυνούς—τη ματιά του Άγνη, που ξεπερνά το σκοτάδι—κι

έπειτα άκουσαν την όρμη της βροχής, που έπεφτε σαν ποτάμι.

Από τις χαραμάδες των ξύλων της στέγης το νερό έμπαινε μέσα στο σπίτι· ή μικρή Ναμά ζάρωσε κοντά στη μητέρα της κι έβγαζε γοερές φωνές· ο δυνατός άνεμος πέταξε μακριά τις ψάθες της πόρτας.

—Τί είναι αυτό, πατέρα; ρωτά ο Καμπού, σαν άκουσε ένα όρμητικό θόρυβο, που όλο κοντοζύγωνε στην καλύβα.

—Είναι το ρέμα που πλημμύρισε και στο δρόμο του κατρακυλώντας ξεριζώνει δέντρα και βράχους.

Δεν είχε τελειώσει το λόγο του κι ένας πυκνός και μεγάλος όγκος χιονιού ξεκόπηκε από το βουνό, έπεσε πάνω στο σπίτι και τόκαμε θρύψαλα. Άν δεν κοντοζύγωνε ή αύγή, όλη ή οικογένεια θά σκοτωνόταν.

Βρήκαν άσυλο στην καλύβα τών βωδιών κι εκεί μπόρεσαν ν' ανάψουν την ιερή φωτιά. Έπειτα ο πατέρας πήγε στον κοντινό συνοικισμό για νά ιδή αν είναι ζωντανά τ' αδέρφια του κι αν θά μπορούσαν νάρθουν νά τούς βοηθήσουν στο φτιάξιμο καινούργιου σπιτιού.

Ούτε πριονισμένα σανίδια ύπήρχαν, ούτε άτσαλένια τσεκούρια, νά κόβουν τά δέντρα, ούτε ξυλουργοί νά τά εργαστούν. Ο πατέρας του Καμπού τ' αδέρφια του θάκαναν τόν τεχνίτη.

Γιά νά κόβουν τά ξύλα είχαν χάλκινο εργαλείο και γιά νά εύκολυνθούν στη βαρεία αυτή δουλειά μεταχειρίζονταν και τη φωτιά· αλλά τί νά κάμη ή φωτιά στα χλωρά δέντρα;

Τήν προηγούμενη μέρα ο Καμπού συλλογισμένος ρώτησε τόν πατέρα του:

—Πές μου, σέ παρακαλώ, τί είναι άνθρωπος; Κι εκείνος του άποκρίθηκε:

—Άνθρωπος σημαίνει εκείνος, που σκέπτεται. Ο άγελάδες, τά πρόβατα και τά σκυλιά αναπνέουν, τρώνε, κοιμούνται και ξυπνούνε όπως κι εμείς. Όταν όμως τά βρή καμιά δυστυχία δέν μπορούν νά τήν πολεμήσουν. Ο άνθρωπος όμως μπορεί νά ώφεληθ ή κι από μιά συμφορά και νά βρή καλό από μιά άτυχία· κι αυτό γιατί μπορεί νά σκέπτεται.

Άς γυρίσουμε όμως στην κατασκευή του σπιτιού. Εκεί που δούλευαν σκληρά όλα τ' αδέρφια κι έκοβαν σιγά-σιγά τά δέντρα, είπε ένα από αυτά:

—Καλύτερα θά κάναμε νά βάλωμε πέτρες, τή μία πάνω στην άλλη, παρά νά κόψωμε αυτά τά δέντρα· τίς πέτρες δέν μπορεί τόσο εύκολα νά τίς παρασύρη τó ρέμα· κι αν φύγουν λίγες πέτρες, τó κακό δέ θάναι τόσο μεγάλο όσο τώρα, που σκόρπισε όλο τó σπίτι.

—Καλή σκέψη, είπαν τάλλα αδέρφια.

Κι έτσι τó κάτω μέρος του σπιτιού χτίστηκε με πέτρες και τά ξύλα τάβαλαν στην κορφή.

Άδικα όμως βασανίστηκαν κι έχτισαν τó σπίτι τόσο καλά· γιατί άκούστε τί γίνηκε τήν άλλη χρονιά.

Ήταν ένας χρόνος δυστυχισμένος. Ο θεός του ήλιου έκρυψε τó πρόσωπό του άπ' τή γή· χιόνια πυκνά και παγωνιές άλυπόφορες· ο χειμώνας ήταν άτέλειωτος και τó καλοκαίρι πολύ σύντομο. Τά ζώα δέν μπορούσαν νά βρούν βοσκή πουθενά. Ο Καμπού γύριζε τά πρόβατα από λόφο σέ λόφο κι από βουνό σέ βουνό, αλλά παντού τó χορτάρι ήταν πολύ λίγο και χωρίς νοστιμάδα. Τά μικρά άρνάκια ψοφοΰσαν στο δρόμο και τó παιδί δέν ήξερε τί νά κάμη.

—Τί θά κάμωμε; έλεγε στον πατέρα του.

—Πρέπει νά σκεφτούμε, άποκρίθηκε, πώς θά βγούμε άπ' αυτή τή συμφορά.

Πρίν νάρχίσουν οι φθινοπωρινές βροχές, άντρες, γυναίκες, παιδιά γιδοπρόβατα και γελάδια κατέβαιναν άργά-άργά από τίς πλαγιές του Ινδικούχου στις άπέραντες πεδιάδες του ποταμού Ινδού.

Μερικοί έλεγαν: «Γιατί φεύγετε τώρα, που οι φθινοπωρινές βροχές θά ποτίσουν τή γή και θά τά κάνουν όλα πράσινα»; Και οι σοφώτεροι άπαντούσαν:

—Οί βροχές θά μάς ανακουφίσουν μόνο για λίγον καιρό. Ποιός ξέρει τί βαρυχειμωνιά θάρθη ύστερα; Και ποιός ξέρει τί θά γίνη τήν άλλη χρονιά; Άς κατεβούμε εκεί, που τó μεγάλο ποτάμι θά μάς δίνη πάντοτε νερό. Εκεί θά βρούμε χωράφια μαλακά σέ κάμπους άπέραντους, για νά όργώνωμε και σπέρνωμε τó σιτάρι μας· άς φύγωμε από τίς άγριες πλαγιές του βουνού κι άς πάμε εκεί, που μπορούμε εύκολα εμείς και τά παιδιά μας νά χτίσωμε νέα σπίτια.

Άλλοι πάλι έλεγαν:

—Γιατί πηγαίνετε εκεί κάτω στους άγριους Δαζούς, τούς έχθρους σας; Εκείνοι ζούν σαν τά θηρία στις κουφάλες τών δέντρων και δέν ξέρουν ούτε νά όργώσουν, ούτε νά γνέσουν, ούτε νά φτιάξουν σπίτια. Δέν έχουν ούτε γελάδες ούτε πρόβατα· μιλούν με άναρθρες κραυγές κι είναι έτοιμοι νά μάς κάμουν κομμάτια, άμα τούς άντισταθούμε.

Και οι σοφοί άποκρίθηκαν:

—Η άπόφαση του θεού μας είναι νά κατακτήσουμε τούς Δα-

ζούς. Ὁ Ἄγνης θά δώσῃ τῇ χώρα του στοὺς Ἀρειανούς κι οἱ ἄγριοι Δαζοὶ θά γίνουν δοῦλοι τους.

Κι ἔτσι, ὁ Ἀρειανὸς Καμποῦ κατέβηκε ἀπ' τὰ βουνά στὶς πεδιάδες τοῦ Ἰνδοῦ.

Ἦταν τότε περίπου δώδεκα ἐτῶν. Μὲ τὴ διαφορὰ πῶς τὰ χρόνια του δὲν τὰ μετροῦσε ὅπως ἐμεῖς. Ἄν τὸν ρωτοῦσατε γιὰ τὴν ἡλικία του, θά σᾶς ἔλεγε, πῶς ἦταν ἑκατὸν πενήντα φεγγαριῶν. Μὲ τὰ φεγγάρια τότε μετροῦσαν τὸ χρόνο καὶ μ' αὐτὰ κανόνιζαν τὶς χρονολογίες καὶ τὰ ἡμερολόγια. Μὲ τὰ φεγγάρια κανόνιζαν τὴν ἐποχὴ τῆς σπορᾶς, τοῦ θερισμοῦ, τῶν πανηγυριῶν κλπ.

Ὑστερ' ἀπὸ χιλιάδες φεγγάρια, ἓνας μακρυνὸς ἀπόγονος τοῦ Καμποῦ καθόταν στὴν ἄκρη στοῦ ποτάμι λυπημέ- νος, γιατί ἔχασε τὸ φίλο του, τὸ μικρὸ Δαρεῖο. Ξεκίνησε ἐκείνη τὴν ἡμέρα μ' ὅλους τοὺς δικούς του γιὰ ἓνα μακρυνὸ ταξίδι κατὰ κεῖ, πού βασιλεύει ὁ ἥλιος κι ἔφτασαν στὴν Περσία. Τί ἔκαμαν ἐκεῖ καὶ πῶς ἔζησαν θά μᾶς τὸ πῇ παρακάτω ἓνας ἄλλος Δαρεῖος, διεγγόνος αὐ- τουνοῦ, πού ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Ἰνδὸ.

900 Σελ 33

πᾶν ὁ Μεγακλὴς ἀπέφυγε τὸ χτύπημα καὶ τὸν χτύπησε τὸ κεφάλι κατ' ὡς ὁ Ἀστολὸς τοῦ ἐπέτελλε καὶ πᾶν. Μὲ πῖσω καὶ τοῦ κατόφρερε ἓνα γερὸ χτύπημα στοῦ πηγούνου. Μὲ πῖση μὲ τὰ δύο του χέρια ὁ Μεγακλὴς ὁμοῦ τραβήχτηκε κτῆς ἐμπρός μὲ πεποιθὴση στὴ δύναμή του, ἔτοιμος νὰ χτυ-
 ἦ ὁ Ἀστολὸς ἀντιχάσῃ. Ἡ ὥρα ἔφτασε. Ὁ Ἀστολὸς πῖ-
 ρός. Ὁ Ἀστολὸς βάρυ καὶ ρωμαλέος.
 Ὁ Μεγακλὴς εὐλγιστός, μὲ ὀδύσια κορμιοστακὶ καὶ ζων-
 του μὲ τὰ πέτσινα λουριά, πού μεταχειρίζονταν οἱ πυγμαῖχοι.

Τὰ παιδιὰ μῆτῃκαν στοῦ στίβο κι ὁ καθένας τὴν ἔβλεπε τῆς Σπάρτης.
 τοῦ Ἀστολὸς, γιὰ τοῦ Καλπίπου ἀπ' τὴν κραταιὴ πόλη
 κίας δεκαπέντε χρόνων. Ἀντίπαλός του εἶναι ὁ συνομηθῆνικὸς
 τοῦ Σπυριδίου, ἀπ' τὴν εὐγενὴ πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἡλι-
 —Τώρα ἀγωνιστοῦν στὴν πυγμαχίᾳ ὁ Μεγακλὴς ὁ γιὸς
 Ὁ κήρυκας φώναξε:

βαῖναν μέρος.
 καὶ παρουσταζόταν στὴ μέση γιὰ ν' ἀναγγεῖν ὅσους θά ἀν-
 νὰ κερδίσουν τὴ νίκη. Πρὶν ἀρχίσαι κἀθε ἀγωνισμῶ, ἓνα κήρυ-
 ὀρκιστῇ προσωπτερεὰ νὰ μὴ μεταχειριστοῦν ἀθέμιτα μέσα γιὰ
 ἄς καὶ στεφάνια στοῦ κεφάλι. Ἐπειτα μῆτῃκαν οἱ ἀδελφεοί. Ἐχόν
 Πρῶτοι μῆτῃκαν στοῦ στίβο οἱ γυμναστές μὲ τὶς κόκκινες στο-
 στεκονταν ὀρθοὶ ὀδονόκηρες ὥρες.

τόσο ἐνδιαφερόμεντοι γιὰ τοὺς ἀγῶνες, ὥστε χιλιάδες θεατὲς
 οἰμῆες ἢ σκύνῃ κι ἡ δίψα ταλαιπωροῦσε τὸν κόσμο. καὶ οἷμας
 ὁ Μεγακλὴς. Ὁ ἥλιος ἦταν καυστικός. οἱ θεοὶ ὄλες ἦσαν πια-
 ἦ μὲν ἡμέρα ἔφτασε. Ἡ ἡμέρα πού τὸσον καιρὸ περιμένε
 πηγῇ τῆς Πιέρας, νὰ προσφέρουν θυσία καὶ νὰ ἐξαγνιστοῦν.

Ἄν οἱ ἀδελφεοὶ εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴν πόλιν γιὰ νὰ πᾶνε στὴν Ἱερὴ
 Πρὶν ὁ κῆρυξ φτάσῃ στὴν Ὀλυμπία, ὁ Μεγακλὴς κι οἱ ἄλ-
 μὲ τὶς μεγαλόπρεπες στολές τους.

τες ἔπαιναν οἱ ἀρχαῖοι καὶ βαβιλοῦχοι ἀπὸ τὶς διδόμενες πόλεις
 τὰ ἐμπροσθεν αὐτῶν, ἀντρες καὶ παιδιὰ μαζὶ, ἐπιστῆμοι πολὶ-
 μους ἐβλάπτε κανεὶς νὰ προβάλουν τὰ πᾶνθῃ: Μικροίμποροι μὲ
 στὴν Ἱερὴ πανηγύρη τοῦ θεοῦ. Σ' ὅλους τοὺς δημόσιους ὀρ-
 κους νὰ πᾶν τοὺς φιλονικίες καὶ τοὺς πολέμους καὶ νὰ πᾶνε

Κάτω, σέ διακεκριμένη θέση, καθόταν ο Μεγακλής, με τὸ θεῖο του. Ἡ συγκίνηση τοῦ κόσμου ἦταν μεγάλη, ὥστε νὰ ἴδουν ποῖο ἀπ' τὰ τρία δράματα θάπαιρνε τὸ βραβεῖο.

Μόλις βγήκε ὁ ἥλιος, ὁ χορὸς προχώρησε καὶ ἐπίασε τὴ θέση του, κι ἔνος ὑποκριτὴς παρουσιάστηκε ἐπὶ τὴ σκηνή. Τάχα ὁ κόσμος θάκουε τὸ δράμα μ' εὐχαρίστηση ἢ θὰ μάζεψε τὸν ὑποκριτὴ μὲ τὰ σῦκα καὶ θὰ τὸν σφύριζε;

Ἡ ὡραία τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ «Ὁ Οἰδίποδος Τύραννος» βραβεύτηκε κείνη τὴ χρονιά.

Ἐφτάσε τέλος ὁ καιρὸς νὰ φύγῃ ὁ Μεγακλής ἀπ' τὸ σχολεῖο· ἔπρεπε νὰ πάρῃ ἰδιαίτερο δάσκαλο γιὰ νὰ μάθῃ ρητορική καὶ νὰ πηγαίνει καὶ στὸ γυμναστήριο γιὰ ν' ἀσκήσῃ τὸ σῶμα του.

Ἐπάνω ἀπ' τὴν εἴσοδο τοῦ γυμναστηρίου εἶδε γραμμένο τὸ γνωστὸ του γνωμικόν: «Φρόντισε νὰ νιώσῃς τὸν ἑαυτό σου!».

Ὁ Μεγακλής ἀφωσιώθηκε μ' ὅλη τὴν ψυχὴ του ἐπὶ τὴ γυμναστική. Ἐπρεπε ὅλο τὸ σῶμα του νὰ γίνῃ ρωμαλέο καὶ ἀρμονικόν. Ὁ Μεγακλής κοντὰ ἐπὶ τὴ φιλοδοξία του νὰ γίνῃ μεγάλος γλύπτης, εἶχε καὶ τὴ φιλοδοξία νὰ γίνῃ Ὀλυμπιονίκης. Ὄταν ἀκόμη πῆγαινε ἐπὶ τὰς παλαιστρες τῶν παιδιῶν, εἶχε νικήσῃ ἐπὶ τὴν πυγμαχίαν δύο φορές· τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, μὴ ὅταν ἦταν δέκα καὶ μὴ ὅταν γίνε δεκατεσσάρων ἐτῶν. Στούς ἀγῶνες αὐτοὺς λάβαινε μέρος ὅλη ἡ Ἑλλάδα, οἱ δὲ ἀντίπαλοί του ἦσαν οἱ καλύτεροι παιδικοὶ ἀθλητὲς τοῦ Ἀργεῖος καὶ τῶν Θηβῶν. Ἐὰν λοιπὸν κατάφερε νὰ νικήσῃ καὶ στοὺς ἀγῶνες

τῆς ἀκόλουθης χρονιάς, θὰ γινόταν Ὀλυμπιονίκης. Τὸ ὄνομα του θὰ δοξαζόταν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀγάλματα δικά του θὰ στήνονταν παντοῦ, τραγούδια θάβγαίναν γι' αὐτόν, με τὴ νίκη του θὰ δόξαζε τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὴν πατρίδα του.

Ἦταν πιά δεκάξι χρόνων κι ἓνα παλικάρι ἐξαιρετὴς καλλονῆς.

—Κοίταξέ τον! Νά, αὐτὸς ποὺ πηγαίνει ἀπὸ κεῖ! ἔτσι ἔλεγαν οἱ γερνότεροι σὰν ἔρχονταν κάθε μέρα στὸ γυμναστήριο καὶ τὸν ἐβλεπαν νὰ γυμνάζεται μαζί μ' ἄλλα τὰ παιδιὰ. Κι ἐπειδὴ γινόταν κάθε μέρα καὶ πρὸ ὥραιος καὶ ρωμαλέος, τὸν προώριζαν πιά γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες κι ὅλοι μ' αὐτόν εἶχαν νὰ κάμουν. Στὰ γεύματα οἱ ἄντρες ὕψωναν τὶς κύλικες κι ἔπιναν ἐπὶ τὴν ὑγίαν του. Ὁ Μεγακλής ὁμως μὲ πολλὴ μετριοφροσύνη ἐξακολουθοῦσε νὰ γυμνάζῃ τὸ σῶμα του καὶ δοκίμαζε προκαταβολικὰ τὴ χαρὰ τοῦ γλύπτη ἐπὶ τὸ ἴδιο τοῦ σῶμα. «Αὐτὸ ποὺ κάνω τώρα ἔλεγε, ἐπὶ τὸ σῶμα μου μὲ σὰρκας καὶ νεῦρα, θὰ ἐφαρμόσω μὴ μὲρα στὸ μπρούτζο καὶ στὸ μάρμαρο». Κι ἔτσι οἱ δύο φιλοδοξίες του πῆγαιναν χερσποχαστὰ ὥστε μεγάλωνε.

Ἐφτάσε τέλος τὸ καλοκαίρι, ποὺ θὰ γίνονταν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ὁ Μεγακλής καὶ οἱ ἄλλοι ἀθλητὲς πῆγαν νωρίτερα ἐπὶ τὴν Ὀλυμπία, γιὰ νὰ πάρουν τὰ τελευταῖα μαθήματα. Κήρυκες γύριζαν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα γιὰ ν' ἀναγγέλλουν τὴν ἀνακωχὴ τοῦ Δία καὶ νὰ καλέσουν τοὺς κατοί-

Ἡ ζωὴ τοῦ σχολείου δὲν ἦταν καὶ τόσο εὐχάριστη. Ὁ δάσκαλος τοῦδωσε μιὰ πλάκα ἀλειμμένη μὲ κερί καὶ τὸν ὑποχρέωσε νὰ γράφῃ ὅλη μέρα τὸ ἴδιο ρητό: «Προσπάθησε νὰ νιώσης τὸν ἑαυτό σου!». Ἀρχισε πιά νὰ χασμουριέται ἀπ' τὴ μονότονη αὐτὴ δουλειὰ καὶ σίγουρα θ' ἀποκοιμόταν, ἂν δὲν τοῦ κατέβαινε μιὰ ἰδέα:

— Αὐτὸ τὸ μαλακὸ κερί, σκέφτηκε, ἀξίζει νὰ τὸ μεταχειριστῇ κανεὶς γιὰ καλύτερη δουλειά.

Κι ἀμέσως ἔξυσε λίγο κι ἀρχισε νὰ τὸ πλάθῃ, ἔχοντας καὶ τὸ νοῦ του στὸ δάσκαλο· ἐκεῖνος ὅμως εἶχε τὸ νοῦ του στὸ Λυσικράτη, ποὺ ἔπαιζε τὴ λύρα, καὶ δὲν κατάλαβε τίποτε. Σὲ λίγο τὸ κερί μεταμορφώθηκε σ' ἕνα ἀντρίκιο κεφάλι μ' ἕνα σουβλερὸ γενάκι. Δυστυχῶς δὲν εἶχε ἀρκετὸ κερί, γιὰ νὰ φτιάξῃ καὶ τοὺς ὤμους.

— Μεγακλή! ἀκούστηκε κάποτε νὰ φωνάζῃ ὁ δάσκαλος μὲ τὴ διαπεραστικὴ φωνή του. Φέρε τὸ γραφτὸ σου!

Σὰν τὸ εἶδε ἔτσι μισοτελειωμένο, θύμωσε καὶ τὸν φοβέρισε, πῶς θὰ τὸν τιμωρήσῃ πολὺ αὐστηρά, ἂν τὴν ἄλλη μέρα δὲν τὸ φέρῃ ἐτοιμο. Καὶ δὲν ἀστελευόταν διόλου ὁ δάσκαλος σὰν ἔπαιρνε τὴ βέργα στὰ χέρια του.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μεγακλῆς, ἀντὶ νὰ φέρῃ ἐτοιμο τὸ μάθημά του, πῆρε μαζί του πηλὸ ἀπὸ τὸ ἔργαστήρι τοῦ πατέρα του γιὰ νὰ δουλέψῃ στὸ σχολεῖο. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἔπλασε ἕναν ἄντρα καθισμένο κι ἕνα ἄλλο μ' ἕνα ψαλλίδι τοῦ κοβε τὰ μαλλιά.

— Μεγακλή! ξαναφώναξε κάποτε ὁ δάσκαλος. Φέρε μου τὸ γραφτὸ σου!

Ὁ Μεγακλῆς τὸ πῆγε, ἀλλὰ ἦταν μισοτελειωμένο. Ὁ δάσκαλος κατσούφιασε.

— Φέρε μου αὐτὸ πρὸς ἔφτιασες! τοῦ εἶπε.

Τοῦ πῆγε τὸν πήλινο κουρέα. Τὰ παιδιὰ ἔσκασαν τὰ γέλια κι ὁ δάσκαλος κράτησε τὸ ἀγαλματάκι.

Ὁ Μεγακλῆς κατέβασε τὸ κεφάλι λυπημένος, ποὺ ἔχασε τὸ παιγνίδι· ὅσο γιὰ τὰ γ' ἴλια τῶν ἄλλων παιδιῶν παρηγοριόταν λέγοντας μέσα του:

— Γελάτε τώρα, ἀνόητοι, μὰ ἐγὼ θὰ σᾶς δείξω μιὰ μέρα!

Κι ὅλο μεγάλωνε στὴν ψυχὴ του ὁ πόθος, νὰ γίνῃ μιὰ μέρα μεγάλος γλύπτης σὰν τὸν πατέρα του. Ποῦ νᾶξερε πῶς τὴν ἴδια μέρα ὁ δάσκαλός του ἔδειξε τὸ ἔργο του στὸ θεῖο του Ἀριστείδη λέγοντας:

— Γιὰ κοίταξε πόσο πετυχημένο εἶναι! Δὲν εἶναι ἄξιος γιὸς τοῦ Σιμωνίδη;

Μόλα αὐτὰ ὅμως ὁ Μεγακλῆς ἔμαθε νὰ δ'αβάζῃ καὶ νὰ γράφῃ· ἔμαθε ἀπ' ἔξω τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου· ἔπαιζε κιθάρα κι ἔμαθε νὰ τραγουδάῃ καὶ νὰ χρεΐῃ.

Μιὰ μέρα ἐνῶ ὁ Μεγακλῆς χόρευε καὶ τραγουδοῦσε μερικοὺς στίχους τοῦ Ὀμήρου κι ἡ ἀδερφή του τὸν συνώδευε μὲ τὸν αὐλό, μπῆκε μέσα ὁ θεῖος του Ἀριστείδης. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τῆς γιορτῆς τοῦ Διονύσου ποὺ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες παίζονταν δράματα γιὰ τὸ λαὸ τῶν Ἀθηνῶν κι οἱ κριτὲς ὥριζαν ποῖο ἦταν τὸ καλύτερο.

Εὐχαριστήθηκε ὁ Ἀριστείδης ποὺ βρῆκε τὰ παιδιὰ νὰ χορεύουν. Ὁ Ἀριστείδης εἶχε ἀναλάβει νὰ διδάξῃ τὸ χορὸ σὲ κάποιον δρᾶμα. Εἶπε λοιπὸν στὸ Σιμωνίδη πῶς τὴν ἄλλη μέρα θάπαιρνε καὶ τὸ Μεγακλῆ νὰ ἰδῇ τὴν παράστασι.

Μόλις βγῆκε ὁ ἥλιος τὴν ἄλλη μέρα βρέθηκε ἀνάμεσα στὸ πλῆθος, ποὺ πῆγαινε στὸ θέατρο, στοὺς πρόποδες τοῦ βράχου τῆς Ἀκρόπολης. Ἄντρες, γυναῖκες, παιδιὰ στεφανωμένοι μὲ κισσὸ εὐθυμοὶ καὶ γελαστοί, διευθύνονταν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ὅλοι φοροῦσαν τὰ γιορτινά τους καὶ πολλοὶ κρατοῦσαν καλάθια μὲ τρόφιμα, γιατί θάμεναν ἐκεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα. Ἐπίασαν τὰ ἡμικυκλικά καθίσματα τοῦ θεάτρου κι ἡ μιὰ σειρὰ πάνω ἀπ' τὴν ἄλλη σκαρφάλωναν στὴν πλαγιά τοῦ λόφου.

ἀργυρὸ βωμὸ τοποθετημένο στὸν ψηλότερο λόφο. Γύρω οἱ παπάδες ντυμένοι μὲ ὀλόλευκα φορέματα ρίχνουν ἀδιάκοπα στὴν ἱερὴ φλόγα ξύλα ἀρωματικά. Ὁ πρωθιερέας ρίχνει στὴ φωτιά τὸ χυμὸ ἀγνώστου φυτοῦ κι ὅταν οἱ φλόγες δυναμώνουν πιὸ πολὺ, ρίχνει ἐπάνω βούτυρο φρέσκο. Καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἡ φωτιά καίει ζωηρά, εὐλογία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν πατρίδα τους.

Θυμᾶστε τώρα τὸ μικρὸ βωμὸ στὰ βουνὰ τῶν Ἰνδικῶν, ὅπου ἡ οἰκογένεια τοῦ Καμποῦ πρόσφερεν θυσία χωρὶς παπᾶ;

Νὰ κι ὁ βασιλιάς, μὲ τὸ ὀλοπόρφυρο φόρεμά του καὶ τὰ κίτρινα σανδάλια, ἔρχεται στὸ ὀλόχρυσο ἄρμα, ποὺ τὸ σέρνουν τὰ ὠραιότερα ἄλογα τῆς χώρας. Πίσω ἔρχεται ἡ ἀκολουθία του. Ἄλλος κρατεῖ ριπίδιο, ἄλλος ὀμπρέλλα, ἄλλος ἓνα σκαμνάκι, γιὰ νὰ πατήσῃ ὁ βασιλιάς κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸ βασιλικὸ ἄρμα.

Τὰ παιδιὰ βρῆκαν τρόπο νὰ χωθοῦν μέσα καὶ νὰ ἰδοῦν τὴ μεγάλη πομπὴ καθὼς ξεκίνησε. Ἄντρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ σὲ ἄλογα, σὲ μουλάρια καὶ γκαμήλες, μὲ μουσικοὺς καὶ ψάλτες στὴ μέση, κρατοῦν μὲ εὐλάβεια τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη, ποὺ ἀνῆκουν στὸ ναὸ τὸν Ἑβραίων. Ἡ πομπὴ βγαίνει ἀπ' τὴ χάλκινη πύλη, ποὺ κυματίζει τὸ λάβαρο τοῦ Περσικοῦ αἵτου. Καὶ καθὼς περνοῦν μπροστὰ στὸ ἄρμα τοῦ Κύρου, ἀκούεται μία ἀτέλειωτη ζητωκραυγὴ: «Ζήτω ὁ βασιλιάς!»

Τὰ παιδιὰ ζητωκραυγάζουν κι αὐτὰ κι ὅλος ὁ λαός. Εἶναι μία πράξη μεγάλης κολοσύνης καὶ δικαιοσύνης, ποὺ κάνει τὸ ἓνα ἔθνος στὸ ἄλλο. Ἀξίζει λοιπὸν νὰ ζητωκραυγᾶσουν καὶ νὰ χαροῦν.

—Σαδὴκ! Σαδὴκ!, φωνάζει ὁ Δορεῖος, βλέποντας τὸ φίλο του στὴ μέση τῆς μεγάλης πομπῆς.

Ἐκεῖνος σήκωσε τὸ μαυριδερὸ πρόσωπό του, τὰ μάτια ἔλαμπαν, ἔστειλε μὲ τὰ χέρια του ἓνα φιλικὸ χαιρετισμὸ καὶ χάθηκε ἀνάμεσα στὸν κόσμο.

Ἀκριβῶς ἐκείνη τὴ στιγμὴ χτύπησε τὸ ὄργανο γιὰ τὰ ἑσπερινὰ γυμνάσια τῶν παιδιῶν. Γρήγορα κατέβηκαν ἀπ' ὅπου ἦταν σκαρφαλωμένα καὶ μαζεύονταν στὰ χωράφια, ἔξω ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ κάστρου.

Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΜΕΓΑΚΛΗΣ

Ὁ Μεγακλῆς ἦταν παιδί τοῦ Ἀθηναίου Σιμωνίδη. Τὴν ἡμέρα ποὺ γεννήθηκε, στόλισαν τὸ σπίτι τοῦ πατέρα του μὲ ἐλιόκλαδα, ὅπως ἔκαναν πάντα, ἅμα γεννιόταν ἀγόρι.

Ἡ παρσινόνα, κρατώντας τὸ μικρὸ στὴν ἀγκαλιά της, ἔκαμε τρεῖς κύκλους γύρω στὴ φωτιά, γιὰ νὰ τὸ καταστήσῃ ἀπρόσβλητο ἀπὸ ἀρώστιες· οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ χάρισαν πολὺτιμα δῶρα καί, τὴν ἡμέρα ποὺ τὸ ὠνόμασαν Μεγακλή, ὁ Σιμωνίδης τοὺς ἔκανε πλούσιο τραπέζι.

Ὁ Μεγακλῆς ἦταν εὐτυχισμένο παιδί. Εἶχε λογιλογίης παιγνίδια καὶ μιὰ καλὴ παρσινόνα, ποὺ τὸν δισκίδεζε μὲ νόστιμα παραμύθια. Ἀλλὰ ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία

του ἦταν ὅταν καθόταν στὸ ἐργαστήρι τοῦ πατέρα του καὶ τὸν ἐβλεπε νὰ πλάθῃ τὸν πηλὸ μὲ τὰ χέρια του καὶ νὰ φτιάχνῃ διάφορα ἀγάλματα, ποὺ ἀργότερα θὰ τὰ ξανάφτιανε μαρμάρινα. Πόσο θὰ τόθελε νὰ γίνῃ κι αὐτὸς γλύπτης μιὰ μέρα...

Πέρασαν ὅμως ἡ μέρες αὐτὲς καὶ τώρα ὁ Μεγακλῆς πηγαίνει στὸ σχολεῖο. Μόλις βγῇ ὁ ἥλιος, ὁ παιδαγωγὸς του τὸν ξυπνᾷ, τὸν ἐτοιμάζει καὶ τὸν ὁδηγεῖ στὸ σχολεῖο· καὶ δὲ φεύγει ἀπὸ κοντὰ του ὅλη τὴν ἡμέρα.

Καθὼς περνοῦν ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας, ἀκοῦν τοὺς ἐμπόρους τῆς ἀγορᾶς νὰ φωνάζουν:

—«Πάρτε ψάρια!» — «Πάρτε λάδι!» — «Πάρτε κάρβουνα!».

Ἄλλὰ βασιλεὺς πιά ὁ ἥλιος καὶ τὰ παι-
διά πρέπει νὰ γυρί-
σουν στὰ σπίτια τους
Τὸ πρῶτ'ι πρέπει πάλι
νὰ σηκωθοῦν πολὺ
νωρίς.

Ὁ Δαρεῖος δὲν ξα-
νάειδε τὸ Σαδὴκ γιὰ
κάμποσους μῆνες, γιὰ-
τὶ ἄφησε τὴν πόλη
καὶ πῆγε στὴν ἐξοχὴ
τοῦ θεοῦ του. Ἐκεῖ

τὸν βοηθεῖ νὰ φυλάῃ τὰ ὠραῖα μαῦρα πρόβατα καὶ τὰ γίδια·
μαθαίνει νὰ ὀργῶνῃ μὲ τὸ ἀλέτρι τῇ γῇ καὶ νὰ φυτεύῃ δέν-
τρα χρήσιμα.

Ὅταν γύρισε στὸ σπίτι ὁ Δαρεῖος, πῆρε μιὰ μέρα μαζί του
καὶ τὸν ξάδερφό του Βαρύτα, γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὴ Βαβυλώνα.

Ὁ Βαρύτας δὲν εἶχε ἰδῆ ποτὲ τὴ μεγάλη πολιτεία. Κι ἐκεῖ
ποὺ γύριζαν μὲ τὰ κοντὰ δερμάτινα φορέματά τους ἀνάμεσα
στὰ χωράφια, ὁ Δαρεῖος ἄρχισε νὰ τοῦ διηγῆται γιὰ τὰ
ὠραῖα πράγματα, ποὺ θὰ τοῦ δείξῃ.

— Δὲν εἶδες ποτὲ σου, τοῦ εἶπε, τοὺς φτερωτοὺς ταύρους μὲ
τὰ μακρυὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ μεγάλα γένη; Δὲ θὰ μοῦ φανῇ
παράξενο ἂν τρομάξῃς.

— Ἐγὼ νὰ τρομάξω; Ποτέ! Δὲν εἶναι κατασκευασμένοι ἀπὸ
μάρμαρο; Ποιὸς σκοτίστηκε γι' αὐτούς; Δὲ θὰ τοὺς φοβόμουν
καὶ ζωντανοὶ ἂν ἦταν. Δὲν πιστεύω, νὰ εἶδες κανένα Περσόπαι-
δο δειλό.

— Πιστεύω, εἶπε, νὰ προφτάσωμε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Σα-
δὴκ. Θὰ εἶναι ἑκτακτὰ θὰ σοῦ ἀρῶσιν.

— Τί θὰ πῇ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Σαδὴκ; ρώτησε ὁ Βα-
ρύτας.

— Δὲ γνωρίζεις τοὺς Ἑβραίους; Δὲν ἦταν Ἑβραῖος ὁ γέρος,
ποὺ κατοικοῦσε κοντὰ στὸ κτῆμα; Δὲ θυμᾶσαι τὸν παλιὸ

καιρό, σὰν πρωτοῦρθαν ἐδῶ, ποὺ τοὺς βλέπαμε συχνὰ νὰ
κάθωνται στὴν ξηροποταμιὰ καὶ νὰ ὀδύρωνται γιὰ τὰ βᾶ-
σανά τους, ἐπειδὴ δὲν μπορούσαν νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα
τους; Ὁ Σαδὴκ λοιπὸν εἶναι Ἑβραϊόπουλο· τὸν γνώρισα στὴ
Βαβυλώνα καὶ κάθεται ἐκεῖ κοντὰ στὴ χάλκινη πύλη.

— Καὶ τ. θὰ γίνῃ, ποὺ θὰ μᾶς ἀρέσῃ;

— Νά, ὁ βασιλιάς ὁ Κύρος λευτέρωσε τοὺς Ἑβραίους καὶ
αὐτοὶ τώρα γυρίζουν στὴν πατρίδα τους. Καὶ τώρα φτάνομε
τὴν ὥρα ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ τὸ ταξίδι τους. Νομίζω πῶς
αὔριο ἀναχωρεῖ τὸ караβάνι. Τί ὠραῖα ποὺ θάγναντεύαμε,
ἂν μπορούσα νὰ βροῦμε μία θέσῃ ἀπάνω στὸ κάστρο...

Τὴν ἄλλῃ μέρα ἀπ' τὸ πρῶτ'ι ὅλη ἡ πόλη ἦταν στὸ ποδᾶρι.
Γιῶρταζαν τὴν πρωτοχρονιά· δὲν εἶχαν ὅμως πρωτοχρονιά
τὴν πρώτη τοῦ Γενάρη ἀλλὰ τὴν εἰκοστὴ πρώτη τοῦ Μάρτη,
ποὺ ὁ ἥλιος περνάει ἀπ' τὸν ἰσημερινό.

Ἄς βγοῦμε λοιπὸν κι ἐμεῖς μαζί μὲ τὸ Δαρεῖο στὶς ὁχθες
τοῦ Εὐφράτη τὸ πρῶτ'ι τῆς πρωτοχρονιάς, γιὰ νὰ ἰδοῦμε τὸν

—Και τί μ' αὐτό; λέει ὁ Δαρεῖος. Τὸ γνωρίζω αὐτὸ τὸ παιδί. Μπορεῖ νὰ μᾶς πῇ θαυμάσιες ἱστορίες καὶ ξέρει ἀπὸ ὄνειρα κι ἀπὸ πολέμους. Αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι ἦρθαν ἀπὸ τὴ Δύση καὶ ἴσως εἶδε τὴ μεγάλη ἄρμυρὴ θάλασσα· ὥς τὸν καλέσωμε νὰ καθίση μαζί μας στοὺς βράχους καὶ νὰ μᾶς πῇ γιὰ τὴ θάλασσα.

Κι ὁ Δαρεῖος, ποὺ ἦταν γλῆγορος στὰ πόδια, κατέβηκε στὰ καλάμια, τὸ βρῆκε καὶ τοῦ εἶπε:

—Ἐλα, καλὸ παιδί, μαζί μου, νὰ μᾶς πῇς γιὰ τὴ θάλασσα· θὰ σοὺ δώσωμε ροδάκινα καὶ καρύδια.

Τώρα ὁ Σαδὴκ δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ φοβηθῇ τὰ Περσόπουλα, γιατί ὁ μεγάλος βασιλιάς τους, ὁ Κύρος ἔδειξε μεγάλη καλοσύνη στοὺς Ἑβραίους· ὁ Σαδὴκ εἶχε φυσικὸ τὸ χάρισμα νὰ διηγῆται ὡραῖα. Σκαρφάλωσε, λοιπόν, στὸ βράχο, δίπλα στὸ Δαρεῖο, κι ἄρχισε νὰ λὲ τὴν ἱστορίαν του:

—«Δὲν εἶδα ποτέ μου τὴ θάλασσα· ὁ παππούς μου ἔζησε κοντὰ της καὶ μοῦ διηγεῖται γιὰ τὰ Φοινικικὰ πλοῖα, ποὺ τρέχουν μὲ τὰ ἄσπρα πανιά τους καὶ τὰ μακριὰ τους κουπιά ἐπάνω στὴν ἀπέραντη θάλασσα. Τρέχουν περισσότερο ἀπὸ τίς καμήλες καὶ τ' ἄλογα, γιατί τὰ σπρώχνει ὁ ἀνεμὸς ἢ ἡ πνοὴ τοῦ Κυρίου. Μεταφέρουν κέδρινα ξύλα

καὶ χρυσάφι καὶ κόκκινα ὑφάσματα. Ὁ παππούς μου ἔφυγε ἀπ' τὴ θάλασσα ὅταν ἀκόμα ἦταν παιδί, ἀλλὰ δὲν τὴν ξεχνᾷ ποτέ. Καὶ τώρα γυρίζομε πίσω στὴν παλιά μας πατρίδα. Θὰ ἰδῶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ θὰ τὴν ἀναγνωρίσω, ἀν καὶ δὲν τὴν εἶδα ποτέ μου.

—Καὶ γιατί ἔφυγε ὁ πατέρας σου ἀπὸ ἐκεῖ; ρώτησαν τὸ Σαδὴκ.

—Βλέπετε, ἀποκρίθηκε, αὐτὴ τὴ μεγάλη πόλη τῆς Βαβυλώνας καὶ τὸ χρυσὸ ἀγάλμα τοῦ θεοῦ της, τοῦ Βάλ; Οἱ Βαβυλώνιοι λάτρευαν τὰ εἰδῶλα, ἀλλὰ ὁ δικός μας θεὸς δὲν εἶναι μιὰ σκαλιστὴ εἰκόνα, ἀλλὰ ὁ Ὑψίστος, ὁ Ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.

—Πραγματικά, εἶπαν τὰ Περσόπουλα, ὁ δικός μας θεὸς τέτοιος εἶναι.

—Κι ἔχετε σεῖς προφῆτες νὰ σᾶς διδάσκουν; ρώτησε ὁ Σαδὴκ.

—Ὅχι, ἀπάντησε ὁ Δαρεῖος. Προφῆτης μας εἶναι ὁ ἱερὸς Ζωράστρης, τὸ χρυσὸ ἀστέρι, ποὺ χύνει φῶς στὸ δρόμο μα καὶ μᾶς ὁδηγεῖ ποὺ νὰ βαδίζωμε. Πές μας ὅμως τώρα γιὰ τοὺς Βαβυλωνίους.

—Ὅταν ὁ πατέρας μου ἦταν παιδί, ἦρθαν οἱ Βαβυλώνιοι στὴ χώρα μας, γκρέμισαν τὸ κάστρο τῆς ὁμορφῆς Ἱερουσαλήμ, μπῆκαν στὸν ἱερὸ νοό, ποὺ λατρεύομε τὸν Ἰεχωβά καὶ ἄρπαξαν ἀπ' τὸ βωμὸ τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκευῆ· ἔπειτα ἔπιασαν τοὺς ἀνθρώπους, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ τοὺς πῆραν σκλάβους.

Ὁ πατέρας μου δὲν κατοικοῦσε στὴν Ἱερουσαλήμ· τὴν ὥρα ὅμως τῆς ἐπιδρομῆς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐξοχῆς μαζεύτηκαν στὴν πόλη. Κι ἔτσι κι αὐτὸς μὲ τὴν οἰκογένειά του ἀκολούθησαν τὸ δρόμο τῆς σκλαβιάς ἀνάμεσα στὴν ἔρημο, ἀφήνοντας πίσω τὰ ἐρεπία τῶν σπιτιῶν των.

—Καὶ γιατί δὲν πολέμησαν; ρώτησαν τὰ παιδιὰ.

—Πολέμησαν, ἀλλ' ἦταν θέλημα θεοῦ νὰ πᾶνε σκλάβοι. Θέλημα θεοῦ ὅμως ἦταν νὰ λευτερωθοῦμε καὶ πάλι ἀπ' τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ γι' αὐτὸ ἔστειλε τὸ βασίλειό σας, τὸ Κύρο, γιὰ νὰ μᾶς ξεσκλαβώσῃ.

χουν μόνον σφεντόνες καὶ πέτρες. Μαζομένα ὅλα τῶρα στὴν ἀνοιχτὴ πεδιάδα τοποθετοῦνται στὴ γραμμὴ, μπροστὰ σὲναν ἀξιωματικό. Αὐτὸ ἐδῶ εἶναι τὸ σχολεῖο τους. Θέλετε νὰ μάθετε τί τοὺς διδάσκουν;

Νὰ τοξεύουν.

Νὰ ἱππεύουν.

Νὰ λέν τὴν ἀλήθεια.

Τίποτε ἄλλο. Ἄς μείνωμε λιγάκι νὰ ἴδουμε πῶς γίνονται τὰ μαθήματα: Νὰ ἡ πρώτη τάξη μπαίνουν ὅλα τὰ παιδιὰ στὴ γραμμὴ· τὸ καθένα βάζει μιὰ πέτρα στὴ σφεντόνα του καὶ μὲ τὴ σειρὰ τὴ ρίχνουν, τὴ ρίχνουν ὅσο μποροῦν μακρύτερα κι ὅσο μποροῦν σ' εὐθεῖα γραμμὴ. Κι ὅταν τὰ παιδιὰ αὐτὰ πηγαινὶν νάβρουν ἄλλες πέτρες, τὰ παιδιὰ τῆς ἀκόλουθης τάξης μάθαιναν νὰ τοξεύουν καὶ νὰ ρίχνουν τὸ ἀκόντιο.

Τώρα ἔρχεται ἡ τάξη τοῦ Δαρείου· ἔχει μάθει πιά νὰ μεταχειρίζεται τὴ σφεντόνα, τὸ τόξο καὶ τὸ ἀκόντιο· κι ἀπὸ ἑπτὰ χρόνων πηγαινὶν κάθε μέρα ἱππασία. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲ θὰ πῇ, πῶς ξέρει πιά νὰ ἱππεύῃ.

Τὰ παιδιὰ παίρνουν τὰ ἀκόντιά τους καὶ στέκονται στὴ γραμμὴ· ἀνοίγει μιὰ πόρτα καὶ βγαίνουν καλπάζοντας ὅλογα μὲ κυματιστὲς χοῖτες καὶ ἐλεύτερα τὰ χαλινάρια. Κάθε παιδί πρέπει νὰ πηδήσῃ στὴ ράχη ἑνὸς ἀλόγου, τὴν ὥρα πού αὐτὸ τρέχει. Πολλὰ παιδιὰ πέφτουν· πολλὰ δοκιμάζουν δυὸ καὶ τρεῖς φορές καὶ στὸ τέλος τὸ καταφέρνουν. Νὰ κι ὁ Δαρεῖος τρέχει στὸν κάμπο κι ὅλα τὰ παιδιὰ τὸν ἀκολουθοῦν. Ἐκεῖ, δεξιά, στὴν παλιά βελανιδιά εἶναι δεμένος ἕνας στόχος. Κάθε παιδί, τρέχοντας, ρίχνει τὸ ἀκόντιο σ' αὐτόν· ἔτσι γυμνάζονται κάθε μέρα καὶ στὸ τέλος κατορθώνουν νὰ πετύχουν τὸ στόχο. Πότε μεταχειρίζονται τὸ ἀκόντιο καὶ ἄλλες φορές τὸ τόξο. Τὰ βέλη τους ἔχουν αἰχμὴ σιδερένια.

Σὰν τελειώσῃ ἡ ἱππασία, τὰ παιδιὰ μπαίνουν πάλι στὴ γραμμὴ μπροστὰ στὸ δασκάλό τους. Ἐκεῖνος στέκεται ὀρθὸς μὲ ἥσυχο βλέμμα καὶ τοὺς λέγει:

—Ἀκούσατε τί λέγει ὁ Ζωροάστρης στὸ ἱερὸ βιβλίον του, τὴ Ζουδαβέστα. Ὑπάρχουν δυὸ πνεύματα, τὸ Ἀγαθὸ καὶ τὸ Πο-

νηρό. Νὰ ἐκλέγῃς τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ στὶς σκέψεις, στὰ λόγια, στὶς πράξεις.

«Νὰ εἶσαι ἀγαθὸς καὶ ὄχι πονηρός».

«Δὲν μπορεῖτε νὰ δουλεύετε καὶ στὰ δυό».

Ὅλα τὰ παιδιὰ ἐπαναλάμβαναν τὰ λόγια τοῦ δασκάλου.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτά, τὰ παιδιὰ γυρίζουν στὰ σπίτια τους. Ὁ Δαρεῖος μ' ἄλλα παιδιὰ μιὰ ὥρα βάδιζε στὴν ἀκροποταμιὰ· καθὼς πηγαινὶν βλέπουν ἕνα παιδί μὲ μαῦρα μάτια νάρχεται ἀπ' τὸν ἀντίθετο δρόμο· μόλις τοὺς εἶδε, κρύφτηκε στὰ καλάμια τῆς ὄχτης.

—Κοίταξε τὸ Ἑβραϊόπουλο, φώναξε ἕνα παιδί· δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ καρβαλλικεύῃ οὔτε νὰ τοξεύῃ.

Όταν ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου, φεύγοντας ἀπὸ τὸν Ἰνδό, ἔφτασε στὴ χώρα τῆς Περσίας, βρῆκαν χτισμένες ἐκεῖ πολιτεῖες μεγάλες καὶ χωριά καὶ φοβήθηκαν, μήπως οἱ παλιοὶ κάτοικοι τοὺς φερθοῦν ἐχθρικά.

Καθὼς πλησίασαν στὸ πρῶτο χωριό, ἓνας ἄνθρωπος μὲ μακρὸ μάλλινο μαντύα, βγήκε νὰ τοὺς προσπαντήσῃ. Δέχνοντας τὰ ἄλογα τῶν ἀρχηγῶν ψιθύρισε τὴ λέξη «Ἀσπάς». ἔτσι ὠνόμαζαν κι οἱ Ἀρειανοὶ τὰ ἄλογα. Ἐπειτα βλέποντας τὴν ἱερὴ φωτιά, ποὺ πάντα ἔφερναν μαζί τους, ἔσκυψε καὶ τὴν προσκύνησε.

— Προσκυνᾶτε καὶ σεῖς τὸ Ζωροάστρη, τὸν πατέρα τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ζωῆς; ρώτησαν ἐκεῖνοι· κι ἂν εἶναι ἔτσι, ποιὸς σᾶς διδάξεν νὰ τὸν λατρεύετε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο;

Κι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐνόησε τὰ λόγια τους, ἂν ὄχι στὴν ἐντέλεια, ἀλλ' ἄρκετά, ὥστε νὰ καταλάβῃ τὴ σημασίαν τους· κι ἀποκρίθηκε :

— Οἱ πατεράδες μας ἀπὸ ἀμέτρητον καιρὸ κατέβηκαν ἀπὸ τὰ μακρινὰ βουνά· ἔφεραν μαζί τους τὴν ἱερὴ φωτιά καὶ μᾶς διδάξαν τὴ λατρεία τοῦ Ζωροάστρη.

Καὶ οἱ ταξιδιωτὲς ἐνθουσιασμένοι ἀποκρίθηκαν.

— Ἐρχόμαστε κι ἐμεῖς ἀπ' τὰ ὄρεινὰ μέρη κι εἴμαστε ἀδέρφια σας· θὰ ζήσωμε μαζί εἰρηνικά σ' αὐτὴ τὴ νέα χώρα.

Τώρα πρέπει νὰ σᾶς πῶ, πῶς οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ λέγονταν Μῆδοι κι οἱ νέοι, ποὺ ἦρθαν τώρα, λέγονταν Πέρσες.

Στὴν ἀρχὴ οἱ Μῆδοι ἦταν οἱ ἀρχόντοι κι οἱ Πέρσες ὑπηκοοὶ. Μὰ πολὺν καιρὸ ὅμως ἔγινε βασιλιάς ὁ φρόνιμος Πέρσης

Κῦρος καὶ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔζησε καὶ ὁ Δαρεῖος, τὸ παιδὶ τῆς ἱστορίας μας.

Τώρα ὅμως πρέπει νὰ γυρίσωμε στὴ Βαβυλώνα, τὴν ἀξιοθαύμαστη πόλιν μὲ τὰ ψηλὰ κάστρα, τὰ πλούσια παλάτια, τοὺς μεγάλους ναοὺς καὶ τοὺς ἀπέραντους κήπους. Στοὺς ναοὺς ὑπῆρχαν βωμοὶ καὶ εἰκόνες στολισμένες μὲ πολύτιμους λίθους. Ὁ πλατὺς ποταμὸς Εὐφράτης περνοῦσε ἀνάμεσα στὴν πόλιν, τὰ φοινικόδεντρα σκέπαζαν τὶς ὁχθες του καὶ τὰ ἀγρία ἀχλάδια καὶ τὰ ροδάκινα ὠρίμαζαν στὴν ἡλιόλουστη κοιλάδα του. Ὅταν ὁ Κῦρος κυρίεψε τὴ Βαβυλώνα, ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου καὶ πολλὲς ἄλλες Περσικὲς οἰκογένειες πῆγαν νὰ κατοικήσουν ἐκεῖ.

Καὶ τώρα θέλω νὰ ξυπνήσετε πολὺ πρῶτ, πρὶν χαράξῃ ἡ αὐγὴ, ὅπως ἔκανε κι ὁ Καμποῦ καὶ νὰ ρθῆτε μαζί μὲ τὸ Δαρεῖο σ' ἓνα ἀνοιχτὸ μέρος ἐξω ἀπ' τὴν πολιτείαν.

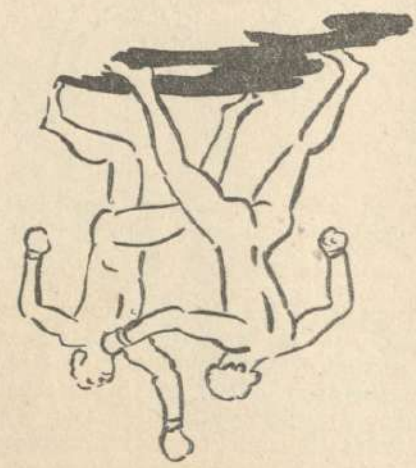
Στὸ θαμπὸ φῶς τῆς χαραυγῆς θὰ ἰδῆτε καὶ πολλὰ ἄλλα παιδιὰ νὰ τρέχουν ὅλα στὸ ἴδιο μέρος· τὰ φορέματα ὅλων εἶναι δερμάτινα καὶ δὲν καταστρέφονται εὐκολά.

Κάθε παιδί ἔχει τόξο καὶ φαρέτρα μὲ βέλη· τὰ μικρὰ ὅμως τῶν πέντε-ἕξι χρονῶν ἔ-

Πινδαρος του ὕμνου ἀνέγραψε καὶ ἐν τῇ ἐκείνῃ γὰρ οὕτως.
 τοῦ ἐστὶν ἀνδραγαθὸν οὐδὲν ὁρῶν τῶν νικητῶν καὶ ὁ μέγας
 Ὁ Μεγακλῆς ἦταν τῶρα γὰρ τρίτη φορά νικητής. Ὁ
 μὲν κἀκεῖνος ἦν τῆνδε ἡμέρᾳ καὶ τὰ παλαιοῦ τοῦ ἐφύλαττον ἀνθρ.
 ἀνὰ φανερὰ τοῦ οὐρανοῦ διδόντα. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀστέρων
 ὁ κρόνος δὲ οὐρανὸν ἀνέκλυσε καὶ ὁ Μεγακλῆς σκέπασσε τὸ κε-
 Ὁ κῆρυκος τὸ ἀνὰ γλῶσσᾳ σὺν πάντες μὲ τῇ σάπυρᾳ,
 τῶν. Ὁ Μεγακλῆς ἦταν νικητής.

ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐκείνων, σήμερον πῶς ἀνελθόντες τὴν ἡ-
 τοῦ παλαιοῦ περὶ μέν με πικρὰν ἀναισθησίαν. Ἐπειτα ὁ ἄστρο-
 τὰ μὲν οὐρανὸν ὁ ζῆνς ἀνελθόντες κοίτην ἀνελθόντες, ἐν ᾧ
 ῥωσσε τὸν χεῖρ τοῦ ἡλίου καὶ ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου
 ἐκείνου ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου καὶ ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου
 τὸ «ἀνελθόντες» τοῦ ἡλίου καὶ ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου
 ἦν καὶ ὁ ἀνελθόντες, γὰρ αὐτὸ ἦταν ἀνελθόντες, ἦταν
 γὰρ αὐτὸ ἦταν ἀνελθόντες, γὰρ αὐτὸ ἦταν ἀνελθόντες, ἦταν
 Ὁ Μεγακλῆς πνι-
 ἐκαμὲν μὲν πρὸς τὰ ἐπὶ ἀνθρ.

ὁρῶν μὲν τὸ ἐπὶ ἀνθρ.
 καὶ τὸ κρόνος οὐρανὸν ἀνέκλυσε καὶ ὁ Μεγακλῆς σκέπασσε τὸ κε-
 Ὁ κῆρυκος τὸ ἀνὰ γλῶσσᾳ σὺν πάντες μὲ τῇ σάπυρᾳ,
 τῶν. Ὁ Μεγακλῆς ἦταν νικητής.
 ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐκείνων, σήμερον πῶς ἀνελθόντες τὴν ἡ-
 τοῦ παλαιοῦ περὶ μέν με πικρὰν ἀναισθησίαν. Ἐπειτα ὁ ἄστρο-
 τὰ μὲν οὐρανὸν ὁ ζῆνς ἀνελθόντες κοίτην ἀνελθόντες, ἐν ᾧ
 ῥωσσε τὸν χεῖρ τοῦ ἡλίου καὶ ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου
 ἐκείνου ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου καὶ ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου
 τὸ «ἀνελθόντες» τοῦ ἡλίου καὶ ἐν τῇ ἀνελθόντι τοῦ ἡλίου
 ἦν καὶ ὁ ἀνελθόντες, γὰρ αὐτὸ ἦταν ἀνελθόντες, ἦταν
 γὰρ αὐτὸ ἦταν ἀνελθόντες, γὰρ αὐτὸ ἦταν ἀνελθόντες, ἦταν
 Ὁ Μεγακλῆς πνι-
 ἐκαμὲν μὲν πρὸς τὰ ἐπὶ ἀνθρ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΣΗ ΔΑΡΕΙΟΥ

Τὸν ἴδιο καιρὸ πού ὁ Καμποῦ κατέβηκε ἀπ' τὰ βουνὰ καὶ
 ἦρθε στὸν Ἰνδὸ, φάνηκε σὰν ἓνα κύμα, μὲ μεγάλη ὀρμή, πού
 τραβοῦσε ἀδιάκοπα στοὺς κάμπους ὅλες τὶς ὀρεινὲς φυλές.

Μιά ἀτέλειωτη γραμμὴ ἀπὸ μετανάστες κατέβαινε ἀπ' τὶς
 πλαγιὰς τῶν βουνῶν καὶ χυνόταν στὴν πεδιάδα. Θὰ μπορού-
 σατε νὰ παρακολουθήσετε τὸ θέαμα αὐτὸ καὶ θὰ λέγατε:
 «Ἡ ὀρεινὴ χώρα πρέπει νὰ ἦταν γεμάτη ἀπὸ ἀνθρώπους».

Τὸ καλύτερο—θὰ πῆτε μὲ τὸ νοῦ σας—πού θὰ εἶχαν νὰ κάμουν
 οἱ ἀνθρώποι αὐτοί, ἦταν νὰ μείνουν ὅλοι μαζί σὰν ἑφτασαν
 στὴν πεδιάδα. Ἀλλὰ δὲν ἐγίνε αὐτό. Ὁ Κομποῦ μὲ τὸν
 πατέρα του τράβηξαν πρὸς τὸ νότο, στὸν Ἰνδὸ ποταμό.
 ἄλλοι τράβηξαν δυτικὰ πρὸς τὰ μεγάλα ὑψίπεδα τοῦ Ἰ-
 ράν· καὶ ἄλλοι, νέοι καὶ γεροὶ ἀνθρώποι, πού ἀγαποῦσαν τὶς περι-
 πέτειες, θέλησαν νὰ γνωρίσουν περισσότερο κόσμον καὶ προ-
 χώρησαν πρὸς τὶς ἀκρογιαλιὰς τῆς Μαύρης θάλασσας.

—Τί θὰ κάμωμε τώρα; ρώτησε ὁ Ντεραντάτας, ὁ ἀρχηγός τους.

—Νὰ χωριστοῦμε, φώναξαν οἱ νέοι· οἱ μισοὶ νὰ τραβήξουν
 πρὸς τὰ βόρεια καὶ οἱ μισοὶ πρὸς τὰ νότια· ἔτσι θὰ βροῦμε
 περισσότερους κάμπους καὶ θὰ κάμωμε μεγαλύτερες κατα-
 κτήσεις.

Ἔτσι λοιπὸν ὁ Ντεραντάτας ὠδήγησε τοὺς δικούς του πρὸς
 τὸ νότο καὶ ὁ Καλάντας τοὺς δικούς του πρὸς τὸ βορρά.
 Ἀλλὰ πρὶν χωριστοῦν ὁ Ντεραντάτας τοὺς μάζεψε ὅλους καὶ
 τοὺς εἶπε:

—Ἴσως χωριστοῦμε γιὰ πάντα· νὰ μὴν ξεχάσωμε ποτὲ τὶς
 παραδόσεις τῶν πατέρων μας· δόσε μας, ὦ μεγάλε Ἄγνη, γεν-
 ναίους συντρόφους, ἀτέλειωτη εὐτυχία, παιδιὰ εὐγενικὰ καὶ
 πλοῦτῃ μεγάλα.

Τὴν ἄλλη μέρα, πολὺ νωρίς, ὁ Καλάντας καὶ οἱ δικοί του τρά-
 βηξαν πρὸς βορρά, καὶ ὁ Ντεραντάτας μὲ τοὺς δικούς του προ-
 χώρησαν πρὸς νότο. Ἴσως ὅμως οἱ μακρινοὶ ἀπόγονοί τους
 ἀνταμωθοῦν καμιά φορά.

Ἀλλὰ τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ἐνῶ τραγουδοῦσαν στὸ συμπόσιο διάφορα τραγούδια, κάτι ψιθυρίστηκε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα κι ὁ Μεγακλῆ τὸ ἄκουσε: Ὁ Ἄστολος ἦταν ἀκόμα ἀναίσθητος. Γιὰ τὸν κόσμο αὐτὸ ἦταν ἀδιάφορο, γιατί στοὺς ἀγῶνες εἶχαν συμβῇ πολὺ χειρότερα πράγματα. Τοῦ Μεγακλῆ ὅμως τοῦκοψε ὅλη τὴν ὀρεξη. Σηκώθηκε κι ἔφυγε ἀπ' τὸ συμπόσιο καταστενοχωρημένο, ἂν καὶ δὲν εἶχε κανένα ἄδικο αὐτός.

Δὲν εἶχε ὅμως καιρὸ νὰ χάνη, γιατί σὲ λίγες μέρες θὰ ἦταν δεκαοχτὼ χρόνων κι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ στὸς Ἀθήνας,

γιὰ νάρχισή τὴν στρατιωτικὴ θητεία του. Ἐπὶ δύο χρόνια θάφιέρωνε τὸν ἑαυτό του στὴν ὑπηρεσία τῆς πολιτείας.

Σὰ μέσα σῶνειρο ἔκαμε τὴ σπονδὴ του στὸ ναὸ τοῦ Ἡρακλῆ· ντύθηκε τὴ στρατιωτικὴ στολή του καὶ ὥρκιστηκε νὰ μὴν ἀτιμάσῃ τὰ ὅπλα του οὔτε νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς συντρόφους του.

Τὸν ἓνα χρόνο ὑπηρέτησε στὴ φρουρὰ τῆς πόλης καὶ τὸν ἄλλο στὰ σύνορα· ὅπουδῆποτε ὁ ὥς κι ἂν πῆγαινε μιὰ σκιά φαινόταν νάχῃ ἐπάνω στὴν ψυχὴ του. Οἱ σύντροφοί του τὸ κατάλαβαν καὶ ζητοῦσαν νὰ μάθουν τί ἔτρεχε μὲ τὸ Μεγακλή, πού ἦταν ὁ δῶν τὸ καμάρι. Ἐβλεπε πάντα μπρ στὰ του τὸ ὄχρὸ πρόσωπο τοῦ Ἄστολου...

Ὅταν πέρασαν τὰ δύο χρόνια κι ἄλλοι ἔφηβοι γύρισαν στὰς Ἀθήνας νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἐπιστροφή τους σὲ συμπόσια, αὐτὸς δὲ μπόρεσε γιὰ κάμποσον καιρὸ νὰ καταφέρῃ τὸν ἑαυτό του νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Ὅπως ὁ Ἡρακλῆς κι ὁ Οἰδίποδας ἀποσύρθηκε στὰ βουνά. Τώρα κατάλαβε γιατί κι ἐκεῖνοι ἐνίωθαν τὴν ἀνάγκη τῆς μοναξιάς.

Μέσα στὰ βουνὰ γύριζε μὲ τοὺς βοσκούς, ἔχοντας γιὰ σύντροφο τὴ λύρα του. Σὲ λίγον καιρὸ τὰ ζῶα ἔπαψαν νὰ τρομάζουν στὸ διάβα του καὶ τὰ δέντρα καὶ τὰνθη φαίνονταν πῶς τοῦ μιλοῦν.

Μέσῃ στὴν ἡρεμὴ ζωὴ τοῦ βουνοῦ, ξαναγύρισε ἡ γαλήνη στὴν ψυχὴ του, ἡ ἀγάπη τῆς ὁμορφιάς καὶ τῶν ἀνθρώπων γέμισε τὴν καρδιά του καὶ δυνατώτερη ἀπὸ ἄλλοτε ξαναφούντωσε ἡ ἀγάπη στὴ γλυπτική. Ἐτσι ἄρχισε νὰ ἐργάζεται σὲ κορμούς καὶ κούτσουρα δέντρων κι ἐπὶ τέλους κατάφερε νὰ μετατρέψῃ ἓναν κορμὸ σὲ ἀνθρώπινο ὁμοίωμα.

Μιά μέρα, ἐκεῖ πού δούλευε, ἓνας διαβατικός κυνηγὸς στάθηκε πίσω ἀπὸ ἓνα δέντρο καὶ τὸν κοίταξε. Τὸ ἔργο του δὲν ἦταν ἀπ' τὰ συνηθισμένα κι ὁ καλὸς Ἀθηναῖος ἀναγνώρισε τὴν ἀξία του. Σκέφτηκε πῶς δὲν ἔπρεπε ἡ Ἀθήνα νὰ χάσῃ ἓναν τέτοιο γλύπτη κι ὅταν γύρισε στὴν πόλιν πῆγε κατ' εὐθείαν στὸ σπίτι τοῦ Περικλῆ, τοῦ κυβερνήτη τῆς πολιτείας καὶ τοῦκαμε λόγο γιὰ ὅ,τι εἶδε. Ὁ Περικλῆς ἔστειλε καὶ κάλεσε τὸ Με-

γακλή νάρθη στην Ἀθήνα, γιά νά ὑπηρετήσῃ τήν πατρίδα του καί τοὺς θεοὺς μὲ τὴ θεία τέχνη του.

Ἐτυχε ἀκριβῶς ἡ γιορτὴ τῶν Παναθηναίων ὅταν ὁ Μεγακλῆς γύρισε στὸ σπίτι του. Οἱ παλαιοὶ του φίλοι ἔτρεξαν νά τὸν πάρουν γιά νά λάβῃ κι αὐτὸς μέρος στὴν πομπή πού γινόταν πρὸς τιμὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἡ πομπή μ' ἐλιγμοὺς ἀνέβηκε στὸ ὕψωμα τῆς Ἀκρόπολης. Οἱ ἱππεῖς μὲ ἀνοιχτόχρωμα φορέματα, οἱ προεστοὶ τῆς πόλης, οἱ κόρες μὲ μεγαλόπρεπες φορεσιές· κι ἔμπρὸς ἀπὸ τὴν πομπή, ἐπάνω σὲ στρογγυλὰ ξύλα, ἔφερναν ἓνα πλοῖο, πού γιά παντ εἶχε τὸν πολυτελέστατο κεντημένο κίτρινο πέπλο τῆς θεᾶς. Κι ἔτσι λοιπὸν σὲ μιὰ περίσταση γενικῆς χαρᾶς ὁ Μεγακλῆς ξαναγύρισε στοὺς δικούς του, ἐλεύθερος πιά νά ἐπιδοθῇ στὴ γλυπτική, πού τόσο ἀγαποῦσε.

Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΠΕΤΡΟΝΙΟΣ

— Θὰ ταξιδέψωμε στὴ Ρώμη μὲ «τριήρη»;

— Μὰ τί εἶναι «τριήρης»; θὰ μὲ ρωτήσετε. Κοιτάξτε τὴν παραπάνω εἰκόνα καί, ἂν ξεχωρίσετε τὶς τρεῖς σειρὲς κουπιῶν, θὰ καταλάβετε γιατί λέγεται ἔτσι. Βλέπετε, πῶς ἡ μιὰ σειρὰ βρίσκεται λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιά νά μὴ ὑπερδεύονται τὰ κουπιά. Καί μέσα στὸ πλοῖο ὑπάρχουν τρεῖς σειρὲς μικρὰ καθίσματα, γιά νά κάθονται οἱ κωπηλάτες. Ἡ τριήρης χρησιμεύει ὡς πολεμικὸ πλοῖο, ὅπως σήμερα τὰ λεγόμενα θωρηκτά.

Τὸ παιδί πού θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ στὴ Ρώμη—ὁ Πετρόνιος—ἀνῆκε σὲ καλὴ οἰκογένεια. Μιὰ ἀνοιξιὰτικὴ αὐγὴ ὁ μικρὸς Πετρόνιος ἔτρεχε ὅσο μπορούσαν τὰ πόδια του στὸ κατηφορικὸ μονοπάτι, πού ὡδηγοῦσε ἀπ' τὸ ἐξοχικὸ σπίτι τοῦ πατέρα του στὸ μικρὸ ποτάμι, πού τόσο ἀγαποῦσε· πίσω του πήγαινε μ' ἀτέλειωτα κουνήματα ἡ ἀσπρη χήνα, πού τὴν εἶχε γιά μανάρι. Τί κακὸ τὴ βρῆκε τὴν κακομοίρα νάναγκάζεται νά τρέχῃ τόσο γρήγορα. Ἀκουσε τὶς φωνές της κι ἡ γριά παραμάνη κι ἔτρεξε πίσω στὸ παιδί.

‘Ο Πετρόνιος ήταν μόλις έξι χρονών· ό ένθουσιασμός του όμως, όταν τον έφερναν άπ’ την πόλη στη μεγάλη έπαυλη του πατέρα του, του έδινε φτερά στα πόδια.

‘Η γρηά ‘Ασπασία έτρεξε σκοντάφτοντας από πίσω του κι έβγαζε έξωφρενικές φωνές, γιατί έφτανε στ’ αύτιά της ό ήχος ενός μικρού καταρράχτη και φοβόταν πώς ό Πετρόνιος δέ θα δυσκολευόταν νά χωθή μέσα στό ρέμα. Εύτυχώς κοντοστάθηκε μιά στιγμή περιμένοντας τή χήνα του κι έτσι ή ‘Ασπασία πρόφτασε και τον έπιασε άπ’ τó χέρι.

— Κακό παιδί, του είπε, τί θέλεις νά κάμης;

Έκείνος τής έδειξε ένα μικρό νησάκι μέσα στό ποτάμι. Είχε άνακαλύψει μερικές πέτρες, πού του χρησίμευαν γιά γεφύρι και του άρεσε νά πηγαίνει εκεί και νά παίξει. Τον ώδήγησε λοιπόν εκεί ή γριά άπ’ τó χέρι, ενώ ή χήνα πήγε κολυμπώντας.

Έως τήν ημέρα αύτή τó νησάκι ήταν ένα άχαρο μέρος γιά τήν ‘Ασπασία, αλλά σήμερα κάτι καινούργιο ήταν άπάνω στις πέτρες. ‘Ο Πετρόνιος έτρεξε εκεί· φαινόταν σαν ένα δέμα ρούχα, αλλά καθώς τó τράβηξε, παρουσιάστηκε ξαφνικά ένα νιογέννητο μωρουδάκι. ‘Η ‘Ασπασία έτρεξε και πήρε τó παιδί στην άγκαλιά της.

— Ω! τί κρίμα φώναζε· κακόμοιρο παιδάκι, τί έπαθες; Σέ πέταξαν στην έρημιά; ‘Ο πατέρας σου δέ θέλησε νά σέ πάρη στην άγκαλιά του;

‘Η ‘Ασπασία ήξερε τó Ρωμαϊκό Νόμο· άν ένας πατέρας δέν

ήθελε τó παιδί του, μπορούσε νά τó πετάξει σ’ ένα έρημικό μέρος νά ζήση ή νά πεθάνη, όπως του ήταν τυχερό.

— Ένα μικρό άγοράκι, μουμούρισε ή ‘Ασπασία, και μάλιστα ώραία τυλιγμένο σέ φίνα μαλλιά.

— ‘Α, Πετρόνιε, τί μεγάλη χαρά σέ σ’ ένα, πού έχεις αύτό στό λαιμό σου!

Και του έδειξε τή χρυσή βούλα, πού λαμποκοπούσε στόν ήλιο, τó μικρό φυλαχτό, πού του είχε κρεμάσει ό πατέρας του στό λαμό, τήν ημέρα πού τού έδωσαν τόνόμά του.

‘Ο Πετρόνιος συγκινήθηκε πάρα πολύ κι άρχισε νά τραβά τή σκλάβά άπ’ τó φουστάνι, γιά νά πώνε πίσω στό σπίτι. ‘Η ‘Ασπασία όμως κούνησε τó κεφάλι άρνητικά.

— Δέν τολμώ, είπε· ή μάνα σου δέ θα θελήση νά σκοτιστή μ’ αύτό τó παιδί, έστω κι άν πρόκειται έτσι νάποχτήσωμε κι έναν άλλο δοϋλο. ‘Οχι, πρέπει νά τάφήσωμε τó μωρό.

‘Ο Πετρόνιος όμως πήρε τρέχοντας τάνηφορικό μονοπάτι κι έφτασε στόν κήπο· ή μάνα του ήταν ξαπλωμένη σέ μιά πο υθρόνα· δυό σκλάβες τής έκαναν άέρα και μιά τρίτη τής διάβραζε ποιήματα.

‘Ο Πετρόνιος έπιασε σφιχτά τó φόρεμα τής μάνας του φωνάζοντας δυνατά: Βένι! Βένι! (Έλα, έλα!): ‘Η εύαίσθητη μητέρα του πήγε μαζί του κι όταν είδε τó μικρούτ ικο μωρουδάκι, συμπαθητικό κι όλοκάθαρο νά κλ ίη σπαραχικά, δέ μπόρεσε νάντισταθί. Είπε σέ μιά άπ’ τς σκλάβες της νά πάρη τó παιδί και νά φροντίση γι’ αύτό. Έτσι λοιπόν τó παιδάκι τó κράτησαν και τó άνάθρεψαν στό ιδιαίτερο διαμέρισμα τών δούλων. ‘Αργότερα ώνομάστηκε Πέρδιτος, πού σημαίνει «χαμένος». ‘Αν ήκε όμως άποκλειστικά στόν Πετρόνιο και σ’ αύτόν δόθηκε τó μόνο πράγμα, πού βρέθηκε μαζί μέ τó μωρό: ένας μικρός μπρούντζινος λύχνος λεπτότατα

δουλεμένος, πού είχε άπάνω τήν εικόνα τοῦ διπρόσωπου θεοῦ Ἰανοῦ.

—Μά γιατί ἔχει δυό πρόσωπα; ρώτησε ὁ Πετρόνιος.

—Ὁ Ἰανός, τοῦ εἶπε ἡ Ἀσπασία, εἶναι ὁ θεός τῇ ἀρχῇ καί τοῦ τέλους ὅλων τῶν πραγμάτων. Ἐχοντας δύο πρόσωπα, βλέπει καλὰ καί τήν ἀρχή καί τὸ τέλος καί τὰ καλὰ καί τὰ κακά καί περισσότερο τὰ κακά!

Καί πρόσθεσε ἡ γριά Ἑλληνίδα:

—Πόλεμο, πάντα πόλεμο! Ἡ Ρώμη ἔχει πόλεμο μέ ὅλους ἐμᾶς.

—Κι ὁ Ἰανός κάνει τὸν πόλεμο ν' ἀρχίσῃ; ρώτησε ὁ Πετρόνιος.

—Ὅχι, ἀποκρίθηκε ἡ Ἀσπασία, οἱ κακοὶ ἄνθρωποι πολεμοῦν ὅλο τὸν καιρό· πολεμοῦν, κλέβουν, σκοτώνουν· αὐτοὶ κάνουν τοὺς πολέμους καί κρατοῦν τίς πόρτες τοῦ Ἰανοῦ ἀνοιχτές.

—Ποιὲς πόρτες; ρώτησε ὁ Πετρόνιος.

—Στῇ Ρώμῃ, ἀπάντησε ἡ Ἀσπασία, κάποτε θά ἰδῇς τὸ ναὸ τοῦ Ἰανοῦ. Λένε πῶς οἱ πόρτες αὐτὲς δὲ θά κλείσουν ποτέ, ὅσο οἱ ἄνθρωποι πολεμοῦν. Σκληρόκαρδη ράτσα, μур-μούρισε. Ἀχ! πῶς νάταν νά ἰδῶ ἐκεῖνες τίς πόρτες κλεισμένες καί νά μὴ φέρνουν πιά σκλάβους στὴ Ρώμῃ.

Ὁ μικρὸς Πετρόνιος δὲν καταλάβαινε τίποτε ἀπ' αὐτά, μέ ἀπορία ὁμως σημείωσε στὸ μυαλό του τὰ λόγια τῆς Ἀσπασίας.

Ὅταν ἡ οἰκογένεια τοῦ Πετρόνιου ξαναῦρισε στὴν πόλῃ, ὁ πατέρας του τὸν πῆγε μιὰ μέρα στὴν ἀγορά, τὸ Ρωμαϊκὸ Φόρουμ. Ἀγάλματα, ἀγγεῖα, εἰκόνες, ὅλα ἀγορασμένα ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ Κόρινθο, κάνουν μεγάλη ἐντύπωση στὸν ἐπισκέπτη. Ἐκεῖ ἦταν οἱ ναοὶ τῶν θεῶν, ἡ πλατεῖα ὅπου συνεδρᾶνε ὁ δῆμος καί ἡ αἴθουσα ὅπου συνεδριάζει ἡ γερουσία. Οἱ ἐπισκέπτες τῆς ἀγορᾶς εἶναι τυλιγμένοι μέ μακροὺς μαντῆς ἀπὸ λευκὸ μαλλὶ μέ κόκκινη γαρνιτούρα.

Στῇ Ρώμῃ καταλαβαίνει κανεὶς τὴν κοινωνικὴ θέση ἐνὸς ἀνθρώπου ἀπ' τὰ φορέματά του· οἱ γερουσιαστὲς καί οἱ δικαστὲς φοροῦν κόκκινο μαντῆα. Ἐπίσης μποροῦν νά ἔχουν μαν-

τῆα μέ κόκκινη γαρνιτούρα τὰ κορίτσια ὅσο νά παντρευτοῦν καί τὰ γόρια μέχρι δεκατεσσάρων ἐτῶν. Ὑστερα φοροῦν τὸ ἀπλό, λευκὸ φόρεμα, πού σημαίνει τὸν κοινὸ Ρωμαῖο πολίτη. Ἐδῶ δὲ βλέπει κανεὶς τέτοιους, γιὰτ μόνον στοὺς εὐγενεῖς ἐπιτρέπεται νά ψωνίσουν στὸ Φόρουμ.

Ἦταν σὲ μεγάλη κίνηση τὸ Φόρουμ ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ ὁ Πετρόνιος μέ τὸν πατέρα του, πού ἦταν κα γερουσιαστής· τὸ παιδί φοροῦσε μακρὺ μαντῆα καί δερμάτινα παπούτσια, στολισμ'να μπροστὰ μέ μισοφέγγαρα ἀπὸ λεφαντόδοντο. Ὁ πατέρας μιλοῦσε στὸ παιδί σὰν νά ἦταν μεγάλο καί νά ἐνδιαφερόταν γιὰ τέτοια πράγματα.

—Ἐδῶ, τοῦ ἔλεγε, εἶναι τὸ σπῆτι τῶν Ἑστιάδων· οἱ Ἑστιάδες διατηροῦν πάντα ἀναμμένη τὴν ἱερὴ φωτιά τῆς πολιτείας· μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι κι ἀδερφή σου ἡ Πετρονία. Ἐκεῖ πέρα, πού βλέπεις τὴ μεγάλη οἰκοδομὴ μ' ὀλάνοιχτες τίς μπρούτζινες πόρτες τῆς, εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἰανοῦ.

—Τοῦ Ἰανοῦ; φώναξε ὁ Πετρόνιος, ἀναθυμῶντας τὰ λόγια τῆς Ἀσπασίας. Μὲ τὰ δυό πρόσωπα;

—Ναί, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ πατέρας· οἱ πόρτες θά μείνουν ἀνοιχτὲς ὅσο θά ἐξακολουθῇ ὁ πόλεμος.

—Θέλω νά τίς ἰδῶ κλεισμένες, εἶπε ὁ μικρὸς. Νά τοὺς ποῦμε νά τίς κλείσουν γιὰ νά ἰδοῦμε τί θά γίνη.

Ὁ πατέρας του γέλασε καί κούνησε τὸ κεφάλι του.

—Ὁ Ὀκτάβιος, εἶπε, πού εἶναι ἡ μόνη μας ἐλπίδα, ὁ Ὀκτάβιος πού πρόκειται νά ἰδῇς, αὐτὸς μονάχα μπορεῖ νά τὸ κάμῃ αὐτό. Ποιὸς ξέρει! Ἴσως τὸ πετύχῃ κι αὐτό. Ἀλλά τώρα ἔλα νά ψωνίσωμε.

Ὁ πατέρας του ἐξέτασε προσε-

χτικά μερικούς δούλους που βρίσκονταν εκεί για πούλημα. Δέ χρειάζοταν μάγαιρα, ούτε καμαριέρα, αλλά ήθελε ένα δάσκαλο για το παιδί του. Από κάθε άλλον θα προτιμούσε Έλληνα.

Όλοι οι δούλοι είχαν κρεμασμένη στο λαιμό τους μια πινακίδα με τὸν ὀνόμα τους. Ὁ γερουσιαστής διάβασε σὲ μιὰ πινακίδα με τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα Δόξιος· πλήρωσε στὸν ἔμπορα πενήντα χρυσὰ νομίσματα κι ἀγόρασε τὸν ἄνθρωπο αὐτό.

Ὁ μικρὸς Πετρόνιος κοιτάζει περίεργα τὸ δούλο, πὺν γιὰ πολλὰ χρόνια θὰ ἦταν ὁ κυριώτερος σύντροφός του. Ἀπὸ ἐκεῖ πῆγαν στὸ μέγαρο τῆς γερουσίας. Ὁ Πετρόνιος με τὸ δούλο ἔμειναν στὸν προθάλαμο, γιατί στὴν αἴθουσα μόνον οἱ γερουσιαστὲς ἔμπαιναν. Ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ὅμως ὁ Πετρόνιος εἶδε πολλοὺς ἄντρες με ὀλόασπρη τῆβεννο νὰ κάθονται καὶ σὲ μιὰ ἄκρη μαζωμένα τρόπαια, πὺν εἶχαν κυριέψει ἀπὸ κατακτημένους λαούς. Αὐτὰ τοῦ ἔκαμαν πολὺ μεγάλη ἐντύπωση. Ἐπειτα ἔγινε κάποιος θόρυβος. Γυρίζει καὶ βλέπει στὴ σκῆλα τοῦ μεγάρου ν'ἀνεβαίνει ἕνας νέος μικρόσωμος καὶ λίγο κουτσός· προπορεύονταν εἴκοσι ραβδοῦχοι.

—Ὁ νέος ὑπάτος Ὁκτάβιος, εἶπε κάποιος.

Τὸ παρουσιαστικὸ του ἄρεσε στὸ μικρὸ Πετρόνιο καὶ ζητωκραύγασε κι αὐτὸς μόλους τοὺς ἄλλους.

Προτοῦ ὁ Ὁκτάβιος μπῆ στὴν αἴθουσα, ρώτησε τοὺς οἰωνοσκόπους ἂν ὅλα ἦταν καλὰ, γιατί στὴ Ρώμη δὲ γινόταν καμὶ ἀδημόσια συγκέντρωση ἂν προτύτερα δὲν ἐξακρίβωναν ὅτι τὸ θέλουν κι οἱ θεοί· αὐτὸ δὲ μόνον οἰωνοσκόποι μποροῦσαν νὰ τὸ ποῦν. Κοίταξαν ἕνα κομμάτι τοῦ οὐρανοῦ κι ὅταν εἶδαν ἕνα πουλὶ νὰ πετάξῃ στὸ μέρος ἐκεῖνο πρὸς τὰ δεξιὰ, διαβεβαίωσαν τὸν ὑπάτο, πὺς αὐτὸς ἦταν καλὸς οἰωνός.

Ὁ ὑπάτος μπῆκε μέσα κι ὁ Πετρόνιος δὲν τὸν ἐβλεπε πιά· ὅταν ὅμως ὁ πατέρας του βγῆκε, γιὰ νὰ πᾶνε στὸ σπῆτι, τοῦ εἶπε:

—Τὸν εἶδες, παιδί μου; τὸν πρόσεξες καλὰ; Αὐτὸς ἦταν ὁ Ὁκτάβιος, ἡ ἐλπίδα τῆς Ρώμης. Μὴ τὸν λησμονῆς.

Καὶ πραγματικὰ, ὁ τρόπος πὺν τοῦ μίλησε ὁ πατέρας του γιὰ τὸν Ὁκτάβιο ἦταν τέτιος, ὡστε νὰ μὴ τὸν λησμονήσει.

ὁ Πετρόνιος, ἂν καὶ τότε κανεῖς δὲ μπορούσε νὰ τοῦ εἰπῇ πὺς εἶδε τὸν ἄνθρωπο, πὺν θὰ γινόταν μιὰ μέρα ὁ μεγαλύτερος αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης.

Σιγὰ-σιγὰ ἔφτασαν στὸ σπῆτι, τὸν Παλατῖνο λόφο. Ἦταν ἕνα ψηλὸ σπῆτι με στενὰ παράθυρα· καθὼς ἀνοίγει ἡ πόρτα πέφτει ἄφθονο φῶς στὸ διάδρομο καὶ δείχνει ἕνα πάτωμα ἀπὸ πολυτιμα μάρμαρα.

Ὁ πατέρας τοῦ Πετρόνιου στοματᾷ, γιὰ νὰ δώσῃ μερικὲς ὁδηγίες στὸ Δόξιο. Ἐπειτα φωνάζει ἕναν ἄλλο δούλο γιὰ νὰ δείξῃ στὸ Δόξιο τὸν ἄνδρωναίτη. Στὸ μεταξύ τὸ παιδί στέκεται ἡσυχο κοντὰ στὸν οἰκονομικὸ βωμό· εἶναι ἕνα χαλκινὸ ἄγαλμα πὺν παριστάνει ἕναν πᾶνοπλο στρατιώτη θαρραλέο καὶ με σκληρὴ ἔκφραση· εἶναι γονατισμένος στὸ ἕνα πόδι καὶ φαίνεται πληγωμένος· καὶ ὅμως κρατεῖ ψηλὰ τὸ σπαθὶ καὶ ἐκφράζει ἀκατανίκητο θάρρος.

Όλοι γνωρίζομε πὺς εἶναι τὸ ἄγαλμα τοῦ Πετρόνιου «πὺν βάστηξε τόσο καλὰ τὸ γεφύρι»· ὁ νέος Πετρόνιος τοῦ μοιάζει πολὺ στὸ πρόσωπο. Ἴσως ἔχει καὶ γενναία καρδιὰ σὰν αὐτόν.

Ὑπάρχουν στὸν προθάλαμο κι ἄλλα ἀγάλματα τῶν γενναίων προγόνων — τῶν ἐφέστιων θεῶν — κι εἶναι ὅλα στολισμένα με μενεξέδες καὶ δεντρολίβανο.

Τὴν ἄλλη μέρα θὰ πᾶμε στὸ ναὸ τῆς Ἑστίας. Εἶνε χτισμένος με πολλὰς κολόνες στὴ βάση τοῦ Παλατῖνου Λόφου καὶ ἔχει γιὰ ἐστιάδα τὴν ἀδερφή τοῦ Πετρόνιου, Πετρονία. Εἶναι ἀφιερωμένη στὸ ναὸ ἀπὸ ἑπτὰ χρονῶν.

Είναι η πρώτη μέρα του έτους και πρέπει ν' ανάψη από τον ήλιο την ιερή φωτιά, νά στολίση τὸ ναὸ με δάφνες και νά τὸν ραντίσῃ με τὸ νερὸ τῆς ἱερῆς πηγῆς, τῆς Ἑγερίας. Σὲ μικρὰ πήλινα πιάτα θὰ προσφέρουν στὴ θεὰ ἀλάτι και θὰ τὴν παρακαλέσουν νά προστατέψῃ τὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὸ τὸ πρωὶ τῆς πρωτοχρονιάς — πρώτης Μαρτίου με τὸ δικό μας ἡμερολόγιο — ὁ Πέτρνιος φορεῖ τὸν καινούργιο μαντύα του καὶ κατεβαίνει με τοὺς δικούς του στὸ Φόρουμ· στέκεται ἡσυχος καὶ σοβαρὸς ὅταν περνοῦν οἱ λευκοφορεμένες παρθένες με τὰ δῶρα τῆς θεᾶς. Καμαρώνει πολὺ βλέποντας τὴν ἀδερφή του νά λαβαίνει μέρος σὲ μιὰ τέτοια ἱεροτελεστία. Ποτὲ δὲν τὴ βλέπει ἀπὸ κοντὰ καὶ ποτὲ δὲν τῆς εἶπε λέξη. Ζέρει ὅμως πὼς εἶναι τιμὴ γιὰ τὴν οἰκογένεια νά ὑπηρετῇ στὸ ναὸ κι εἶναι βέβαιος πὼς ἡ θεὰ Ἑστία προστατεύει τὸ σπίτι τους γιὰ τὸ χατήρι τῆς ἀδερφῆς του. Μιὰ Ρωμαία κόρη μπορεῖ νά ὑπηρετήσῃ ἄριστα τὴ Δημοκρατία μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ὅπως «ἓνας νέος στὸ στρατό».

Ὁ Πετρόνιος ἂν καὶ τόσο μικρὸς, ἔχει μιὰ μακρινὴ ἀνάμνηση τῆς ἡμέρας, πού ἔχασε ἀπὸ κοντὰ του τὴν ἀδερφή του. Ἦταν ἡ ἡμέρα πού ὅλη ἡ οἰκογένεια μαζεύτηκε κοντὰ στὸν Παλατῖνο λόφο, πού θὰ γινόταν ἡ ἐκλογὴ μιᾶς Ἑστιάδας παρθένας με κλῆρο. Ἡ ἀδερφή του Πετρονία ἦταν ἓνα ἀπ' τὰ μικρὰ κορίτσια τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν, ἀπ' τὰ ὁποῖα θὰ ἐκλεγόταν ἡ νέα Ἑστιάδα. Ἦταν στιγμὴ ἐπίσημη, μὰ καὶ λυπητερή. Πολὺς κόσμος εἶχε πλημυρίσει τὰ προπύλαια καὶ τὰ σκαλοπάτια τοῦ ναοῦ. Ὅλοι κοίταζαν τὰ εἴκοσι μικρὰ κορίτσια, πού στέκονταν ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, νεαρὰ καὶ ὠραῖα. Ὁ Πετρόνιος, ὅπως κι οἱ γονεῖς του, ἐνιωθαν πολλὴ περηφάνεια, γιατί σ' αὐτὰ ἀνάμεσα βρισκόταν κι ἡ Πετρονία· ἐνιωθαν ὅμως καὶ πολλὴ λύπη, γιατί θὰ τὴν ἔχαναν ἀπὸ κοντὰ τους.

Μέσα σὲ μιὰ κάλπη ἦταν εἴκοσι χαρτάκια με τὰ ὀνόματα τῶν κοριτσιῶν. Ὁ ἀρχιερεὺς πλησιάζει τὴν κάλπη, βάζει τὸ χέρι του μέσα καὶ βγάζει ἓνα χαρτάκι. Τὸ διαβάζει καὶ διευθύνεται με μεγάλη ἐπισημότητα στὴν Πετρονία.

— Ἀγαπητή, τῆς λέγει, σὲ παίρνω ὡς ἱέρεια τῆς Ἑστίας,

γιὰ νὰ ἐκτελῆς τὴν ἱερὴ λατρεία.

Ἔβαλε τὸ χέρι του στὸ κεφάλι της καὶ τὴν πῆρε κατὰ μέρος. Θὰ τὴν πῆγαιναν στὸ σπίτι τῶν Ἑστιάδων, κι ἐκεῖ θὰ τῆς ἔκοβαν τὰ μαλλιά καὶ θὰ τῆς φοροῦσαν ἓνα ὀλόασπρο φόρεμα. Αὐτὴ θὰ διατηροῦσε τὴν ἱερὴ φωτιά κι ἀπ' τὴ φωτιά αὕτὴ θὰ κρεμόταν ἡ ἀσφάλεια τῆς Ρώμης.

Αὐτὸ ἦταν μεγάλη τιμὴ· ἔπρεπε ὅμως ἀπὸ τόσο μικρὴ νὰ ἐγκαταλείψῃ γιὰ πάντα τὸ σπίτι της καὶ τοὺς δικούς της. Ἕνας δυνατὸς λυγμὸς ἐπνίξε τὸ λαρύγγι τῆς μητέρας της κι ἡ Πετρονία ἔρριξε μιὰ πολὺ συμπονετικὴ ματιά σ' ὅλους τοὺς δικούς της· καὶ ξεκίνησε με περηφάνεια Ρωμαίας χωρὶς νά δείξῃ τίποτε ἄλλο.

Ὅταν τέλειωσε αὕτὴ ἡ γιορτὴ τῆς πρωτοχρονιάς, κι ὁ Πετρόνιος, γυρίζοντας στὸ σπίτι του πέρασε ἀπὸ τὸ Φόρουμ, δὲν πρόσεξε αὕτὴ τὴ φορὰ τοὺς ναούς· ἦταν κάπως θυμωμένος με τοὺς θεοὺς καὶ μ' αὕτὴ τὴ Ρώμη. Τί δικαίωμα εἶχαν νά τοῦ κλέβουν τὴ μικρὴ του τὴν ἀδερφοῦλα;

Ὁ πατέρας του πρόσεξε τὴ μελαγχολία του καὶ τοῦ εἶπε :

— Νά, ἐδῶ εἶναι ὁ θεὸς σου ὁ Ἰανὸς, Πετρόνιε. Πάντα οἱ πόρτες εἶναι ἀνοιχτές· τὴν ἐρχόμενη φορὰ θὰ εἶναι σειρὰ σου καὶ γρήγορα ἐγὼ κι ἡ μάνα σου πρέπει νά σοῦ ποῦμε «ἔχε γειὰ» καὶ νά σὲ στείλωμε νά πολεμήσῃς γιὰ τὴ Ρώμη.

Κι ἄλλη μιὰ γιορτὴ γίνεται γιὰ τὴν πρωτοχρονιά, κάνουν μιὰ λιτανεία με τὶς δώδεκα χάλκινες ἀσπίδες καὶ πηδοῦν καὶ

χορεύουν στο δρόμο. Ίσως ξέρετε την ιστορία, ότι η μιά απ' τις άσπίδες αυτές έπεσε απ' τον ουρανό κι ήταν ιερή. Οί Ρωμαίοι κατασκεύασαν άλλες έντεκα έντελώς όμοιες, ώστε ούτε κι αυτοί οί παπάδες νά μή μπορούν νά ξεχωρίσουν ποιά ήταν ή γνήσια. Αυτό τόκαιαν για νά μή μπορούν νά κλέψουν την ιερή άσπίδα' και γι' αυτό τις φύλαγαν με πολλή φρουτίδα. Μόνο μιά φορά τό χρόνο τις γύριζαν στους δρόμους χορεύοντας ένα μεγάλόπρεπο χορό και τά παιδιά ακολουθούσαν μ' ένθουσιασμό.

Ο Πετρόνιος όμως έχει κι άλλες δουλειές. Στρώθηκε στα μαθήματα με τό δάσκαλό του, τό Δόξιο. Γράφει άπάνω σέ κερωμένη πινακίδα και σπουδάζει άριθμητική. (Ο Πυθαγόρειος πίνακας του πολλαπλασιασμού είχε βρεθί τότε). Άρχίζει νά μαθαίνη την Έλληνική γλώσσα. Γεωγραφία δε σπουδάζει, γιατί δέν υπάρχουν βιβλία γι' αυτή. Οί συγγραφείς εκείνης τής εποχής, μιλώντας για γεωγραφία, σ' έκαναν νά πιστέψετε πως όλος ό κόσμος ήταν ένα κυκλικό επίπεδο γύρω στή Μεσόγειο θάλασσα. Άν όμως δε μάθαινε γεωγραφία μάθαινε κάτι άλλο, άπαραίτητο για κάθε Ρωμαίο πολίτη: Μάθαινε απέξω τους δώδεκα πίνακες τών Νόμων, που κρέμονται στο Φόρουμ. Όχι μόνον για νά τους υπακούη, αλλά και για νά μπορή νά λαβαίνει μέρος στο δικαστήριο. Θα βρισκόταν στην ανάγκη νά υποστηρίξη εκεί τον έαυτό του ή τους φίλους του ή κα έναν άλλον κατηγορούμενο. Κανένας Ρωμαίος δε μπορούσε ν' άναδειχτή, άν δε μπορούσε νά υπερασπιστή ένα ζήτημα μ' εύγλωττία, οί δε τιμές και τάξιώματα τής Δημοκρατίας ήταν για τους καλούς ρήτορες.

Προτού ό Πετρόνιος γίνη έρτά έτών ή μάνα του τον γύμναζε νά μιλή πάντα με διαύγεια και τώρα δέν περνούσε ήμέρα χωρίς νάπαγγέλη τους στίχους τών ποιητών ή τους λόγους τών γερουσιαστών. Μπορεί μιά μέρα νά γίνη Υπάτος τής Ρώμης κι έπρεπε νά προετοιμαστή για νά διοικήση τό στρατό ή νά βγάλη λόγο στο Φόρουμ και νά κάμη έντύπωση. Αυτό τό ξέρει καλά ό Πετρόνιος και θέλει νά είναι έτοιμος σέ κάθε περίπτωση. Και μολονότι του άρέσουν τά παιγνίδια, όπως άρέσουν και σ' ές, και τρέχει στους βώλους ή στο στεφάνι ή στο τόπι του,

θάφήση πρόθυμα όλα αυτά όταν ό Βαλέριος κι ό Ίούλιος τον φωνάζουν νά παίξη μαζί τους τό δικαστήριο.

Όστερα από μερικές εργάσιμες ήμέρες, ήρθε καιρός για μιά άλλη γιορτή—είδος Κυριακής δικής μας—που τά παιδιά και τά κορίτσια πήγαιναν με πομπή στο ναό τής Μινέρβας, νά την παρακαλέσουν νά τους δώση σοφία. Ήταν ή θεά τής σοφίας κι όλων τών τεχνών—ή ίδια θεά, που οί Άθηναίοι την έλεγαν Παλλάδα Άθηνά.

Δε θα μιλήσωμε, βέβαια, εδώ για όλες τις γιορτές τών Ρωμαίων. Δε μπορούμε όμως νάφήσωμε τους άγώνες τής Πρωτομαγιάς τους, που τους έκαναν έξω απ' τά τείχη τής πόλης. Οί άγώνες αυτοί δε γίνονταν με μεγάλη πομπή κάθε χρόνο, αλλά μιά φορά κάθε εκατό χρόνια. Κι έπειδή δύσκολο θα ήταν ένας άνθρωπος νά ζήση τόσο πολύ, ώστε νά λάβη μέρος δυό φορές σ' αυτούς τους άγώνες, οί κήρυκες καλούσαν τον κόσμο σέ μιά γιορτή, που ούτε είδαν ούτε θα ξαναϊδούν ποτέ.

Δεκαπέντε μέρες προτύτερα μοίραζαν στο λαό θειάφι κι άλλες άπολυμαντικές ουσίες για νά καθαριστή ή πολιτεία πριν πλησιάση τους θεούς. Έπειτα όλες οί οικογένειες πήγαιναν σιτάρι, κριθάρι και φασόλια στο ναό τής Άρτέμιδας, στον Άβεντίνο Λόφο. Περνούσαν νύχτες όλόκληρες προσευχών κι ύστερα άρχιζαν οί τριήμερες γιορτές.

Την πρώτη νύχτα ήταν οί θυσίες. Τρεις βοοίδη ύψώνονταν κοντά στον Τίβερη ποταμό κι άπάνω σ' αυτούς πρόσφεραν τρία άρνιά στους θεούς. Κατόπιν στο μεγάλο θέατρο, που φωτίζεται με λαμπάδες και φωτιές, όλος ό λαός ψέλνει ύμνους στους θεούς κι ύστερα άρχίζουν τ' αγωνίσματα. Τρέχουν, παλαίβουν, ρίχνουν ρίχνουν άκόντιο κάνουν ίππασία κλπ.

Τη δεύτερη μέρα ή μάνα του Πετρόνιου καθώς κι οί μανάδες τών δύο φίλων του και πολλές άλλες πηγαίνουν στο Καπιτώλιο για νά ψάλουν ύμνο στο Δία. Και την τελευταία μέρα ό ίδιος ό Πετρόνιος με είκοσιπέντε άλλα παιδιά και είκοσιέξι κορίτσια πηγαίνουν στο ναό του Πα-

λατίνου Ἀπόλλωνα καὶ ψέλνουν ἕναν ὕμνο, γραμμένον ἐπιτηδες γιὰ τὰ παιδιὰ.

Τώρα τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ γυρίσουν στὶς σπουδές τους. Ὁ Πετρόνιος θὰ πάρῃ τὴ σάκκα μὲ τὴν πλάκα καὶ τὰ βιβλία του καὶ θὰ πηγαίῃ στὸ σχολεῖο· ἀλλὰ ἡ καλύτερη διδασκαλία γίνεται στὸ σπίτι μὲ τὸ Δόξιο, ποῦ διαβάζει μαζί του ἑλληνικὰ ποιήματα καὶ τὸν ἀγαπᾷ πολὺ.

Μία εὐχάριστη εἰδηση κυκλοφορεῖ τώρα στοὺς δρόμους καὶ τὶς γειτονιές τῆς Ρώμης. Ὁ δοξασμένος στρατηγὸς Σκηπίωνας ἐπιστρέφει ἀπ' τὴν Ἰσπανία φέρνοντας θησαυροὺς κι αἰχμαλώτους κι ἡ πολιτεία ἀποφάσισε νὰ τοῦ κάμῃ θριαμβευτικὴ ὑποδοχὴ καὶ νὰ τοῦ προσφέρῃ στεφάνι.

Ὁ Πετρόνιος, μαζί μ' ἄλλα παιδιὰ, μπόρεσε νὰ βρῇ θέση σὲ μιά

ἐξέδρα. Ἡ μεγάλη πομπὴ μπαίνει ἀπ' τὴ μεγάλη πόρτα τοῦ κάστρου καὶ τὴν προαπαντοῦν οἱ ἄρχοντες τοῦ Δήμου. Προπορεύεται ἡ μουσικὴ καὶ τὰ θύματα γιὰ τὴ θυσία—βώδια μὲ χρυσαωμένα καὶ στεφανωμένα κέρατα· ἀκολουθοῦν ἀμάξια φορτωμένα λάφυρα κι ἔρχονται κοντὰ οἱ αἰχμαλῶτοι.

Καὶ τώρα ὁ κόσμος σπρώχνεται γιὰ νὰ ἰδῇ καλύτερα· εἶναι ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς ἐπάνω στὸ ἄρμα του φορώντας κόκκινο μαντύα χρυσοκεντημένο καὶ στολισμένο μὲ φοινικόκλαδα. Στὸ ἓνα χέρι κρατεῖ κλαδί δάφνης καὶ στὸ ἄλλο τὸ νικηφόρο ἀετὸ ἀπάνω στὸ σκῆπτρο του. Τὸ δάφνιο στεφάνι τοῦ νικητῆ τοῦ κρατοῦν ἐπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του κι ὅλοι οἱ στρατιῶτες, πεζοὶ καὶ καβαλαρεῖς, κρατοῦν κλώνους δάφνης.

Ἀκολουθώντας τὸν ἱερὸ δρόμο φτάνουν στὸ Φόρουμ· τὸ περνοῦν κι ἀνεβαίνουν στὸ Καπιτώλιο· στὸ ναὸ τοῦ Δία ὁ στρατηγὸς πλησιάζει τὸ μεγάλο ἄγαλμα κι ἀποθέτει τὸ στεφάνι του στὰ γόνατά του.

Τώρα φτάνομε στὶς εὐθυμὲς γιορτὲς τοῦ Δεκέμβρη· ὄχι βέβαια τὰ Χριστούγεννα, γιατί ὁ Πετρόνιος ἔζησε ἑκατὸ χρόνια πρὶν γεννηθῇ σὶδὸν κόσμος ὁ Χριστός. Οἱ γιορτὲς αὐτὲς λέγονταν Σατουρνάλια. Οἱ ὑπηρέτες τότε γίνονται ἓνα μὲ τοὺς κυρίους καὶ τ'ς κυρίες καὶ καθένας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διασκεδάσῃ ὅπως ἤθελε. Οἱ φτωχοὶ ἄνθρωποι ἔπαιρναν δῶρα ἀπὸ σιτηρὰ καὶ λάδι καὶ μέλι καὶ τὰ παιδιὰ εἶχαν καινούργιους χιτῶνες καὶ καινούργια παπούτσια. Καλάθια μὲ σῦκα καὶ καρύδια καὶ ρόιδα καὶ μῆλα ἔστελναν οἱ φίλοι ἀναμεταξύ τους.

Στὸ σπίτι τοῦ Πετρόνιου ἔγινε κάτι καλύτερο: Μπροστὰ στὸ δικαστὴ ὁ πατέρας του, τριγυρισμένος ἀπ' ὅλη τὴν οἰκογένειά του, ἔβαλε τὸ χέρι του ἐπάνω στὸ κεφάλι τοῦ Δόξιου καὶ εἶπε:

— Ἡ θέλησή μου εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ ἐλεύθερος.

Ὁ Δόξιος πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ κυρίου του, ἔπειτα κάτω ἀπ' τὸ ραβδί τοῦ δικαστῆ κι ἔτσι ἔγινε ἐλεύθερος· τώρα φόρεσε καπέλλο καὶ μαντύα. Ἐξακολούθησε ὅμως νὰ εἶναι δάσκαλος τοῦ Πετρόνιου.

Ἐρχόταν ὅμως ἡ πρώτη τοῦ Γενάρη. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχαν βέβαια πρωτοχρονιὰ τὴν ἡμέρα αὐτή. Εἶχαν ὅμως τὴ γιορτὴ

τοῦ Ἰανοῦ γινόταν ἡ ἀλλαγὴ τοῦ Δημάρχου κι αὐτὴ συνοδονόταν μὲ μιὰ παράσταση, ποὺ λάβαιναν μέρος μόνον τ' ἀρχοντοπαῖδια. Ἐπαιζαν τὸν «Τρωϊκὸ πόλεμο».

Στὸ παιγνίδι αὐτὸ ἦταν τρεῖς ἀρχηγοὶ κι ὁ καθένας εἶχε μαζί του δώδεκα παιδιὰ γιὰ στρατιῶτες. Ἡ παράσταση γινόταν στὸ μεγάλο ἵπποδρόμιο κι ὁλόκληρη ἡ πόλη θὰ πήγαινε νὰ ἰδῇ.

Τί καλὰ ποὺ εἶναι γυμνασμένα τὰ παιδιὰ ! Πολὺ καλὰ ἔχουν γυμνάσει καὶ τ' ἄλογά τους· γίνεται ἐκεῖ μιὰ ἀληθινὴ μάχη μὲ ἐπελάσεις ἵππικοῦ, μὲ ὑποχωρήσεις, μὲ κινήσεις πλευρικές δεξιὰ κι ἀριστερά. Κι ἔπειτα ὅλα τὰ παιδιὰ συγκεντρώνονται καὶ κάνουν μπροστὰ στοὺς Ὑπάτους τῆς Ρώμης κι ὅλο τὸ ἵπποδρόμιο ἀντηχεῖ ἀπ' τὶς χαρούμενες φωνὲς τοῦ κόσμου.

Ἦρθε πιά καιρὸς ν' ἀφήσῃ ὁ Πετρόνιος τὶς παιδικὲς ἀσχολίες. Μὲ μιὰ ἐπίσημη τελετὴ θὰ γινόταν πιά Ρωμαῖος πολίτης.

Νωρὶς τὸ πρωὶ πῆγε μὲ τὸν πατέρα του στὸ βωμὸ τῶν Ἐφέστιων θεῶν τῆς οἰκογενείας του. Ἐκεῖ ἔβγαλε τὴ βούλα, δηλαδή τὸ φυλαχτό, ποὺ φοροῦσε ὅλα τὰ χρόνια καὶ τὸ ἀφιέρωσε στοὺς ἐφέστιους θεοὺς. Ἐπειτα ἔβγαλε τὸ παιδικὸ φόρεμα καὶ φόρεσε τὸ ἀνδρικό. Ἀφοῦ ἔγινε αὐτὸ ὁ πατέρας του τὸν πῆγε στὸ Φόρουμ ἔχοντας μαζί του πολλοὺς φίλους κι ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ του κι ἐκεῖ γράφηκε τὸ ὄνομα τοῦ Πετρόνιου στὸ ἐπίσημο βιβλίο τῶν πολιτῶν τῆς Ρώμης.

Κατόπιν ἀνέβηκαν στὸ Καπιτώλιο καὶ πρόσφεραν θυσία στὸ ναὸ τοῦ μεγάλου Δία καὶ πρόσφεραν πλακοῦντες ἀλειμμένους μὲ μέλι στὸ Βάκχο. Τοὺς πουλοῦσαν στὸ δρόμο γριεὲς γυναῖκες στεφανωμένες μὲ κισσὸ καὶ φώναζαν τὸν καθένα νὰ τοὺς ἀγοράσῃ καὶ νὰ τιμήσῃ τὸν εὐθύμο Βάκχο.

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς κι ἓνα πρωὶ ὁ Πετρόνιος δὲ βρέθηκε στὸ σπίτι του. Ἐλαβε τὴ νύχτα πρόσκληση ἀπ' τὸν Ὀκτάβιο νὰ ἀκολουθήσῃ ἓνα στρατηγὸ τῆς Ἀνατολῆς. Αὐτὸ περίμενε κι ὁ Πετρόνιος καὶ μὲ τὴν εὐλογία τοῦ πατέρα του ξεκίνησε ἔχοντας σύντροφο καὶ τὸν Πέρδιτο. Ὁ δρόμος ἦταν γεμάτος ἀπὸ κινδύνους καὶ κακουχίες· ἀλλὰ τὰ δυὸ παιδιὰ ἦταν τώρα πιὸ εὐτυχημένα παρὰ τὸν καιρὸ ποὺ ἔπαιζαν στὸ ποτάμι.

Τρεῖς ὁλόκληρα χρόνια πολέμησαν στὴν Ἀνατολή, ὥσπου ὁ Ὀκτάβιος νίκησε τὴν ἐνδοξὴ νίκη του στὸ Ἀκτιο καὶ γύρισε στὴ Ρώμη γιὰ νὰ γίνῃ Αὐτοκράτορας. Γύρισε κι ὁ Πετρόνιος ἐπὶ κεφαλῇ τῆς λεγεώνας του. Ἀκολούθησε πολὺχρονη εἰρήνη κι οἱ πόρτες τοῦ Ἰανοῦ ἐκλείσαν. Ὁ Πετρόνιος πῆγε τότε στὸ Φόρουμ κι ἦταν πολὺ εὐτυχισμένος σὰν εἶδε κλεισμένες τὶς μεγάλες μπρούντζινες πόρτες τοῦ Ἰανοῦ. Τὸ παιδικὸ του ὄνειρο πραγματοποιήθηκε.

Ο ΠΙΟΥΣΟΥΦ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΙΡΑΣ ΤΟΥ

—Κοίταξε αὐ-
τὸ τὸ ἀστέρι!
Ἐκεῖ πέρα, ἐ-
πάνω ἀπ' τὴν
ψηλότερη κορ-
φή τοῦ Καρα-
Ντάγ. Σίγου-
ρα αὐτὸ εἶναι
τὸ ἀστέρι τῆς
Μοίρας του!

—Σιωπή! Στά-
σου νὰ τὸ κοι-
τάξωμε. Νά ση-
μειώσωμε καλὰ
τὴν πορεία
του. Νὰ ἴδου-
με ποιὲς ἐπιρροὲς
τὸ κάνουν νὰ
κινῆται, ποιὸς
ἀπ' τοὺς πλα-
νῆτες θὰ τὸ
τραβήξῃ ἐπά-
νω του. Σιω-
πή! Πρόσεξε
καλὰ!

Αὐτὰ ψιθύ-
ριζαν μεταξύ
τους δύο γέροι
ἐκεῖ ποὺ στέκονταν καὶ κοίταζαν τοὺς οὐρανοὺς. Ὅλος ὁ κόσ-
μος κοιμόταν. Κι αὐτοί, τυλιγμένοι στοὺς μακροὺς μαντῆς
τους, ἦταν δυὸ μικροσκοπικὰ μαῦρα σημεῖα, ποὺ χάνονταν
μέσα στὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις τῆς νύχτας.

Δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἡ ἐλαφρότερη πνοὴ ἀνέμου, τὰ πρόβατα
κοιμόνταν βαθιά, οἱ σκηνὲς στεκόνταν ἥσυχες καὶ τὰ μεγάλα
βουνὰ σιωπηλὰ ὕψωναν τὸ κεφάλι τους μέσα στ' ἀστέρια. Τ' ἀ-
στέρια ἦταν ξάστερα καὶ λαμπερὰ καὶ τρεμούλιαζαν τὸ ἓνα
στοῦ ἄλλο, σὰν ν' ἀστελναν μυστικὸ χαιρετισμό.

Οἱ δύο γέροι ὄρες ὀλόκληρες στέκονταν καὶ παρατηροῦσαν. Τὸ
πρωί, ὅταν τ' ἀστέρια τῆς αὐγῆς φάνηκαν στὸν οὐρανὸ, σηκώ-
θηκε ἓνα λεπτὸ ἀεράκι, τὰ ἀνθὰ ἀνοιξαν, τὰ πρόβατα ξύπνη-
σαν καὶ τινάχτηκαν, κι ὁ Ἅγιούπ βγῆκε στὴν πόρτα τῆς
σκηνῆς του. Δὲ φαινόταν ὅμως κανένας πουθενά.

Καθὼς ὁ ἥλιος ἐβγαίνει ἀπ' τὰ βουνά, ὁ Ἅγιούπ ἐπέσε
μπρούμυτα στὴ γῆ καὶ μὲ τὸ πρόσωπό του γυρισμένο κατὰ
τὴ Μέκκα, προσεύχονταν θερμὰ στὸν Ἀλλάχ:

—Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ Κύριος τοῦ κόσμου, ὁ πολυνεύσπλα-
χνος καὶ πολυέλεος! Ἐσένα προσκυνᾶμε! ὁδήγησέ μας στὸ δρό-
μο τῆς ἀρετῆς...

Ὁ Ἅγιούπ ἦταν πολὺ εὐτυχισμένος· ἡ φωνὴ ἑνὸς νέου παι-
διοῦ ἐβγαίνει ἐκεῖνο τὸ πρωί, γιὰ νὰ χαιρετήσῃ τὸν ἥλιο· ἡ
γυναῖκα του εἶχε γεννήσει τὴ νύχτα ἓνα ἀγοράκι. Καὶ γι' αὐτὸ
τὸ νεογέννητο ἀγοράκι ὁ γερο-Ἰμπραήμ κι ὁ Ἀλ-Κιντῆς ἐξε-
ρενουῦσαν ὅλη τὴ νύχτα τὴν ὄψη τοῦ οὐρανοῦ, ἤθελαν ν' ἀνα-
καλύψουν ἀπ' τ' ἀστέρια ποῖα ἦταν ἡ μοῖρα τοῦ παιδιοῦ.

Ὁ Ἅγιούπ ἦταν πολὺ ἀνυπόμονος νὰ μάθῃ γιὰ τὸ παιδί
του, ἦταν πολὺ ἀνήσυχος ὥσπου οἱ γέροι νὰ βροῦν τὸ ὥρο-
σκόπιο τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀρχαίων γραφῶν καὶ
νὰ ρθοῦν νὰ τοῦ ποῦν τί βρῆκαν. Ἐπιτέλους τοὺς εἶδε νὰ ρ-
χωνται τυλιγμένοι στοὺς μακροὺς μαντῆς ἀπὸ καμηλότριχες κι
ἓνα μαντύλι ριγμένο ἐπάνω ἀπ' τὰ σαρίκια τους γιὰ νὰ προ-
φυλάξῃ τὰ κεφάλια τους ἀπ' τὸν ἥλιο.

—Καλῶς ἦρθατε! τοὺς εἶπε ὁ Ἅγιούπ, τοὺς προσκύνῃσε βαθιὰ
κι ἀπλώσε χαλιὰ στὴν πόρτα τῆς σκηνῆς του γιὰ νὰ καθή-
σουν. Μ' ὅλη τὴν ἀνυπομονησία του διέταξε νὰ τοὺς φέρουν
γάλα μὲ μέλι γιὰ δροσιστικόν, κι ὕστερα τοὺς εἶπε:

—Μὲ συγχωρεῖτε ἂν βιάζωμαι, ἀλλὰ σπλαχνιστῆτε καὶ πέστε
μου ποῖα εἶναι ἡ τύχη τοῦ παιδιοῦ μου;

Ὁ Ἰμπραήμ μὲ τὰ μακρὰ, ψαρά γένεια, ὁ γερωντότερος

ἀπ' τοὺς δυό, ἀπάντησε ἀργὰ καὶ μὲ πολλή σοβαρότητα τοῦ εἶπε τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀστεριοῦ.

—Στὴν ἀρχὴ τὸ ἀστέρι πῆγαινε ἤσυχον στὸ δρόμο του, ἀλλὰ ἔπειτα κάποιο ἐμπόδιο μπῆκε στὸ δρόμο του. Στὴν ἀρχὴ τὸ ἐμπόδιο φαινόταν ἀβλαβό, ἀλλὰ πάντα παραφύλαγε τὸ δρόμο τοῦ ἀστεριοῦ καὶ ἐρριχνε μιὰν ἀπειλητικὴ σκιά. Ποιὸ θὰ εἶναι τὸ τέλος κανέναν ἀνθρώπου δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ εἰπῇ.

Τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀγιοῦπ ἐγινε κατακίτρινο· καὶ ὅταν δοκίμασε νὰ μιλήσῃ, ἡ γλῶσσα του ἦταν ξερή, σὰν νὰ εἶχε περπατήσει ὅλη τὴν ἔρημο.

—Εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Ἀλλάχ; εἶπε. Καὶ δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ τὸ ἀποφύγωμε;

Ὁ Ἀλ-Κιντὴς τοῦ ἀπάντησε:

—Τὸ κακὸ πρέπει πάντα νὰ τὸ ἀποφεύγωμε, ἐκτὸς ἂν μπορῇ νὰ μεταβληθῇ σὲ ἀγαθό.

—Ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ ἀποφύγωμε ἀφοῦ δὲν ξέρομε οὔτε τὸ ὄνομά του;

—Μὰ γι' αὐτὸ σοῦ μιλοῦμε, ἀποκρίθηκε ὁ Ἀλ-Κιντὴς.

—Ἀ! τὸ ξέρετε; φώναξε ὁ Ἀγιοῦπ· πῆστε μου, λοιπόν, τὸ ὄνομά του.

Οἱ δυὸ γέροι κοιτάχτηκαν καὶ ὁ ἓνας περίμενε τὸν ἄλλο, ἐπιτέλους ὁ ἱμπραὴμ μίλησε:

—Νὰ ξέρῃς, λοιπόν, Ἀγιοῦπ, πῶς τὸ ἀστέρι ποὺ πέρασε μπροστὰ ἀπὸ τὸ δρόμο του—ἀλίμονο!—εἶναι τὸ ἀστέρι ποὺ βγήκε ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ, τὴ χρονιά, ποὺ οἱ Φράγκοι γιὰ πρώτη φορὰ μόλυναν τὴ χώρα μας.

—Οἱ Φράγκοι... φώναξε ὁ Ἀγιοῦπ καὶ πετάχτηκε ὁλόρθος. Μὴ μοῦ τὸ λὲς αὐτό! τὸ μῖσος ποὺ ἔχω γι' αὐτοὺς, ἔχει πλημμυρίσει βαθιά τὴν ψυχὴ μου.

Οἱ δυὸ γέροι κούνησαν τὰ κεφάλια τους· ἤξεραν γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Ἀγιοῦπ μισοῦσε τοὺς Φράγκους. Εἶχαν ἀρπάξει τὰ πρόβατα τοῦ πατέρα του, σκότωσαν τὸν ἀδελφὸ του καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ ζητήσῃ ἀσφάλεια γιὰ τὴν οἰκογένειά του στὴν Ἀνατολή, μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα τους. Οἱ Φράγκοι ἦταν οἱ Σταυροφόροι, ποὺ εἶχαν ἐρθεῖ γιὰ νὰ πάρουν πίσω

ἀπ' τοὺς Σαρακινούς τοὺς Ἀγίους Τόπους. Ἐβδομήντα χρόνια πρωτίτερα εἶχαν κυριέψῃ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἶχαν διώξῃ τοὺς ἀπιστοὺς, ὅπως τοὺς ἔλεγαν, ἀπ' τὴ χώρα αὐτὴ καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλες πόλεις, ποὺ ἀνῆκαν προτύτερα στὸν Καλίφη τῶν Σαρακινῶν. Καὶ σὲ τὴν παραλία εἶχαν ξολοθρέψῃ πολλοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Ἀγιοῦπ βηματίζε μπρὸς-πίσω, ἔξω ἀπ' τὴ σκηνὴ του κινώντας σπασμωδικὰ τὴ γροθιά του στὸν ἀέρα, καθὼς τοῦ ἔρχονταν στὸ νοῦ αὐτὰ τὰ πράγματα.

—Οἱ Φράγκοι! μουρμούρισε, οἱ Σκυλόφραγκοι! πάντα ἐξ αἰτίας τοὺς ἔχομε πόλεμο· ἐξ αἰτίας τοὺς ὁ πρίγκηπας Ζαγκὶ δολοφονήθηκε στὸν ὕπνο του καὶ ὁ Νουρεδὶν καὶ ὁ εὐγενικὸς Σαλαδὶν ριψοκινδυνεύουν τὴ ζωὴ τους καὶ τὴ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν μας στὸν πόλεμο. Τὸ ὀρκίζομαι ὅμως—καὶ σήκωσε ψηλὰ τὸ χέρι του—πῶς τὸ παιδί μου δὲ θὰ πάῃ στὸν πόλεμο! Ἀφοῦ τ' ἀστέρι με προειδοποίησαν θὰ τὸ προφυλάξω. Δὲ

θὰ πολεμήσῃ τοὺς Φράγκους! Θὰ τὸ κάμω σοφὸ καὶ διαβασμένο, καὶ ἔτσι θὰ γλιτώσῃ τὸ πεπρωμένο.

Οἱ γέροι σηκώθηκαν καὶ ἀπλῶσαν σαυτὸν τὰ χέρια τους.

—Εἶσαι ἀνθρώπος φρόνιμος, τοῦ εἶπαν. Μακάρι ὁ Ἀλλάχ, νὰ σοῦ κάμῃ, ὅτι ἐπιθυμεῖς.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα μιὰ σκέψη στριφογύριζε στὸ μυαλὸ τοῦ Ἀγιοῦπ: Νὰ προστατέψῃ ἀπ' τοὺς Φράγκους τὸ Γιου-

σούφ, τὸ μικρὸ παιδί του. Γιὰ τὴν ὥρα ἀσφαλισμένο ἦταν στὰ μακρινὰ ἐκεῖνα βουνὰ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ ὁ Ἀγιούπ εἶχε ν' ἀφήσῃ τὰ βουνὰ καὶ νὰ ξαναγυρίσῃ στὴ χώρα τοῦ πατέρα του. Γιὰ καλύτερα ὁμως ἀνάβαλε τὴν ἀναχώρησή του, ὅσο πού ὁ Γιουσούφ ἐγινε ὀχτὼ χρονῶν. Στὸ μετὰξὺ ὁ Νουρεδὶν κι ὁ Σαλαδὶν εἶχαν διώξῃ τοὺς Φράγκους πρὸς τὴ θάλασσα.

Ὁ Γιουσούφ στὰ χρόνια αὐτὰ ἔμαθε πολλὰ πράγματα. Ἔμαθε νὰ καβαλικεύῃ καλὰ τὰ ἄλογα, ὅπως ὁ πατέρας του, ἤξερε νὰ βοηθᾷ στὸ στήσιμο τῆς σκηνῆς καὶ νὰ φορτώνῃ τὸ δισάκι στὴ σέλλα, ἦταν ἄξιος τὰ ρίχνῃ τὸ κοντάρι καὶ τὴ σάϊτα καὶ τοῦ ἄρεσε νὰ κυνηγᾷ τὰ ἐλάφια κι ἀκόμα καὶ τοὺς ἄγριους πάνθηρες μὲ τὸν πατέρα του. Μάθαινε ἀκόμα βαθιὰ ἓνα ἄλλο μάθημα: νὰ μισῇ τοὺς Φράγκους.

—Νὰ φοβᾶσαι τὸ Φράγκο, ὅπως φοβᾶσαι τὸ Σατανά, τοῦ ἔλεγε κάθε ὥρα ὁ πατέρας του, νὰ τὸν φοβᾶσαι ὅπως τὸ μα-
νιωμένο πάνθηρα καὶ τὴν τίγρη, πού στάζουν τὰ νύχια τῆς αἱμα, ἢ κατάρρα τοῦ Ἀλλάχ νάσαι ἀπάνω σ' αὐτὸν καὶ τὰ παιδιὰ του. Κι ἐσύ νὰ φυλάγῃσαι! Αὐτὰ τ' ἀστέρια φωνάζουν νὰ φυλάγῃσαι ἀπ' αὐτόν.

Ἔτσι ὁ Γιουσούφ ἐπλάσε μὲ τὴ φαντασία του τὸ Φράγκο σὰν ἓνα ἀλλόκοτὸ τέρας, εἶχε πάντα μέσα του ἓναν ἀόριστο φόβο, ἀλλὰ καὶ ἤθελε νὰ τὸν ἀπαντήσῃ κάπου γιὰ νὰ ἰδῇ τί θὰ τοῦ ἔκανε:

Τὴν ἡμέρα πού ξεκίνησαν γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι πρὸς τὰ βουνὰ τοῦ Λιβάνου, ὁ πατέρας του τοῦ ἔδωκε τὸ δικό του τὸ γεράκι νὰ τὸ κρατῇ στὸ χέρι του, γιὰ νὰ τὸν βοηθᾷ στὸ κυνήγι. Γιὰτὶ στὸ δρόμο ἔπρεπε νὰ σταματοῦν συχνά, νὰ κυνηγοῦν ἐλάφια κι ἄλλα ἀγρίμια γιὰ νὰ τρῶνε. Ὁ Γιουσούφ εἶχε διαταγῇ νὰ μὴν ξεμακραίνῃ πολὺ ἀπ' τὸν πατέρα του, ἀλλὰ μιὰ μέρα κυνηγώντας ἓνα ἐλάφι, ξεμάκρυνε πολὺ στὸ βουνὸ καὶ χάθηκε ἀπ' τὴν ἄλλη συντροφιά.

Ὅταν σταμάτησε πάνω στὸ βουνό, κατάλαβε πὼς ἦταν ξεμοναχισμένος, μὲ τ'ἀλόγο του καὶ τὸ γεράκι του. Ἐξαφνα τὸ γεράκι ἐβγαλε μιὰ δυνατὴ κραυγὴ· κοιτάζει ὁ Γιουσούφ καὶ βλέπει νάρχεται μὲ πηδήματα ἐπάνω του μιὰ λεοπάρδαλη. Δοκίμασε νὰπολύσῃ τὸ γεράκι καὶ νὰσπάξῃ τὴ σάϊτα, τὰ δάχτυλά του ὁμως ἔτρεμαν. Ἡ λεοπάρδαλη πλησίασε κι ἦταν ἔτοιμη νὰ πηδήξῃ στὸ λαιμὸ τοῦ ἀλόγου. Τότε ἓνα βέλος σφύριξε στὸν ἀέρα κι ἡ λεοπάρδαλη ξαπλώθηκε χάμω μὲ τὸ κεφάλι τῆς τρυπημένο πέρα-πέρα.

Ὁ Γιουσούφ σήκωσε τὰ μάτια κι εἶδε ἓναν καβαλάρη· δὲν ἦταν ἀπ' τοὺς δικούς του κιὅταν πλησίασε, εἶδε πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν διαφορετικός. Εἶχε λευκὸ δέρμα, σὰν ἄγγελος, ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια, γεμάτα καλοσύνη, φοροῦσε ἓναν πλεχτὸ

θώρακα κι ἐπάνω ἀπ' αὐτὸν εἶχε ἓνα μακρὺ, μεταξωτὸ φόρεμα μὲ πολλοὺς χρυσοὺς σταυρούς.

Ὁ Γιουσούφ τὸν κοίταξε σὰν νὰ εἶχε πέσει ἀπ' τὸν οὐρανό. Ἐκεῖνος τὸν πλησίασε καὶ τὸν ἔψαξε γιὰ νὰ ἰδῇ μήπως ἔπαθε τίποτε.

— Ἐπαθες τίποτε; τοῦ εἶπε μὲ γλυκεῖα κι εὐχάριστη φωνή.

Ὁ Γιουσούφ ἔκαμε νόημα μὲ τὸ κεφάλι: «ὄχι!». Ὑστερα τραύλισε:

— Δέν... δέν τὸ εἶδα. Ἄν ἔλειπε τὸ δικό σας τὸ βέλος, τὸ κακόμοιρο τὸ ἄλογό μου... Ἀχ! εἶναι ντροπή

μου! Τί θάλεγε ὁ δόλιος ὁ πατέρας μου;

Ὁ ξένος χαμογέλασε.

— Μὰ κολά, ρώτησε, στή δική σας τῇ φυλῇ τὰ θέλουν τὰ π' ἰδιά νὰ κυνηγοῦν μόλις γεννηθοῦν;

Ὁ Γιουσούφ κούνησε τὸ κεφάλι.

— Εἶναι δικό μου σφάλμα, εἶπε ἔχασα τὸ δρόμο μου.

— Μὰ αὐτό, ἀποκρίθηκε ὁ ξένος, τὸ παθάν κι ἄλλοι μεγαλύτεροι ἀπὸ σένα, ὅπως ἐγὼ τώρα. Καλὰ ποὺ βγῆκε μπροστὰ ἡ λεοπαρδαλὴ, ἄλλοιῶς θὰ χανόταν ἓνα γενναῖο παιδί. Μὰ ἔλα τώρα, πᾶμε μαζὶ νὰ ἰδοῦμε, θὰ βροῦμε τὸν πατέρα σου;

Πολλὲς ὥρες γύριζαν, μὰ δέν ἔβλεπαν ἄλλο ἀπὸ ἄγρια λουλούδια, ποὺ προξενοῦσαν μεγάλη εὐχαρίστηση στὸν ἄγνωστο.

Ὁ Γιουσούφ ἄρχισε νὰ κουράζεται καὶ νὰ πεινᾷ. Ὁ σύντροφός του ἔβγαλε ἀπ' τὸ δισάκκι του λίγα μεγάλα μπισκότα, ἔκοψε ἓνα στῆ μέση καὶ τοῦδωσε τὸ μισό, τοῦδωσε καὶ κρασί ἀπὸ ἓνα φλασκί.

— Τώρα λοιπὸν, τοῦ εἶπε χαμογελώντας, ἀφοῦ φάγαμε κι ἤπιαμε μαζὶ δὲν εἶμαστε πιά ἐχθροί, ἀλλὰ φίλοι. Χριστιανὸς καὶ ἄπιστος εἶμαστε καλοὶ φίλοι. Δέν εἶν' ἔτσι;

Ὁ Γιουσούφ ἔτρεξε καὶ μάζεψε κάμποσα ἀγριολούλουδα—κυκλαμιές, ἀνεμώνες, ἀγριόκρινα— καὶ τάρριξε στὰ χέρια τοῦ ξένου.

— Αὐτὰ γιὰ σένα, τοῦ εἶπε δειλά, γιὰ τὸ φίλο τοῦ Γιουσούφ! Καὶ σ' εὐχαριστῶ, ποὺ μοῦ ἔσωσες τὸ ἄλογό μου,

— Αὐτὸ εἶναι ἓνα γενναῖο παιδί, μουρμούρισε στῆ γλῶσσα του ἐκεῖνος. Πόσο θάθελα νὰ τὸν πᾶω στὸν Ἀρνούλδ!

Τὸ γυμνασμένο αὐτὶ τοῦ Γιουσούφ ἄκουσε ἓναν ἥχο μακρινό. Πέρα, σὲ μεγάλη ἀπόσταση εἶδε ἀνθρώπους καβαλάρηδες.

— Κοίταξε! φώναξε. Ὁ πατέρας μου! Ἐλα!

Ὁ ξένος δίσταζε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι.

— Ὄχι, εἶπε, εἶναι φρονιμότερο νὰ μὴν ἔρθω. Οἱ δικοί σου δέν ἀγαποῦν ἓνα Χριστιανό. Τράβα μὲ τὸ ἄλογό σου κι ἐγὼ θὰ σὲ κοιτάζω ὅσο νὰ φτάσης κεῖ. Νὰ θυμᾶσαι ὅμως, ὁ Γιουσούφ κι ὁ Ρενὼ ἀποχωρίζονται σὰν καλοὶ φίλοι. Πήγαινε στὸ καλὸ! Μὴ μὲ ξεχάσης!

Τὸ παιδί διστάζοντας τὸν κοίταζε συλλογισμένο:

— Ὁ Γιουσούφ, εἶπε, δὲ θὰ σὲ λησμονήσῃ ποτέ!

Ὅταν κατακόκκινος καὶ παραγμένος, διηγῆθηκε ὁ Γιουσούφ στὸν πατέρα του ὅ,τι τοῦ συνέβηκε, ὁ Ἀγιούπ σείστηκε σὰν ἓνα ξηρὸ φύλλο ἀπάνω στὸ δέντρο, ἔπειτα ἐξαγριώθηκε σὰν τὸ ὀρμητικὸ ποτάμι ποὺ κατεβαίνει ἀπ' τὸ βουνό, ἔπειτα ἔσφριξε τὸ παιδί του στὴν ἀγκαλιά του μουρμουρίζοντας: «Ὁ Φράγκος! Ὁ Φράγγος! καὶ δέν ἔπαθες τίποτε..... Αὐτὸ θὰ πῇ πῶς δέν ἦρθε ἀκόμα ἡ ὥρα σου!»

Ἡ νέα ζωὴ ποὺ περνοῦσε ὁ Γιουσούφ στὸ παλιὸ σπίτι τῶν πατέρων του, περνοῦσε εὐτυχισμένη. Ἐγινε λιγνός, ψηλός

κι αλύγιστος· μαύρισε απ' τούς ήλιους και τις βροχές κι αγαπούσε τη ζωή της έξοχης με τὰ πρόβατα και τ' ἄλογα. Όταν όμως έγινε δώδεκα χρονών, ὁ πατέρας του εἶπε πῶς ἔπρεπε νὰ πάη στο σχολεῖο. Κι ἔτσι τὸ παιδί τοῦ βουνοῦ βρέθηκε κλεισμένο στο μενδρεσσὲ τῆς Δαμασκοῦ. Κατοικοῦσε μαζί με πολλὰ ἄλλα παιδιά στο ἐκκλησιαστικὸ αὐτὸ σχολεο, τρεφόταν μαζί μ' αὐτά, σπούδαζε κι ἔανε καθημερινῶς τις πέντε προσευχές του. Σπούδαζε τὸ Κοράνιο και μάθαινε τὴν παράξενη γραφὴ τοῦ ἔθνους του. Σπούδαζε ἀκόμα γραμματικὴ, ἀριθμητικὴ, γεωγραφία, βοτανικὴ και ἀνατομία.

Τέσσερα χρόνια ὁ Γιουσούφ δούλευε βαριά κι ἀδιάκοπα. Στὴν ἀρχὴ νοσταλγοῦσε τὰ βουνὰ και τ' ἄλογό του. Ἀλλὰ μετὰ τὸν πρῶτο χρόνο έγινε καλὸς μαθητὴς. Κι ἦταν τέτοιος ὅλα τὰ χρόνια τῆς σπουδῆς του. Στὰ τέσσερα χρόνια πῆγε στο σχολεῖο ὁ πατέρας του φέρνοντας και τὴν ἀμοιβὴ τοῦ παιδιοῦ του. Ἦταν τὸ μῆνα τοῦ προσκυνήματος, πού ξεκινούσε τὸ μεγάλο καραβάνι απ' τὴ Δαμασκὸ γιὰ τὴ Μέκκα και τὴ Μεδίνα. Ἦταν σπάνια τύχη γιὰ παιδί τῆς ἡλικίας του νὰ λάβῃ μέρος στο προσκύνημα.

Ὁ Γιουσούφ ἐνῶσε βαθεῖα συγκίνηση. Ὁ δρόμος ἦταν γεμάτος ἀπὸ κόσμο, Βεδουῖνοι απ' τὴν ἔρημο με τις γκαμήλες τους, στρατιῶτες καβαλαρέοι, χοντζάδες ἐπάνω σὲ γαϊδούρια, ζητιάνοι πεζοί, κι ὅλοι ντυμένοι ὁμοιόμορφα με τὸ παράξενο φόρεμα τῶν προσκυνητῶν, δυὸ κομμάτια ἄσπρο βαμβακερὸ πανί τυλιγμένο γύρω στο σῶμα τους, κι ὅλοι ξεσκουφωτοί και ξυπόλυτοι.

Σὰν ἔφτασαν στὴ Μέκκα, εἶδαν με συγκίνηση τὴν Κααμπά, τὸ ἀρχαῖο τζαμί τοῦ Προφήτη Μωάμεθ και θαύμασαν τὴν ἱερὴ Μαύρη Πέτρα, πού ἔπεσε κατ' εὐθείαν απ' τὸν οὐρανὸ στὴ γῆ.

Τὴν πρώτη μέρα ὁ Γιουσούφ—ὅπως κι οἱ ἄλλοι προσκυνητές—ἔφερε ἐφτά φορὲς γύρω τὴν Κααμπά ἀπαγγέλλοντας και τὴν κανονισμένη προσευχή: «Δέξου τὸ προσκύνημα, ὦ Ἀλλάχ! ὦ Ἀλλάχ! μ' ὅλη μου τὴν ψυχὴ καταφεύγω σὲ σένα!» Ἐπειτα πῆγε στὴ Μαύρη Πέτρα, τὴν ἄγγιξε με τὴν παλάμη του και τὴ φίλησε. Τὸ βράδυ ἔδωσε τροφὴ στα περιστέρια τοῦ

τζαμιού. Οἱ ἱεροτελεστίες ἐξακολούθησαν πολλές ἡμέρες. Ἐκαμαν και μιὰ ἐκδρομὴ στο Ἀραράτ, τὸν ἱερὸ λόφο, ὅπου ἀκουσαν θρησκευτικὸ κήρυγμα ἐπὶ τρεῖς ὥρες.

Τὴν ἄλλη μέρα στο χωριὸ Μίνα έγινε τὸ λιθοβόλημα τοῦ «Μεγάλου Διαβόλου». Ὁ Μεγάλος Διάβολος ἦταν μιὰ μεγάλη πέτρινη κολόνα κι ἐπὰς τῶς ὅλοι οἱ προσκυνητὲς ἔρριχναν πέτρες. Ὁ Γιουσούφ πῆρε ἐφτά καλοπλυμένες πέτρες και τις ἔρριξε. λέγοντας και μιὰ ἰδιαίτερη προσευχή. Ὁ πατέρας

του ἔκαμε θυσία ἓνα πρόβατο. Ἀφοῦ ἔλλαξαν τὰ φορέματά τους και ξύρισαν τὸ κεφάλι τους, ἦταν ἑτοιμοί, ὅλο τὸ καραβάνι, νὰ γυρίσουν στὴ Δαμασκὸ.

Στὸ δρόμο ἔμαθαν δυσάρεστα νέα: Οἱ Φράγκοι εἶχαν ἐπιτεθῇ σ' ἓνα καραβάνι Σαρακινῶν, δολοφόνησαν τοὺς ἄντρες κι ἔκλεψαν τὰ ἐμπορεύματά τους. Ὁ Ἀγιούπ κι οἱ ἄλλοι πῆραν πάλι τ' ἄρματα. Ἐβραζε απ' τὸ θυμὸ του ὁ Ἀγιούπ.

— Εσύ, λέει στο Γιουσούφ, δὲ θάρθης μαζί μας. Θὰ πᾶς στο σπίτι με τὸν Ἀλῆ ἀπὸ τὴν ἔρημο· ὁ δρόμος αὐτὸς εἶναι μακρὺς, ἀλλὰ σίγουρος. Νομίζεις πῶς ξέχασα τί μοῦ εἶπαν ὁ Ἰμπραήμ κι ὁ Ἀλ-Κιντή τὴ νύχτα πού γεννήθηκες; Τοῦ κάκου ὁ Γιουσούφ παρακαλοῦσε τὸν πατέρα του νὰ τὸν πάρῃ μαζί του στον πόλεμο. Ξεκίνησε με τὴ συντροφία του γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι. Καὶ κάθε φόβος γιὰ τοὺς Φράγκους ἔφυγε απ' τὸ μυαλό του μέσα στὴν ἀπελπιστικὴ ζέστη και τὴ δίψα τῆς ἐρήμου και μέσα στὶς ἀμμοθύελλες, πού σηκώνονταν και τὸν ἐπνίγαν.

Ένα βράδυ κατακουρασμένοι ἔφτασαν σ' ἕνα ὕψωμα, πού ἔτρεχε λίγο νερό. Τό νερό κι ἡ δροσερή νύχτα τοὺς ζωογόνησε καί μέ μεγάλη εὐγνωμοσύνη στὸν Ἀλλάχ ἔκαμε ὁ Γιουσούφ τὴν πρωινὴ προσευχή του. Ἐπειτα δυὸ ἀπ' τοὺς συντρόφους του ἄρχισαν νὰ μιλοῦν. Ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶχε βρῆ λίγο πιὸ πέρα μερικοὺς Χριστιανοὺς ξαπλωμένους στὸν ἄμμο καί μισοπεθαμένους ἀπ' τὴ δίψα. Στὰ ἴδια χάλια βρίσκονταν καί τ' ἄλογά τους.

Ὁ Γιουσούφ πρότε νὰ νὰ οδηγήσουν τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς στὸ νερό γιὰ νὰ σώσουν τὴ ζωὴ τους. Οἱ σύντροφοί του ὁμως μὲ κανένα λόγο δὲν τὸ δέχτηκαν.

Ὅταν σήκωσαν τίς σκηνές τους κι ἐτοιμάστηκαν νὰ φύγουν, ὁ Γιουσούφ, πού δὲν ξέχασε τὴ σωτηρία του ἀπ' τὸ Ρενώ, προφασίστηκε πὼς κόπηκε τὸ λουρὶ ἀπ' τὸ δισάκι του κι ἔμεινε πέρα πίσω γιὰ νὰ τὸ διορθώσει. Μόλις ἐκεῖνοι ξεμίσκρυναν, ὁ Γιουσούφ τράβηξε πρὸς τὸ μέρος πού βρίσκονταν Χριστιανοί. Τοὺς βρῆκε ὅλους ἀδύνατους καί σχεδὸν λυποθυμισμένους.

Κανεὶς δὲν τὸν πρόσεξε. Μόνο ἕνα παιδάκι ἀνασηκώθηκε καί τὸν κοίταξε. Ὁ Γιουσούφ τοῦ ἔκαμε νόημα, τοῦ ἔδειξε τὸ λάφο ψηλά καί τοῦ ἔκαμε σημεῖο μὲ τὸ χέρι σὰν νὰ πίνει. Τρικλίζοντας πῆγε κοντὰ του τὸ παιδί. Ὁ Γιουσούφ τὸ πῆρε στὸ ἄλογό του καί τράβηξε στὴν πηγὴ. Τοῦ ἔβαλε νερό στὸ στόμα κι ὁ μικρὸς Φράγκος ρούφηξε σιγά-σιγά. Ὅσο τὸ χρῶμα ἔρχόταν στὸ πρόσωπό του, τόσο πιὸ πολὺ ἔπινε καί ζωτάνευε.

Ὁ Γιουσούφ γέμισε τὴ δική του τὴ κολοκύθα καί μερικές

φλάσκες, πού εἶχε πάρει ἀπ' τοὺς Χριστιανούς καί μέ τὸ νερό αὐτὸ ζωογόνησε τοὺς μισοπεθαμένους ἀνθρώπους καί τ' ἄλογα. Ἐπειτα πῆγε νὰ καβαλικέψῃ καί νὰ φύγῃ, ἐνῶ τὸ παιδί τὸν ἀκο-

λουθοῦσε προσπαθώντας μέ χειρονομίες καί μέ τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια του νὰ τοῦ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνη του.

Ξαφνικά ἕνα ἄγριο χέρι ἄρπαξε τὸ ἀλινάρι τοῦ Γιουσούφ κα' πελώριο παρουσιάστηκε μπροστά του ὁ ἀρχηγὸς τῶν χριστιανῶν.

—Κράτησέ τον! λέει στὸ νεαρὸ Φράγκο, πρέπει νὰ τὸν κρατήσωμε ὥς ὁμηρο, γιατί ἄλλοιῶς οἱ σύντροφοί του θὰ ξαναγυρίσουν νὰ τὸν βροῦν καί θὰ μᾶς σκοτώσουν ὅλους. Ἀλλῶστε πρέπει νὰ μᾶς δεῖξῃ καί τὸ δρόμο γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ.

Σὲ τίποτε δὲν ὠρέλησαν οἱ διαμαρτυρίες κι οἱ παρακλήσεις τοῦ Ἀρνόλδου, τοῦ μικροῦ Φράγκου. Ὁ Γιουσούφ ἀναγκάστηκε νὰ μείνῃ ὁμηρος. Ὅσο γιὰ τὸ δρόμο δὲν τὸν ἤξερε οὔτε αὐτός, ἀλλὰ ἐμπιστεύτηκε στὴ νοημοσύνη τοῦ ἀλόγου του.

Ἐφτασαν κάποτε κοντὰ στὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Σαλαδίν—ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σαρακινῶν—τὴν πολιορκοῦσε μέ πολὺ στρατό.—Ὁ Γιουσούφ ὁμως κι οἱ σύντροφοί του πρόφτασαν καί μπῆκαν στὴν ἱερὴ πόλη.

Ἀπ' τίς πολεμίστρες τοῦ κάστρου ἔβλεπε ὁ Γιουσούφ τὸ στρατόπεδο τοῦ Σαλαδίν. Τὴ νύχτα ἔβλεπε τίς φωτιές καί φανταζόταν τοὺς δικούς του νὰ κάθονται γύρω σ' αὐτὲς ἀκούοντας διάφορες ἱστορίες ἢ δημοτικὰ τραγούδια μέ τὴ συνοδεία φλογέρας· ἅμα τὸν ἐπαίρναν τὰ μεσάνυχτα πῆγαινε νὰ κοιμηθῇ.

Ὁ Ἀρνόλδος ἐνίωθε τὴ δυστυχία τοῦ φίλου του κι ἦταν πάντα μαζί του. Ἐνα βράδυ ὁ Γιουσούφ τοῦ διηγήθηκε τὴν ἱστορία του μέ τὸν Ἀρνῶ. Ξαφνικά βλέπει τὸν Ἀρνόλδο νὰ πέφτῃ στὴν ἀγκαλιά του καί κλαίοντας ἀπὸ χαρὰ νὰ τοῦ λέῃ:

—Σὺ λοιπὸν εἶσαι; Μὰ ὁ Ἀρνῶ ἦταν ὁ πατέρας μου, ὁ ἀγαπημένος μου πατέρας, πού τὸν ἔχασα πρὸ πολλοῦ. Ὁ Θεὸς θὰ σ' ἔστειλε σὲ μένα. Θὰ παρακαλέσω ἄλλῃ μιὰ φορὰ τὴ βασίλισσα νὰ σ' ἀφήσῃ ἐλεύθερο νὰ πᾶς στοὺς δικούς σου. Θὰ τῆς ἐγγυηθῶ πὼς δὲ θὰ πῆς τίποτε σ' αὐτοὺς πού νὰ βλάψῃ τὴν πόλιν.

Ὁ Ἀρνόλδος κατάφερε τὴ βασίλισσα. Οἱ δύο φίλοι πῆγαν τὴ νύχτα μαζί ὥς τὴν πόλιν τοῦ Κάστρου. Ἀγκαλιάστηκαν

καὶ χάρισαν μὲ τὴν ὑπόσχεση πὼς ποτὲ δὲ θά λησμονηθοῦν.
Ὅταν ἴφτασε ὁ Γιουσούφ στὸ ἐθνικὸ τοῦ στρατόπεδο κιν-
δύνεψε νὰ σκοτωθῇ ἀπὸ τοὺς δικούς του ἐπειδὴ δὲ μαρτυροῦσε
τὰ μυστικὰ τῆς πολιορκημένης πόλης. Εὐτυχῶς τὴν τελευταία
στιγμὴ σώθηκε ἀπὸ τὸν εὐγενικὸ Σαλαδίν, ποὺ ἄκουσε τὴν
ἱστορία του καὶ ἐκτίμησε τὴ γενναία συμπεριφορὰ του.

Σὲ λίγες μέρες ἡ Ἱερουσαλὴμ παραδόθηκε. Ὁ Σαλαδίν δὲ θέ-
λησε νὰ πάρῃ αἰχμάλωτους τοὺς χριστιανούς. Τοὺς ἔδωκε προ-
θεσμία τέσσερες μέρες νὰ οἰκονομήσουν χρήματα γιὰ νὰ ξαγο-
ράσουν τὴ λευτεριά τους.

Ὁ Γιουσούφ παράγγειλε στὸν πατέρα του νὰ τοῦ στείλῃ
χρήματα γιὰ νὰ ξαγοράσῃ τὸν Ἀρνόλδο· ἐκεῖνος ὁμῶς ἀρνή-
θηκε καὶ διέταξε τὸ παιδί του νὰ γυρίσῃ ἀμέσως στὴ Δομα-
σκό. Ὁ Γιουσούφ ἀρνήθηκε νὰ φύγῃ. Περίμνε νὰ βοηθήσῃ
ὅπως μποροῦσε τὸ φίλο του.

Ὁ καλόκαρδος Σαλαδίν ὅταν εἶδε πὼς πολλοὶ δὲν εἶχαν νὰ
πληρώσουν, πλήρωσε ὁ ἴδιος καὶ ξαγόρασε δέκα χιλιάδες ἀπ’
τοὺς ἐχθρούς του. Ἐστειλε τότε νὰ τοῦ φέρουν τὸ Γιουσούφ
καὶ χαμογελώντας τοῦ εἶπε:

— Πήγαίνε καὶ φρόντισε μόνος σου γιὰ νὰ μπῇ στὶς δέκα χι-
λιάδες κι ὁ φίλος σου.

Ἔτσι καὶ ἐγίνε. Τὰ παιδιά ἦταν εὐτυχισμένα ὃν καὶ ἔφτανε
πιὰ ἡ ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ.

— Ἐχε γιὰ, Γιουσούφ! εἶπε τέλος ὁ Ἀρνόλδος. Νὰ πᾶς στὸν
πατέρα σου καὶ νὰ τοῦ πῇς πὼς μὲ τὴν καλοσύνη κατὰφερες
νὰ νικήσῃς κι αὐτὴ τὴ μοῖρα σου. Κι ἐγὼ θὰ γυρίσω στὴν πα-
τρίδα μου. Τὸν Ἅγιο Τάφο τὸν χάσαμε πιά. Δὲν ἔχω καρδιά
νὰ μείνω περισσότερο ἐδῶ. Ἀλλὰ σ’ εὐχαριστῶ πολὺ, Γιουσούφ!
Ποτὲ δὲ θὰ σὲ ξεχάσω!

Τὰ δυὸ παιδιά χωρίστηκαν γιὰ πάντα. Κι ὁ Γιουσούφ ξα-
ναγύρισε στὸ μενδρεσσέ, μορφώθηκε κι ἐγίνε ἕνας ἀπ’ τοὺς σο-
φοὺς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ του.

Ο ΦΛΑΜΑΝΔΟΣ ΥΦΑΝΤΗΣ

Ἡ κεντρικὴ πλατεῖα τῆς Βρύ-
γης ἦταν γμάτη ἀπὸ κόσμο.
Ἀπ’ τοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν
κρεμόνταν φανταχτεροὶ τάπη-
τες κι ἀστραφτερά λάβαρα. Κυ-
ρίες μὲ τὰ παράξενα ψηλά χτε-
νίσματά τους κοίταζαν ἀπ’ τὰ
παράθυρα σ’ ἕνα βωμό, στη-
μένο μπροστὰ στὸ Δημαρχεῖο.
Ὅλοι οἱ κάτοικοι βρίσκονταν
στοὺς δρόμους. Εὐγενεῖς μὲ βε-
λουδίνους μαντύες, ἔμποροι, τε-
χνίτες, ὑφαντῆδες, καλόγεροι μὲ
τὰ χοντρά ράσα τους, φτωχοὶ
χωρικοὶ κι ἐργατικοὶ ἄνθρωποι
μὲ τὶς πουκαμίσες τους.

Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ἐσπρω-
ξαν καὶ τρόμαξαν τὴν Ἰωάννα
καὶ τὸ μικρὸ παιδί της, ποὺ
προσπαθοῦσαν νὰ ἰδοῦν κι αὐ-
τοὶ τὸ βωμό. Ἀλλὰ τοὺς ἦταν
δύσκολο. Ἡ Ἰωάννα ἦταν ἀδύ-
νατη καὶ τὸ παιδάκι της κου-
τσό. Κρατιόταν μὲ τὸνα χέρι
τοῦ ἀπ’ τὸ φουστάνι της καὶ
μὲ τ’ ἄλλο κρατοῦσε σφιχτὰ τὸ
δεκανίκι του.

— Ἄν μποροῦσα νὰ σὲ σηκώσω ψηλά, ἔλεγε ἡ πονεμένη μη-
τέρα. Τὰ Ἅγια Λείψανα ἔχουν κάμει τόσα θαύματα ἕως τώρα!..
Πολὺ μεγαλύτερα ἀπ’ τὴ γιατριά τοῦ ποδιοῦ σου. Σὰν ἔρθῃ
ὁ παπὰς καὶ τὸ σηκώσῃ ψηλά θὰ σὲ πάρω στὰ χέρια μου·
πρέπει νὰ ἰδῇς.

Ἦταν ἡ ἡμέρα τῆς λιτανείας τοῦ Ἁγίου Αἵματος στὴ Βρύγη.

Δέκα παιδιά

Ἐκείνη τὴ μαγιάτικη ἡμέρα ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια γινότανε στὴ Βρύγη μιὰ λιτανεῖα καὶ συνώδευε στοὺς δρόμους τῆς τὸ σπουδαιότερο κειμήλιό τῆς, τὶς σταγόνες τοῦ Ἀγίου Αἵματος. Ἐδῶ καὶ τρακόσια χρόνια τὶς εἶχε χαρίσει ὁ Πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ στοὺς Φλαμανδούς, Σταυροφόρους. Ἦταν σ' ἓνα φιαλίδιο λίγο νερὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἐπλυνε ὁ Ἰωσήφ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ εἶχε μέσα λίγο ἀπ' τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ. Μιὰ φορὰ τὸ χρόνο τὸ ἐβγάζαν ἀπ' τὴν ἐκκλησίᾳ μέσα σ' ἓνα ὠραῖο κιβωτίδιο κι ἀφοῦ τὸ γύριζαν σ' ὅλους τοὺς δρόμους ἔφταναν στὸ βωμὸ τῆς πλατείας. Ἐκεῖ ὁ παπὰς τῷπαιρνε στὰ χέρια του καὶ τὸ σήκωνε ψηλὰ γιὰ νὰ τὸ ἰδῇ ὁ κόσμος. Κι ὅλοι οἱ ἄρρωστοι ποὺ, τῷβλεπαν, γιατρεύονταν ἀπ' τὴν ἄρρώστια τους.

Ἔτσι καὶ σήμερα ὁ κόσμος περίμενε ἀνυπόμονα γιὰ νάρθῃ ἡ μεγάλη στιγμή· ἐπιτέλους ἀκούστηκε ἡ μουσικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴς ὕμνωδιες καθὼς πλησίαζε ἡ πομπή. Ἐμπρὸς πήγαιναν παπάδες μετὰ τὰ ὀλόχρυσα ἄμφια κρατῶντας σταυροὺς καὶ ἅγιες εἰκόνες, καλόγεροι μετὰ τὰ μακρὰ ράσα τους καὶ κόσμος καλοντυμένος. Ἀκολουθοῦσαν ἄνθρωποι ποὺ παρίσταναν διάφορα πρόσωπα τῆς Ἀγίας Γραφῆς· ἦταν ἐκεῖ ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰωάννης κι ἄλλοι Ἀπόστολοι· ὁ βασιλιάς Ἡρώδης κι οἱ ἀκόλουθοί του, καὶ τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα ἡ Μαρία μετὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος στὴ φάτνη.

— Ἀχ! ἂν μπορούσες μονάχα νὰ ἰδῇς τὸ Χριστό! ψιθύρισε ἡ Ἰωάννα στὸ παιδί τῆς, καὶ τὴν εὐλογημένη τὴ Μητέρα του...

Πίσω ἀπ' τὴν παράταξη αὐτὴ ἔρχονταν οἱ ἐπίσκοποι μετὰ πολλοὺς παπάδες καὶ διάκους μετὰ τὰ θυμιατὰ καὶ στὴ μέση τὸ Ἅγιο Αἷμα. Σὰν ἔφτασαν στὸ βωμὸ, ὁ παπὰς πῆρε τὸ φιαλίδιο καὶ τὸ σήκωσε ψηλὰ, γιὰ νὰ τὸ ἰδοῦν ὅλοι.

Ἡ Ἰωάννα μετὰ μεγάλη προσπάθεια πῆρε τὸ παιδί τῆς στὴν ἀγκαλιά τῆς.

— Κοίταξε! τοῦ εἶπε· κοίταξε καλὰ καὶ πῆς τὴν προσευχή σου.

Ἐπειτα βλέποντας τοὺς ἄλλους νὰ προσκυνοῦν, ἀπὸ πρὸς κοντὰ τῆς τὸ παιδί καὶ γονάτισε κι αὐτὴ. Κι ἔμειναν ὅλοι ὁφωνοὶ κι ἀκίνητοι, ἐνῶ τὸ Ἅγιο Λεῖψανο τὸ ξανάβαλαν στὴ θέσῃ του στὴν κοντινὴ ἐκκλησίτσα.

Ὅταν ὁμως αὐτὸ τελείωσε κι ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ διαλύεται ἡ Ἰωάννα δὲν κουνήθηκε ἀπ' τὴ θέσῃ τῆς. Ὁ Χριστόφορος τῆς τραβοῦσε τὸ φουστάνι, αὐτὴ ὁμως στεκόταν γονατισμένη μετὰ τὸ κεφάλι σκυμμένο μπροστά. Κάποιος ἦρθε δίπλα στὸ παιδί κι ἐνίωσε ἓνα χέρι ἐπάνω του. Τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπο τῆς ἀδελφῆς Λιζέττας, μέσα ἀπ' τὸν πλατὺ σκούφο τῶν καλογριῶν, ἔσκυψε καὶ τὸν κοίταξε στὰ μάτια.

— Ἐλα μαζί μου! τοῦ εἶπε· ἡ μάνα σου εἶναι ἄρρωστη· νά, ἔρχεται ἡ ἀδελφὴ Μαρία γιὰ νὰ φροντίσῃ γι' αὐτή. Σὺ ὁμως θάρθῃς μαζί μου στὸ σπίτι μου· ἐκεῖ σὲ λίγο θὰ μᾶς ἐτοιμάσουν ὠραία ζεστὴ σούπα νὰ φᾶμε.

Ὁ Χριστόφορος πῆγε μαζί τῆς κι ἐκεῖ ἔμεινε ὄχι μιὰ καὶ δυὸ νυχτιές, ἀλλὰ χρόνια πολλά, γιὰτ' ἡ μανούλα του, τὴν ὥρα ποὺ ἔφυγε τὸ Ἅγιο Αἷμα, εἶχε ἀποκάμει κι ἔφυγε γιὰ πάντα ἀπ' τὸν κόσμο αὐτό. Ἐκεῖ, στὸ μικρὸ, καθαρὸ κι ἀσβεστοχρωματισμένον σπιτάκι ἦταν εὐτυχισμένος ὅσο μπορεῖ νᾶναι ἓνα κουτσὸ παιδί. Γιατί ὁ Χριστόφορος δὲ γιатρεύτηκε ἀπ' τὴν κουτσαμάρα του, εἴτε γιὰτὶ δὲν εἶχε κοιτάξει ἀρκετὰ τὸ λείψανο εἴτε γιὰτὶ δὲν ἦταν ἡμέρα, ποὺ γίνονταν θαύματα.

Καὶ ὁμως αὐτὸς μετὰ τὸ ἓνα του τὸ ἄσχημο πόδι μπορούσε νὰ τρέξῃ τόσο γρήγορα ὅσο ἄλλα παιδιὰ μετὰ δύο πόδια γερὰ· τὰ χέρια του ἦταν πολὺ ἐπιδεξιώτερα καὶ τὸ μυαλό του ἀσχολεῖται πάντα μετὰ ἐφευρέσεις καὶ μετὰ ὄνειρα. Ὁ κῆπος τῆς Λιζέττας βρισκόταν τώρα σὲ πολὺ καλύτερη κατάστασι γιὰτὶ τὰ χέρια τοῦ Χριστόφορου ξεριζώνουν τὰ γριχοχόρτα· καὶ τὰ βράδια τοῦ χειμῶνα, ποὺ ἐκείνη γύριζε παγωμένη ἀπ' τὶς ἐπισκέψεις τῶν ἄρρώστων τῆς, ἡ φωτιά ἔκαιγε ζωηρὰ στὸ τζάκι, τὸ μικρὸ ἀγοράκι καθόταν κοντὰ στὴ φωτιά κι ἔχτιζε μέσα στὰ κάρβουνα μιὰ πόλη ἀπὸ ὄνειρα. Ἦταν ὁμως πάντα πικραμένο γιὰ τὴν κουτσαμάρα του, ποὺ τὸ ἐμπόδιζε νὰ παίξῃ στὶς παγοδρομίες.

Μιὰ μέρα ὁ Χριστόφορος ἀκουσε κάτι, ποὺ τὸν ἔκαμε νᾶναι ὄλο συλλογισμένος τὸ βράδυ κοντὰ στὴ φωτιά. Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κορίτσια εἶχε ρωτήσῃ ἓνα ἄλλο γιὰτὶ δὲ δοκίμασε τὸ Γ ε φ ὀ ρ ι τ ὶ ν Ε ὕ χ ὶ ν. Ἦταν ἓνα μικρὸ γεφύρι

Ξέω απ' τὰ σπίτια κιὰν πήγαινε κανείς ἐκεῖ τὰ μεσάνυχτα ἀκριβῶς κι ἔκανε μία εὐχή, ἔλεγαν πὼς ἡ εὐχή αὐτὴ θὰ γινόταν, ὅσο δύσκολη κιὰν ἦταν.

—Νὰ πᾶς νὰ δοκιμάσης ἀπόψε, εἶπε τὸ κορίτσι.

Ὁ Χριστόφορος δὲν εἶπε τίποτα γι' αὐτὸ ὅλη τὴ βραδιά. Δὲν πῆγε νὰ κοιμηθῇ τῇ συνηθισμένῃ του ὥρα κι ὅταν ἄκουσε τ' ὠρολόγι νὰ χτυπᾷ ἐντεκάμιση, τυλίχτηκε μὲ τὸ πανωφόρι του καὶ βγῆκε ἔξω κρυφά.

Ἡ νύχτα ἦταν σκοτεινὴ, τὸ κρῦο τσουχτερό κι ἡ ἀπόλυτη σιγαλιά προξενοῦσε τρόμο. Ἐλπίζε νὰ βρεθῇ ἐκεῖ καὶ τὸ κορίτσι· αὐτὸ θὰ τοῦ χαλοῦσε βέβαια τὴν εὐχή, ἀλλὰ καὶ θὰ τοῦδινε θάρρος· γιὰτ' ἦταν τρομερὸ νὰ βρίσκεται μόνος του κοντὰ στὸ μαῦρο νερὸ τέτοια ὥρα.

Πῆγε ἀγάλια-ἀγάλια προσέχοντας νὰ μὴν κάμῃ κρότο. Ἀλλὰ ἐπάνω στὸ γεφύρι δὲ βρῆκε κανένα. Δὲν ἦταν τίποτε

ἄλλο, παρὰ ἡ μαυρίλα, τὸ κρῦο κι ἡ σιγαλιά. Πέριμενε. Ἀξαφνα ἀκούστηκε μία ἡχηρότατη κλαγγή, ποὺ τὸν ἔκαμε νὰ πεταχτῇ τρομαγμένος. Ἀδικα ὅμως γιὰτ' ἦταν ὁ γλυκὸς ἦχος τοῦ μεγάλου καμπαναριοῦ, ποὺ χτυποῦσε ἐκείνη τὴν ὥρα ἀλλόκοτα κι ἀγρία. Δέκα, ἑντεκα, δώδεκα — οἱ καμπάνες τὸν εἰδοποιοῦσαν, ὅτι ἔφτασαν τὰ μεσάνυχτα. Ἀμέσως τότε ὁ Χριστόφορος ἔκαμε αὐτὴ τὴν εὐχή:

—Θέλω νὰ τρέχω σὰν τὰ ἄλλα παιδιὰ· παρακαλῶ, δόστε μου ἓνα καινούργιο πόδι.

Ἐπειτα γύρισε τρέχον-

τας— γρηγορώτερα ἀπὸ πολλὰ γερὰ παιδιά—καὶ χωρὶς νὰ τὸν δῇ κανείς, βρέθηκε στὸ κρεβάτι του. Ἡ ἀδελφὴ Λιζέττα δὲν ἔμαθε τίποτε γι' αὐτὴ τὴν ἱστορία κι ὁ Χριστόφορος ποτέ του δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλὰ περίμενε μὲ ἀπορία πόσο τάχα θάρρυσαν αὐτὰ τὰ παρακάλια του νὰ φέρουν ἀποτέλεσμα.

Περπατοῦσε μιά μέρα στὸ δρόμο ὁ Χριστόφορος, ὅταν ἀπὸ μιά ἀνοιχτὴ πόρτα εἶδε κάτι, ποὺ τὸν ἔκαμε νὰ σταματήσῃ μὲ ὀλάνοιχτο στόμα καὶ μάτια τεντωμένα. Ἐπάνω σ' ἓνα πελώριο τελλάρο ἦταν ἀπλωμένη μιά εἰκόνα κι ἐκεῖ ποὺ αὐτὸς τὴν κοίταζε ἡ εἰκόνα μεγάλωνε ἀπ' τὸ χέρι ἑνὸς ἀνθρώπου, ποὺ πήγαινε ὀλοένα ἐμπρὸς-πίσω καὶ ὕφαινε μὲ ζωηρόχρωμα νήματα. Ξεχώριζαν στὸ τελλάρο οἱ κορφές δυὸ δέντρων, κάτι χρυσὰ παραπετάσματα κι ἓνα φοβερὸ κεφάλι—ἓνας δράκοντας μὲ μακρυνὰ καὶ κόκκινη γλῶσσα.

Ὁ γέρος ὁ ὑφαντὴς σήκωσε ψηλὰ τὸ κεφάλι του, εἶδε τὸ Χριστόφορο μὲ τὸ δεκανίκι καὶ τὸ ζωηρὸ πρόσωπό του καὶ τοῦ εἶπε:

—Ἐλα μέσα ἂν θέλῃς· δὲ φαίνεται νάχῃς καὶ σὺ πολλὰς διασκεδάσεις στὴ ζωὴ σου· ἢ ὄχι; Ἐλα μέσα, παιδί μου, ἂν θέλῃς· ἀλλὰ θὰ καθίσῃς ἡσυχος καὶ δὲ θὰ μᾶς ἐνοχλήσῃς στὴ δουλειά μας.

Ὁ Χριστόφορος μπῆκε μέσα. Κοίταζε κι ὅλο κοίταζε ἀχώρταγα. Τὸ δωμάτιο ἦταν γεμάτο ἀπὸ ἀργαλειούς. Ὁ Χριστόφορος εἶδε ὅλους τοὺς ὑφαντῆδες, ἀλλὰ τὰ μάτι του δὲν ξεκολλοῦσε ἀπ' τὸ ταπέτο, ποὺ ὕφαινε ὁ γέρος. Ὑστερα ἀπὸ πολλὴ ὥρα θυμῆθηκε νὰ ρωτήσῃ:

—Τί εἶναι αὐτό;

—Τί! Δὲν ξέρεις τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας»; Καὶ εἶσαι παιδί τῆς Βρύγης! Νὰ μὴν ξέρῃς τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας»; Νὰ, ἐδῶ στὴ γωνία ὁ Δούκας Φίλιππος ἱδρυσε τὸ τάγμα τῶν ἱπποστῶν τοῦ «Χρυσοῦ Δέρατος». Θυμᾶμαι καλὰ τὴν ἡμέρα ποὺ αὐτὸς κι Ἰσαβέλλα τῆς Πορτογαλλίας παντρεύτηκαν. Δὲν ξέρεις τοὺς ἱππότες αὐτούς; Κάποτε θὰ εἶδες κανέναν.

Ὁ Χριστόφορος κούνησε τὸ κεφάλι καὶ ρώτησε:

—Πῶς εἶναι;

Ὁ ἱππότης, ἀποκρίθηκε ὁ γέρος, φαίνεται σὰν ἓνας καλὸς κύριος· θὰ τὸν ξεχωρίσης ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀπ' τὸ μακρὺ του τὸ κόκκινο φόρεμα, τὸ καπέλλο του μὲ τὸ μακρὺ φτερό, τὸ κόκκινο κολλάρο καὶ τὴν ἀλυσσίδα ποὺ κρέμεται στὸ λαιμό του—ἀτσαλένιους κρίκους καὶ στουννάρια κι ἓνα χρυσὸ ἄρνι.

—Δὲν τὸ ξερεῖς, εἶπε ὁ Χριστόφορος! Καὶ ὑπάρχουν πραγματικά χρυσὰ ἄρνια;

—Ντροπή! Ντροπή! εἶπε ὁ γέρο-ὑφαντής, κουνώντας τὸ κεφάλι. Δὲν ξέρεις οὔτε τὴν ἱστορία τοῦ Ἰάσονα μὲ τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας». Μπά, παιδί μου, μὰ ποῦ ζῆς ἐσύ;

—Στὸ Μπεκινάζ μαζὶ μὲ τὴν ἀδελφὴ τὴ Λιζέττα.

—Ἄ! ἔτσι καταλαβαίνω, καταλαβαίνω. Λοιπὸν βλέπεις ἐδῶ ἓνα δέρμα χρυσὸ κι ἓνα δράκοντα; Σὲ λίγο τὰ δάχτυλά μου θὰ ὑφάνουν τὸν Ἰάσονα, ποὺ πέρασε στεριὰ καὶ θάλασσα κι ἔκαμε τόσα κατορθώματα γιὰ νὰ ρπάξῃ τὸ Χρυσόμαλλο Δέρμα. Ἀλλὰ ἡ μάγισσα ἡ Μήδεια τὸν ὠρμήνεψε πῶς νὰ ξεκάμῃ τὸ δράκοντα, ποὺ τὴ φύλαγε.

—Πές μου, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἱστορία του, εἶπε ὁ Χριστόφορος.

—Ἄ! ἐγὼ μόνον μὲ τὰ δάχτυλά μου ξέρω νὰ πῶ ἱστορίες, ἀπάντησε ὁ γέρος· καὶ μάζεψε στὴ σαίτα του μιὰ λαμπερὴ χρυσὴ κλωστή. Ὅμως κομματιαστὰ εἶπε ἀρκετὰ γιὰ τὸν Ἰάσονα κι ἔτσι ὁ Χριστόφορος ἔμαθε τὴν ἱστορία του.

—Καὶ ποῦ εἶναι τὴν ὥρα αὐτὸ τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας»; ρώτησε ὁ Χριστόφορος.

—Κι ἐγὼ θάθελα νὰ τὸ ξερεῖς, ἀποκρίθηκε ὁ γέρος κόβοντας μὲ τὸ ψαλίδι του τοὺς κόμπους, ποὺ εἶχαν στὶς ἄκρες τὰ νήματα. Ἴσως καμιά μέρα κανένα νεαρὸ παλικάρι σὰν καὶ σένα νὰ τὸ βρῇ. Ἐγὼ εἶμαι γέρος, δὲν εἶμαι πιά γιὰ τέτοια πράματα.

Μὰ οἱ ἱππότες τοῦ Δούκα Φιλίππου δὲν πᾶνε αὐτοὶ νὰ ζητήσουν τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας»;

—Ἄ! ὄχι· αὐτοὶ βρίσκουν εὐκολώτερα τὸ χρυσάφι γδέρνοντας τοὺς φτωχοὺς πολῖτες τῆς Βρύγης.

Τὸ βράδυ ὁ Χριστόφορος, καθισμένος κοντὰ στὴ φωτιά, εἶχε τὸ νοῦ του καρφωμένο στὸ θαυμάσιο ἐκεῖνο ταπέτο καὶ

τὴν ἱστορία του. Καὶ τὴ νύχτα ἔμεινε ἄγρυπνος στὸ σκοτάδι τῆς κάμαράς του· κι ἀκριβῶς στὶς δώδεκα βρέθηκε πάλι στὸ Γεφύρι τῶν Εὐχῶν. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ νύχτα δὲν τοῦ φάνηκε τόσο μαύρη καὶ φοβερή· κι ὅταν οἱ γλυκεῖς κωδωνοκρουσίες σήμαναν τὰ μεσάνυχτα, ὁ Χριστόφορος μίλησε μὲ πολὺ θάρρος:

—Παρακαλῶ, θέλω ν' ἀλλάξω τὴν εὐχή μου. Ἀντὶ γιὰ τὸ πόδι μου, θέλω νὰ πάω νὰ βρῶ τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας».

Τὶς ἀκόλουθες ἡμέρες ὁ Χριστόφορος τὶς περνοῦσε μέσα στὸ ἐργαστήρι τοῦ γερο-ὑφαντῆ κι ἔβλεπε πῶς προχωροῦσε ἡ εἰκόνα τοῦ ταπέτου. Καμιά φορὰ ὁ γέρος μιλοῦσε μ' αὐτὸν σιγά-σιγά καὶ τοῦλεγε πῶς γίνονται οἱ τάπητες ἀπ' τὴν ἀρχή: Ἡ ἀρχὴ γινόταν ἀπ' τὰ πρόβατα· τὰ κούρευαν καὶ ἔπαιρναν τὸ μαλλὶ τους· τὸ καθάριζαν, τὸ λανάριζαν καὶ τὸ γνεθαν σὲ νῆμα λεπτὸ καὶ στερεό· ἔπειτα τὸ βουτοῦσαν στὶς βαφές, στὶς θαυμάσιες βαφές, γαλάζιες καὶ τριανταφυλλίες καὶ πράσινες καὶ σταχτιές· τέλος τὶς ἔκαναν φανταχτερὲς κούκλες μαλλιοῦ κι ἔτσι ἔφταναν στὰ χέρια τοῦ ὑφαντῆ.

Ὁ γέρος εἶχε μιὰ εἰκόνα, καμωμένη ἴσως ἀπὸ μεγάλο ζωγράφο· τὴν τοποθετοῦσε πίσω ἀπ' τὸν ἀργαλειό του κι ἀρχίζε νὰ ὑφαίνει ὅλα τὰ πρόσωπα, ὅλα, ὅπως ἦταν στὴν εἰκόνα. Ὁ Χριστόφορος ἔβλεπε πῶς γινόταν αὐτό. Ἐβλεπε πῶς ὁ γερο-ὑφαντῆς ἔβαζε στὴ σαίτα του νῆμα κόκκινο ἢ γαλάζιο ἢ χρυσὸ κι ἔπειτα τὴν περνοῦσε μέσα ἐξω-μέσα ἐξω ἀπ' τὶς μακριὲς κλωστές, ποὺ ἦταν τεντωμένες στὸν ἐργαλειό· ἔπειτα τραβοῦσε ἓνα βαρὺ, ξύλινο χτένι καὶ πίεζε τὶς ἀράδες σφιχτὰ γιὰ νὰ πυκνώσουν καὶ νὰ γίνουν κρουστές. Πόσο εὐκολὴ, μὰ καὶ πόσο δύσκολη φαινόταν ἡ ἐργασία αὐτὴ στὸ Χριστόφορο! Αὐτὸς ὅμως παρακολοῦθησε μὲ ὑπομονὴ κι ἔμαθε τὸ μάθημά του ἀπέξω.

Ἐπειτα πῆγε στὸ σπῆτι κι ἔφτιασε μόνος του ἓνα μικροσκοπικὸ ἀργαλειό· παρακάλεσε τὶς ἀδελφές καὶ τοῦδωσαν νήματα· τέντωσε τὶς κλωστές τοῦ στημονιοῦ καὶ σχεδίασε ἐπάνω τους δυὸ δέντρα κι ἓνα δέρμα κρεμασμένο· ἔπειτα κάθησε κι ἀρχισε νὰ ὑφαίνει. Κανεὶς δὲ φανταζόταν πῶς ἓνα τόσο μικρὸ παιδί θὰ εἶχε τόση ὑπομονή. Δούλεψε πολλὲς μέρες· κι ὅταν τὸ σχέδιο

τελείωσε πήγε κι έβαλε τὸ ἔργο του στὰ χέρια τοῦ παλιοῦ του φίλου.

—Τί; Τί; Σὺ τὸ ἔκαμες αὐτό; εἶπε ξαφνιασμένος ὁ ὕφαντῆς. Νὰ τὸ δέντρο! Νὰ καὶ τὸ δέρμα! Τί καλά! Νὰ ἔξακολουθήσης, παιδί μου, νὰ ἔξακολουθήσης! Εἶσαι στὸ δρόμο γιὰ νὰ βρῆς τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας». Ἐξακολούθησε τὴ δουλειὰ αὐτὴ καὶ σὰν μεγαλώσης ἀρκετὰ πήγαινε σὲ φημισμένους ὕφαντάδες κι ἐκεῖνοι πολὺ εὐχαρίστως θὰ σὲ πάρουν γιὰ μαθητευόμενο. Νὰ θυμηθῆς τὰ λόγια μου σὰν κερδίσης τὸ πραγματικὸ Χρυσὸ δέσμα.

Ὁ Χριστόφορος ὅλο κι ἐπλάθε ὄνειρα τὰ βράδια κον-

τὰ στὴ φωτιά. Κανόνισε τὰ σχεδιά του καὶ μιὰ μέρα ἦταν ἑτοιμος. Ἄφησε λόγο γιὰ τὴν ἀδελφὴ Λιζέττα νὰ μὴ στενοχωρηθῇ καὶ ξεκίνησε. Μὲ τὸ δεκανίκι στὸ χέρι, μ' ἓνα μπόγο, ποὺ εἶχε διπλωμένο τὸ καινούργιο ταπέτο, κρεμασμένο ἀπὸ τὸν ὦμο του καὶ στὸ λαιμὸ του ἓνα κολάρο καμωμένο ἀπὸ πετσὶ καὶ μαλλί· ἀπ' αὐτὸ κρεμόταν ἓνα ξύλινο ἀρνὶ χρυσαυμένο. Ἦταν ἓνας μικρὸς ἵπποτης, ποὺ πήγαινε γυρεύοντας τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας».

Πολὺ πρῶτὴ ξεγλύστρησε ἀπ' τὴν πόλη ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πύργους τοῦ κάστρου καὶ βρέθηκε στὸ δρόμο τῆς ἐσοχῆς. Ἦταν ὥραϊα. Τὰ πουλιὰ ἀρχισαν νὰ κελαδοῦν. Ποτὲ ὡς τώρα δὲν εἶχε ἰδῇ ἐσοχὴ: Τοὺς χωρικοὺς μὲ τὰ χοντροκαμωμένα ξύλινα ὀλέτρια, τὰ χωράφια μὲ τὴν πράσινη χλόη καὶ τὰ βώδια ποὺ βοσκοῦσαν ἐκεῖ. Ὅλα αὐτὰ ἦταν μιὰ ἀτέλειωτη σειρὰ ἀπὸ εὐχάριστα θεάματα.

Καθὼς πήγαινε σιγὰ-σιγὰ, τὸν ἔφτασε ἓνας καλόγερος, μὲ μακρὺ σταχτὶ ράσο καὶ σανδάλια στὰ πόδια.

—Ἀφοῦ ταξιδεύουμε τὸν ἴδιο δρόμο, τοῦ εἶπε, πᾶμε μαζί.

Σὲ λίγη ὥρα γνωρίστηκαν καλὰ μὲ τὸν καλόγερο. Εἶδε τὴν περιέργη ἀλυσσίδα στὸ λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ καὶ μάντεψε τὴ σημασία τῆς.

—Ἀ! ἡ ἀλυσσίδα τῶν ἵπποτῶν τοῦ «Χρυσοῦ Δέρατος»...

Εἶστε λοιπὸν ἵπποτης; Ἴσως μπορῶ νὰ σὲ βοηθήσω, γιατί κι ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔχω κάμει πολλὰ τέτοιες ὁδοιπορίες.

Ὁ Χριστόφορος δίσταζε στὴν ἀρχή· ἀλλὰ βλέποντας τὸ ἡρεμὸ καὶ σοβαρὸ πρόσωπο τοῦ καλόγερου πήρε θάρρος καὶ τὸν ρώτησε.

—Θὰ μπορούσατε νὰ μοῦ πῆτε τί ἀπόγινε τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας» τοῦ Ἰάσονα καὶ ποῦ μπορῶ νὰ τὸ βρῶ.

—Τὸ «Χρυσόμαλλο Δέρας» τοῦ Ἰάσονα... εἶπε ὁ καλόγερος. Ὅχι· δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ζητᾷς. Τὸ Τάγμα τῶν ἵπποτῶν τοῦ «Χρυσοῦ Δέρατος» δὲν πῆρε ἀπὸ ἐκεῖ τὸ νομὰ του. Θεὸς φυλάξῃ! Ὅχι, τὸ Τάγμα πῆρε τὸ νομὰ του ἀπ' τὸ χρυσὸ δέσμα τοῦ Γεδεῶν.

—Γεδεῶν; εἶπε μὲ ἀπορία ὁ Χριστόφορος. Ὅχι· Ἰάσονα παρὰ Γεδεῶν; Πές μου, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἱστορία του.

—Πῶς; Δὲν ξέρεις τὴν ἱστορία τοῦ Γεδεῶν; Ὁ Γεδεῶν ἦταν ἓνας δυνατὸς πολεμιστῆς κι ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ του. Πρὶν ὅμως πάη νὰ πολεμήσῃ, ἤθελε νὰ ξέρῃ ἂν κι ὁ Θεὸς θὰ ἦταν μαζί του καὶ θὰ τὸν βοηθοῦσε. Ἔτσι λοιπὸν μίλησε στὸ Θεὸ λέγοντας:

—Θ' ἀπλώσω ἓνα δέσμα ἐπάνω στὸ ἄλώνι· ἂν τὸ πρῶτὸ εἶναι δροσιὰ μόνον ἐπάνω στὸ δέσμα κι ὅλος ὁ τόπος γύρω εἶναι στεγνός, τότε θὰ ξέρω πῶς εἶσαι μαζί μου.

Κι αὐτὸ γίνηκε, τὸ πρῶτὸ βρῆκε τὸ δέσμα μουσκεμένο στὴ δροσιὰ καὶ γύρω ὁ τόπος ἦταν στεγνός.

Τὴν ἄλλη νύχτα ἔκαμε τὴν ἀντίθετη δοκιμὴ. Παρακάλεσε τὸ Θεὸ ν' ἀφήσῃ τὸ δέσμα στεγνὸ καὶ νὰ ρίξῃ δροσιὰ ὅλο-γυρα. Καὶ τὴ δευτέρη νύχτα ἔγινε τὸ θέλημά του.

Τότε ὁ Γεδεῶν κατάλαβε, πῶς ἦταν ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Κυρίου καὶ κατάφερε πολλὰς ἥρωικες πράξεις. Ἀπὸ τότε ἱδρυσε τὸ

Τάγμα του «Χρυσού Δέρατος» κι οι ιππότες του Τάγματος ωρκίστηκαν να κάνουν σ' όλη τη ζωή τους γενναίες πράξεις.

Ο Χριστόφορος έμεινε απογοητευμένος. Κάποια ώρα ψιθύρισε δειλά:

—Με τη διαφορά πώς το δέρμα του Γεδεών δεν ήταν χρυσό, ενώ στον 'Ιάσονα έχομε χρυσό δέρμα.

—Όχι χρυσό; αποκρίθηκε ο καλόγερος· και ποιός το ξέρει; Στην άξια του όμως ήταν κάτι περισσότερο από χρυσό, γιατί μαρτυρούσε την αγάπη του Θεού.

Μά ο Χριστόφορος πάλι ξαναρώτησε:

—Μά τί απόγινε με το δέρμα του Γεδεών; Δεν μπορεί να τη βρή κανένας; Οι Σταυροφόροι το είδαν στους 'Αγίους τόπους; Το έφεραν εδώ σαν το 'Αγιο Αίμα; Πού πηγαίνετε σεις αν θέλετε να το βρήτε;

Ο άγαθός καλόγερος κοίταξε με συμπάθεια το άναμμένο πρό-

σωπο του παιδιού, έπειτα το δεκανίκι του και το στραβό ποδάρι του.

—Όχι, του είπε, για να αποκτήση κανείς το δέρμα του Γεδεών δεν είναι ανάγκη να πάη να το βρή. Το δέρμα πηγαίνει μόνο του σε κείνον, που κάνει μια αξιόλογη πράξη.

Ο Χριστόφορος, το σκέφτηκε αυτό καλά και βρήκε, πώς η σπουδαιότερη πράξη ήταν να γυρίση και να γνωρίση όλο τον κόσμο· κι ήταν αποφασισμένος να μη γυρίση πίσω με το καλό.

Ο καλόγερος που πήγαινε στο μοναστήρι του 'Αγίου Μαρτίνου, ήξερε πώς ο δρόμος ήταν πολύς· άφησε όμως το Χριστόφορο να τον ακολουθήση. Φρόντισε στο μεταξύ να ειδοποιήση την αδελφή Λιζέττα για το παιδί· κι όταν έφτασε στο μοναστήρι, που αυτός θάμενε λίγες μέρες, διηγήθηκε στους άλλους καλογέρους όλη την Ιστορία του Χριστόφορου. Έκείνοι φάνηκαν πολύ περιποιητικοί, αλλά αυτός στενοχωριόταν γι' αυτό που ζητούσε. Ποιά ήταν η αλήθεια; Ήταν το Χρυσό δέρμα του 'Ιάσονα ή του Γεδεών; Έπρεπε να πάη μακριά να τη βρή ή έπρεπε να εκτελέση κάποια σπουδαία πράξη;

Μιά μέρα, γυρίζοντας ανάμεσα στην πόλη με το φίλο του καλόγερο Ροβέρτο, πέρασαν απέξω από ένα ταπητουργείο. Τό είχαν οι δυο καλύτεροι ταπητουργοί της εποχής. Ο Χριστόφορος σταμάτησε σαν να μαγεύτηκε. Ποτέ δεν είχε ιδή στη Βρύγη τέτοια έργασια.

—Ξέρω τον πόθο σου, του είπε ο ταπητουργός· μου τον διηγήθηκε ο συνταξιδιώτης σου. Να μείνης λοιπόν μαζί μας κι έμεις θα σε μάθωμε την τέχνη του ύφαντη. Σου όρκίζομαι πώς έτσι θα μπορέσης να βρής το Χρυσό δέρμα καλύτερα από κάθε άλλο μέρος.

Έκείνο το βράδυ ο Χριστόφορος έδειξε στον αδελφό Ροβέρτο το ταπέτο, που είχε ύφανει κι ο Ροβέρτος τώδειξε στους άλλους αδελφούς. Όλοι κούνησαν το κεφάλι με θαυμασμό.

—Μά αυτό, είπαν, πρέπει να το ίδούν οι δυο μεγάλοι ταπητουργοί μας.

Τό είδαν κι εκείνοι και το θαύμασαν· και φάνηκαν πρόθυμοι όταν το παιδί γινόταν τρία-τέσσερα χρόνια μεγαλύτερο, να μπή μαθητευόμενο στο εργαστήρι τους και να μάθη την τέχνη τους.

Η ζωή του Χριστόφορου με τους καλογέρους στους κήπους, στην τραπεζαρία, στην πλούσια βιβλιοθήκη, ήταν ευχάριστη. Τά χρόνια περνούσαν γρήγορα κι όταν έγινε δεκατεσσάρων έτών μπήκε μαθητευόμενος στο ταπητουργείο.

Η δουλειά στο εργαστήρι προχωρούσε καλά· μάθαινε γρήγορα και δούλευε βαριά· ξεπερνούσε όλα τα παιδιά. Όλα φαί-

νονταν εὐνοϊκά· ἀλλὰ μιὰ μέρα συνέβη κάτι ἀπρόοπτο: Οἱ μαστόροι φώναξαν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐργαστηριοῦ καὶ τοὺς εἶπαν, πῶς κάποιο μεγάλο κακὸ ἔγινε: μιὰ μεγάλη ποσότητα ἀπὸ πολύτιμες χρυσὲς κλωστὲς εἶχε ἐξαφανιστῇ. Ποιὸς ἦταν ἑνοχος; Οἱ κλωστὲς ἦταν μεγάλης ἀξίας κι ἔπρεπε νὰ βρεθοῦν.

Ὅλων τὰ μάτια γύρισαν στοὺς τέσσερεις μαθητευόμενους καὶ ἰδίως στὸ Χριστόφορο καὶ τὸ Γεράρδο, ποὺ ἦταν νεοφερμένοι στὸ μαγαζί.

—Σᾶς δίνουμε προθεσμία ὥς αὔριο τὸ πρωί, εἶπαν οἱ μαστόροι. Νὰ ἐπιστρέψετε τὸ χρυσάφι καὶ δὲ θὰ σᾶς γίνη καμιὰ ἐρώτηση. Ἄν ὅμως δὲ βρεθῇ τίποτε τότε κι οἱ ἀθῶοι θὰ τιμωρηθοῦν μαζί μὲ τοὺς κλέφτες. Ἡ τιμωρία θὰ πῆσῃ σ' ὅλους ἐξ ἴσου.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦταν ἡμέρα μεγάλης στενοχώριας. Ὁ Χριστόφορος ἐνιωθε νὰ τὸν κοιτάζουν οἱ ἄλλοι μὲ ὑποπτα βλέμματα κι ἄκουσε τὸ Γεράρδο νὰ ψιθυρίζῃ στοὺς ἄλλους μαθητευόμενους.

—Τὸ Χρυσὸ του δέρμα !.. Μάλιστα!.. Νά, ποὺ στὸ τέλος τὰ κατὰφερε!..

Καταστενωχωρημένος ὁ Χριστόφορος στάματησε, τὴν ὥρα ποὺ γύρισε στὸ σπίτι του, στὸν Καθεδρικό Ναὸ καὶ γονάτισε μπροστὰ στὸ βωμὸ γιὰ νὰ προσευχηθῇ. Παντοῦ ἦταν σκοτάδι ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα ἀμυδρὸ φῶς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μερικά κεριά ἀναμμένα μπροστὰ στὶς εἰκόνες. Ἀλλὰ καθὼς ἔβγαινε, εἶδε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ βωμοῦ ἓνα ἄλλο παιδί, ποὺ προσευχόταν. Στὸ φῶς ἐνὸς καινούργιου κериоῦ, ποὺ ἀναψαν ἐκείνη τῇ στιγμῇ, ἀναγνώρισε τὸ Γεράρδο. Κοντοστάθηκε ξαφνιασμένος βλέποντας ἐκεῖ μέσα τὸ Γεράρδο κι ἔπειτα κάτι λαμπερὸ τοῦ χτύπησε στὰ μάτια: Μιὰ χρυσὴ κλωστή ἔβγαινε κάτω ἀπ' τὸ φόρεμα τοῦ Γεράρδου κι ἔφτανε στὸ πάτωμα. Εἶδε καὶ τὸ Γεράρδο νὰ κρατῇ τὸν ἀριστερό του τὸν ἀγκῶνα σφιχτὰ κολλημένο στὸ πλευρό του.

Σὰν νὰ καταλάβαινε πῶς κάποιος ἦταν κοντά του, ὁ Γεράρδος γύρισε νὰ ἰδῇ, ἐνῶ ὁ Χριστόφορος τραβήχτηκε πέρα σιγά-σιγά καὶ χάθηκε μέσα στὸ σκοτάδι. Ἀλλὰ δὲν ἔφυγε· κι

ὅταν ὁ Γεράρδος βγῆκε ἐξω ἀπ' τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, ὁ Χριστόφορος ἦταν ἐκεῖ καὶ παραφύλαγε. Γρήγορα σὰν ἀστραπὴ ἔδωκε ἓνα δυνατὸ χτύπημα στὸν ἀριστερὸ ἀγκῶνα τοῦ Γεράρδου. Ἐνα κουβάρι ἔπεσε κάτω καὶ λαμποκοποῦσε μέσα στὸ ἀμυδρὸ φῶς τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ Γεράρδος κατάλαβε, καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἄρχιζε νὰ δίνει δυνατὰ χτυπήματα στὸ Χριστόφορο. Αὐτὸς ὑπεράσπιζε τὸν ἑαυτό του ὅσο μπορούσε καλύτερα, ἀλλὰ προσπαθοῦσε ὅλη τὴν ὥρα νὰ κρατᾷ καλὰ μὲ τὸ δεκά-νίκι καὶ μὲ τὸ πόδι του τις χρυσὲς κλωστὲς ποὺ εἶχαν πέσει χάμα. Κουτσὸς κι ὀλομόναχος δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τέτοιον ἀντίπαλο.

Ἀλλὰ οἱ διαβάτες ἄρχισαν νὰ μαζεύωνται. Πολλὰ χέρια ἐπιασαν τὸ Γεράρδο καὶ τὸν τράβηξαν πίσω.

—Ἐνα μεγάλο καὶ χεροδύναμο παιδί, τοῦ εἶπαν, νὰ τὰ βάλῃς μ' ἓνα κουτσό! Ντροπὴ σου!

Ὁ Χριστόφορος βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ σκύψῃ καὶ νὰ πάρῃ τὸ χρυσὸ κουβάρι, τὸκρυψε κάτω ἀπ' τὸ φορεμά του κι ἔφυγε.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ σχεδὸν δὲν ἐκλείσε μάτι. Τὰ χτυπήματα ποὺ εἶχε δεχτῇ τὸν πονοῦσαν πολὺ· ἀλλὰ περισσότερη στενο-

χώρια ένωσε για τὸ πρῶι. Πῶς νὰ πάη πίσω τὸ χρυσάφι; Θὰ τὸν ἔβλεπε κανένας; Θὰ νόμιζαν τάχα πῶς αὐτὸς τὸ ἔκλεψε; Ἐπρεπε νὰ διηγηθῇ τὴν ἱστορία μὲ τὸ Γεράρδο; Δὲν ἦταν φόβος νὰ γυρίσῃ ὁ Γεράρδος καὶ νὰ κατηγορήσῃ αὐτὸν γιὰ κλέφτη; Καὶ ποιὸ θάταν τὸ τέλος;

Σηκώθηκε πρὶν βγῇ ὁ ἥλιος κι ἀπ' τοὺς ἔρημους ἀκόμα δρόμους πῆγε στὸ μαγαζί. Κανένας δὲν ἦταν ἐκεῖ ἢ πόρτα ὁμως εἶχε ἀφελθῇ ἀνοιχτή. Ἐχωσε κρυφὰ τὶς χρυσὲς κλωστὲς μέσα στὸ ἑρμάρι κι ἔφυγε. Μονάχα τὸ παιδί, ποὺ σκούπιζε τὸ μαγαζί, τὸν εἶδε.

Ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦρθαν στὴ δουλειά, ὁ Γεράρδος ἔλειπε. Ὁ Χριστόφορος ὁμως εἶχε μεγάλη στενοχώρια γιατί δὲν ἤξερε τί τέλος θάπαιρνε ἡ ὑπόθεση. Ἐπειτα ὁ μάστορας πῆγε στὸ ἑρμάρι, πῆρε τὸ κουβάρι μὲ τὶς χρυσὲς κλωστὲς καὶ φώναξε:

—Κοιτάξτε, τὸ χρυσάφι! Ἀπείραχτο στὴ θέση του! Ἐχει κανένας νὰ εἰπῇ τίποτε;

Κανένας δὲ μίλησε. Κι αὐτὸς ὁ Χριστόφορος εἶχε ἀπόφαση νὰ μὴ μιλήσῃ ἀφοῦ ὁ Γεράρδος δὲν ἦταν ἐκεῖ νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ. Τὸ πρόσωπο του ὁμως γινόταν ὁλοένα ὠχρότερο καὶ τὰ μάτια του τὰ εἶχε πάντα κατεβασμένα. Ἄκουσε τὰ βήματα τοῦ μάστορά του νὰρχωνται σ' αὐτὸν κι ἔνωσε ἓνα χέρι στὸν ὦμο του. Ὁ μάστορας μίλησε:

—Τὰ νέα ταξιδεύουν γρήγορα, παιδί μου. Ὅλοι ἀκούσαμε τὸν καυγά, ποὺ ἔκαμες στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καὶ πῶς ὁ Γεράρδος σοῦδωσε πολλές γροθιές, ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ τὰ χάσῃς. Ἐμεῖς εἴχαμε ὑπο-

πτευθῇ ποιὸς ἦταν ὁ κλέφτης· κι ἀφοῦ ὁ Γεράρδος χάθηκε καὶ τὸ χρυσάφι εἶναι ἐδῶ καταλαβαίνομε τί σ' ἔκαμε νὰ πιαστῇς μαζί του. Γι' αὐτὸ ἂς δώσωμε τὴν τιμὴ σέκείνου, ποὺ τοῦ ἀνήκει. Παιδιά, στὸ Χριστόφορο χρωστάμε τὴν ὑπόληψη τοῦ ἐργαστηρίου μας.

Σπάνια συμβαίνει ἓνα παιδί νὰ νιώσῃ τόση εὐτυχία ὅση ἔνωσε ὁ Χριστόφορος ἐκείνη τὴ στιγμή. Ἡ ἐκτίμησις τῶν μαστόρων κι ἡ ἀγάπη τῶν συντρόφων του τὸν ζέστανε, ὅπως ὁ ἥλιος ζεσταίνει τὴν πλάση ὕστερα ἀπὸ μιὰ παγερὴ νύχτα. Εἶχε κάμει μιὰ πολὺ γενναία πράξη. Καὶ πολὺ σύντομα πληρώθηκε γιὰ τὴν πράξη του αὐτή.

Ὁ Δούκας Φίλιππος παράγγειλε στὸ ἐργαστήρι νὰ τοῦ ὑφάνουν ἓνα ἀπ' τοὺς καλύτερους τάπητες ποὺ γίνηκαν στὸν κόσμο. Ἐναν τάπητα ἀναμνηστικὸ γιὰ τὴν ἱδρυση τοῦ Τάγματος τοῦ «Χρυσοῦ Δέρατος». Τὸν ἤθελε νὰ στολίσῃ τὴν αἴθουσα, ποὺ συνεδρίαζαν οἱ ἱππότες. Καὶ θὰ εἶχε σὲ δεκατέσσερες σκηνὲς ζωγραφισμένη τὴν ἱστορία τοῦ Γεδεὼν καὶ τοῦ «Χρυσοῦ Δέρατος».

Ὅταν ἦρθαν τὰ σχέδια καὶ στηθήκαν οἱ ἀργαλεῖοι κι ἄρχισε ἡ δουλειά, οἱ δυὸ ξακουσμένοι μαστόροι μόνο τὸ Χριστόφορο διάλεξαν ἀπ' ὅλους τοὺς μαθητευόμενους γιὰ νὰ δουλέψῃ ἐκεῖ μὲ τοὺς πολιοὺς τεχνίτες.

—Τὸν διαλέξαμε, εἶπε ὁ μάστορας, γιὰ τὴν τιμιότητα τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα τῶν χειρῶν του.

Χρειάστηκαν τέσσερα χρόνια γιὰ νὰ ὑφανθῇ τὸ ταπέτο αὐτό. Στὸ μεταξύ ὁ Χριστόφορος εἶχε τελειώσῃ τὸ χρόνο τῆς μαθητείας του κι εἶχε ἀνακηρυχθῇ μάστορας ὑφαντῆς ἀπ' τὸ ξακουσμένο ἐργοστάσιο. Κι ἔτσι βρῆκε ἀληθινὰ τὸ Χρυσὸ δέρμα, ὅπως τοῦ προφήτεψε ὁ γέρος ὑφαντῆς τῆς Βρύγης. Γιατί καὶ τὸ ἀληθινὸ Χρυσὸ Δέρμα τῆς Φλάντρας τί ἄλλο ἦταν παρὰ οἱ τάπητες ποὺ ὑφαίνονταν στὶς πόλεις τῆς καὶ στέλλονταν σ' ὅλο τὸν κόσμο κι ἔφερναν στὸν τόπο πλοῦτο, δόξα καὶ τιμὴ; Σίγουρα τὸ Χρυσὸ Δέρμα τοῦ Ἰάσσου δὲν ἦταν πολυτιμότερο ἀπ' τοὺς τάπητες αὐτοῦς.

Ο ΙΤΑΛΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Χοροπηδώντας και τραγουδώντας ο μικρός Φραντζέσκος πέρασε απ' το στενό, πέτρινο δρομάκο του χωριού και ρίχτηκε μέσα στο δωμάτιο, που καθόταν η μητέρα του.

Κοίταξε τί σου φέρνω, τής είπε δυνατά. Κοίταξε τί όμορφα λουλούδια. Και τής έδωσε ένα μάτσο πολύχρωμες άνεμώνες.

—Φραντζέσκο, κατεργαρούλη μου, που έλειπες τόσην ώρα; και τόν μάλωνε απολαβαίνοντας σύγχρονα και τó άρωμα τών λουλουδιών του.

—Αχ! άνοιξη και πάλι άνοιξη! μουρμούρισε πάλι. Τί εύλογημένα λουλούδια! Σ' εύχαριστώ, χρυσούλη μου!

Και ξανάρχισε τó κέντημά της. Ποτέ δέν έμεινε πολλή ώρα ήσυχη, γιατί έπρεπε νά θρέψη με τή δουλειά της τόν έαυτό της και τó παιδί της. Δέν είχε πατέρα και ήταν ακόμα τόσο μικρό και τόσο γεμάτο απ' τή χαρά τής ζωής, που δέν τής βαστούσε ή καρδιά νά τó βάλει νά δουλέψει.

—Αχ! μητέρα, τί όμορφη μέρα! τής έλεγε χοροπηδώντας γύρω της, αν και καταλάβαινε στις τρέλλες του πώς δέν έπρεπε νά τή χασομεράη απ' τή δουλειά της. Οί λόφοι, μητέρα, είναι γεμάτοι άνθη, κρίνα και μενεξέδες κι απ' αútés έδω τίς άνεμώνες. Ό Πιέρος και ή Μαρία, ό Τζοβάννης κι εγώ μαζέ-

ψαμε ελόκληρες άγγαλιές. Άνέβηκα πολύ ψηλά κι έφτασα κάτω απ' τήν καμπάνα τής Άγίας Σχολαστικής.

—Και τί τάκαμες τ' άλλα τά λουλούδια; Μή μου πής πώς τ' άφησες τά κακόμοιρα νά μαραθούν.

—Όχι, μητερούλα μου, όχι. Τάφερα όλο τó δρόμο έως τó μοναστήρι τών Καπουτσίνων και τάφησα γιά τó δικό μου τόν Άγιο Φραγκίσκο.

—Μπράβο, καλό μου παιδί, είπε ή μάνα του και τόν φίλησε. Άν και άθεσαι χωρίς νά κάνης τίποτε έχεις πολύ καλή καρδιά. Όλοι λένε πώς έπρεπε νά σέ βάλω σέ δουλειά και νά μή σ' αφήνω νά γυρ ζης έτσι όλη μέρα στους λόφους.

—Μά μητέρα, έλεγε ό Φραντζέσκος χοροπηδώντας άνωκάτω, ποιός θά κόψη τότε τά λουλούδια μου; Και ποιός θά τά φέρνη στón καλό μου Άγιο; Έπειτα και σύ μου είπες, πώς σάρé-σουν τά λουλούδια. Και σήμερα, μητέρα, μου φάνηκε πώς χαμογέλασε ό Άγιος. Κι ό λύκος τó ίδιο δέ φαινόταν άγριωπός, όπως πάντα φαίνεται πώς τού άρέσουν κι αútουνού τά λουλούδια.

Έννοούσε τó λύκο, που είναι ζωγραφισμένος στήν εικόνα τού Άγίου Φραγκίσκου. Γιατί ή παλιά ιστορία λέει, πώς ό Άγιος είχε καταφέρει τó λύκο νά μήν τρώη πιά τά πρόβατα και τά γελάδια τών ανθρώπων, παρά νά τρώη μόνον τήν τροφή, που θά τού φέρνη αútός κι έδωσαν οί δυό τους τó χέρι γιά νά επισφραγίσουν τή συμφωνία τους.

Ή Λουκία ξαναφίλησε τó παιδί της λέγοντας:

—Αχ, κακόμοιρο! πόσα δέν ξέρεις έσύ απ' αútά γι' αútó σάγαπώ περισσότερο. Άλλά ποιός ξέρει; Ίσως τά λουλούδια σου κι οί προσευχές μου εύχαρίστησαν πολύ τόν Άγιο και θά μάς βοηθήση. Σήμερα ακριβώς έλαβα παραγγελία γιά ένα σκέπασμα γιά τήν Άγία Τράπεζα τού Σάγρο Σπέκο. Αútó θά μου δώσει γιά πολλούς μήνες δουλειά καλοπληρωμένη.

—Αχ, μητερούλα μου!—γιατί πρέπει νά δουλεύς ως τέτοια ώρα; Αχ, νά μπορούσα νά σου δείξω! Πρόσεξε, δέν άκούς τó ποτάμι νά κυλάη τó νερό του γρηγορώτερα και με τόσο θόρυβο; Και τά λουλούδια μου!.... Κάθε μέρα θά τά φέρνω σέ σένα και τόν Άγιο Φραγκίσκο.

Δέκα παιδιά

Κι ἔτρεξε πάλι ἔξω γιὰ νὰ ρουφήξῃ, ἔστω καὶ μέσα στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ, τὴν τελευταία ἀναπνοή τῆς γλυκεῖς ἀνοιξιὰτικης μέρας.

Ἡ Λουκία χαμογέλασε. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ὀρεινὸ χωριὸ καθόταν μοναχὴ τῆς μακριὰ ἀπ' τὸ παλιό τῆς τὸ σπίτι καὶ τοὺς δικούς τῆς. Ἦταν φτωχὴ κι ἀρρωστη, ἀλλ' ἀπ' τὸ φωτεινὸ καὶ δροσερὸ πνεῦμα τοῦ Φραντζέσκου τῆς ἔπινε ἕνα γλυκὸ κρασί, ποὺ τῆς ἔδινε ζωή. Οἱ μοναχοὶ τοῦ γειτονικοῦ μοναστηριοῦ τῆς ἔδιναν δουλειὰ καί, τὸ σπονδαιότερο, τῆς εἶχαν ὑποσχεθῇ πὼς ἂν συνέβαινε τ' ποτε σ' αὐτή, ἐκεῖνοι θὰ φρόντιζαν γιὰ τὸ παιδί τῆς.

Ὅταν ὁ Φραντζέσκος ἦταν δέκα χρονῶν ἦρθε ἡ ἡμέρα νὰ ἐκτελέσουν τὴν ὑποσχесή τους. Ἡ μητέρα του πέθανε καὶ τὸν πῆραν στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου. Ἦταν κολλημένο σ' ἕναν ἀπ' τοὺς πολλοὺς βράχους τοῦ βουνοῦ ἐπάνω ἀπ' τὴν πόλη.

Στὴν ἀρχὴ ὁ Φραντζέσκος ἦταν δυστυχισμένος· νὰ χάσῃ τὴ μανούλα του, νὰ χάσῃ τὰ χωράφια καὶ τοὺς λόφους, ποὺ γύριζε ὅλη τὴν ἡμέρα, νὰ κάμῃ πάντα ὅπως τοῦλεγαν οἱ ἄλλοι ν' ἀφήσῃ πίσω τὸν ἀγαπημένο του Ἅγιο καὶ τὸ λῦκο καὶ νὰ ἀνήκῃ τώρα στὸ Βενέδικτο καὶ ὄχι στὸ δικό του. «Γιατί, ἔλεγε μέσα του, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ κλειστῶ σὲ μοναστήρι, νὰ μὴν κλειστῶ μέσα στοὺς Καπουτσίνοους;»

Μ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ὑπῆρχε ἐκεῖ ἀφθονή τροφή, ποὺ δὲν τὴν εἶχε γνωρίσει ποτέ του· ὑπῆρχε ἀκόμα καὶ ἡ ψαλμωδία ἀπ' τὰ μεγάλα βιβλία. Ἔμαθε γρήγορα νὰ διαβάζῃ, γιατί ὡς τώρα δὲν πῆγε στὸ σχολεῖο· τοῦ ἄρεσε νὰ κοιτάζῃ στὰ μεγάλα βιβλία τῆς ὁμορφῆς ζωγραφιῆς. Τὸ βράδυ ὁ ἡγούμενος τοῦλεγε διάφορες ἱστορίες τῶν Ἁγίων.

Μιά φορὰ—γιὰ μεγάλη χαρὰ τοῦ Φραντζέσκου—ὁ ἡγούμενος τοῦ διάβασε τὴν ἱστορία τοῦ δικοῦ του τοῦ Ἁγίου. Τότε ἔμαθε πὼς ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος ἦταν ἕνα ἀγριόπαιδο, ποὺ εἶχε δώσει τὸ φόρεμά του σ' ἕνα ζητιάνο καὶ εἶχε πάρει τὰ κουρέλια του· ὕστερα ἀφήσε τὸν πατέρα του καὶ τὰ πλούτη του καὶ πῆγε νὰ κατοικήσῃ σ' ἕνα κελλί· ἐκεῖ ἔχτισε μιὰ ἐκκλησιούλα καὶ τὴν ἀφιέρωσε στὴν Παναγία τῶν Φτωχῶν. Ἀργό-

τερα βγῆκε νὰ κηρύξῃ στὴν πατρίδα του καὶ σ' ἄλλες χώρες σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ. Μιά μέρα εἶδε ἕνα κοπάδι πουλιά· σταμάτησε καὶ κήρυξε καὶ σ' αὐτά:—Ἀδέρφια πουλιά, τοὺς εἶπε· πρέπει νὰ ὑμνῆτε καὶ ν' ἀγαπᾶτε τὸν Πλάστη σας πάρα πολύ. Αὐτὸς σᾶς ἔδωσε φτερά γιὰ φόρεμα, φτεροῦγες γιὰ νὰ πετᾶτε κι ὅ,τι ἄλλο χρειάζεστε. Σᾶς ἔκαμε τὰ εὐγενικώτερα πλάσματα· κατοικεῖτε στὸν καθαρὸν ἀέρα. Δὲ σπέρνετε οὔτε θερίζετε. Αὐτὸς φροντίζει γιὰ σᾶς, σᾶς ἐπιβλέπει καὶ σᾶς ὁδηγεῖ.

Τότε τὰ πουλιά ἄρχισαν νὰ λυγίζουν τοὺς λαιμούς, ν' ἀπλώνουν τῆς φτεροῦγες καὶ ν' ἀνοίγουν τὰ ράμφη τους γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν· κι αὐτὸς περπατοῦσε ἐπάνω κάτω καὶ τὰ χαιδεβε με τὴν ἄκρη τοῦ ράσου του.

Αὐτὲς κι ὅλλες ἱστορίες με τὰ πουλιά διάβασε ὁ ἡγούμενος. Πὼς ἔκαμε τὰ χελιδόνια νὰ ἡσυχάσουν ὅταν με τὰ τερετίσματα τὸν ἐμπόδιζαν νὰ κηρύξῃ, πὼς τραγούδησε μαζί μ' ἕνα χελιδόνι ἕναν ὕμνο στὸ Θεὸ κι ἀναγκάστηκε νὰ παραδεχθῇ πὼς τὸ πουλὶ ἔγαλε καλύτερα ἀπ' αὐτὸν καὶ πὼς ἔχτισε φωλιές γιὰ τὰ περιστέρια στὸ μοναστήρι του.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἱστορίες ἔκαμαν πολὺν μεγάλη ἐντύπωση στὸ Φραντζέσκο. Τοῦ ξάνοιγαν νέες χαρὲς στὴ ζωὴ. Κάθε μέρα ἔβγαινε καὶ προσπαθοῦσε νὰ καταφέρῃ τὰ περιστέρια νάρθουν κοντά του κι ἀκόμα νὰ ἡμερέψῃ τὰ τρία κοράκια, ποὺ ζοῦσαν στὸ μοναστήρι. Τοὺς μιλοῦσε με πραότητα καὶ τᾶτρεφε συχνὰ ὥσπου στὸ τέλος πῆγαιναν σ' αὐτὸν ἀφοβα.

Κι άλλη μιὰ ἱστορία εἶχε πολὺ ἐνδιαφέρο γιὰ τὸ Φραντζέσκο. Ἀπ' αὐτὴ φάνηκε πὼς ὁ δικός του Ἅγιος εἶχε ἐπισκεφθῇ κάποτε αὐτὸ τὸ μοναστήρι καὶ μιὰ εἰκόνα τῆς κάτω ἐκκλησίας παρίστανε αὐτόν. Βρίσκονταν ἀκόμα στὸν κῆπο τριανταφυλλιές πού αὐτὸς δημιούργησε ἀγγίζοντας τ' ἀγκάθια τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου.

Ὑστερ' ἀπ' αὐτὰ ὁ Φραντζέσκος προτιμοῦσε πάντα νὰ περαιοῖται τὸν κῆπο τοῦ μοναστηριοῦ κι ὁλοένα ξεκλεβόταν νὰ πάη στὴν κάτω ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ προσευχηθῇ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου του· ἐξομολογιόταν σ' αὐτὴ τὶς στενοχώριες του κι ἐνιωθε πολλὴ ἀνακούφιση.

Στὸ μοναστήρι δὲν ὑπῆρχε μόνον ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ἀλλὰ καὶ πολλὲς ἄλλες, ὥραιες καὶ πλούσιες σὲ χρωματισμούς. Ὁ Φραντζέσκος ἦταν ἐνθουσιασμένος ἀπ' αὐτές. Τὶς μελετοῦσε ὥρες πολλές· ἤξερε ἀπέξω κάθε γραμμὴ τους. Ἐπειτα δοκίμαζε νὰ τὶς ἀντιγράψῃ καὶ παραμελοῦσε τὰ μαθήματά του κι οἱ μοναχοὶ τοῦ ἔκαναν συχνὲς ἐπιπλήξεις. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἄκουγε τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅπουδῆποτε μπορούσε νὰ βρῇ ἕνα κομμάτι κάρβουνο κι ἕνα τοῖχο ἢ ἕνα λιθόστρωτο πάτωμα γιὰ νὰ ἱχνογραφήσῃ, ἀμέσως σχεδίαζε τὶς εἰκόνες του. Ἀκόμα καὶ τὰ περιθώρια τῶν ὥραϊων βιβλίων του μεταχειριζόταν γιὰ ν' ἀντιγράψῃ τὶς εἰκόνες τους· καὶ γι' αὐτὸ τιμωρήθηκε πολλὰς φορές. Ὅμως οἱ εἰκόνες γίνονταν ὅλο καὶ καλύτερες.

Κοίταξε τοὺς μοναχοὺς καὶ ἱχνογραφοῦσε τὰ πρόσωπά τους ἐπάνω στοὺς τοίχους καὶ μιὰ μέρα, πού ἕνας μοναχὸς ἀναγνώρισε τὸν ἑαυτό του, ἐγινε μεγάλη φασαρία. Τὸν ἔκλεισαν σ' ἕνα κελλὶ καὶ τοῦδιναν μόνο ψωμί καὶ νερό. Στὴ φυλακὴ του δὲ μπορούσε νὰ οἰκονομήσῃ οὔτε κάρβουνο οὔτε τίποτε γιὰ νὰ ἱχνογραφή. Γιὰ νὰ κάνῃ κάτι ἔβρεχε τὸ δάχτυλό του στὸ νερὸ κι ἔκανε στὸν τοῖχο εἰκόνες, πού ἀμέσως ἐξαφανίζονταν. Τὸν ἔπιασε ἀπελπισία καὶ συλλογιζόταν ἂν δὲν ἦταν καλύτερα νὰ δραπετεύσῃ.

Ἐνὰ βράδυ φώναξε ἕναν ἀπὸ τοὺς νεώτερους μοναχοὺς καὶ τὸν κατὰφερε νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ πάη στὴν ἐκκλησιὰ νὰ προσευχηθῇ. Ἐκεῖνος τὸν ἀφήσε. Ἀλλὰ ἐκεῖ τὸν ξέχασαν κι ἐκεῖ-

νος, εὐχαριστημένος πού βγῆκε ἀπὸ τὸ κατὰδυμνο κελλὶ, τρύπωσε πίσω ἀπὸ μιὰ κολόνα, ἑτοιμὸς νὰ περάσῃ τὴ νύχτα ἐπάνω στὶς πλάκες.

Ἐγινε σκοτάδι πίσω-σα, κρύο πολὺ καὶ ἀπόλυτη σιγαλιά. Κόντευε νὰ τὸν πάρῃ ὁ ὕπνος ὅταν ἕνας μικρὸς θόρυβος τὸν τρόμαξε· στὸ φῶς ἑνὸς καντηλιοῦ εἶδε τὴ μορφή ἑνὸς ἀνθρώπου· φοροῦσε κυλόττες κι ἕνα μυτερὸ κασκέτο καὶ κοντά του ἦταν ἕνας δεύτερος ἄνθρωπος μ' ἕνα σακκὶ ριγμένο στοὺς ὤμους του· ἦταν κλέφτες κι ἤρθαν νὰ γδύσουν τὴν ἐκκλησιὰ ἀπ' τὰ χρυσὰ ἀφιερώματα. Ὅταν ἀνακάλυψαν τὸ Φραντζέσκο τὸν πῆραν κι αὐτὸν μὲ τὸ στανιδὸ μαζί τους γιὰ νὰ μὴν τοὺς προδώσῃ.

Ἔτσι ὁ Φραντζέσκος βρέθηκε τὸ πρωὶ στὴν ἐρημιὰ, πολὺ μακριὰ ἀπ' τὸ μοναστήρι· φυσικὰ ἦταν τρομαγμένος στὴν ἀρχή, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι δὲν τοῦ φέρθηκαν μὲ σκληρότητα· ἔτρωγε καλὰ κι ἔκανε ὅ,τι τοῦ ἄρεσε. Τὴ νύχτα αὐτοὶ ἔφευγαν καὶ τὴν ἡμέρα γύριζαν ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ κι ἔκαναν τὸν ταχυδαχτυλογό· διασκίδεζαν τὸν κόσμον μὲ τὰ παιγνίδια τους καὶ τοὺς χάριζαν τρόφιμα καὶ κανένα ἀσημένιο νόμισμα. Αὐτὸ ἦταν τὸ θέατρο τῆς ἐποχῆς κι ἡ μόνη διασκέδαση στὰ χωριά.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἦταν ξέγνοιαστη κι εἶχε πολλὴ χάρη· οὔτε κανονισμοί, οὔτε μαθήματα στὸ μοναστήρι· κανένας περιορισμὸς μέσα σὲ ψηλοὺς τοίχους· ὅλος ὁ ἀπέραντος κόσμος ἐλεύθερος στὴ διάθεσή τους νὰ γυρίζουν, νὰ βλέπουν καὶ νὰ ἀκοῦν διαρκῶς καινούργια πράγματα καὶ νὰ νιώθουν τὴ χαρὰ τῶν λουλουδιῶν τοῦ ἀγροῦ. Ὁ Φραντζέσκος ἦταν ἐνθουσιασμένος.

κι όταν οι ταχυδαχτυλουργοί ανακάλυψαν πώς είχε καθαρή και μεταλλική φωνή, τον περιποιούνταν πιο πολύ. Τραγουδοῦσε στὰ χωριά και μαζεῦόταν ὁ κόσμος. Ἐπειτα τοὺς ἔκανε διάφορες εἰκόνες κι οἱ ταχυδαχτυλουργοὶ περηφανεύονταν κι οἱ ἴδιοι σὰν εἶδαν τί μπορούσε νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ παιδί. Στους τοίχους τῶν σπιτιῶν, στὰ λιθόστρωτα, ἀκόμα και στὸν ἄμμο ἰχθυογραφοῦσε εἰκόνες γιὰ νὰ βλέπῃ ὁ κόσμος πότε ἓναν καλόγερο μὲ τὴν κουκούλα του, πότε ἓναν γάδαρο φορτωμένο πολὺ συχνὰ μιὰ γελοιογραφία ἑνὸς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἀκροατηρίου, ποὺ τὴν ἰχθυογραφοῦσε ἐκεῖ μπροστὰ τοὺς μέσα στὰ γέλια και τὰ πειράγματα και τὰ χασκόγελα τῶν διπλανῶν του. Κι ἔτσι ὁ Φραντζέσκος ἔγινε πολὺ ἀγαπητὸς κι οἱ κυριοὶ του, κερδίζοντας πολλὰ χρήματα ἀπ' αὐτόν, τοῦ φέρνονταν μὲ καλὸν τρόπο, ἐκτὸς ἂν ἦταν πολὺ μεθυσμένοι. Ὄταν δὲν εἶχε ἐργασία τὸν ἄφηναν ἐλεύθερο νὰ πηγαίνει ὅπου ἤθελε. Σὲ κάθε πόλῃ εὕρισκε ἐκκλησίες ἢ δημαρχεῖο, ὅπου βρίσκονταν οἱ καλύτερες εἰκόνες κι ἐκεῖ περνοῦσε ὥρες ὁλόκληρες και σπούδαζε τὴν ἰδιαίτερη τέχνη τῶν διαφόρων ζωγράφων.

Αὐτὴ ἦταν ἡ καλύτερη εὐκαιρία γιὰ ἓναν ἐπίδοξο καλλιτέχνη. Ὅμως μέσα στὴ ζωὴ αὐτὴ κάποιον ἄτοπο ὑπῆρχε. Ὄταν ὁ Φραντζέσκος πῆγαινε μέσα στὶς ἐκκλησίες τὰ μάτια τῆς Παναγίας τὸν κοίταζαν μὲνα ὕψος ἐπιπληκτικό. Κι αὐτὸ δὲν ἔγινε οὔτε μιὰ οὔτε δυὸ φορές. Γινόταν σὲ κάθε πόλῃ και σὲ κάθε ἐκκλησίᾳ ἢ Παρθένᾳ και οἱ Ἅγιοι τὸν κοίταζαν σὰν νὰ τὸν ἀποδοκίμαζαν. Τί νὰ σήμαινε αὐτό; Μήπως ἡ Παναγία ἦταν δυσανεστήμενη μαζί του, γιατί ἔφτιανε τίς χοντροκαμωμένες ἐκείνες γελοιογραφίες ἢ γιατί τραγουδοῦσε παλιотράγουδα στὸν κόσμο ἢ γιατί ζοῦσε μὲ ἀνθρώπους ποὺ ἐγδυσαν μιὰ ἐκκλησία; Σὰν θυμήθηκε τὴ ζωὴ τοῦ μοναστηριοῦ, κατάλαβε πὼς ὅλα αὐτὰ ἦταν ἄτοπα.

Γυρίζοντας ἐδῶ κι ἐκεῖ ἔφτασαν στὴν Ἀσίζη, τὴν πατρίδα τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Μόλις βρῆκε καιρὸ ὁ Φραντζέσκος ἔτρεξε στὴν ἐκκλησία, ὅπου εἶχε ταφῇ ὁ Ἅγιος. Σὰν γονάτισε στὸν τάφο του και σὰν εἶδε τίς πολλές εἰκόνες τῆς ζωῆς του, ἔνωσε

νὰ πλημμυρίζη τὴν ψυχὴ του ἡ ἀφοσίωση τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Πολλὴ ὥρα ἔμεινε σιωπηλὸς και συλλογισμένος. Ἀλλὰ σὲ λίγο οἱ εἰκόνες αὐτὲς ἄρχισαν νὰ τοῦ μιλοῦν γιὰ ἄλλα πράγματα· ἐδῶ ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος προσευχόμενος, ἐκεῖ ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος ἀφιερωνόμενος στὴ φτώχεια· ἄλλου ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος περνώοντας ἁγία ζωὴ. Κι αὐτός, ὁ μικρὸς Φραγκίσκος τί ἔκανε; Τὸ εἶπαμε παραπάνω τί ἔκανε.

Ἀλλὰ και τί μπορούσε νὰ κάμῃ; Τ' ἀφεντικά του ποτὲ δὲ τὸν ἄφηναν ἐλεύθερο νὰ φύγῃ ἀπὸ κοντὰ τοὺς. Καὶ σὲ κάθε πόλῃ ποὺ πῆγαιναν, γίνονταν πολλὲς κλοπὲς στὶς ἐκκλησίες. Τότε τοῦ ἦρθε μιὰ ἰδέα στὸ νοῦ:

Ὄταν ἓνα ἀπόγευμα συναθροίστηκε ὁ κόσμος στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, αὐτός, μὲ τὸ κάρβουνο στὸ χέρι, ἀντὶ νὰ ἰχθυογραφήσῃ γελοιογραφίες γιὰ νὰ τοὺς διασκεδάσῃ ζωγράφισε τὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς ἐκκλησίας και δύο ἀνθρώπους, ποὺ ἄρπαζαν ἓνα δυσκοπότηρο και τὸ χώναν σ' ἓνα σάκκο, κρεμασμένο στὸν ὦμο τοὺς. Τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων ἦταν πανόμοια μὲ τῶν δύο ταχυδαχτυλουργῶν, ποὺ ἦταν ἀνάμεσα στὸν κόσμο και κοίταζαν κι αὐτοί. Τὸ πλῆθος, βλέποντας τὴν ὁμοιότητα τῶν προσώπων, ἄρχισε νὰ καταλαβαίνει. Ὅλοι ἔβαλαν τίς φωνὲς κι ἀπλωναν τὰ χέρια νὰ πιάσουν τοὺς κλέφτες· αὐτοὶ ὅμως κατάλαβαν τὸν κίνδυνο, ξεγλύστρησαν ἀνάμεσα στὸν κόσμο και χάθηκαν. Ὅλοι τότε πολιορκήσαν τὸ Φραντζέσκο μὲ ἐρωτήσεις κι ἡ εἰκόνα του αὐτὴ ἀπόχτησε τόση φήμη, ὥστε ἀπὸ παντοῦ ἔτρεχαν νὰ τὴν ἴδουν.

Ἐτυχε τὴν ἄλλη μέρα νὰ διαβαίνει ἀπὸ ἐκεῖ ὁ εὐπατρίδης Λουίγγι ἀπ' τὴ Φλωρεντία. Καθὼς περνοῦσε καβάλα κι εἶδε τὸ πλῆθος και τὴν εἰκόνα σταμάτησε.

— Ποιὸς τὸ κάμε αὐτό; ρώτησε. Μπα, αὐτὸ ἔχει μεγάλη ἀξία. Γιὰ ἰδέτε τὴν πανούργα κίνηση αὐτοῦ τοῦ λωποδύτη καθὼς χώνει τὰ κλεμμένα μέσα στὸ σακί!.. Καὶ τὰ πρόσωπα τί σοῦ λένε; Μὰ ποιὸς τὸ κάμε αὐτό;

Τὸ πλῆθος ἔσπρωξε μπροστὰ τὸ Φραντζέσκο κι αὐτὸς στάθηκε μὲ πολλὴ συστολὴ μπροστὰ στὸν εὐγενῆ Ταξιδιώτη.

Σὰν εἶδε ὁ Λουίγγι ἓνα κουρελιάριο παιδί δέκα τεσσάρων χρονῶν, ἔμεινε ἐκστατικός.

—'Οχι ἐσύ, ὄχι ἐσύ! φώναξε. Ἐνα παιδαρέλι ἐκεῖ! Μὰ ποιὸς εἶσαι σὺ λοιπόν; Καὶ ποιὸς σ' ἔμαθε τὴν τέχνη αὐτή;

—Κανένας δὲν τὸν ἔμαθε, ἀποκρίθηκαν. Αὐτὸς τὸ ἔκαμε· ἄλλος κανεῖς ἐδῶ δὲν ἤξερε.

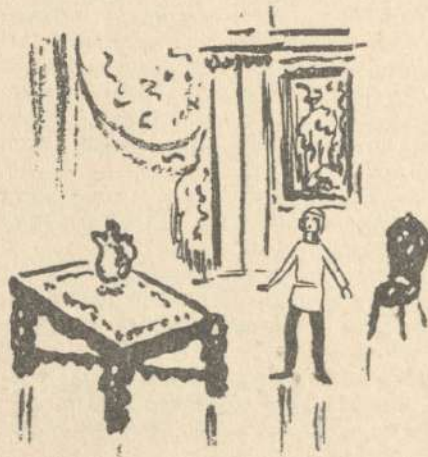
Ὁ Λουίγγι μίλησε μὲ τὸ Φραντζέσκο καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ ἰχνογράφησι καὶ ἄλλα πράγματα γιὰ τὸ χατήρι του· ἡ μιὰ εἰκόνα ἦταν καλύτερη ἀπ' τὴν ἄλλη.

—Ἐλα λοιπόν μαζί μου, τοῦ εἶπε· ἔλα, κι ἐγὼ θὰ σοῦ πάρω ἓνα δάσκαλο νὰ τελειοποιήσης τὴν τέχνη σου. Θάρθης μαζί μου στὴ Φλωρεντία;

Κανένας δὲν τοῦ φώναξε νὰ μείνῃ· κι ὁ Φραντζέσκος πῆγε νὰ τρελλαθῇ ἀπ' τὴ χαρὰ του βλέποντας νὰ ζυγώνει ἡ εὐτυχία του.

Ὁ Λουίγγι τὸν πῆρε πισοκάπουλα καὶ γύρισαν στὴ Φλωρεντία.

Ποτὲ τοῦ ὁ Φραντζέσκος δὲν εἶδε τέτοια πολιτεία: τὸ μεγα-

λόπρεπο παλάτι τῆς κυβερνήσεως, τὸ μεγάλο καθεδρικό ναό, τὸ ὡραῖο κωδωνοστάσιο, τὰ πολλὰ μαγαζιά, οἱ πλατεῖες γεμάτες ὁμορφο καὶ ὁμορφοντυμένο κόσμο, ὅλη ἡ φαιδρὴ καὶ εὐθυμὴ ζωὴ τῆς καρδιᾶς τῆς Τοσκάνης ἦταν γι' αὐτὸν ἓνας μαγικὸς κόσμος.

Ὁ Λουίγγι τὸν πῆρε στὸ παλάτι του καὶ ἐκεῖ ἦταν ἡ συνέχεια τοῦ μαγικοῦ αὐτοῦ κόσμου τῆς ὁμορφιάς. Ὡραῖα δωμάτια, ὡ-

ραῖα παραπετάσματα, σπάνιοι τάπητες, ὁμορφα πρόσωπα. Ὅταν ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ σ' ἓνα μεγάλο κρεβάτι, σκεπασμένο μὲ βυσσινὶ δαμάσκο, εἶπε μέσα του, πῶς χωρὶς ἄλλο θὰ ξυπνοῦσε τὸ πρωὶ γιὰ ν' ἀνακαλύψῃ πῶς ὅλα αὐτὰ ἦταν ἓνα ὄνειρο.

Ἀλλὰ τὸ πρωὶ ἦταν ἀκόμα μέσα σ' ἐκείνη τὴ λαμπρότητα καὶ ἐκεῖ ἔμεινε. Ὁ Λουίγγι ἔβαλε τὸ Φραντζέσκο νὰ σπουδάσῃ σ' ἓναν ξακουσμένο δάσκαλο. Ὁ Φραντζέσκος ὅμως σπούδαζε καὶ σὲ κάθε ἐκκλησία καὶ κάθε παλάτι τῆς Φλωρεντίας. Τὰ ἔργα τοῦ Τζιόττο, τοῦ Ὁρκάνια, τοῦ Ντέλλα-Ρόμπια τῷ ἔξερε ὅλα ἀπέξω.

Τὰ χρόνια περνοῦσαν καὶ οἱ ἐλπίδες γιὰ τὸ ζωγραφικὸ ταλέντο τοῦ Φραντζέσκου ἀρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται.

Μιὰ μέρα περνοῦσε ἀπ' τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Μάρκου· εἶχε ἀκούσει γιὰ ἄντι μεγάλες εἰκόνες ζωγραφισμένες στοὺς τοίχους τῶν κελλιῶν ἀπὸ ἓνα μοναχό· εἶδε σ' ὅλη τὴ φρεσκάδα τοῦ τὸ ἔργο τοῦ εὐλογημένου μοναχοῦ Ἀντζέλο. Ἦταν εἰκόνες τῶν Ἀγίων, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Χριστοῦ γεμάτες ἀφοσίωση καὶ ἀγνότητα καὶ ἀγάπη· παρίσταναν πραγματικὰ πρόσωπα μὲ μιὰ ὑπερκόσμια ὁμορφιά. Τὰ χρώματα ἦταν πλούσια καὶ λαμπερά καὶ τὸ σχέδιο λεπτὸ καὶ ἀληθινό. Ὁ Φραντζέσκος ἔμεινε ἐκεῖ μαγνητισμένος ὥρες ὁλόκληρες. Ἦταν σὰν νὰ χύθηκε στὴν καρδιά τοῦ νέου καλλιτέχνη νέο αἷμα.

Ὅταν ἔφυγε, ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα, θέλησεν ἀπομακρυνθῇ ἀπ' τὴν πόλη, νὰ περάσῃ τὸ ποτάμι καὶ νὰ πάῃ στοὺς ἀπέναντι λόφους. Στὸ δρόμο εἶδε τὴν πλατεῖα γεμάτη περιστέρια. Πέρασαν χρόνια ἀπ' τὸν καιρὸ, ποὺ δοκίμασε νὰ μιλήσῃ στὰ πουλιά. Τώρα σταμάτησε, τὰ τάισε καὶ τὰ φώναξε κοντά του· καὶ τὰ πουλιά ἔτρεξαν γύρω του πολὺ θαρρεμένα. Αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ δρόμο του εὐτυχισμένος. Ὁ ἥλιος βασιλεὺς· οἱ τελευταῖες ἀχτίνες λαμποκοποῦσαν μέσα στὸ ποτάμι· ἀναφταν φωτιὲς ἐπάνω στοὺς πολλοὺς πύργους τῆς Φλωρεντίας καὶ χρύσωσαν τὶς ψηλὲς τοὺς στέγες.

Ὁ Φραντζέσκος ξαπλώθηκε κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο. Τὰ πουλιά ἔψελναν τὸ τελευταῖο τραγοῦδι τους γιὰ καλὴνύχτισμα καὶ ἡ ἔσπερινή αὖρα ἔφερνε μαζί της ὅλα τὰ ἀρώματα τῶν λουλου-

διῶν. Ἦταν ὁ κόσμος τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ποὺ ἀγαποῦσε κάθε λουλούδι καὶ κάθε φύλλο χλόης, κάθε πουλί, ζῶο ἢ ἔντομο. Ὁ Φραντζέσκος ἐκλείσσε τὰ μάτια του γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὰ νοιώσῃ ὅλα αὐτὰ καλύτερα.

Κι ὕστερα ἀπὸ μιὰ στιγμή τοῦ φάνηκε, πῶς πολλὰ πουλιά ἦρθαν πετώντας κι ἄρχισαν νὰ φτερουγίζουν καὶ νὰ τερετίζουν γύρω του, κι ἔπειτα φάνηκε ἓνας ἄνθρωπος μὲ μακρυνὰ στοχατὰ ρόμπτα, μὲ κουκούλα μοναχοῦ, μὲ βαθιὰ καστανὰ μάτια καὶ μ' ἑκφραση γλυκειά. Τὰ πουλιά κατέβαιναν στὰ πόδια του, τέντωναν τοὺς λαιμούς κι ἀνοίγαν τὰ ράμφη γιὰ νὰ τοῦ μιλήσουν. Ἦταν ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος. Ἀρχισε νὰ ψέλνῃ τὸν ὕμνο του τῆς ἀγάπης στὴν ὡραία γῆ καὶ τὰ πουλιά ἔψελναν μαζί του: «Δόξα σοι, Κύριε, γιὰ ὅλα σου τὰ πλάσματα καὶ ἰδίως γιὰ τὸν ἀδερφό μας τὸν ἥλιο. Δόξα σοι, Κύριε, γιὰ τὴν ἀδερφή μας τὴ Σελήνη.. γιὰ τὸν ἀδερφό μας τὸν ἀνεμο, τὸν ἀέρα, τὰ σύννεφα. Δόξα σοι, Κύριε, γιὰ τὴ μητέρα μας τὴ γῆ, ποὺ βγάζει χλόη καὶ ὀπωρικά καὶ λουλούδια πολύχρωμα». Ἐπειτα ὁ Ἅγιος φάνηκε, πῶς ἔσκυψε νὰ τὰ εὐλογήσῃ, τ' ἀποχαιρέτησε καὶ χάθηκε. Τὰ πουλιά ὅμως ἔμειναν κι ἐξακολούθησαν ἓνα ἄλλο τραγούδι. Ὁ Φραντζέσκος ἄρπαξε τὰ λόγια καὶ τὴ σημασία τοῦ τραγουδιοῦ: «Ἀδερφέ μας, ἐμεῖς ὑμνοῦμε τὸ Θεὸ μὲ τὶς φωνές μας· καὶ σὺ νὰ τὸν ὑμνήσῃς μὲ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Νὰ τὸν ὑμνήσῃς μὲ τὴν ὁμορφιά. Γλυκειὰ εἶναι ἡ γῆ κι ὁ οὐρανός· καὶ καλὰ εἶναι ὅλα τὰ πλάσματά του. Νὰ δροσίσις τὶς καρδιές τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν ὁμορφιά τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου».

Ἀκούστηκε νὰ πλατάγισμα ἀπὸ φτεροῦγες κι ἔπειτα βαιθεϊὰ σιωπῇ. Ὄταν ὁ Φραντζέσκος ἀνοίξε τὰ μάτια του μόνον

τ' ἀστέρια φαίνονταν στὸν οὐρανὸ καὶ τὰ μικρὰ φῶτα στὴν πόλη. Τότε κατάλαβε πῶς εἶδε ὄραμα. Ὁ Ἅγιος τοῦ παράγγειλε τὶ νὰ κάμῃ.

Σηκώθηκε ὁλόρθος. «Νὰ δροσίζω τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν ὁμορφιά». συλλογίστηκε.

Τώρα εἶχε πιά ὠρισμένη ἀποστολή. Θὰ ζωγράφιζε τὸν κόσμο ποὺ ἀγαποῦσε ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος, γιὰ τὴ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Θὰ ζωγράφιζε τὴ γαλήνια γῆ καὶ τὸ γλυκὸ οὐρανὸ, τοὺς στρογγυλοὺς λόφους καὶ τὰ πράσινα δάση, εὐγενικοὺς ἄντρες καὶ γυναῖκες μὲ γλυκὰ καὶ ἁγνὰ πρόσωπα ὅπως τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας.

Ἐφυγε ἀπὸ τὴ Φλωρεντία· παράτησε τὴ φαιδρὴ ζωὴ καὶ τὰ πρόχειρα σκίτσα κι ἄρχισε νὰ ἐργάζεται. Κι ἐκ.ἰ ὅσο ζοῦσε ζωγράφιζε τὴν καλοσύνη τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· ζωγράφιζε ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ὅπως θάκανε ὁ συνονόματός του Ἅγιος Φραγκίσκος.

Ο ΓΑΛΛΟΣ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΙ

πορτοκαλιές και καστανιές και κήποι μεγάλοι, όπου το νερό της βρύσης κελάρυζε σά μουσική. Οι ζωγράφοι δεν έπαιναν να ζωγραφίζουν τους κομψούς κυρίους και τις όρατες κυρίες της αύλης· κι αν καμιά φορά ζωγράφιζαν και κόσμο έξω απ' την αύλη—χωρικούς κι εργάτες—τους ζωγράφιζαν κι αυτούς με κομψά φορέματα και οι εργασίες που έκαναν στα χωράφια φαίνονταν στις ζωγραφιές αλαφριές σαν παιγνίδι. Κι έτσι στο

Έμμένα του Πέτρου, ή κόμησα Κλοτίλδη, ήταν πολύ εύθυμη, πολύ νόστιμη και πολλή χαριτωμένη κυρία. Και δε μπορούσε νάνα αλλοιώτικη, αφού ήταν υπασπίστρια κάποιας πριγκιπέσσας στη βασιλική αύλη του Λουδοβίκου. Εκεί μέσα όλοι και όλα ήταν χαριτωμένοι και εύθυμοι. Το μεγάλο παλάτι των Βερσαλλιών, που κατοικούσαν, ήταν στολισμένο με πολύτιμες εικόνες με επίχρυσες κορνίζες στους τοίχους, με επίχρυσες καρέκλες και τραπέζια μέσα στα δωμάτια. Και γύρω από το παλάτι ήταν εξέδρες στολισμένες με αγάλματα και δεντροστοιχίες από

παλάτι δεν ήξεραν τί θα πή βαρειά δουλειά του χωρικού· όλη ή ζωή γι αυτούς ήταν γέλιο κι όμορφιά.

Η κόμησα Κλοτίλδη όμως, μ' όλη την εύθυμη ζωή της αύλης, είχε κάποτε-κάποτε και στενοχώριες. Χρειάζόταν παράδες. Γιατί όποιος ζή σε βασιλική αύλη, χρειάζεται πολυτελή φορέματα και στολίδια. Έξω, στα κτήματά της, δεν πήγαινε ποτέ ή ίδια· παράγγελλε λοιπόν να δουλεύουν βαρύτερα και να της στέλνουν περισσότερα χρήματα.

Έκτός απ' την πολυτέλεια της ζωής της είχε ν' αναθρέψη και το παιδί της, τον Πέτρο, που έμεινε όρφανό μόλις γεννήθηκε. Στην αρχή του πήρε μιά γριά παραμάνα, που είχε όλη τη φροντίδα γι' αυτόν. Τώρα που μεγάλωσε, τον πήρε απ' τον έξοχικό πύργο της και τον έφερε στο παλάτι, όπου μ' άλλα παιδιά της αύλης έπαιρνε μαθήματα από ένα γέρο δάσκαλο. Ήταν ένα συμπαθητικό αλλά πολύ άταχτο παιδάκι.

Ένα απόγευμα, εκεί που ή κόμησα Κλοτίλδη διασκεδάζε στον κήπο μαζί με τις άλλες κυρίες και κυρίους της αύλης, ήρθε ή παραμάνα τρομαγμένη και κλαίοντας είδοποίησε την κυρία ότι ο Πέτρος χάθηκε. Όλη την ημέρα τον ζητούσε με το 5 άλλους υπηρέτες και δε μπόρεσαν να τον βρουν.

Η κόμησα λυπήθηκε πολύ, αλλά δεν είχε καιρό να φροντίσει κι αυτή γι' το παιδί της. Έπρεπε να πάη γρήγορα να ντυθ ή τη βαρειά στόφα και τ' χρυσαφικά της γι' τον αύλικό χορό της βραδυς. Στο χορό προσποιόταν την πολύ εύθυμη γι' να κρύψη τη στενοχώρια της. Σε λίγο όμως την πλησίασε ένας υπασπιστής του βασιλιά, που ήταν μαζί του στο κυνήγι· ήταν ένας όμορφάνθρωπος με τ'α πουδραρισμένα μαλιά του και τ'α άτλαζένια φορέματά του.

—Να έχετε το νοῦ σας, κυρία κόμησα στο παιδί σας, της είπε. Είναι διαβολεμένο παιδί. Καμιά μέρα θα τον χάσετε γι' καλά.

—Το παιδί!.. Ο Πέτρος; Τον είδατε; Πέστε μου, είναι καλά;

—Καλά είναι, κυρία, και του αξίζει ένα βραβείο γενναιότητας. Σπανίως στη μάχη είδα πιό άτρόμητο πολεμιστή. Σ'αν γυρίσαμε καβάλα απ' το κυνήγι, είδα σ' ένα λιβάδι κάτι να κινιέται· νόμισα πώς ήταν έλαφι κι απόλυσα τ'α σκυλιά μου.

Εὐτυχῶς ἔτρεξα κι ἐγὼ ἀποπίσω. Καὶ νάσου, κυρία, ἐκεῖ στὴ μέση ἀπ' τὰ σκυλιά, ποὺ πηδοῦσαν κι ἀλυχοῦσαν ὁλόγυρά του, βλέπω τὸν Πέτρο. Τὰ κρατοῦσε σὲ ἀπόστασι σὰν ἀτρόμητος ἱππότης. Κράτησα τὰ σκυλιά, τὸν πῆρα μπροστά μου καβάλα στὸ ἄλογο καὶ τὸν ἔφερα ἐδῶ.

Ὅταν ἡ ἴδια ἡ κόμησσα βρῆκε καιρὸ νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἐπιπλήξῃ τὸ παιδί της, βρῆκε πῶς ἦταν εὐχαριστημένο καὶ δὲν εἶχε μετανοιώσει γι' αὐτὸ ποὺ γίνηκε.

— Ἦθελα, τῆς εἶπε, νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὰ ὠραῖα ἄλογα ὅλα μαζί. Στοὺς σταύλους στέκονται πολὺ ἤσυχα· ἀλλὰ ἐκεῖ ἔξω, ὦ! πῶς χόρευαν καὶ σηκώνονταν στὰ πισινὰ τους πόδια.

Ἦταν πολὺ ὁμορφα, μητέρα. Θέλω νὰ πάω κι ἐγὼ στὸ κυνήγι.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτὰ ὁ Πέτρος ἦταν τὸ χαϊδεμένο παιδί τῆς αὐλῆς· οἱ κύριοι μιλοῦσαν γὰρ τὸ θάρρος του κι οἱ κυρίες κοίταζαν ποιά νὰ τοῦ κάμῃ περισσότερα χάδια. Κι αὐτὸς ζητοῦσε εὐκαιρία νὰ φύγῃ ἀπ' τὴν παραμάνα του καὶ τὰ μαθήματά του καὶ νὰ τρέξῃ στοὺς κήπους, ποὺ ἦταν οἱ ὠραῖες κυρίες. Στὸ τέλος ἡ κόμησσα τὸν ἔκλεισε ἐσωτερικὸ μαθητὴ σ' ἓνα σχολεῖο τοῦ Παρισιῦ. Ἀπ' αὐτὸ μάλιστα εἶχε ἀποφοιτήσει ὁ μαρκήσιος Λαφαγιέτ, ποὺ ἐγινε ἀργότερα δοξασμένος στρατη-

γὸς κι ἐπαναστάτης. Ὁ Πέτρος κλείστηκε σ' ἓνα μελαγχολικὸ δωμάτιο, σὰν καλογερικὸ κελλὶ, χωρὶς παράθυρο καὶ μὲ μόνον ἄνοιγμα τὴν πόρτα του. Ἔμαθε μερικὰ λατινικὰ καὶ μαθηματικά, ἀλλὰ σ' αὐτὸν ἄρεσαν τὰ μαθήματα τῆς ἀριστοκρατίας: ἡ ξιφασκία, ἡ ἱππασία, οἱ καλοὶ τρόποι τῆς αὐλῆς, πῶς νὰ ὑποκλίνεται μπροστά στὶς κυρίες, πῶς νὰ σκύβῃ νὰ παίρνῃ τὴν πεσμένη βεντάγια μιᾶς κυρίας κλπ.

Ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια τόσο τελειότερος γινόταν σ' αὐτά· κι ἔταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ νέος Λουδοβίκος κι ἡ Μαρία Ἀντουανέττα ὅλες οἱ κυρίες ἔλεγαν, πῶς αὐτὸς θ' ἀποχτήσῃ μεγάλη θέση στὴν αὐλή.

Ὅταν τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο ἔλεγαν μεταξύ τους τί ἐπάγγελμα θ' ἀκολουθοῦσαν ἅμα γίνονταν ἄντρες, ὁ Πέτρος ἔλεγε:

— Ἐγὼ θὰ γίνω ὑπασπιστὴς στὸ παλάτι.

Ἐνα μεγαλύτερο παιδί ὅμως, ὁ Γουλιέλμος, κουνούσε τὸ κεφάλι κι ἔλεγε:

— Ὅταν θὰ γίνωμε ἐμεῖς ἄντρες ἴσως νὰ μὴν ὑπάρχῃ οὔτε αὐλὴ οὔτε βασιλιάς.

Τ' ἄλλα παιδιὰ τοῦ ἀπαγόρευαν νὰ λήῃ τέτοια λόγια καὶ τὸν φοβέριζαν. Αὐτὸς ὅμως ἔξακολουθοῦσε:

— Πῶς μπορεῖτε, τόσο χαϊδεμένα παιδιὰ ἐσεῖς, νὰ μὴν παίρνετε μυρουδιά τί γίνεται γύρω μας; Πῶς φανταστήκατε πῶς ὅλος ὁ κόσμος ὑπάρχει γιὰ τὰ γλέντια τοῦ παλατιοῦ; Δὲν ἀκούσατε ποτέ σας, πῶς οἱ χωρικοὶ δουλεύουν καὶ λιμοχτονοῦν στὴν ἐξοχή, ἐνῶ ἡ αὐλὴ διασκεδάζει; Πόσον καιρὸ νομίζετε θὰ βαστάξῃ αὐτό; Ποῦ ἀκούστηκε νὰ δουλεῦῃ ἓνας χωρικός ἵνα μῆνα, γιὰ νὰ πάρῃ μιὰ ὠραία κυρία μιὰ βεντάλια; Βεντάλια γιὰ τὴν κυρὰ κι ἐκεῖνος νὰ μένῃ νηστικός!

— Τί ἀνοησίες εἶναι αὐτές, Γουλιέλμε; εἶπε ὁ Πέτρος· εἶναι ὀλήθεια πῶς δὲν πῆγα στὴν ἐξοχὴ ἀπ' τὸν καιρὸ, ποὺ ἤμουν μικρὸ παιδί· εἶδα ὅμως τίς εἰκόνες τοῦ Μπουσέ κι ἐκεῖ οἱ χωρικοὶ εἶναι μιὰ χαρὰ ὅπως ὅλοι μας.

— Εἰκόνες! Εἶδα, λέει, τίς εἰκόνες τοῦ Μπουσέ! εἶπε ἐμπαιχτικὰ ὁ Γουλιέλμος. Καὶ νομίζει πῶς οἱ εἰκόνες λένε τὴν ἀλήθεια! Νὰ πᾶτε στὴν ἐξοχὴ παιδιὰ· εἶναι πιά καιρὸς νὰ τὸ κάμετε, ἂν καὶ ἡ εὐαίσθητη καρδιά σας θὰ πάθῃ κάποια τα-

ραχή. Έδω γύρω ακού-
νται οί μαγικές λέξεις :
«ἐλευθερία καὶ ἰ-
σότητα»

—'Ελευθερία καὶ ἰσό-
τητα: εἶπε ὁ Πέτρος καὶ
ἄλλα παιδιὰ περιπαί-
ζοντας. Καὶ τί σημαίνει
αὐτό;

—Τί σημαίνει;.....
Σημαίνει λιγώτερα στο-
λίδια γιὰ τὴ μεγάλη κυ-
ρία καὶ περισσότερο φω-

μὶ γιὰ τὸ γεωργό. Σὲ λίγον καιρὸ ὅλοι θὰ τὸ λέμε αὐτό, γιὰ-
τί ἄλλοιῶς θὰ μᾶς κρεμάσουν.

—'Εγὼ δὲ θὰ τὸ πῶ! εἶπε δυνατὰ ὁ Πέτρος. Τέτοια ἄσχη-
μα λόγια δὲ βγαίνουν ἀπ' τὸ στόμα τὸ δικό μου!

—'Εχ' τὸ νοῦ σου, σοῦ λέγω! ἀποκρίθηκε ὁ Γουλιέλμος. Σὲ
κάθε στιγμή εἶναι ἐνδεχόμενο ν' ἀκούσης γύρω σου «'Ελευθε-
ρία—'Ισότητα»!

Καὶ δὲν ἄργησε νὰ τ' ἀκούση. 'Ακριβῶς τὴν ἄλλη μέρα ὁ
Πέτρος εἶχε βγῆ κρυφὰ μιὰ στιγμή ἀπ' τὸ σχολεῖο, γιὰ ν'
ἀγοράσῃ πορτοκάλια ἀπὸ μιὰ πλανόδια πορτοκαλοῦ. 'Όλο
τὸν καιρὸ ψώνιζε ἀπ' αὐτὴ πορτοκάλια· κι ἐκείνη τοῦκανε ἕνα
σωρὸ χάδια καὶ κοπλιμένα. Σήμερα ὅμως ἡ κουβέντα τῆς
ἦταν διαφορετικὴ. 'Ο βασιλιάς ἐρχόταν νὰ ἐπισκεφτῇ τὸ Πα-
ρίσι, πρᾶγμα, ποὺ σπάνια τῶκανε. 'Όλοι οἱ δρόμοι ἦταν στο-
λισμένοι· αὐτικοὶ καβαλαρέοι γύριζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ μὲ τὶς λαμ-
πρὲς στολές τους. Εὐθυμὲς κυρίες κοίταζαν μὲ πολλὴ καταφρόνια
τὸ λαὸ ἀπ' τὰ μεγαλόπρεπα φορεῖα, ποὺ τὶς κουβαλοῦσαν
φτωχοὶ ἄχθοφόροι, γιὰ νὰ μὴν τσαλακωθοῦν μέσα στὴν ἀκα-
θαρσία καὶ τὸ θόρυβο τοῦ ὄχλου.

—'Αλήθεια, εἶπε ἡ πορτοκαλοῦ, κουνώντας τὸ κεφάλι· τίς κυ-
ρίες τίς γυρίζουν σήμερα στὰ χέρια. 'Αλλὰ αὔριο—'Ελευθερία
καὶ 'Ισότητα. Τ' ἀκοῦς αὐτό, παιδί μου; Νὰ τὸ μάθης καὶ νὰ

τὸ λές καὶ σὺ αὐτὸ γρήγορα, γιατί γρήγορα θ' ἀλλάξουν τὰ
πράματα. Μὲ τί δικαίωμα φοροῦν ἐκεῖνες ὥραϊα φορέματα; Πές
μου λοιπόν;

Κι ἔκανε μιὰ προκλητικὴ χειρονομία στὸν Πέτρο.

'Ηταν ἐπανάληψη τῆς κουβέντας τοῦ Γουλιέλμου. 'Ο Πέτρος
θύμωσε πολὺ.

—Μὲ τί δικαίωμα;... εἶπε. 'Απλούστατα γιατί εἶναι δικά
τους, ὅπως τὸ φῶς τοῦ ἡλίου σ' ἕνα ἄνθος, ὅπως οἱ χρυσα-
φιές οἱ φλοῦδες σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ πορτοκάλια. Οἱ κυρίες εἶναι
κομπῆς καὶ ὥραϊες· πρέπει λοιπόν νὰ φοροῦν κομπᾶ καὶ
ὥραϊα πράγματα.

—'Α!.. Πρέπει! ἔκαμε χλευαστικὰ ἡ πορτοκαλοῦ.

'Ο Πέτρος δὲν κρατήθηκε.

—Θὰ ἤθελες, λοιπόν τῆς εἶπε, νὰ εἶναι ὅλος ὁ κόσμος ἄσχημος
σὰν καὶ σένα;

Τότε συνέβη κάτι τρομερό· ἂν ἔγινε στὴν τύχη εἶτε ἡ πορ-
τοκαλοῦ τὸ ἔκαμε, ὁ Πέτρος δὲν ἔμαθε ποτέ. Τὴ στιγμή ἐκείνη
περνοῦσε ἐκεῖ κοντὰ ἕνα φορεῖο μὲ μιὰ λαμπροστολισμένη κυ-
ρία. 'Αξαφνὰ ἔπεσε ἡ βεντάλια τῆς στὸ δρόμο. 'Ο Πέτρος ρί-
χτηκε σὰν ἀστραπὴ νὰ τὴ σηκώσῃ. 'Αλλὰ ἕνας ἐργάτης διά-
βαινε ἐπάνω στὴν ὥρα καὶ στὴ βία του ὁ Πέτρος ἔπεσε μὲ
τὸ κεφάλι ἐπάνω του. 'Εκεῖνος θύμωσε κι ἔδωκε στὸν Πέτρο
μιὰ κατακεφαλιά. 'Ο Πέτρος συγκρατήθηκε, ἔσκυψε, πῆρε τὴ
βεντάλια καὶ τὴν ἔδωκε στὴν κυρία κάνοντας μιὰ βαθεῖα ὑπό-
κλιση. Κι ἐκείνη τὸν πλήρωσε μ' ἕνα χαριτωμένο χαμόγελο.

Τὸ χτύπημα ὅμως τοῦ κεφαλιοῦ ἦταν πολὺ δυνατό κι ὁ Πέ-
τρος ἔπεσε ὀρθωστος μὲ πυρετὸ καὶ παραλήρημα. 'Όταν σὲ
δυὸ βδομάδας ἦρθε στὸν ἑαυτὸ του παρατήρησε, πὼς τὸ δω-
μάτιό του ἦταν ξεθωριασμένο καὶ σκοτεινὸ. Κανεὶς θόρυβος δὲν
ἀκουγόταν ἀπ' τὰ κάρρα καὶ τὶς φωνὲς τῶν δρόμων. Βρισκό-
ταν στὴν ἐξοχή, στὸν παλιὸ οἰκογενειακὸ πύργο, ὅπου τὸν
ἔστειλε ἡ μητέρα του μὲ τὴ γριά παραμάνα, γιὰ νὰ γίνῃ
καλά.

'Η ἀνάρρωσή του βράδυνε πολὺ· στὸ διάστημα αὐτὸ πέρασε
τὴ μελαγχολικώτερη περίοδο τῆς ζωῆς του. Δὲν εἶχε τίποτε
νὰ κάμῃ. Δὲν τὸν ἄφηναν νὰ κυνηγήσῃ· δὲν εἶχε ἕνα ἄλογο νὰ

καβαλικέψη· δὲν ὑπῆρχαν ἄνθρωποι νὰ τοὺς μιλήσῃ. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ πύργου ἀπλώνονταν τὰ χωράφια, τὰ δάση καὶ τὰ λιβάδα· καὶ μέσα σ' αὐτὰ ὑπῆρχαν μόνον χωρικοί, ποὺ δούλευαν. Τέτοιους ἀνθρώπους δὲν εἶχε ἰδεῖ ποτέ του. Δὲν ἔμοιαζαν μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζωγράφισε ὁ Μπουσέ. Αὐτοὶ ἦταν ἄξεστοι, ἀγροῖκοι καὶ ἡλίθιοι· καμπούριαζαν καθὼς περπατοῦσαν, ἦταν ντυμένοι μὲ κουρέλια, τὰ πόδια τους ἦταν γυμνά ὡς τὸ γόνατο καὶ τὰ πρόσωπά τους ἦταν κατσουφιασμένα. Ρώτησε τὴν παραμάνα γι' αὐτούς.

—Εἶναι οἱ ἄνθρωποι σας, τοῦ ἀποκρίθηκε· αὐτοὶ δουλεύουν τὴ γῆ γιὰ τὴν κυρία κόμησσαν καὶ γιὰ σᾶς. Εἶναι καμωμένοι γιὰ νὰ κάνουν τὸ θέλημά σας.

—Μὰ γιατί εἶναι ἔτσι; φώναξε ὁ Πέτρος.

—Ἀ! δὲν ξέρουν τίποτε· εἶναι σχεδὸν κτήνη, τοῦ ἀπάντησε ἡ παραμάννα.

Ὅταν ἔγινε ἄρκετὰ καλὰ, ἄρχισε νὰ κάνῃ περιπάτους στὰ χωράφια. Ἀπὸ κοντὰ οἱ χωρικοὶ τοῦφεραν μεγαλύτερη ἀηδία, γιὰτ' ἦταν βρώμικοι καὶ τοῦ φάνηκαν, πῶς τὸν ἀγαποῦσαν τόσο λίγο, ὅσο τοὺς ἀγαποῦσε κι αὐτός.

Γύριζε στὴν ἐξοχή, ἀλλὰ ἓνα παιδί ἀναθρεμμένο στὴν τεχνητὴ ὁμορφίᾳ τῆς αὐλῆς, δὲν εἶχε μάτια γιὰ νὰ ἰδῇ τίς φυσικὲς ὁμορφίες τῆς γελαστῆς αὐτῆς χώρας· δὲ μπορούσε ν' ἀπολάψῃ τοὺς γραφικοὺς ποταμούς, τὰ χλοερὰ χωράφια, τοὺς δασωμένους λόφους καὶ τὰ μικρὰ χωριουδάκια, ποὺ ἦταν σπαρμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Εἶχε πλῆξει φοβερὰ κι ἐπιθυμοῦσε ν' ἀλλάξῃ ὅπωςδὴποτε τὴ ζωὴ αὐτῇ, ὅταν μιὰ μέρα περνοῦσε ἓνα στενὸ γεφυράκι, ποὺ μόνον ἓναν ἄνθρωπο χωροῦσε. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος ἐρχόταν ἓνα μικρὸ παιδί, ἀπλὺτο καὶ κουρελιάρικο. Γιὰ νὰ μὴν περάσῃ κοντὰ του, τοῦ φώναξε· νὰ τραβηχτῇ κι ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ κλωστήσῃ· ἔνιωσε ὅμως ἓνα χέρι νὰ τὸν τραβᾷ καὶ πρὶν γυρίσῃ νὰ ἰδῇ μάνταψε τίνος ἦταν. Μπροστὰ του στεκόταν ἓνα κορίτσι ποὺ τοῦ εἶχε κάνει ἐντύπωση, ἂν καὶ δὲν εἶχε μιλήσει ποτέ.

Ἦταν μεγαλύτερη ἀπ' αὐτόν, χωριατοπούλα σὰν τίς ἄλλες,

ἀλλὰ διαφορετικὴ. Γιατὶ κρατοῦσε τὸ κεφάλι ψηλὰ καὶ τὰ μάτια τῆς ἑλαμπαν διαφορετικά. Ἄν καὶ εἶχε κοντὴ φούστα καὶ γυμνά πόδια, περπατοῦσε μὲ φυσικὴ χάρη καὶ τραγουδοῦσε συχνὰ ἓνα μικρὸ σκοπὸ. Δὲν τὸν ἀπόφευγε στὸ δρόμο, ὅπως οἱ ἄλλες. Καὶ τώρα ἦταν αὐτῇ, ποὺ τὸν προκαλοῦσε.

—Τί, τί, μὲ τί δικαίωμα; τραύλισε κομπιαστὰ ὁ Πέτρος.

—Μέ τί δικαίωμα;..... ἀπάντησε ἐκείνη μὲ χαμηλὴ καὶ γλυκεῖα φωνή: «Ἐλευθερία καὶ Ἰσότητα». Δὲν εἶναι κι αὐτὸς ὅπως καὶ σεῖς παιδί τῆς Γαλλίας;

«Ἐλευθερία καὶ Ἰσότητα»! πάλι τὸ σύνθημα ἔβγαине στὴ μέση.

Ὁ Πέτρος, ποὺ τοῦ ἦρθαν ὅλα ξαφνικά, ἔκαμε στὴ μπάνταν καὶ τὸ κορίτσι μὲ τὸ μικρὸ παιδί πέρασαν. Γύρισε στὸ σπίτι του· καὶ ἀπ' τὸ νοῦ του δὲν ἔβγαζε τὴ συμπαθητικὴ χω-

ριατοπούλα. Ἐμαθε πῶς τὴ λέγανε Μικέλλα. Ὁ πατέρας τῆς ἦταν παλιὸς καλλιερ-
γητὴς τοῦ κτήματος καὶ — πρᾶγμα πολὺ παράξενον — ἤξερε νὰ διαβάξῃ.

Ὁ Πέτρος ἄρχισε νὰ διαβαίνει συχνὰ ἀπὸ τὸ μέρος, ποὺ ἐκείνη ἔβρασε τὰ πρόβατα. Πάντα τοῦ ὑποκλινόταν μὲ πολλὴ εὐγένεια, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξη.

Μιὰ μέρα ἡ Μικέλλα εἶχε ἓνα βιβλίο στὸ χέρι τῇ· κι ὁ Πέτρος τὴν πλησίασε.

—Τί διαβάζεις; τὴ ρώτησε.

—Τὴν ἱστορία τῆς Γαλλίας, τοῦ ἀπάντησε ἡσυχά. Πάντα διαβάζω γιὰ τὴ Γαλλία, τὴ φτωχὴ τὴ Γαλλία, ποὺ τὴν ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου.

—Φτωχή; Γιατί λὲς τὴ Γαλλία φτωχή;

Τὸν κοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή μ' ὁλάνοιχτα μάτια κι ἔπειτα τοῦ ἀπάντησε ἡσυχά:

—Ἐπειδὴ ὁ κόσμος δὲν ἔχει νὰ φάῃ ἀρκετά. Οἱ χωρικοὶ δουλεύουν καὶ ὑποφέρουν κι ἡ βασιλίσσα σπαταλάει ὅλα ὅσα ἔχουν. Αὐτὸ δὲν εἶνε σωστό. Πρέπει νὰ πάψῃ.

—Μὰ ἡθελες ὅλος ὁ κόσμος νὰ εἶναι σὰν αὐτούς; κι ὁ Πέτρος ἔδειξε περιθρρηνητικά τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ θέριζαν σ' ἓνα πлагинὸ χωράφι.

—Ὁχι, ὄχι σὰν ἐμᾶς! ἀπάντησε ἡ Μικέλλα· γιατί ἐμεῖς εἴμαστε σὰν τὰ κτήνη, ἀφοῦ ἐργαζόμαστε ὅλον τὸν καιρὸ γιὰ νὰ δώσουμε στὴ βασιλίσσα τίς ὥραιες ἀλυσίδες καὶ τὰ παιγνίδια τῆς. Γι' αὐτὸ λέω πῶς δὲν εἶναι δίκιο. Καὶ πρέπει ν' ἀλλάξῃ!

—Ἀλλὰ δὲν καταλαβαίνεις, εἶπε ὁ Πέτρος. Δὲ θὰ τᾶλεγες αὐτὰ ἂν εἶχες ἰδεῖ ποτέ σου, ἂν μπορούσες νὰ πάρῃς κάποια ἰδέα γιὰ τὸν ὥραϊο κόσμον, ὅπως ἔχεις γιὰ τὸ ψωμί.

—Τὸν ὥραϊο κόσμον;..... Καὶ πῆρε μιὰ βαθεῖα ἀναπνοή. Ἐπειδὴ ἐγὼ φυλάω ἐδῶ τὰ πρόβατά μου ὅλη μέρα, θὰ πῇ, πῶς δὲν ξέρω τί εἶναι ὁμορφιά;.... Ἡ χαριτωμένη γῆ, τὸ ποτάμι μας ἀπλωμένο στὸν ἥλιο, τὰ μεγάλα ἄσπρα σύννεφα, κοπαδιστὰ σὰν τὰ πρόβατά μου, κι ἡ βροχὴ καθὼς πέφτει ἀπάνω στὰ χωράφια!..... Ἀ! κύριε, δὲν εἶναι αὐτὰ ὥραϊα πράγματα; Πῶς λοιπὸν δὲν ξέρω ἐγώ; Ἴσως ὑπάρχουν πολλὰ εἶδη ὁμορφιάς.

Ὁ Πέτρος τὴν κοίταζε μὲ πολλὴ ἐκπληξή. Ἐπειτα γιὰ πρώτη φορὰ ἀνοίξε τὰ μάτια του γιὰ νὰ κοιτάξῃ γύρω του καὶ νὰ ἰδῇ τὴν ὁμορφὴν σκηνογραφία. Ἐνας χωρικός μ' ἓνα δεμάτι φρύγανα στὴν πλάτη περπατοῦσε σκυθρωπὸς μέσα στὰ χωράφια· τώρα εἶδε μ' ἄλλο μάτι τὸ χωρικὸ καὶ τοῦ ἄρεσε αὐτὴ ἡ γραφικὴ εἰκόνα. Ἡ Μικέλλα τὸν ἔδειξε μὲ τὸ χέρι.

—Τώρα βέβαια, τοῦ εἶπε, μπορεῖ νὰ φαινόμεστε ἄσχημοι σὲ

σένα γιὰτ' εἴμαστε κουρασμένοι καὶ σκυθρωποί. Ὅταν ὅμως λευτερωθοῦμε, τότε κι ὁ κοινότερος ἀνθρώπος θάξῃ λίγον καιρὸ γιὰ νὰ εὐχαριστηθῇ καὶ νὰ διασκεδάσῃ.

Σκέφθηκε λίγο κι ἐξακολούθησε:

—Ἀχ! γιατί αὐτὴ ἡ μέρα ἀργεῖ τόσο νᾶρθῃ; Νὰ ρχόταν πάλι ἡ Ἰωάννα Δάρκ νὰ μᾶς βοηθήσῃ!

Κάρφωσε τὴ ματιὰ τῆς σὲ μιὰ στενὴ λωρίδα δρόμου, ποὺ χανόταν στὸν ὀρίζοντα καὶ ἐξακολούθησε:

—Χρειάζεται ὑπομονή, τὸ ξέρω. Ὑπομονή! λέω μέσα μου. Τὰ πρόβατα βόσκουν κι ἐγὼ διαβάζω τὴν ἱστορία τῆς. Ἐπειτα παίρνω τὸ δρόμο τοῦ Σινὸν καὶ πηγαίνω ἐκεῖ, ποὺ εἶναι ἡ πέτρινη Παναγία. Εἶναι παλιά, πολὺ παλιά—λένε—καὶ τὸν καιρὸ τῆς Ἰωάννας ἦταν στημένη ἐκεῖ· ἴσως κι ἡ Ἰωάννα προσευχήθηκε ἐκεῖ, ὅταν πήγαινε στὸ βασιλεῖο. Πηγαίνω κι ἐγὼ ἐκεῖ καὶ προσεύχομαι, νὰ στείλῃ γρήγορα κάποιον νὰ σώσῃ τὴ Γαλλία.

—Ἰωάννα Δάρκ; Ποιὰ ἦταν αὐτή; ρώτησε ὁ Πέτρος. Κάποιον ἄκουσα τ' ὄνομά τῆς. Ἦταν βασιλίσσα ἡ ἀγία;

—Ἦταν μιὰ χωρική σὰν καὶ ἐμένα. Δούλευε βαριά, ὅπως ὅλοι μας, ἀλλὰ καὶ προσευχόταν συχνά· καὶ μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποὺ ἔβροσκε τὰ πρόβατά τῆς εἶδε ἓνα φῶς. Ἴσως καμιὰ μέρα, ἐδῶ ποὺ γυρίζω μὲ τὰ πρόβατά μου, νὰ ἰδῶ καὶ ἐγὼ πῶς τῆς παρουσιάστηκε αὐτὸ τὸ φῶς. Κι ἄκουσε καὶ μιὰ φωνή, ποὺ τῆς μίλησε: «Νὰ εἶσαι καλὴ καὶ φρόνιμη καὶ νὰ πηγαίνῃς συχνά στὴν ἐκκλησιά.» Τρεῖς φορὲς ἤρθε τὸ φῶς καὶ ἔπειτα ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Μιχαὴλ στάθηκε μπροστά τῆς. Αὐτὸς πράγματι εἶναι ἓνας δοξασμένος ἅγιος, ξέρετε. «Ἐρχομαι νὰ σοῦ εἰπῶ γιὰ τὴ μεγάλη συμφορὰ τῆς Γαλλίας» τῆς εἶπε.

—Καὶ σὲ ποιὰ συμφορὰ βρέθηκε ἡ Γαλλία; ρώτησε ὁ Πέτρος.

—Ἡ Γαλλία τότε ὑπόφερε χειρότερα ἀπὸ τώρα, ἀπάντησε ἡ Μικέλλα. Ἐνας ξένος βασιλεὺς εἶχε κατακτήσει ὅλο τὸ βόρειο μέρος τῆς Γαλλίας, σχεδὸν ἕως τὸ Λείγερ, καὶ εἶχε πάρει καὶ τὸ Παρίσι. Κι ὁ τότε νεαρὸς διάδοχος δὲν ἔκανε κἀν τὴ στέψη του, γιὰ νὰ γίνῃ ἀληθινὸς βασιλεὺς καὶ δὲν ἔκαμε τίποτε γιὰ νὰ σώσῃ τὸ λαό του, ἀλλ' ἀδρανοῦσε ἐδῶ κοντά, στὸν πύργο τοῦ Σινόν. Τότε ὁ Ἅγιος Μιχαὴλ ἤρθε στὴν Ἰωάννα

καὶ τῆς εἶπε: «Ἐσύ, κόρη τοῦ Θεοῦ, ἐσύ πρέπει νὰ σώσης τὴ Γαλλία.» Γιὰ βάλτε αὐτὸ μέ τὸ νοῦ σας, κύριε. Ἦταν ἀγράμματη, περισσότερο κι ἀπὸ μένα, δὲν ἤξερε οὔτε τὸ ἀλφάβητο, δὲν ἤξερε νὰ καβαλικέψῃ στὸ ἄλογο ἢ νὰ πολεμήσῃ· πῶς λοιπὸν θὰ μπορούσε νὰ σώσῃ τὴ Γαλλία; Ἀλλ' ὁ Ἅγιος Μιχαὴλ τῆς ἔστειλε τὴν Ἁγία Μαργαρίτα καὶ τὴν Ἁγία Αἰκατερίνη νὰ τὴ μάθουν. Συχνὰ ἔρχονταν καὶ μιλοῦ-

σαν μαζί της καὶ τὴν ὠρμήνευαν γιὰ ὅλα τὰ πράγματα. Ἔτσι λοιπὸν ἡ Ἰωάννα ζοῦσε διπλὴ ζωὴ· μιὰ ὅταν δούλευε μὲ τὴ μάνα της κι ἄλλη ὅταν ἔβλεπε τὰ ὁράματα κι ἄκουγε τὶς φωνὲς τῶν Ἀγίων· καὶ πίστευε ὅλα, ὅσα τῆς ἔλεγαν οἱ φωνὲς αὐτές· ὅς ἦταν καὶ βαριὰ πράγματα γι' αὐτὴ· αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαῖο, κύριε· νὰ πιστεύῃς· καὶ τότε μπορεῖς νὰ ἐκτελέσης.

Στὴν ἀρχὴ ἡ Ἰωάννα κατάρφερε ἕνα θεῖο της νὰ πιστέψῃ στὰ ὁράματά της καὶ νὰ τὴν παρουσιάσῃ στὸ Διοικητὴ. Ἐκεῖνος δὲν κατάλαβε τίποτα ἀπ' αὐτὰ καὶ τῆς εἶπε:

—Θὰ σὲ στείλω πίσω στὸν πατέρα σου, ἀφοῦ σοῦ δώσω κάμποσες ξυλιές.

Ἡ Ἰωάννα ὁμως τοῦ ἀποκρίθη:

—Ὅσο νᾶρθῃ ἡ μισο-σαρακοστή θὰ πάω στὸ βασιλιά κιὰν εἶναι ἀκόμα νὰ φάω τὰ ποδάρια μου ὥς τὰ γόνατα.

Ὁ Διοικητὴς ἀναγκάστηκε νὰ τὴν πιστέψῃ· τῆς ἔδωσε ἕνα

σπαθὶ καὶ λίγους στρατιῶτες νὰ τὴν ὀδηγήσουν στὸ βασιλιά. Ἔκαμε ὅλη τὴ μεγάλη καὶ δύσκολη πορεία ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὶς ἀγριεὲς χῶρες, ποὺ βρισκόταν ὁ ἐχθρὸς, συντροφεμένη μόνο ἀπ' τοὺς λίγους στρατιῶτες, ὥσπου ἐπιτέλους ἔφτασε στὸ Σινόν, ποῦ ἦταν ὁ βασιλιάς. Ἐκεῖνος δὲν τὴν πίστεψε καὶ δοκιμάζοντας νὰ τὴν γελάσῃ κρύφτηκε ἀνάμεσα στοὺς ἀξιωματικούς του κι ἔβαλε ἕναν ἄλλο στὸ θρόνο. Ἡ Ἰωάννα ὅμως πῆγε κατευθεῖαν στὸ βασιλιά, ὠδηγημένη ἀπ' τὶς μυστικὲς φωνές.

Τότε ὁ βασιλιάς ἀναγκάστηκε νὰ τὴν ἀκούσῃ. Τῆς ἔδωσε λαμπρὰ ὅπλα κι ἕνα ἄσπρο ἄλογο καὶ τὴν ἔστειλε νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ στρατὸ στὴν Ὁρλεάνη, ὅπου ἦταν κι ὁ ἐχθρὸς συγκεντρωνόμενος. Κι ἐπειδὴ ἦταν τόσο ἀγνή καὶ ἀγαθὴ, οἱ στρατιῶτες τὴν ἀγαποῦσαν κι ἔκαναν ὅ,τι διάταζε αὐτὴ· κι ὅσοι σώθηκαν ἢ πόλη. Ἐπειτα πῆρε τὸ διάδοχο καὶ τὸν πῆγε στὴ Ρέιμ, στὸν καθεδρικὸ ναό· ἐκεῖ φυλάγεται τὸ ἅγιο λάδι γιὰ νὰ στέφονται οἱ βασιλεῖς μας. Στέφθηκε λοιπὸν ἀληθινὸς βασιλιάς καὶ προσπάθησε νὰ σώσῃ τὴ Γαλλία.

Ἡ Ἰωάννα πέθαινε, κύριε, θάνατο φριχτό. Τὴν ἔκαψαν ζωντανή οἱ χεροὶ μας· ἀλλὰ μᾶς χάρισε τὴ χάρμα μας, τὴν ἀγαπητὴ μας τὴ Γαλλία, γιὰ

νά την αγαπούμε και νά φροντίζουμε γι' αυτή. 'Η Μικέλλα σταμάτησε κι έρριξε τή ματιά της στὸν ώραϊο κι ἀπέραντο κάμπο.

Ὁ Πέτρος σηκώθηκε συλλογισμένος, σὰ νὰ ξύπνησε ἀπὸ δνείρο.

—Εἶχα ἀκούσει, εἶπε, τὴν ἱστορία αὐτή, ἀλλὰ νόμισα πὼς ἦταν παραμύθι. Πὼς θὰ μπορούσε ἓνα κορίτσι νὰ κάμῃ τέτοια πράγματα; Νὰ διευθύνῃ στράτευμα; Ἄδύνατο.

—Ἄδύνατο; Μάλιστα ἀδύνατο, ἀλλὰ ἀληθινό. Αὐτὸ ἐγινε, γιατίι ἀγαποῦσε πολὺ τὴ Γαλλία καὶ γιατίι πίστευε. Ἐτσι πρέπει νὰ γίνῃ πάλι σήμερα. Πρέπει νὰ βρεθῇ κάποιος πού θὰ σώσῃ τὴ Γαλλία, κάποιος πού θὰ πιστεῦῃ καὶ θ' ἀγαπᾷ πολὺ. Γιατί δι θέλετε νὰ εἶστε αὐτὸς ὁ ἓνας, κύριε;

'Η Μικέλλα ἀναψε στὴν ψυχὴ τοῦ Πέτρου μιὰ σπῖθα, πού λίγο-λίγο φούντωνε ὅσο νὰ γίνῃ σωστὴ φωτιά.

—Εἶμαι ἀκόμα δεκατεσσάρων χρόνων παιδί, τί μπορῶ νὰ κάμω;

—Πρέπει νὰ μάθῃς ν' ἀγαπᾷς τὴ Γαλλία, τοῦ ἀποκρίθη, τὴν πραγματικὴ Γαλλία κι ὄχι τὸν ψεύτικο κόσμον τῆς αὐλῆς. Ἄμα βλέπεις τὸ γερο-Μαρτίνο, νὰ μὴν τὸν θεωρεῖς ἓνα βῶλο χῶμα δικό σου, ἀλλὰ ἓναν πατέρα, πού δουλεύει μέρα νύχτα, γιὰ νὰ σώσῃ τὸ ἄρρωστο παιδί του, κι ἂμα βλέπεις τὸ γερο-Ἀνδρέα νὰ τὸν θεωρεῖς ἀληθινὸ ἥρωα, πού ἔμεινε θεόφτωχος, γιὰ νὰ καλοπαντρεύῃ τὴν κόρη του καὶ νὰ κάμῃ ἓνα καλὸ τραπέζι στὸ γάμο της.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Πέτρος ἔβλεπε πιά μ' ἄλλο μάτι τοὺς χωρικοὺς κι ἄρχισε νὰ τοὺς συμπαθῇ. 'Η Μικέλλα τὸν πῆρε καὶ πῆγαν μαζί στὸ Σινόν, ὅπου εἶχε πᾶει ἡ Ἰωάννα Δάρκ, γιὰ νὰ βρῇ τὸ βασιλιά. Στὸ γυρισμὸ σταμάτησαν στὸ ἐκκλησάκι τῆς πέτρινης Παναγίας γιὰ νὰ προσευχηθοῦν γιὰ τὸν Πέτρο. Οἱ ἡμέρες δὲν τοῦ φαίνοντιν πιά πληχτικές, γιατί' εἶχε νὰ μάθῃ πέρα πολλὰ πράγματα. Στὸ μεταξὺ ὅμως εἶχε γίνῃ ἐντελῶς καλὰ κι ἡ μάνα του ἔστειλε νὰ τὸν πάρῃ. Ἐπρεπε νὰ γυρίσῃ στὸ σχολεῖο.

Πρὶν φύγῃ, ἡ Μικέλλα τὸν πῆρε κι ἀνέβηκαν μαζί σ' ἓνα

ὕψωμα ἀπάνω ἀπ' τὸ ποτάμι· ἦταν γεμάτος ὁ τόπος ἀπὸ ρεῖκια κοκκινωπὰ καὶ κίτρινα σπάρτα. ἔκοψε κι ἀπ' τὰ δυὸ ἀγριολούλουδα καὶ τοῦ τᾶδωσε!

—Πάρε τα, γιὰ νὰ θυμᾷσαι! τοῦ εἶπε. Αὐτὸ τὸ ἀγριορεῖκι σημαίνει τὴν ἐλευθερία, καὶ τὸ χρυσὸ τὸ σπάρτο τὴν ἰσότητα! Κοίταξε καὶ τὰ δυὸ μαζί, δὲν εἶνε ὁμορφα; Αὐτὰ εἶναι ἡ ὁμορφὴ Γαλλία τοῦ μέλλοντος. Μήπως θὰ λησμονήσῃς;

Καὶ τὸν κοίταξε κατὰ μάτα.

—Δὲ θὰ λησμονήσω ποτέ!

Γύρισε στὸ Παρίσι καὶ μπῆκε στὴ στρατιωτικὴ σχολὴ τῶν Βερσαλλιών· χάρηκε πού γύρισε, ἀλλὰ ὅλα μέσα του εἶχαν ἀλλάξει.

Ἄλλὰ καὶ στὸ Παρίσι πιά κάποια συγκίνηση ἐπικρατοῦσε. Οἱ μαγικὲς λέξεις—Ἐλευθερία, Ἰσότητα—κυκλοφοροῦσαν κι ἐδῶ. Γιατί πέρα, μακριά, στὴν Ἀμερικανικὴ ἀκτὴ τοῦ Ὠκεανοῦ μερικὸι χωρικοὶ εἶχαν ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον τῶν εὐγενῶν διακηρύττοντας παντοῦ, πὼς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα στὴν ἐλευθερία καὶ στὴ ζωὴ. Κι ἐξακολουθοῦσαν ἀκόμα νὰ πολεμοῦν. Ὁ στρατηγὸς Λαφαγιέτ, ἀψηφώντας τὴ διαταγὴ τοῦ βασιλιά, ἐτοίμασε κρυφὰ ἓνα καλὸ καράβι γιὰ νὰ πᾶν σὲ βοήθεια τῶν Ἀμερικανῶν. «Πιστεύω, ἔλεγε, πὼς οἱ ἐλευ-

θερίες ὅλου τοῦ κόσμου κρέμονται ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τῆς Ἀμερικῆς». Ὁ Πέτρος τὸν ἀκολούθησε ἀπ' τοὺς πρώτους. Λίγο πρὶν φύγη, ἔγραψε στὴ Μικέλλα:

—Αὐριο φεύγω γιὰ τὴν Ἀμερικὴ μαζὶ μὲ τὸ στρατηγὸ Λαφαγιέτ. «Ἐλευθερία καὶ Ἰσότητα». Σημειῶνω τίς λέξεις αὐτὲς ποὺ πρωτοέμαθα ἀπὸ σένα. Παίρνω μαζὶ μου τὸ ξανθοκόκκινο ρεῖκι καὶ τὸ κίτρινο σπάρτο καὶ πάω νὰ πολεμήσω. Δὲν εἶναι ἀκόμα καιρὸς γιὰ τὴ Γαλλία. Ἀλλ' ἅμα σωθῇ ἡ Ἀμερικὴ θάρρη ἡ σειρὰ τῆς Γαλλίας. Θὰ γυρίσωμε πίσω νὰ κερδίσωμε καὶ γιὰ τὴ Γαλλία τὴν Ἐλευθερία καὶ τὴν Ἰσότητα. Καὶ τότε θὰ τὴν κάμωμε κι αὐτὴ τὴν ὁμορφὴ χώρα, ποὺ ὠνειρεύτηκες. Ἔως τότε ἔχε γειά.

Ὁ Πέτρος κράτησε τὸ λόγο του. Μαζὶ μὲ τὸ Λαφαγιέτ πολέμησε γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ στοὺς δυὸ κόσμους. Ἀφοῦ ἐξασφαλίστηκε ἡ ἐλευθερία τῆς Ἀμερικῆς, γύρισε πίσω γιὰ νάβρῃ τὴ Γαλλία σ' ἀναστάτωση: Ἡ αὐλὴ ἀναταραζόταν κι ὁ λαὸς ζητοῦσε τὰ δικαιώματά του· ζητοῦσαν νὰ δουλεύουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ νὰ ζήσουν ὡς ἄνθρωποι κι ὄχι ὡς δούλοι τοῦ βασιλιᾶ.

Ὁ Πέτρος πῆγε μὲ τὸ λαὸ καὶ πολέμησε γιὰ τὴν ἐλευθερία του. Κι ἔμαθε ν' ἀγαπᾷ τὴ Γαλλία καὶ τοὺς κάμπους της καὶ τὰ βουνά της καὶ τὰ ποτάμια της, ὅπως προφῆτεψε ἡ Μικέλλα.

ΤΟ ΕΓΓΛΕΖΟΠΟΥΛΟ ΡΟΓΗΡΟΣ,

Τὰ παιδιὰ στάθηκαν ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ ἐφημέριου, μόλις οἱ πρώτες ἀχτίδες τοῦ ἡλίου ἔπесαν ἐπάνω στὸ παλιὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησίας· ἦταν στολισμένο μὲ γιρλάντες ἀπὸ κισσοὺς—γιατί ξημέρωναν τὰ Χριστούγεννα—καὶ τὰ παιδάκια ἔφελναν τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Κι ὁ ἐφημέριος μὲ τὴν ἀσπρὴ περούκα του καὶ τὴ χοντρή, μάλλινη μπερτα, βγήκε στὴν εἴσοδο, γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ τὴν εὐλογία του κα νὰ τοὺς εὐχηθῇ καλὰ Χριστούγεννα.

Χτὲς αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἔτρεξαν στὸ λόγγο νὰ φέρουν σκίνα γιὰ νὰ στρώσουν τὸ πάτωμα τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ βροῦν κισσοὺς γιὰ νὰ κρεμάσουν μέσα στὴν ἐκκλησία. Ἡ μικρὴ ὁμως Ἀλίκη τοὺς εἶπε νὰ κρεμάσουν στὴν πόρτα τὰ στεφάνια ἀπὸ κισσοὺς κι ἔτσι ὅποιος μπαίνει στὴν ἐκκλησία θὰ περνᾷ ἀπὸ κάτω.

Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἦταν παιδί ἐνὸς ἐμπόρου καὶ τὸ λεγαν Ρογήρο. Ὁ Ρογήρος ἦταν ἓνα χεροδύναμο παιδί ὡς δώδεκα χρονῶν. Καθὼς ψέλνει μὲ τὴ ξάστερη νεανικὴ φωνή του γιὰ τὰ πλοῖα ποὺ πήγανε στὴ Βηθλεὲμ ποὺ γεννήθηκε ὁ Χριστός, ὁ νοῦς του φεύγει ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλοῖα καὶ πηγαίνει στὰ ἐγγλέζικα πλοῖα, ποὺ βγαίνουν κάθε μέρα ἀπ' τὸ λιμάνι τοῦ Πλυμούθ καὶ τραβᾶνε γιὰ τὴν Ἰσπανία ἢ τὴν Ἀφρικὴ ἢ τὰ

μακρινά παράλια της Ἀμερικῆς. Ἡ καρδιά του εἶναι δοσμένη στη θάλασσα κι ὅλο ὠνειρευόταν ἓνα μακρινό ταξίδι γεμάτο περιπέτειες.

Ἐβλεπε τὰ πλοῖα τοῦ πατέρα του νὰ φέρουν βελούδα, μεταξωτά καὶ χρυσοῦφанта ὑφάσματα ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ἀρώματα καὶ μπαχαρικά ἀπ' τὴν Ἀνατολικὴν Ἰνδίαν καὶ γουναρικά ἀπ' τὴν Ρωσσία. Τὴν τελευταία ἐβδομάδα τὸ μικρὸ μπάρκο ἢ «Δαίντυ» ἔφτασε ἀπ' τὴ Νότια Ἀμερικὴ φέρνοντας ζάχαρες, καπνὸ καὶ γλυκοπατάτες, γιὰ νὰ τίς φυτέψουν τὴν ἀνοιξη. Γιατὶ βρῆκαν, πῶς αὐτὸ τὸ θαυμάσιο φυτὸ, τὸ γλυκὸ καὶ θρεπτικὸ σὰν κάστανο, μπορεῖ νὰ εὐδοκιμήσῃ στὴ γῆ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας ὅπως καὶ στὸν Νέο Κόσμο. Ὁ Ρογήρος εἶχε ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴ φανταζόταν σὰν χώρα μαγική.

Κάθε πρωὶ ὁ Ρογήρος παίρνει τὴ σάκκα του καὶ πηγαίνει στὸ σχολεῖο· δὲ βλέπει ὅμως τὴν ὥρα νὰ πετάξῃ τὸ σκουῖφο καὶ τὸ φόρεμα τοῦ μαθητοῦ καὶ νὰ φορέσῃ τὸ σάκκο τοῦ ναυτικοῦ μὲ τὰ πλατιά του πανταλόνια καὶ νὰ ταξιδέψῃ, γιὰ νὰ ἀνακαλύψῃ νέους κόσμους, νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του φορτωμένος μαργαριτάρια, χρυσάφι καὶ δόξα.

Τὰ μακρὰ ξύλινα θρανία τοῦ σχολείου του εἶναι κατακοματισμένα καὶ φαγωμένα ἀλλὰ στερεά. Τὰ μικρὰ παιδάκια, ἀντὶ τὰ σημερινὰ κομψὰ κι εἰκονογραφημένα ἀλφαβητάρια, ἔχουν τὰ «κεράτινα βιβλία». Ἦταν ἓνα καὶ μοναδικὸ φύλλο καὶ εἶχε τὸ ἀλφάβητο σὲ μεγάλα καὶ μικρὰ γράμματα· ἄλλες στίλλες ἀπὸ μονοσύλλαβα καὶ ἄλλες ἀπὸ δισύλλαβα ἢ πολυσύλλαβα· κι ἀποκάτω εἶχε μιὰ προσευχή· γιὰ νὰ μὴ σχίζεται ἦταν μέσα σὲ ξύλινη κορνίζα κι ἦταν σκεπασμένο μὲ μιὰ λεπτὴ φλούδα ἀπὸ κέρατο. Εἶχε λαβὴ μὲ μιὰ τρύπα στὴν ἄκρη, γιὰ νὰ μπορῇ τὸ παιδί νὰ τὸ κρεμάῃ ἀπ' τὴ ζώνη ἢ ἀπ' τὸ λαιμὸ του.

Ἀπάνω στὴν ἑδρα κάθεται ὁ δάσκαλος, ἑτοιμὸς νὰ τιμωρήσῃ μὲ τὴ βέργα καὶ τὸ παραμικρὸ λάθος· γιατί στὰ περισσότερα παιδιὰ τὰ γράμματα τὰ βάνανε μὲ τὸ ξύλο κι αὐτὸ τὸ θεωροῦσαν πολὺ φυσικό.

Στὸ σχολεῖο ὁ Ρογήρος μαθαίνει γραμματικὴ, ἀνάγνωσι, γραφὴ καὶ λατινικά. Τὴν ἀριθμητικὴ θὰ κοπιάσῃ πολὺ νὰ τὴ μάθῃ ἀπ' τὴν πείρα του. Τὶς δὲ γεωγραφικὲς του γνώσεις θὰ τίς μαζέψῃ μία-μία ἀπ' τοὺς ναῦτες, ποὺ ἔρχονται στὸ λιμάνι.

Σιχαίνεται τὰ λατινικά ὁ Ρογήρος· δὲν τολμáει νὰ τὸ πῇ στὸν πατέρα του, ἀλλ' αὐτὸς λείει πάντα μέσα του: Ὁ Φραγκίσκος Δράκου δὲν ἔμαθε ποτὲ λατινικά κι ὅμως εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἄνθρωπος σ' ὅλη τὴν Ἀγγλία. Κι ἐμένα τὰ λατινικά θὰ μὲ μάθουν νὰ κάμω τὸ γῦρο τοῦ κόσμου;

Ἐνα γειτονόπουλο τοῦ Ρογήρου εἶχε κάμει τὸ γῦρο τοῦ κόσμου μαζί μὲ τὸ Δράκου. Εἶχαν ἀποβιβαστῇ στὸ Μπόστον τῆς νέας Ἀγγλίας· γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν Ἀγγλίαν ἢ εἰδησῇ, πῶς ἀποβιβάστηκαν ἐκεῖ, πέρασε ἓνα· ὁλόκληρος χρόνος.

Τὸ γειτονόπουλο αὐτό, ὁ Τζὼν—ὅπως διηγόταν ἀργότερα στὸ Ρογήρο—βοήθησε τοὺς γονεῖς του στὸ ἀμπαλάρισμα τῶν ἐπίπλων καὶ πῆγε μὲ τὸν πατέρα, γιὰ νὰγοράσουν μιὰ γελάδα καὶ μερικὲς γίδες, γιὰ νὰ τίς πάρουν στὴν καινούργια πατρίδα τους.

Ἐπειτα ἦρθε τὸ ταξίδι τους στὴν Ἀγγλίαν, βαρὺ καὶ κουραστικὸ μέσα στὴν ταχυδρομικὴ ἄμαξα. Ὅσοτερά οἱ ἀποσκευές καὶ τὰ ζῶα τους σὲ βάρχηταν μέσα στὸ πλοῖο, ποὺ μόλις τοὺς χωροῦσε.

Ἀλλὰ τί ταξίδι ἦταν ἐκεῖνο στὸν Ἀτλαντικὸ! Δέκα ὁλόκληρες ἐβδομάδες χαροπάλευε τὸ πλοῖο μὲ τρικυμίες καὶ πελώρια κύματα.

Δελφίνια καὶ φάλαινες καὶ μεγάλοι ὀγκόπαγοι ἀκολουθοῦσαν τὸ πλοῖο σ' ὅλο τὸ ταξίδι τους. Ἀλλὰ τὸ ταξίδι ἦταν ἀτελείωτο.

Ἐπιτέλους, ὅταν βαρέθηκαν πιά νάναζητοῦν στεριά, ἓνα ἄγριο περιστέρι ἦρθε καὶ κάθισε μιὰ μέρα ἐπάνω στὸ κατάρτι· ἀπ' αὐτὸ κατὰλαβαν πὼς ἡ φωλιά του θὰ ἦταν κἄπου ἐκεῖ κοντά.

Μπαίνοντας στὸ Μπόστον βρῆκαν παλιούς καὶ νέους φίλους καὶ πῆραν κι αὐτοὶ ἀπὸ ἓνα κομμάτι γῆς, ὅπου μπορούσαν νὰ χτίσουν ἓνα σπιτάκι.

Τὴ ἀλλιώτικη ἦταν ἡ καινούργια αὐτῇ ζωῇ γιὰ τὸ Τζών! Ἐντύπωση ἰδίως τοῦκαναν οἱ Ἰνδιάνοι, ντυμένοι μὲ φορέματα ἀπὸ δέρμα ζαρκαδιοῦ· ἦταν φορτωμένοι μὲ τόξα καὶ βέλη καὶ ἔφερναν ψάρια καὶ δέρματα καστόρων γιὰ νὰ ταυταλλάξουν μὲ «τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μαχαιριοῦ», ὅπως ἔλεγαν τοὺς Ἀγγλους.

Μιὰ μέρα πῆγαν σὲ μιὰ ἀκροποταμιὰ, γιὰ νὰ ἴδουν τὰ δόκανα, ποὺ εἶχαν στήσει οἱ Ἰνδιάνοι γιὰ τοὺς κάστορες. Εἶδαν μεγάλα δέντρα, ποὺ τὰ εἶχαν ροκανίσει μὲ τὰ δόντια τους τὰ ἐπιδέξια ζῶα καὶ μέσα στὰ δόκανα ἦταν πιασμένοι μερικοὶ κάστορες. Τὰ δέρματα θὰ πωλιῶνταν σὲ πολὺ καλὴ τιμὴ στὸ Λονδίνον.

Στὸ σχολεῖο ποὺ φοιτοῦσε ὁ Τζών, γιὰ νὰ μάθῃ διάβασμα, γραφὴ καὶ ἀρίθμηση, γνωρίστηκε μὲ μερικὰ παιδιὰ Ἰνδιάνων κι ἐπίασε φιλία μ' ἓνα ἀπ' αὐτά. Τὸ Ἰνδιανόπουλο ἔμαθε τὸ Τζών νὰ μαγεύῃ στὸν ἄμμο ἀχιβάδες καὶ μύδια, νὰ ψαρεύῃ χέλια στὴ λάσπη καὶ νὰ πιάνῃ στὸ δόκανο βερβερίτσες καὶ κουνέλια· κι αὐτὸς τὸν μάθαινε τὰ ἀγγλικὰ ὀνόματα γιὰ τὰ κοινὰ πράγματα, ὥστε νὰ μποροῦν σὲ λίγο νὰ συνεννοοῦνται ἀγγλικά.

Μεγάλῃ εὐχαρίστηση ἦταν γιὰ τὸ Τζών νὰ πηγαίνει κάτω στὴν προκυμαία, ὅταν ἐρχόταν κανένα πλοῖο ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ἢ ἔφευγε κανένα ντόπιο πλοιάριο γιὰ νὰ πάῃ νὰ ψαρέψῃ φάλαινες· κι ἔτσι κυλοῦσε ἡ νέα ζωὴ του στὴν ἄλλῃ ἀκρὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ...

Αὐτὲς ἡ διηγῆσεις τοῦ Τζών ἀναγαν πρὸ πολὺ τὴ φλόγα, ποὺ εἶχε στὴν καρδιά του ὁ Ρογήρος γιὰ θαλασσινὲς περι-

πέτειες. Διαρκῶς βρισκόταν στὴν ἀκρογιαλιά· τοῦ ἄρεσε νὰ βλέπῃ τὰ καράβια, ποὺ ταξίδευαν στὴ θάλασσα· πότε ἐρχόταν κανένα καΐκι, φορτωμένο γαλλικὸ κρασί ἀπ' τὸ Μπορντώ καὶ πότε ἔφευγε καμία ἀνεμότρατα γιὰ νὰ ψαρέψῃ ρέγγες στὴ θάλασσα τῆς Μάγχης· αὐτὸς κοίταζε τὰ πανιά ὅσο τάχανε ἀπ' τὰ μάτια του κι ἡ φαντασία του τὰ παρακολουθοῦσε καὶ πρὶν πέρα ἀπ' τὸν ὀρίζοντα. Ἀλλὰ καλύτερα ἀπ' ὅλα τὰ πλοῖα τοῦ ἄρεσε κανένα μεγάλο καράβι, ποὺ τὸ ἔχουν ἐτοιμάσει τίποτε γενναῖοι ναυτικοί, γιὰ νὰ ἐξερευνήσουν τὸ Νέο Κόσμο, ἢ νὰ τὰ βάλουν μὲ τοὺς Ἰσπανοὺς, πέρα, στὶς μακρινὲς θάλασσες, ποὺ μὲ περηφάνεια τίς ὠνόμασαν «Ἰσπανικὸ ὠκεανό».

Ὅταν ἀκόμα ἦταν μικρὸ παιδί ὁ Ρογήρος εἶδε τὸ «Χρυσὸ Ἐλάφι» νὰ μπαίνει στὸ λιμάνι. Τὸ «Χρυσὸ Ἐλάφι», ποὺ δὲν ἦταν μεγαλύτερο ἀπ' τὰ συνηθισμένα γιῶτ τῶν ἑκδρομῶν, εἶχε περάσει τὸν πορθμὸ τοῦ Μαγγελάνου καὶ ἀπ' τὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανὸ διευθύνθηκε στὶς Ἰνδίες. Ἐπειτα γύρισε ἀπ' τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδας φορτωμένο χρυσόσκονη, μαργαριτάρια, σμαράγδια καὶ διαμάντια· ὅλα αὐτὰ τὰ πῆρε στὸ δρόμο κυριεύοντας τὸ μεγάλο Ἰσπανικὸ καράβι, ποὺ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἔκανε τὸ ταξίδι ἀπὸ τὴ Λίμα στὰ Γάδεις.

Γι' αὐτὸ κι ἡ Ἰσπανία εἶχε τὸ θάρρος νάπαγορεύῃ στοὺς Ἀγγλους τὸ πέρασμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἀφοῦ ὁ Νέος Κόσμος εἶχε ἀνακαλυφτῇ ἀπ' τὸν Κολόμβο κι εἶχε κάμει κατοχὴ σ' αὐτὸν ὁ βασιλιάς τῆς Ἰσπανίας.

Ὡ, πόσο χτυπᾷ ἡ καρδιά αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ, ὅταν τὸ συλλογίζεται αὐτό· γιατί εἶχε διδαχτῇ πὼς ἡ θάλασσα εἶναι ἐλεύθερη λεωφόρος γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.

Ὁ Ρογήρος εἶχε γεννηθῇ σὲ μιὰ ἀξιοθαύμαστη ἐποχὴ· ὁ παππούς του καθισμένος στὴν πολυθρόνα του, κοντὰ στὸ τζάκι τοῦ διηγόταν πὼς στὴν παιδικὴν του ἡλικία οἱ ναυτικοὶ δὲν τολμοῦσαν νὰ ξεμακρύνουν πολὺ ἀπὸ τὴ στεριά, γιατί φοβόνταν μήπως φτάσουν στὴν ἀκρὴ τῆς γῆς καὶ πᾶσουν ὕστερα σὲ κανένα γκρεμό.

Καὶ τότε ὁ ἴδιος αὐτὸς παλιὸς κόσμος ζητοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ κινηθῇ πρὸς τὰ δυτικὰ γιὰ νάβρῃ τὸν νέον κόσμο. Πάρα πολλοὶ ἦταν οἱ γενναῖοι πλοίαρχοι κι οἱ ἀντρεῖοι ναυτικοί, ποὺ

ζητούσαν νάντιμετωπίσουν κινδύνους σέ άγνωστες θάλασσες και ποθούσαν μιá συμπλοκή με τούς Ισπανούς και μιá ευκαιρία νά πετύχουν τó στόλο, πού έφαινε χρυσάφι και άσήμι άπ' τή Νότια Άμερική στην Ισπανία.

Άλλ' ός άφήσωμε τή ζωήρη έπιθυμία του Ρογήρου για ταξίδια—πού κάποτε θά πραγματοποιηθοούν—κι ός πούμε λίγα λόγια για τήν καθημερινή ζωή του.

Πόσο άλλόκοτα θά σ'αφαινονταν οι πάνινες κάλτσες κι ό μαθητ'ός σκούφος του και τó φόρεμά του συγκρινόμενα με τά δικά σας. Τόσο άσυνήθιστες ήταν στη έποχή του οι πλεχτές κάλτσες, ώστε ή ίδια ή βασίλισσα είχε λάβει ως

δώρο τó πρώτο ζευγάρι και τόσο τής άρεσαν, ώστε δέν ξαναφόρεσε πιά κάλτσες άπό ύφασμα.

Στήν έποχή του Ρογήρου οι κύριοι γύριζαν στο δρόμο με βελούδινα καπέλλα, στολισμένα με φτερά, στερεωμένα με παραμάνες χρυσές και άργυρές· είχαν τις περούκες τους δεμένες με κορδέλες κι ένα τριαντάφυλλο πίσω άπό τó αυτί· φορούσαν παπαδίστικο βελουδένιο άντερί με πλατιά, σχιστά μανίκια και δαντελένια κολλάρα και δέν έλειπε τó σπαθί άπ' τή μέση τους.

Κάθε μέρα πού πηγαίνει στο σχολείο ό Ρογήρος, περνάει άπ' τó κουρείο του Βάλτερ, του περουκιέρη κι άπ' τó ραφείο του Νικόλα, πού έχει για ρεκλάμα ένα μεγάλο βελόνι. Συναντά τά παιδιά τών χωρικών με τά σεγκούνια τους· ό νόμος δέν τούς επιτρέπει νά φορέσουν άλλα ρούχα, ούτε σκούφο στο κεφάλι.

Όταν ό πατέρας έχει ανάγκη νά βγῇ έξω τή νύχτα κι οι δρόμοι είναι γεμάτοι λάσπη, φορεί τά τσόκαρά του, πού είναι καμωμένα άπό ξύλο όξυδς κι ειαι δεμένα με σιδερένια στεφάνια· μπροστά του πηγαίνει ένας ύπηρέτης μ' ένα φανάρι· γιατί οι δρόμοι ούτε φωτισμένοι είναι ούτε πολλή ασφάλεια έχουν.

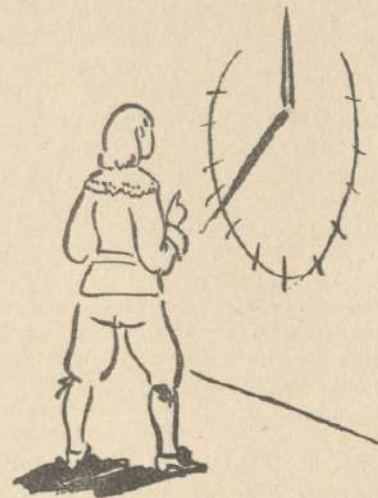
Στό τραπέζι τους υπάρχουν πιάτα τσίγκινα, αντί τά ξύλινα τής έποχής του παππού του και τά ξύλινα ποτήρια είναι στολισμένα μ' άσημένα πλουμπίδια. Δέ μεταχειρίζονται όμως στο φαγητό τους πηρούνια.

Η πατάτα στην έποχή αυτή ήταν μεγάλη πολυτέλεια. Ό Ρογήρος έφαγε πατάτα μιá και μόνη φορά στη ζωή του.

Υπάρχει άφθονία άπό γάλα, αλλά τó τσάι κι ό καφές είναι ακόμα άγνωστα στην Άγγλία. Όταν ό Ρογήρος ήθελε νά μάθῃ τί ώρα ήταν έτρεχε στο ήλιακό ρολόγι· βρισκόταν άπάνω στην ταρατσα κι έρριχνε τή σκιά του άπάνω σ' ένα δίσκο, πού είχε σημεία όπως τó ρολόγι.

Σ' ένα γειτονικό ξενοδοχείο μαζεύονταν πολλοί ήλιοκαμένοι ναυτικοί και διηγόνταν για τολμηρές περιπέτειες, για ναυμαχίες με τούς Ισπανούς ή για έμποριο με τήν Κίνα. Εκεί πηγαινοερχόταν στο σχολείο ό Ρογήρος, στεκόταν κι άκουγε άχόρταγα τις ιστορίες αυτές. Έτσι έμαθε και λίγη γεωγραφία. Εκεί είδε μιá μέρα κάτι πού τον τρόμαξε. Ένας καπετάνιος έβγαζε φωτιά άπό τó στόμα του. Τώρα θά γελούσαμε με τó φόβο του Ρογήρου, γιατί, άπλούστατα, ήταν ένας άνθρωπος πού κάπνιζε ένα τσιγάρο.

Δέκα παιδιά

Μιά και μόνη έφημερίδα—ό' Αγγλικός Έρμής—έβγαινε μία ή δυό φορές την εβδομάδα και την έστελναν με πεζούς ή καβαλάρηδες στις διάφορες πόλεις της Άγγλιας. Εννοείται ότι τὰ νέα της έφημερίδας αυτής ήταν πολύ μπαγιατικά.

Μιά φορά ο Ρογήγος πήγε με τον πατέρα του στο Λονδίνο ακολουθώντας καβάλα πίσω από τον υπηρέτη τους. Έξι ολόκληρες μέρες κράτησε το ταξίδι αυτό, που σήμερα γίνεται σε λίγες ώρες με το σιδη-

ρόδρομο. Έκεί πια βρέθηκαν σε καλοφτιαγμένους δρόμους, με φανάρια έδω κι εκεί για να φέγγουν στο σκοτάδι της νύχτας.

Έφτασαν ακριβώς στον καιρό, που θα γινόταν μια από τις τελετές, για τις όποιες τρελαινόταν κι η βασίλισσα Έλισάβετ κι ο λαός της. Η βασίλισσα απ' το παλάτι θα κατέβαινε το ποτάμι με τη μεγάλη βάρκα της και θα την υποδεχόταν μεγάλη συνοδεία από εμπόρους και βιομηχάνους.

Κοντά στο ξενοδοχείο, που είχε καταλύσει ο Ρογήγος κι ο πατέρας του, είχαν στήσει μια μεγάλη άψίδα κι επάνω σ' αυτή είχαν τοποθετήσει το υπόδειγμα ενός πλοίου με άπλωμένα τὰ πανιά και με την έπιγραφή: «Το Έμπόριο της Άγγλιας. Οι έμποροι προσκυνούν τη βασίλισσά των».

Με πόση περηφάνεια ο Ρογήγος στάθηκε κοντά στον πατέρα του να ιδή την τελετή. Όταν άκουσε να φωνάζουν στο δρόμο: «ή βασίλισσα! ή βασίλισσα!» έβγαλε το σκούφο και ζητωκραύγασε. Η μεγαλόπρεπη δέσποινα λαμποκοπούσε

απ' τὰ διαμάντια και τὰ μαργαριτάρια μέσα σε μια άμαξα που την έφερναν έξι ολόασπρα άλογα. Σταμάτησε κάτω απ' την άψίδα, για να παρελάσει ή πομπή μπροστά της. Τότε ένα παιδί, όχι μεγαλύτερο από το Ρογήγο, τυλιγμένο με σημαίες γονάτισε μπροστά στη βασίλισσα και ζήτησε την άδεια να της παρουσιάσει τους έμπορικούς αντιπρόσωπους τών διαφόρων χωρών. Κι όταν ή βασίλισσα έδωσε την άδεια, παρουσιάστηκε πρώτα ένας άλλόκοτα ντυμένος Κινέζος έχοντας άπλωμένα σε κοινή θέα όλα τὰ έμπορεύματα της πατρίδας του.

Έπειτα ένα μικρό παιδί από τις Άνατολικές Ινδίες παρουσίασε τη ζάχαρη της Μανίλας. Έπειτα ήρθαν όπωρικά και δαμάσκα και πλούσιοι τάπητες από την Άνατολή, τὰ γουνάρικα της Ρωσίας και τὰ μάλλινα ύφάσματα κι οί δαντέλες τών Φλαμανδών ύφαντουργών. Άλλά ή κορωνίδα όλων ήταν ο Άμερικανός Ινδιάνος με δέρματα καστόρων κι ολόκαθαρο χρυσάφι κι άσήμι και με την έπιγραφή: «Η Βιργινία στην Παρθένα Βασίλισσα».

Το θέαμα αυτό γιγάντωσε τον πόθο του Ρογήγου για ταξίδια στο Νέον Κόσμο και πριν περάσουν πολλά χρόνια το παιδί πραγματοποίησε τὰ όνειρά του κι έγινε ένας από τους τολμηρούς κι έπιχειρηματικούς Άγγλους, που γίνηκαν άφορμή να γίνη ο Νέος Κόσμος ό,τι είναι σήμερα.

ΝΑΘΑΝΑΗΛ Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ

Σκοτεινά και ψηλά και απέραντα τὰ δάση τῶν πεύκων απλώνονται στὸ βόρειο μέρος. Δὲν ὑπῆρχαν δρόμοι σ' αὐτὰ οὔτε γυμνά μέρη σ' ἀπόσταση πολλῶν μιλίων. Κανένας λευκὸς δὲν κατοικοῦσε ἐκεῖ μέσα καὶ μόνον τὰ μονοπάτια τῶν Ἰνδιάνων, πού μόλις ξεχώριζαν καὶ σὲ πολλὰ μέρη χανόνταν ἐντελῶς, ὠδηγοῦσαν τὸν ὁδοιπόρο. Ἐκεῖνος πού περνοῦσε στὰ δάση αὐτὰ βρισκόταν μέσα σ' ἓναν ἀγριο λόγγο, γεμάτο σιγὴ καὶ μυστήριο.

Καὶ ὅμως μέσα στὸ δάσος αὐτὸ προχωροῦσε ἓνα μπουλούκι ἀνθρώπων ἀπὸ ἓνα χωριὸ τῆς Κονεκτικούτης. Ἦταν ἀπ' τοὺς πρώτους ἀποίκους καὶ πῆγαιναν νὰ βροῦν καινούργιες γαῖες, νὰ κάμουν καινούργια κτήματα, σπιτίτια, σχολεῖο, ἐκκλησία καὶ νὰ μεταφέρουν στὰ μακρινὰ αὐτὰ μέρη τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν λευκῶν ἀνθρώπων.

Ἄφηναν πίσω τὶς μεγάλες φασαρίες καὶ τὶς ταραχές, γιατί ἦταν στὰ 1768, πού ὑπῆρχε μεγάλη καταφορὰ στὶς ἀποικίες γιὰ τὸ βασιλιά Γεώργιο III. Καὶ μ' ὅλα αὐτὰ ὑπῆρχαν μερικοὶ πού κοίταζαν πίσω μὲ νοσταλγία ὅταν ἔβλεπαν νὰ χάνονται ἀπ' τὰ μάτια τους οἱ τελευταῖες καπνοδόχες τῶν κατοικημένων τόπων, ἀπαράλλαχτα ὅπως οἱ πεινασμένοι Ἑβραῖοι στὴν ἔρημο τοῦ Σινᾶ ἀναστέναν ὅταν συλλογίζονταν τὰ τσουκάλια μὲ τὸ κρέας πού ἔβραζαν στὴν Αἴγυπτο.

Ὁ Ναθαναὴλ ὅμως, ἓνα παπαδοπαῖδι ἐντεκα χρονῶν, δὲν ἐνίωσε καμὴ στενοχώρια. Αὐτὸς εὐχαριστιόταν σ' ὅλα: στὸ στήσιμο τῆς σκηνῆς κάθε βράδυ, στὸ δείπνο, πού τὸ μαγεῖρευσαν ἀπάνω στὰ ἀναμένα κάρβουνα, στὸ νανούρισμα, πού τοὺς ἔκανε τὸ βογγητὸ τῶν πεύκων καὶ τὸ κελάρυσμα, τοῦ ποταμοῦ.

Ἄν καὶ προχωροῦσαν πολὺ ἀργά, ἡ ὁδοιπορία τους εἶχε μεγάλη ποικιλία. Πότε τὸν ἔπαιρνε ἡ μάνα του στὸ ἄλογό της, μπροστὰ στὴ σέλλα, πότε πῆγαινε μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῶν καβαλικεύοντας μὲ τὴ σειρά τὰ λίγα ἄλογα πού εἶχαν. Τὶς Κυριακὰδες σταματοῦσαν γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸ Θεὸ καὶ νὰ ἀναπαυθοῦν, γιατί ἦταν καλοὶ Πουριτανοί.

Ὁ Ναθαναὴλ δὲν ἀνησυχοῦσε· θὰ σταματοῦσαν κάπου καὶ θαφτιαναν μὲ κορμούς δέντρων τὰ σπιτίτια τους· γιὰ σχολεῖο καὶ ἐκκλησία, δηλαδή τὸ κήρυγμα τοῦ πατέρα του, θὰ εἶχαν σὴν ἀρχὴ τὸ ὑπαιθρο.

Ἀκόμα κι οἱ κακουχίες τοῦ πρώτου χειμῶνα δὲν τοῦ ἔκοψαν τὸν ἐνθουσιασμό. Ὁ ἄνεμος μπαινε παγερὸς ἀπ' τὰ παράθυρα, πού ἀντὶ γιὰ τζάμια εἶχαν λαδωμένο χαρτί· τὸ χιόνι ἦταν ἓνα μέτρο καὶ τὰ τρόφιμα ἦταν λιγοστά. Ἔμαθε ὅμως νὰ περπατᾷ στὸ χιόνι μὲ παγοπέδιλα, σὰν τοὺς Ἰνδιάνους, δούλεβε βαριά γιὰ νὰ κάρβη ξύλα—τὸ κυριώτερο—ἔμαθε νὰ μεταχειρίζεται τὸ ντουφέκι. Ὁ καθένας πού μπορούσε νὰ κυνηγᾷ ἐλάφια ἢ κουνέλια ἢ ἀγριοπερίστερα, βοηθοῦσε νὰ τοὺς κρατᾷ ὅλους ζώντανους. Ἔπειτα τὸ τουφέκι ἦταν καὶ γιὰ ἀσφάλεια, γιατί συχνὰ ἀκούγαν ἀπὸ μακριὰ τὸν πολεμικὸ ἀλαλαγμὸ τῶν Ἰνδιάνων, πού πῆγαιναν στὰ βόρεια ἀκολουθώντας τὴν ἀκροποταμίᾳ. Κι ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς, συχνὰ τὴ νύχτα μὲ τὸ πολὺ κρύο οἱ λύκοι κι οἱ ἀγριόγατοι καὶ τὰ τσακάλια ἔρχονταν στὴν πόρτα τους πεινασμένα.

Μιά φορά, πρὶν ἀκόμα ὁ πατέρας του ἀποφασίσῃ νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ ντουφέκι, ὁ Ναθαναὴλ εἶχε προχωρήσει μὲ τὴν ἀδερφή του στὸ δάσος καὶ βλέπει δυὸ φλογερά σημεῖα νὰ λάμπουν πίσω ἀπὸ ἓνα βράχο· κατάλαβε τί ἦταν: ἓνας πεινασμένος λύκος τοὺς εἶχε πάρει μυρουδιά.

—Τρέχα, φωνάζει στη μικρή την αδερφή του· και την έσπρωξε πέρα ενώ αυτός μπήκε ανάμεσα σ' αυτή και τὸ λύκο. Δὲν εἶχε οὔτε ραβδί νὰ τὸν χτυπήσει. Ἐτρεξε πίσω ἀπὸ ἓνα δέντρο καὶ καθὼς ὁ λύκος τὸν πλησίαζε ὁλοένα ἀνοίγοντας τὸ στόμα του, αὐτὸς προσπαθοῦσε νὰ φυλαχτῇ πίσω ἀπ' τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου. Δὲ θὰ μπορούσε ἐπιτέλους νὰ τῇ γλιτώσει, ἀλλὰ ξαφνικὰ ἄκουσε μιὰ ντουφεκιά καὶ μιὰ σφαῖρα σφύριξε κοντά του. Ὁ λύκος ἔπεσε στὸν τόπο. Ἐνας Ἰνδιάνος ἀπὸ μιὰ γειτονική καὶ φιλική φυλὴ περνοῦσε ἀπ' ἐκεῖ καὶ τοῦ γλίτωσε τὴ ζωή. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ ἀποφάσισαν οἱ γονεῖς του νὰ τὸν ἐφοδιάσουν μὲ ντουφέκι.

Ὁ πατέρας τοῦ Ναθαναήλ ἔκανε καθημερινῶς μαθήματα σ' αὐτὸν καὶ τ' ἄλλα παιδιά. Ἀλλὰ τὸν περισσότερο καιρὸ τοῦ τὸν ἔτρωγαν οἱ διάφορες δουλειές τοῦ σπιτιοῦ.

—Ἐλα, Ναθαναήλ, τοῦ φώναζε ἡ μάνα του, νὰ βουτήξεις τὰ φυτίλια μέσα στὸ λίπος, ἔλυωσε κι εἶναι ἔτοιμο καὶ χρειάζομαστε πολλὰ κεριά. Κοίταξε νὰ μὴ σοῦ πᾶν κανένα χαμένο καὶ κρέμασέ τὰ καλὰ ἀπ' τὶς βέργες νὰ ξεραθοῦν.

Ἡ τοῦ ἔλεγε: «Πήγαινε, Ναθαναήλ, νὰ βρῇς ἓνα κομμάτι ξύλο καὶ νὰ μοῦ φτιάξης ἓνα κουτάλι· τὸ μεγάλο κουτάλι μοῦ ἔσπασε ψὲς τὸ βράδυ καὶ μοῦ ἄφησε τὴν πουτίγκα στὴ μέση».

Ἄλλη φορὰ τοῦλεγε: «Μπορεῖς, Ναθαναήλ, νὰ μοῦ φτιάξης ἓνα σκαμνάκι γιὰ τὴν ἀδερφή σου; Τὸ παιδί πρέπει νάχη δικό του κάθισμα κιὰς μὴν εἶναι καὶ τόσο καλὸ, σὰν ἐκεῖνο, ποῦ εἶχε στὸ σπίτι μας, στὴν Ἀγγλία. Ἐκεῖνο εἶχε ἀπάνω σκαλιστὴ κορώννα καὶ δὲν ξέρεις πόσο τὸ καμάρωνα. Ἀλήθεια, φτιάστο, Ναθαναήλ, μὲ κορώννα. Ἡ κορώννα σημαίνει ἀφοσίωση στὸ βασιλιά μας κιὰς εἶναι τόσο μακριὰ ἀπὸ μᾶς».

Τὴν ἀνοιξὴ ἔσπερναν καλαμπόκι καὶ φύτευαν κολοκυνθίες· μαζευαν φράουλες κι ἄγρια μοῦρα· ἔχτισαν καινούργιο σχολεῖο καὶ κατασκεύαζαν πλοίαρῖα γιὰ νὰ περνοῦν τὸ ποτάμι. Δὲν ἠσύχωναν οὔτε στιγμὴ. Κι ὁ Ναθαναήλ ἔγινε δυνατὸς, ἐπιμελὴς κι ἐπιδέξιος στὰ χέρια του.

Μιὰ χρονιά, κατὰ τὰ τέλη τοῦ χειμῶνα, παράξενες φήμες

κυκλοφόρησαν στὸ συνοικισμό. Μερικοὶ φίλοι τους Ἰνδιάνοι τοὺς εἶπαν πὼς οἱ ἄγριες φυλές τοῦ Καναδᾶ, παρακινημένες ἀπ' τὴν πείνα, ἴσως δὲ κι ἀπ' τοὺς Γάλλους τοῦ Καναδᾶ, κατέβαιναν πρὸς τὰ κάτω. Ὅλοι οἱ κάτοικοι εἰδοποιήθηκαν νὰ φυλάγονται. Ἀλλὰ ὁ καιρὸς περνοῦσε καὶ δὲν ἔβλεπον οὔτε ἓναν ξένο Ἰνδιάνο στὸν τόπο τους. Ἐτσι ξεθάρρεψαν κι ἓνα ἀπόγευμα ὁ Ναθαναήλ πήρε τὴν καλαμίδα του, τὴν πετονιὰ καὶ τ' ἀγκίστρια του καὶ πήγε στὸ ποτάμι νὰ ψαρέψῃ. Ἐπικρατοῦσε γύρω του ἀπόλυτη σιγὴ καὶ μόνον κάπου-κάπου πηδοῦσε κανένα ψάρι καὶ τάραζε τὴν ἡσυχίαν τῆς ποταμιᾶς.

Ξαφνικὰ, σὰν νὰ εἶχε πεταχτῇ μέσα ἀπὸ τὴ γῆ, εἶδε ἓνα Ἰνδιανόπουλο ὁ Ναθαναήλ νὰ κάθεται σταυροπόδι εἴπλα του. Ἀπ' τὸ πόδι του ἔβγαине ἄφθονο αἷμα. Τὸ εἶχε κόψει ἄσχημα, ἀλλὰ δὲν ἔδινε καμιὰ προσοχή. Ὁ Ναθαναήλ τόπλωνε μὲ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ τόδεσε πρόχειρα μὲ ἓνα κομμάτι πανί. Ἐκεῖνος πολλὴ ὥρα κοίταζε σιωπηλὰ τὸ Ναθαναήλ κι αὐτὸς βαρέθηκε νὰ τὸν κοιτάξῃ καὶ γύρισε κατὰ τὸ ποτάμι νὰ ψαρέψῃ.

Ἀξάφνα τὸ Ἰνδιανόπουλο σηκώθηκε ὀρθό. Ἐνας ἦχος ἀκούστηκε ἀπὸ μαλακὰ πατήματα ποδιῶν στὸ δάσος. Τὸ Ἰνδιανόπουλο, μὲ τὸ γυμνασμένο αὐτί του, ἄκουσε τὸν ἦχο ἓνα λεπτὸ πρῶτύτερα ἀπὸ τὸ Ναθαναήλ. Σὲ λίγο πλάκωσαν ἀπάνω τους τριάντα Ἰνδοὶ πολεμιστὲς μὲ φτερά στὸ κεφάλι καὶ βαμμένοι μὲ χρώματα πολεμικά.

Μόλις είδαν τὸ Ναθαναήλ σταμάτησαν, ἔκαμαν αὐστηρὲς ἐρωτήσεις στὸ Ἰνδιανόπουλο κι ἔπειτα ἔκαμαν συμβούλιο μαζί. Ὁ Ναθαναήλ δὲ φοβήθηκε στὴν ἀρχή, γιατί πολλές φορές εἶδε Ἰνδιάνους· σὲ λίγο ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἔκαμε νόημα καὶ τότε τὸ παιδί τὸν τράβηξε κοντά του καὶ τὸν ὠδήγησε κοντά στὸ ποτάμι, πού ἦταν τὰ πλοιάρια τους.

Τότε ἡ καρδιά του ἄρχισε νὰ χτυπάει γρήγορα. Τὸν πῆραν κι ἔφυγαν, ἴσως γιὰ νὰ ζητήσουν λύτρα ἀπ' τοὺς λευκοὺς, ἴσως γιὰ νὰ προσθέσουν ἕναν πολεμιστὴ στὴ φυλὴ τους. Δὲν ἔχασε ἐντελῶς τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐξυπνάδα του· ἀλλὰ τί μπορούσε νὰ κάμῃ; Τὸ Ἰνδιανόπουλο τὸν φύλαγε καὶ καθὼς κωπηλατοῦσαν δὲ σήκωνε τὰ μάτια καθόλου ἀπὸ πάνω του.

Βρίσκονταν πιά πολλά μίλλια μακριὰ ἀπ' τοὺς λευκοὺς, ὅταν ἐπιτέλους ξαπλώθηκαν στὸ δάσος τυλιγμένοι στὶς κουβέρτες τους τὴ νύχτα γιὰ νὰ κοιμηθοῦν.

Ἀκόμα καὶ τότε ὁ Ναθαναήλ δὲν εὗρισκε εὐκαιρία νὰ δραπετεύῃ, γιατί τ' αὐτιά τῶν Ἰνδιάνων δὲν κοιμοῦνται ποτὲ καὶ τὸ μαῦρο δάσος μὲ τ' ἄγρια θηρία του ἦταν μιὰ θανατερὴ παγίδα γι' αὐτόν.

Κάποια ὥρα κάποιος τὸν ἄγγιξε στὸ χέρι. Τὸ πρῶτό του θαμπό φῶς τῆς ἡμέρας ἄρχισε νὰ χάνεται μέσα στὸ δάσος καὶ τὸ Ἰνδιανόπουλο τοῦ ἔκαμε νόημα. Οἱ ἄλλοι ἀκόμα κοιμόνταν βαθιά. Τὸν ὠδήγησε κάτω στὸ ποτάμι, πήδηξε μέσα καὶ μὲ μιὰ χειρονομία τὸν κά-

λεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καθὼς κολυμποῦσε γρήγορα στὴ διεύθυνση τοῦ ποταμιοῦ. Εὐτυχῶς ὁ Ναθαναήλ ἦταν κι αὐτὸς καλὸς κολυμβητής.

Ἐπὶ τέλους ὁ Ἰνδιάνος βγήκε στὴν ὄχθη, τινάχτηκε σὰν σκύλος καὶ περίμενε. Ὅταν πλησίασε ὁ Ναθαναήλ δὲν τὸν ἄφησε νὰ βγῇ ἔξω· τοῦ ἔδειξε τὸ πόδι του, ἔδειξε πίσω στὶς κατασκηνώσεις, κούνησε τὸ κεφάλι του κι ἔρριξε μιὰ πέτρα μέσα στὸ ποτάμι. Μ' αὐτὰ ἔλεγε στὸ Ναθαναήλ: «Πήγαινε! Δὲν ἔχει φόβο πιά ἕνας μικρὸς Ἰνδιάνος σ' εὐχαριστεῖ γιὰ τὸ πόδι του. Στους δικούς μου θὰ πῶ πῶς χάθηκες σὰν αὐτὸ τὸ λιθάρι, πῶς πνίγηκες στὸ ποτάμι. Πήγαινε!»

—Ὡ! ὁ Θεὸς νὰ σ' ἔχη καλὰ! φώναξε ὁ Ναθαναήλ. Τὸ μεγάλο του Πνεῦμα ἄς σὲ πληρώσῃ!» κι ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του μέσα στὸ ποτάμι, σὰν ἕνα φύλλο, πού τὸ πῆρε τὸ ρέμα.

Ὅταν ἀπόκαμε νὰ κολυμπάῃ, βγήκε ἔξω κι ἄρχισε νὰ τρέχῃ ὥσπου τοῦ πιάστηκε ἡ ἀναπνοή. Ἐπειτα πάλι μπῆκε στὸ ποτάμι καὶ κατέβηκε μὲ τὸ ρέμα. Κόντεβε νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος ὅταν, κατάκοπος καὶ πεινασμένος, ἀνοίξε τὴν πόρτα τοῦ πατέρα του. Οἱ δικοί του τὸν δέχτηκαν μὲ βαθειὰ συγκίνηση.

—Ἄς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! εἶπε δακρισμένος ὁ πατέρας του.

—Δὲ μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ χῶ κακὴ ἰδέα γιὰ τοὺς Ἰνδιάνους, ἔλεγε πάντα ὁ Ναθαναήλ, γιατί εἶδα πόσο εἶναι καλοί.

Γιὰ πολλές μέρες ἔβαζαν σκοποὺς στὸ συνοικισμό κι οἱ ἄντρες περιπολοῦσαν στὰ δάση μὲ τὰ ντουφέκια τους ἑτοιμαὶ· ἀλλὰ Ἰνδιάνοι δὲ φάνηκαν πιά κι ἡ ζωὴ μπῆκε πάλι στὸν κανονικὸ δρόμο της. Ὁ Ναθαναήλ ὁμοίως δὲν ἦταν πιά ὁ ἴδιος· ἔγινε μονομιᾶς ἄντρας, ἑτοιμὸς νὰ σκέπτεται, νὰ σχεδιάζῃ καὶ νὰ ἐνεργῇ γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Γιὰ δυὸ χρόνια, ὥσπου ἔγινε δεκάξι χρονῶν, ἐργαζόταν μ' ὅλη τὴ δύναμή του πότε ὡς μαραγκός, πού ἔφτιανε καινούργια ἐκκλησία καὶ καινούργια σπιτία κι ἄλλοτε ὡς σιδηρουργὸς νὰ σφυροκοπᾷ τὸ ἀναμμένο σίδερο καὶ τὸ χάλκωμα.

—Πατέρα, εἶπε μιὰ μέρα· θέλω νὰ σοῦ μιλήσω. Κάτι ἀποφάσισα μὲ τὸ μυαλό μου. Ὁ ἀδερφός μου μπορεῖ νὰ σὲ βοηθῇ τώρα κι ἐμεῖς χρειαζόμαστε λεπτὰ. Νὰ μ' ἀφήσῃς νὰ πάω στὸ Μπόστον νὰ μάθω καμιὰ τέχνη. Σὲ λίγο θὰ μπορούσα νὰ σὲ βοηθήσω καὶ νὰ σοῦ στέλνω ὅ,τι χρειάζεσαι. Θέλω νὰ πάω ἐκεῖ νὰ γίνω μόστορας καλός. Ἀφσέ με νὰ δοκιμάσω!

Τὸ βράδυ ξανάγινε ἡ συζήτηση αὐτὴ στὸ σπίτι κι οἱ δυὸ γονεῖς ἐνίωσαν πόνο βαθύ, ἀλλὰ παραδέχτηκαν τὴ σωστὴ γνώμη τοῦ παιδιοῦ.

—Μόνο δὲ μοῦ ἀρέσει τὸ μέρος ποὺ διάλεξες, εἶπε ὁ πατέρας. Τὸ Μπόστον εἶναι μέρος ἀνήσυχο· οἱ κάτοικοι ἀνηφοῦν τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, τὸ βασιλιά. Φοβᾶμαι πὼς καὶ σὺ θ' ἀκολουθήσεις αὐτὴ τὴ νέα αἵρεση τῆς ἀνεξαρτησίας.

—Ὅχι, πατέρα, δὲ θὰ πάω ἐκεῖ νὰ λάβω μέρος στὶς φιλονεικίες γιὰ τὸ βασιλιά, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθω νὰ φτιάνω ὁμορφα πράγματα.

—Φοβοῦμαι, ἔλεγε κι ἡ μητέρα του. Στὰ 1773 καὶ στὰ κατσάβραχα ἀκόμα μαθεύτηκαν οἱ σφαγές τοῦ Μπόστον, τὸ μίσος ποὺ εἶχαν γιὰ τὰ Βρεττανικὰ στρατεύματα, ἡ ἄρνηση τοῦ λαοῦ νὰ πληρώνη τοὺς φόρους τοῦ βασιλιά κι ἀπειθεία τῆς Γενικῆς Συνέλευσης, ὥσπου ὁ βασιλιὰς ἀναγκάστηκε νὰ τὴ διαλύσει. Ἐμεῖς εἴμαστε βασιλικοί. Ἀλλὰ στὸ Μπόστον ὁ Σαμουήλ Ἀδάμ κι ὁ Ἰάκωβος Ὅτις γύρισαν τὰ κεφάλια τοῦ κόσμου.

—Μά, μητέρα, ἔλεγε ὁ Ναθαναήλ, δὲ μ' ἔμαθε ὁ πατέρας πὼς πρέπει, ὅπουδήποτε κι ἂν εἶμαι, ν' ἀκολουθῶ τὴ συνείδησή μου κι ὄχι τὰ λόγια τῶν ἄλλων; Γιατί ν' ὀκύνω τί λένε αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι;

—Μάλιστα, ἔτσι εἶναι, ἀπάντησε ὁ πατέρας του. Εἶναι καιρὸς νὰ μάθῃ τὸ παιδί μας νὰ ζῇ μόνο του. Πρέπει νὰ φύγῃ.

Κι ἔτσι ὁ Ναθαναήλ ἀναχώρησε.

Ἐνα μέρος τοῦ δρόμου πῆγε περπατώντας κι ὕστερα μὲ λεωφορεῖο, ποὺ δούλευε μεταξύ Πόρτσμουθ καὶ Μπόστον. Ἐνός θεῖος του ἐκεῖ τὸν δέχτηκε μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ τὸν ἔβαλε ἀμέσως μαθητευόμενο στὸ χρυσοχόο Χόρδ.

Ὁ Ναθαναήλ ἐπιδόθηκε στὴν τέχνη του μ' ὅλη του τὴν δύναμη, γιατί αὐτὸ ἦταν τὸ φυσικὸ του, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴν τὸν πιάσῃ ἡ νοσταλγία γιὰ τὴν παλιά του ἐλεύθερη ζωὴ στὸ δάσος. Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ περιωρισμένη ζωὴ τῆς πόλης δὲν τοῦ ἄρεσε διόλου. Γι' αὐτό, ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, τόσο

ἀφοσιώνεται στὴ δουλειά του. Τοῦ ἄρεσε ν' ἀπλώνῃ τὸ μέταλλο σὲ φύλλα, νὰ τοῦ δίνῃ σχῆμα μὲ σφυρί ἢ νὰ τὸ χύνῃ σὲ καλούπια καὶ νὰ φτιάχνῃ ἕνα κουτάλι, ἕνα ποτήρι ἢ μία λεκάνη. Δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ κἀνῃ σκαλιστὰ κοσμήματα ἢ νὰ χαράξῃ τίς ἐπιγραφές μὲ τὴν καλλιγραφία, ποὺ ἔμαθε ἀπ' τὸν πατέρα του.

Μιά μέρα στάθηκε πολὺ περήφανος, ποὺ ἦρθε στὸ μαγαζὶ ὁ Ρεβέρ—ὁ μεγαλύτερος τεχνίτης τοῦ καιροῦ του—κι ὅταν εἶδε τὴ δουλειά του τὴν παῖνεψε πολὺ. «Αὐτὸ τὸ παιδί, εἶπε, ἔχει πολὺ καλὸ μάτι καὶ χέρι».

Ἡ δουλειὰ πῆγαινε καλὰ, ἀλλὰ στὸ μαγαζὶ τοῦ Χόρδ ἦταν ἀδύνατο νάχῃ τὸ νοῦ του πάντα στὴ δουλειά. Ὅχι μόνο ὁ Ρεβέρ, ἀλλὰ κι ἄλλοι πατριῶτες ἐμπαιναν μέσα καὶ μιλοῦσαν μὲ πάθος γιὰ πολιτικά. Κι ἔτσι εἶτε τὸ ἤθελε εἶτε ὄχι μπεῖχε κι ὁ Ναθαναήλ στὰ αἵματα γιὰ τὴν πολιτικὴ.

—Νὰ πληρώνης φόρους καὶ νὰ μὴν ἀντιπροσωπεύεσαι—αὐτὸ εἶναι τυραννία, ἀκουγε διαρκῶς.

Ἐκεῖ ποὺ καθόντανε γύρω στὸ μαγαζὶ κάποιος ἄρχιζε τὴ συζήτηση:

—Ποιὸς Ἀγγλος ὑποτάχτηκε ποτὲ σὲ μιὰ τέτοια τυραννία, χωρὶς ν' ἀντισταθῇ;

—Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ βασιλιά Ἰακώβου, ἔλεγε ἄλλος, οἱ πατεράδες μας πολέμησαν γιὰ τὴν ἐλευθερία τους, νὰ κυβερνῶνται μόνοι τους, σύμφωνα μὲ τὴ συνείδησή τους· καὶ τώρα ἐμεῖς θὰ φανοῦμε λιγώτερο γενναῖοι;

—Ἀλήθεια, ἀποκρινόταν ἄλλος, ἀκόμα καὶ τώρα στὴν Ἀγγλία οἱ καλύτεροι ἄνθρωποι ἀγωνίζονται στὸ πλευρό μας. Ὁ Γουίλκος, ὁ Μπάρκε κι ὁ Πίττ εἶναι μαζί μας. Στὴν πατρίδα λένε πὼς ἐμεῖς δὲν εἴμαστε καλοὶ Ἀγγλοὶ ἐδῶ στὸ Μπόστον. Ἐγὼ σὸς λέω πὼς παντοῦ οἱ Ἀγγλοὶ εἶναι ἐναντίον τοῦ βασιλιά!

Συχνὰ καθὼς μιλοῦσαν, κοίταζαν τὸ Ναθαναήλ, γιατί ἤξεραν πὼς εἶναι φανατικὸς Τόρς, δηλαδὴ ἄνθρωπος τοῦ βασιλιά. Ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἔδειχνε ποτὲ τὸ φρονιμὰ του.

Μιά μέρα, ὅμα ἔφυγε ἡ παρέα, ὁ Χόρδ γύρισε στὸ Ναθαναήλ καὶ τοῦ εἶπε:

—Τί λές εσύ, Ναθαναήλ; Είσαι πατριώτης ή αντίθετος σ' όλους έμάς;

—Ο Ναθαναήλ θυμήθηκε τὰ λόγια τῆς μάνας του καί τοῦ πατέρα του.

—Είμαι ὑπῆκοος τοῦ βασιλιᾶ, ἀπάντησε.

—Μά κι ἐμεῖς, τοῦ εἶπε ὁ Χόρδ, εἴμαστε ὑπῆκοοί του· ἀλλά αὐτό εἶναι ἰσχυρός λόγος γιά νάχη τὸ δικαίωμα νά μᾶς κλέβη ὅ,τι ἔχομε καί δέν ἔχομε;

Κατευθεῖαν ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Χόρδ πῆγε στήν ταβέρνα καί βρῆκε τὴν παρέα του.

—Ἐχετε τὸ νοῦ σας! φώναξε. Σᾶς προειδοποιῶ όλους. Ὁ Ναθαναήλ, πού ἔχω στό μαγαζί, εἶναι Τόρυς, Τόρυς φανατικός. Τί νά κάμω δέν ξέρω.

—Τί νά κάμης;τόν διάκοψε ὁ Ρεβέρ. Νά τὸν κάμης πατριώτη. Τί ἄλλο θάκανες μὲ ἓνα θαυμάσιο παιδί, σὰν αὐτό; Ἀφῆσε ὅμως αὐτὴ τὴ δουλειά σέ μένα.

Κι ὁ Ρεβέρ πῆγαινε συχνά στό μαγαζί τῆς ὥρες, πού ἀπουζίαζε ὁ Χόρδ. Σιγά-σιγά τὸ μυαλό τοῦ Ναθαναήλ ἦταν ἀναποδογυρισμένο.

—Ξέρετε... ξέρετε, κύριε, εἶπε μιὰ μέρα κομπιαστά στό Ρεβέρ, ἐγὼ δέν εἶμαι αὐτὸ πού λέτε «πατριώτης».

—Καί τί κακὸ νάναί κανεῖς πατριώτης;

—Εἶναι ἐναντίον τοῦ βασιλιᾶ, κύριε.

—Μπᾶ! ἔτσι; Ἐλα νά τὸ ἐξετάσουμε αὐτὸ τὸ ζήτημα μαζί.

Ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ μαγαζί λές τὸ Χόρδ μάστορά σου. Εἴσαι ὑπῆκοός του. Κι ὅταν σοῦ λήη νά φτιάξης ἓνα κουτάλι τῆς σουπας καταπιάνεσαι ἀμέσως μὲ αὐτό, ὡς ἐδῶ πάει καλά.

Ἀλλά βάλε μὲ τὸ νοῦ σου πῶς ὁ Χόρδ ἦταν ἓνας τεχνίτης ψεύτης καί κατεργάρης καί δέν τιμοῦσε τὴ δουλειά του, ἀλλά κοίταζε νά τὴν ψευτίζη καί νά ντροπιάζη τὴν τέχνη μας. Καί ὑπόθεσε τότε πῶς σοῦλεγε νά βάλῃς στήν ἐργασία σου νοθευμένο ἀσήμι ἢ νά κάμῃς τὸ σχέδιο ὅπως σοῦρχεται εὐκολώτερο καί νά μὴν φιλολογᾷς τὴ δουλειά. Θά ἐξακολουθοῦσες νά τὸν ὑπακούης;

Ὁ Ρεβέρ τὸν κοίταξε κατάματα κι ἀπάντησε ὁ ἴδ' οὗς στήν ἐρώτησή του:

—Ὁχι! εἶμαι βέβαιος δὲ θά τόκανες. Καί δὲ θά τόκανες, ἐπειδὴ εἴσαι ἀληθινὰ ἓνας τίμιος τεχνίτης. Ὡστε λοιπὸν συμφωνεῖς μαζί μου;

—Βέβαια, κύριε, ὅσο ξέρω πῶς αὐτὰ εἶναι ἀληθινά.

—Περισσότερο ἀπὸ ἀληθινὰ εἶναι τότε γιὰ τὴν πατρίδα μας. Νά μᾶς πάρουν τῆς ἐλευθερίας μας καί νά πετάξουν στὴ μέση ἓνα δικαίωμα, πού τοὺς ἔδωσε τάχα ὁ Θεός. Ποιὸς τίμιος ἀνθρώπος θά ὑποταχθῇ σὲ αὐτὸ κι ἂν ἀκόμα τὸ διατάξη ὁ βασιλιάς; Γιὰ σκέψου το, Ναθαναήλ.

Αὐτὸ τὸ τροπᾶρι ἐξακολουθοῦσε πολὺν καιρό. Κι ὅταν σὲ δυὸ χρόνια ἦρθε ὁ Βάσιγκτων κι ἔγινε ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν, ὁ Ναθαναήλ ἦταν ἀπ' τοὺς πρώτους πού στάθηκε κάτω ἀπ' τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Οἱ σταθμοὶ στὰ περασμένα χρόνια	5
Ἱστορία τοῦ Καμποῦ, τοῦ Ἀρειανοῦ παιδιοῦ ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὰ βουνὰ στὶς πεδιάδες τῆς Ἰνδικῆς	9
Ἱστορία τοῦ Πέρση Δαρείου	17
Ὁ Ἀθηναῖος Μεγακλῆς	27
Ὁ Ρωμαῖος Πετρόνιος	37
Ὁ Γιουσούφ καὶ τὸ ἀστὲρὶ τῆς μοίρας του	52
Ὁ Φλαμανδὸς δειπντῆς	65
Ὁ Ἰταλὸς ζωγράφος	80
Ὁ Γάλλος ἀριστοκράτης ἐπαναστατῆς	92
Τὸ Ἑγγλεζόπουλο Ρογήρος	107
Ναθαναὴλ ὁ Ἀμερικανὸς πατριώτης	116

